

"Kristi Lære og Kirkens Lære" - af Grev Leo Tolstoj.

I. Cohens Bogtrykkeri - København 1894

Oversat fra Russisk efter Forfatterens Manuskript af Andr, Lütken.

Indscannet af Holger Terp 1996.

Hele teksten er identisk med originalmanuskriptet, bortset fra enkelte typografiske fejl, og justering af teksten.

Satsfejl er markeret med en skarp parentes.

Mellemrum mellem tegn : ; dette ; er fjernet konsekvent i hele teksten. Fodnoter er forfatterens.

Tilføjet nummererede noter af Holger Terp.

Ingen copyright. Teksten må frit anvendes. Gerne med kildeangivelse.

Teksten er i RTF-format. Den indeholder enkelte græske bogstaver, der nok ikke er overført korrekt!

Udgivet på Fred på Nettets OnLine Bibliotek af

Holger Terp, Strandbyparken 4 1tv

2650 Hvidovre, Danmark, Tlf. +45 3178 4028.

Downloadet fra "Fred på Nettet"

OnLine Biblioteket - www.fred.dk/biblion/

"OnLine Biblioteket" i Fred på Nettet

er startet af Aldrig Mere Krig

ved Tom Vilmer Paamand og Holger Terp

Kommentarer sendes til WebMaster@fred.dk

Bjergprædikenens fredspolitik - Hvori Bestaar min Tro og Kristi Lære og Kirkens Lære af Leo Tolstoj

Af Holger Terp

For ti år siden udgav den kendte tyske højrepolitiker Franz Alt under stor mediemæssig bevågenhed og debat en bog, Fred er mulig, bygget over Jesus Bjergprædiken.

Franz Alt ville på baggrund af den aktuelle trussel om en mulig global atomkrig foreslå, at Bjergprædikenen blev anvendt som en politisk regulator af verdenspolitikken. Når først freden var sikret, mente Franz Alt, var der intet til hinder for, at menneskeheden kunne løse alle andre problemer så som sulten i den tredje verden osv.

Franz Alt bruger psykoanalytikerens C. G. Jungs bøger, hvori han, som der står i indledningen har "fundet en ny indgang til Jesus af Nazareth og hans centrale udsagn i Bjergprædikenen. Først der igennem er jeg blevet atompacifist". Han forklarer videre: Min modstand mod den stadig mere komplicerede og stadig farligere terrorbalance kommer indefra - efter lang tids meditation over bjergprædikenen og vor nuværende situation" s. 10-11.

Franz Alt tog dog ikke bjergprædikenen så alvorlig, at han blev totalpacifist, hvilket andre havde gjort tidligere. Franz Alt har tilsyneladende ikke læst Tolstojs bøger om bjergprædikenen.

Små 100 år før havde Leo Tolstoj skrevet en bog, Hvori bestaar min Tro, om det samme emne, under lige så stor international opmærksomhed og debat.

Leo Tolstoj

Den verdensberømte russiske forfatter Leo Tolstoj (1828-1910), skrev i 1860'erne den historiske roman "Krig og fred", delvist på de erfaringer han havde gjort sig som soldat. Som adelsmand blev han officer i den russiske hær under Krim-krigen i 1854.

Efter færdiggørelsen af romanen Krig og fred skrev Tolstoj desuden en række andre romaner, fortællinger og skuespil, hvoraf de mest kendte er Anna Karanina og Soldaterfortællinger fra Kaukasus.

Tolstoj er i dag stort set kun kendt som skønlitterær forfatter. Hvad der derimod ikke er så kendt af Tolstojs forfatterskab nu om dage er hans samfundskritiske værker. Og det med god grund. Siden hans død i 1910 er der publiceret meget få af dem på dansk. Værker om pacifisme, militærnægtelse, kristendom, mådeholdenhed samt værker om militarisme og nationalisme.

Heller ikke på engelsk har der været publiceret særligt meget af og om Tolstoj siden hans død. Tolstoj er i modsætning til selv mange middelmådige forfattere aldrig udkommet i "samlede værker", med lærde indledninger, noter, forklaringer osv. For mig forekommer det besynderligt, at en af de få forfattere der har takket nej til at modtage Nobels litteraturpris, ikke har haft større bevågenhed i forlagsbranchen, hos politikkerne, hos de kristne eller hos det læsende publikum efter hans død.

Kristen

Da Tolstoj når op i alderen lægger han romanskriveriet på hylden og begynder at skrive samfundskritiske bøger.

Årsagen er, at Tolstoj i 50 års alderen som et resultat af en midtvejskrise, bliver kristen i ordets bogstaveligste betydning.

Han bekender sig offentligt som overbevist kristen. Ikke som medlem af den græsk ortodokse russiske statskirke eller som medlem af denne eller hin nyreligiøse sekt som stod i opposition til statskirken. Tolstojs kristendom var et enkeltmandsforetagende. Det var en simpel kristendom, Tolstoj forkyndte.

Tolstoj tog Jesus ligefremme ord i Bjergprædikenen bogstavelig. Hvori bestaar min Tro er en lang parafrase over temaet om ikke at gengælde ondt med ondt, dømmer ikke, at I ikke skal fordømmes, sværg ikke og bedriv ikke hor og hvad dette indebærer ikke bare for det enkelte menneske, men også for de samfund og for de lande som kalder sig kristne. Det er ikke småting. De kristne stater burde, efter Tolstojs mening, laves fundamentalt om: domstolene, fængselsvæsenet og de væbnede styrker, militarismen og nationalismen skal afskaffes i de kristne lande og erstattes af næstekærlighed.

Hvori Bestaar min Tro og Kristi Lære og Kirkens Lære er stærk kost for de fleste normale kristne, som har et tilbagelænet og afslappet forhold til kirken, biblen og specielt til Det nye testamente. Med afsæt i Jesu Bjergprædikenen analyserer Tolstoj sig frem til, at Jesus skar Mose Lovens ti indledende love ned til fem: 1: Du skal ikke vredes på din broder. 2: Du skal under intet som helst påskud skille Dig fra din hustru. 3: Du skal aldrig aflægge ed. 4: Du skal ikke sætte Dig imod det onde, og 5: Du skal ogsaa elske dine fjender, d. v. s. folk, som ikke er dine landsmænd.

Tolstoj fik mange henvendelser fra forskellige fredsorganisationer og enkeltpersoner efter udgivelsen af Hvori Bestaar min Tro. Han havde siddet isoleret på sit gods og skrevet den, uden at være videre orienteret om de historiske fredskirker og den tidlige fredsbevægelsers historie. De kendteste af de historiske fredskirker er Kvækerne og Brødremenighederne. Tolstoj kendte godt til eksistensen af nogle af de tidlige

fredskirker, men han havde ikke læst nogle af deres skrifter, da han skrev *Hvori Bestaar min Tro*. Det fik han nu rig lejlighed til.

Der kan ikke herske nogen tvivl om, at Tolstojs bøger udbredte kendskabet til, at bjergprædikenen kunne anvendes i en pacifistisk sammenhæng, også af folk som ikke var kristne.

Specielt i de historiske fredskirker og blandt senere fredsorganisationer som Forsoningsforbundet, lånte man kraftigt fra det nye testamente til antikrigsargumentation. Eksempelvis skriver sognepræst Oscar Geismar i artiklen: "Kristendom og Krig" i *Kristeligt Fredsforbunds tidsskrift Fredsvarden* i januar 1917 bl. a.: "Det for alvor beskæmmende ligger i, at det ikke synes at være gaaet op for ret mange Kristne, at det egentlige Problem er den enkeltes Deltagelse i Krig eller hans Ikke-Deltagelse. En kristelig Strike overfor Krigen og alt, hvad dens er. - Jeg gad vide, hvor mange af de krigsførende Kristne der for Guds Ansigt har overvejet, om ikke dette netop var deres Pligt. Man har hæftet sig ved Biting, og ikke haft mod til at se Sagen lige ind i Øjnene (s. 14).

Det var dog ikke alle pacifister der var enige med Tolstoj. Lederen af Det tyske Fredsselskab, Alfred Herman Fried kritiserede i en nekrolog over Tolstoj i tidsskriftet *Friedens-Warte*, hans accept af den kristne etik og hans misforståede opfattelse af, at "ved en praktisk gennemførelse af kristendommen er muligt at overvinde fjendskabet mellem nationerne". For Fried var Tolstoj og kvækerne romantikere og utopister, uden forbindelse med virkeligheden.

Også ikke pacifister var imod Tolstojs lære. Lenin udtalte sig i 1908 imod Tolstoj's ikkevoldsfilosofi som Lenin dengang mente, ville undergrave den væbnede kamp for revolutionen^{<1>}.

Den senere stadsingeniør i København Oluf Forchhammer, skriver en af de første borlige skrifter om militærnægtelse på dansk: "Jeg nægter" i 1909. I denne pjece bruger han bjergprædikenen som afsæt for sine begrundelser for at være militærnægter, idet han konkluderer, at "Krig er en Forbrydelse".

Emil Dehn var en af de danske pacifister som blev påvirket af Tolstoj. Dehn forlod et vellønnet arbejde som fuldmægtig i Overformynderiet for helt at arbejde for fredssagen. Han var medlem af Dansk Fredsforening, Danske Akademikers Fredsforening og en lang række andre fredsforeninger. Indtil sin død i 1971 udgav han det totalpacifistiske tidsskrift *Morgenrøden*. Dehn oversatte et par af Tolstojs pjecer til dansk fra engelsk.

Fredsdebatten i middelalderen

Det 17. århundredes Europa prægedes af dannelsen af en række nye nationalstater, som sloges om overherredømmet. Specielt 30

årskrigen (1618-1648) lagde centrale dele af Europa øde. Derfor begyndte en række filosoffer i Holland, Tyskland og Frankrig at beskæftige sig med spørgsmålet om krig og fred. Hollænderen Erasmus af Rotterdam anlagde en religiøst begrundet kritik af krigene og en anden hollænder Hugo Grotius lagde grunden til international lov med sine bøger om havenes frihed, *Mare Liberum* 1618 og *Loven om krig og fred, De Jure Belli et Pacis* 1625. Den engelske kvæker William Penn foreslog i et essay: *Essay towards the Present and Future Peace of Europe* fra 1693, at der dels skulle grundlægges et europæisk parlament og at stridigheder mellem nationerne skulle henvises til en voldgiftret. Den franske abbed Charles de Saint-Pierre fremsætter i 1712 et forslag til et alliancesystem mellem de kristne stater og forslag om en international domstol i bogen *Mémoires pour rendre la paix perpétuelle en Europe*. Saint-Pierres bog blev først kendt da Jean-Jacques Rousseau i 1761 genudsender bogen på engelsk, tysk og fransk med en rosende omtale. Senere, i 1795, skrev den tyske filosof Immanuel Kant: *Zum ewigen Frieden, Om den evige fred*, hvori han forslår oprettelsen af et forbund af frie stater forenet ved en antikrigspagt. Krig er fuldstændig fornuftstridig, mente han, og kun en international regering kan hindre den.

Når der kunne komme krige var det bl.a. fordi nogle fyrster og regenter misbrugte deres magt.

Magt

"Hverken Vaaben eller Soldater til Hest eller til Fods beskytter Tyrannerne; men (man skulde ikke tro det) 3 eller 4 Mennesker holder Tyrannen oppe og holder Landet i Slaveri under ham. Tyrannens nærmeste Kreds har altid bestaaet af 5 eller 6. Enten tilsniger disse Folk sig selv hans fortroelighed eller bliver valgte af ham til at være med i hans Grusomheder, at være hans Kammerater ved Fornøjelser, Ledere af hans Underholdning og medskyldige i hans Røverier. Disse seks har 600 i deres Magt, hvis Forhold til de 6 er et lignende som de 6 til Tyrannen. De 600 har 6000 under sig, som de har udnævnt til at styre Provinser og til at forvalte Pengesager, at de skal tjene dem i deres Begærlighed og Grusomhed. Disse følges af et endnu større Slægt; og enhver som vil udrede det Net vil sé, at ikke alene de 6000, men 100.000'er og Milioner på denne maade er lænkede til Tyrannen. - Saaledes mangfoldiggøres Tilknytningerne, som alle er en støtte for Tyraniet. Og alle, som indtager disse Stillinger finder, at Tyraniet er i deres Interesse, og ved denne interesse er de knyttede til Tyrannen; og de, for hvem Tyraniet er fordelagtigt, bliver næsten lige saa mange som de, der ønsker Frihed".

Det vil med andre ord sige, at herskerne er afhængige af embedsmændene, dommerne, juristerne, politifolkene, soldaterne, våbenleverandørerne osv., for at bevare deres magt.

Denne analyse af magtens væsen stammer oprindeligt fra den

unge franske romersk-katolske dommer Etienne de la Boétie (1530-63) som i 1576, posthumt fik udgivet et essay, *De la servitude volontaire ou Le contr'un*.

Artiklen, som er skrevet i 1548, kaldes også *Discours de la servitude volontaire* eller *Frivilligt Slaveri*, og er nu regnet som en klassiker i ikkevoldslitteraturen. Det findes oversat til engelsk i en bog som hedder *Anti-Dictator*, udgivet af Columbia University Press i 1942.

Essayet er en kritik af Machiavellis *Il Principe*, Fyrsten. Fyrsten som var udkommet i 1513, handler om, hvorledes enevældige regenter bevarer deres magt.

Magtanvendelse er således beroende på undersåtternes afhængighed af og vilje til at adlyde deres herrer. Hvis undersåtterene af en eller anden grund ikke ønsker og være afhængige og ikke mere vil lystre deres hersker, er der ingen magt eller trussel om magtanvendelse, der kan få dem til det, er det Tolstojs tese i *Kristi Lære og Kirkens Lære*. Tolstoj bruger indholdet af Boéties essay i bogen *Kristi Lære og Kirkens Lære* og citerer desuden i 1909 et afsnit fra det i *Magtens Lov og Kærlighedens Lov*.

Man kan argumentere for, at så længe der har eksisteret myndigheder, har der været personer som ikke har rettet sig efter dem. Været civilt ulydige.

Filosoffen Thomas Hobbes mente, at de enevældige styre var retfærdiggjorte ved deres opretholdelse af lov og orden og fordømte på det kraaftigste opsætlighed imod forsynets jordiske repræsentanter. Herimod indvendte John Locke, at samfundskontrakten mellem de styrende og de styrede ikke undtagelsesfrit er på de styrendes side. Hvis styret tenderer mod tyrani, hvis det truer borgerens liv og ejendom, da har borgeren ret til oprør. Den engelske anarkist William Godwin, anarkismens fader, mente, at staten var voldelig i sit væsen. I "*Enquiry concerning political justice*", fra 1793, skriver Godwin, at "enhver regering er et tyranni, idet den griber ind i menneskernes individuelle måde at dømme og handle på. Da Godwin går ud fra, at mennesket er bedre jo friere dets individualitet får lov til at udvikle sig, kommer han til den konklusion, at alle regeringer er et onde, og at deres afskaffelse er et ønskeligt mål. Også ejendom må, for så vidt den bidrager til at nogen kan leve på andres bekostning, ligesom regeringerne afskaffes; bare for så vidt den sikrer den enkeltes uafhængighed, bør den bibeholdes<2>.

Kvækeren Jonathan Dymond skriver i 1824 en bog om pacifisme som i skrivende stund kun kendes i en fransk tekst. Det kan være denne som i USA udkom under titlen: *Inquiry into the Accordancy of War*, hvori han mildt, men bestemt nægter militærtjeneste. "Hvis nogen skulle spørge om betydningen af ordene "dem som modsætter (resisteth) magten, modsætter Guds

salvelse", svarer vi, at det henviser til aktiv modstand; passiv modstand, eller ikke lydighed praksiserede apostlene selv"<3>. Der er endnu en kilde: Martin Luther som skulle have anvendt udtrykket civil ulydighed allerede i det 16. århundrede.

William Lloyd Garrison

Borgerrettighedsforkæmperen, bogtrykkeren og bladudgiveren William Lloyd Garrison (født 10. december 1805, død 1879) fra Boston var en pioner inden for sociale bevægelser. Han fungerede inden for antislaveribevægelsen frem til 1865, for afholdsbevægelsen, for kvindernes frigørelse og inden for fredssagen og mere end nogen anden var Garrison den som populariserede den tidlige udgave af begrebet civil ulydighed, non-resistance.

I 1832 grundlægges organisationen American Anti-Slavery Society og Garrison grundlægger ugeavisen Liberator.

Den amerikansk filosof Ralf Valdo Emerson (1803-1882) anvendte dele af Boéties essay i en tale, War, i 1838, som var en af inspirationerne for, at William Lloyd Garrison grundlagde New England Non-Resistance Society samme år.

I essayet beskæftiger Emerson sig med vilkårene for fredsarbejde. Han skriver, at fredsarbejde ikke er for kujoner.

New Englad Non-Resistance Society

Den 30. maj 1838 holder en række fredsvenner et møde i Boston med den kendte pacifist William Ladd som mødeleder. På mødet blev der nedsat en arbejdsgruppe, bestående af Samuel J. May, Henry C. Write, Georg Trask, Edmund Quincy, og Amasa Walker som skulle sammenkalde en efterfølgende fredskongres, med det formål at have en "åben og omfattende diskussion af fredsprincipper og midlerne, hvormed denne hellige sag bedst kan fremmes" (s. 389).

I 1838 grundlægger Garrison derfor fredsgruppen, New England Non-Resistance Society under en fredskonference som finder sted i dagene fra 18.-20. september 1838 i Marlboro' Chabel i Boston.

Når Garrison kastede sig over fredskampen var det en udløber af kampen for negernes frigørelse, kampen for religiøs frigørelse og kampen for kvindernes frigørelse.

Et lille års tid i forvejen, den 7. november 1937, var præsten E. P. Lovejoy blevet dræbt i Boston af slavetilhængere som var utilfredse med, hvad der blev skrevet om frigørelsesbestrebelse. Derfor forsøgte de at sabotere et trykkeri, og under en demonstration blev præsten skudt. I forbindelse med drabet skriver Garrison bl.a: "Kristne kan ikke

retfærdiggøre en borgerlig regering - en regering som opretholdes med militær magt" (s. 332). I et senere brev til kvækeren Edvard Davis, skriver han: "Hvis vi havde tyet til vold i stedet for argumenter, apeller og irettesættelser; i bestræbelserne på at fjerne vores farvede landsmænds lænker; hvis vi havde opmuntret slaverne til oprør og forsikret dem om deres rettigheder i alle farer; hvis vi havde vist dem Washington and Lafayettes eksempler, hvem kunne så gå i rette med os? Helt sikkert ingen af dem som taler jublende om Bunker Hill [ved Charlston Mass., hvor det første slag i den amerikanske revolution stod den 17. 7. 1775 HT]; ikke dem som tror, at det er gloværdigt at dø på slagmarken for friheden. Men lovet være Herren, vores våben er ikke kødelige, men åndelige" (s. 334).

Garrison kom til fredsmødet uden det store kendskab til fredssagen, men var fuld af fortrøstning om, at der ville være nok talere på mødet som vidste, hvad de talte om, skriver han i et brev til Samuel J. May: "Vi vil formodentlig helle ikke få vanskeligheder med at få størsteparten af mødedeltagerne til at fordømme det nuværende militærsystem og dets latterlige og ødelæggende følgesvende. Jeg formoder, at de også vil fordømme alle krige, både defensive og offensive. De vil ikke være enige i menneskelivets forbud mod vold. Men få vil være rede til at acceptere, at kristendommen forbyder anvendelsen af fysisk magt til at straffe lovovertrædere; og intet andet står så klart for mig".

Fredsmødet

En del af de 150 (s. 395) mødedeltagere kom fra antislaveribevægelsen og fra kvækerne. Allerede under navneopråbet er der problemer. Garrison mener, at man skal lade kvinderne tale i forsamlingen. Ti til tolv (s. 395) modstandere af kvindernes frigørelse, både præster og lægfolk forlangte, at deres navne blev slettet fra deltagerlisten, fordi kvinderne havde taleret på mødet, hvilket imødekommes (s. 390 ff).

Resolutionsteksten er under heftig debat på mødet. Både præsten Powers og lægen Dr. Follen var imod resolutionen, idet de mente, at en kristen havde ret til at forsvare sig selv med vold. Garrison skrev resolutionen og formålsparagraffen, "Declaration of Sentiments", der meget overraskende for Garrison, vedtages af et stort flertal og som offentliggøres første gang i The Liberator 28. august 1838.

Måneden senere, den 20. september 1838, grundlægges New England Non-Resistance Society, hvis medlemmer kom til at bestå af folk fra antislaveribevægelsen med Effingham L. Capron som præsident.

[Kilde: The Letters of William Lloyd Garrison vol. 2: A house dividing against itself 1836-1840 / edited by Louis Ruchames.

-Cambridge, Massachusetts, The Belknap Press of Harvard University Press, 1971. - 770 s.]

Tolstoj får, efter han havde skrevet *Hvori Bestaar min Tro*, en biografi over Garrison. I mellemtiden hørte en anden amerikaner, Henry David Thoreau (1817-62), om Boéties essay, formodentlig via Emerson, og anvendte i 1848 sit berømte essay begrebet *non resistance*<4>. Thoreaus oprindelige titel er et ordspil, der refererer til den engelske moralist William Paley (1743-1815) værk "*Duty of Submission to civil government*".

Thoreau var meget inspireret af Emerson. Når Thoreau starter sit essay med sætningen: "Helt og fuldt anerkender jeg det ord: Bedst er det styre, som regerer mindst", så er her igen tale om et lån fra Emersons essay: "*Politik*", hvori han bl. a. skriver: "Deraf følger, at jo mindre Regering vi har, des bedre - des færre Love og des mindre betroet Magt. Modgiften mod dette misbrug af formel Regering er den personlige Karakters Indflydelse"<5>.

Spørgsmålet er så, om det er Thoreau selv der udvikler begrebet "*civil ulydighed*" eller det er senere generationers civil ulydighedstilhængere, for den engelske originaltitel på Thoreaus berømte essay, som langt senere blev betitlet "*On the Duty of Civil Disobedience*", er: "*Resistance to Civil Government : (A lecture delivered in 1847?)*" - skal formodentligt være 1848). - Boston, MA. : *Aesthetic Papers ... etc.*, 1849. Og ikke nok med det. Foredraget, som blev holdt i februar 1848 originaltitel, er: "*The Rights and Duties of the Individual in Relation to Government*", fremgår det af Gene Sharps forord til *On the duty of civil disobedience*, Housemans 1963. s. 2. Thoreau bruger ikke nogen steder i sit essay ordene *civil disobedience*.

Thoreau kan med andre ord lige så godt også have kendt til Garrisons forsøg på at udbrede kendskabet til *non resistance* og springet fra *non resistance*, via *resistance to civil government*, til *civil disobedience* er ikke så langt.

Der er en del anarki i dette her.

Anarkister er for langt størstedelens vedkommende ikkevoldelige, fordi magtbesiddelse beror nu engang trods alt, på kontrollen over embedsmændene og militærapparatet. Den hollandske anarkist Domena Niuwenhuis, som også havde læst Boétie, var af den opfattelse, at "et folk i uniform er deres egen tyrann".

Tolstoj-tilhængere

Anarkistiske pacifister, som byggede på Tolstojs ideer, fandtes der i Holland, Storbritanien og i USA, allerede mens Tolstoj levede. Ikke kun anarkister og pacifister lod sig inspirere af Tolstoj. Der blev også oprettet forskellige kirkesamfund.

Storbritanien

I maj 1894 grundlægger John Coleman Kenworthy: The Brotherhood Church i Croydon. Et par år senere grundlægger medlemmer af dette kirkesamfund et Tolstoj-kollektiv i Purleigh. I 1897 grundlægger The Brotherhood Church, The Brotherhood Workshop i Leeds, der som et af sine medlemmer får Wilfried Willock (1879-1972), som efter første verdenskrig er med til at grundlægge Det internationale Forsoningsforbund.

USA

Her grundlægges Tucton House-projectet i byen Christchurch i Hampshire af en række Tolstoj-tilhængere, hvoraf kan nævnes en af Tolstojs sekretærer Vladimir Tchertkov, der var emigreret til USA fra Rusland på grund af forfølgelse. Tucton House grundlagde forlaget The Free Age Press og skrev i deres udgivelser, "No rights reserved". Man udsendte mange af Tolstojs bøger i engelske billigbogsudgaver. Desuden trykte og smuglede man russiske Tolstoj-bøger til Rusland.

I Europa uddøde tolstojgrupperne efter anden verdenskrig, men i USA fortsatte den romersk-katolske gruppe tolstojgruppe med tilknytning til tidsskriftet Catholic Worker.

Og under alle omstændigheder: Hvis man vil fjerne det nederste led i en voldelig magtstruktur, er det bedste man kan gøre, efter Tolstojs mening, være at blive militærnægter for internationale forhandlinger om nedrustning fører ikke til målet, som han skrev i et brev til en svensk fredsgruppe i 1899. Al fredsarbejde begynder således med militærnægtelse.

Sagtmodighedslæren og civil ulydighed

Begrebet sagtmodighedslære, med andre ord Non Resistance, i Kristi Lære og Kirkens Lære er uden tvivl den første danske beskrivelse af det vi i dag kalder civil ulydighed, der kommer fra det amerikanske ord, civil disobediance, som ordret betyder civil ulydighed [mod vold]. Tolstoj er således en af de første som advokerer for anvendelsen af civil ulydighed, uden at kende selve begrebet.

Sagtmodighedslæren og Non Resistance udgangspunkt er først og fremmest Bjergprædikenen, hvori der i den engelske bibel står: ... "That ye Resist no evil" ... kædet sammen resten af bjergprædikenen, specielt ordene "dømmer ikke og sværger ikke" og med Boéties essay om magtens struktur. Derfor kan den tidlige non resistance defineres til at indeholde følgende: På det helt overordnede plan er non resistance den enkelte borgers samvittighedsfulde modstand mod vold under enhver form,

hvad enten den kom fra andre borgere eller staten.

På lavere niveau indebærer non resistance for de sagtmodige modstand mod deltagelse i domstolsvirksomhed, herunder modstand mod dødsstraf og alle andre former for straffe, nægtelse af at deltage i valg og politiske partiers virksomhed, ikke modtage ansættelse i den offentlige forvaltning osv., samt modstand mod militærtjeneste, våbenproduktion osv. På det personlige plan skulle den sagtmodige lade sig uddanne som bonde eller håndværker. Man skulle nægte at aftjene værnepligt og man skulle desuden nægte at betale skat til militærapparatet.

Ikkevold

Tolstojs idéer og publikationer om sagtmodighedslæren fik meget stor betydning for udbredelsen af kendskabet til ikkevold som er en del af civil ulydighed. Den unge lovende indiske sagfører Mohandas Gandhi hører for første gang om Tolstoj omkring 1893-1894, da han i Sydafrika er ved at føre en sag om racediskriminering for en indier. Den unge Gandhi er inde i en religiøs krise, og i hans erindringer: "Mine forsøg med Sandheden", skriver han s. 276, at "Tolstoys "Guds rige er inden i Eder" [*The Kingdom of God is Within You* - den engelske titel til Kristi Lære og Kirkens Lære] overvældede mig og efterlod et varigt indtryk hos mig. Overfor den uafhængige tænkning, dybe moral og sandhed i denne bog, synes alle de bøger, Mr. Coates [?] havde givet mig, at blegne bort i ubetydelighed".

Gandhi fortsætter i den følgende tid med at læse Tolstoj: "Desuden studerede jeg Tolstojs bøger mere indgående. Evangelierne kort fortalt: Hvad skal vi gøre? og andre bøger gjorde et dybt indtryk paa mig. Jeg begyndte mere og mere at forstaa alkærlighedens uendelige kræfter. s. 317.

Den gamle Tolstoj havde stor betydning for den unge Gandhi.

Gandhi anbefaler de andre indere i Sydafrika at læse Tolstoj. Hans brev med anbefalingerne af Tolstojs Kristi Lære og Kirkens Lære blev dublikeret og sendt til flere personer<6>.

Da Gandhi grundlægger sit andet kollektiv i Sydafrika i 1910, kaldes det, Tolstoys Farm.

Man kan sige, at den unge Gandhi fortsatte i Sydafrika og senere i Indien, hvor den gamle Tolstoj slap og det mere end på en måde. Hvor Tolstoj og de tidlige civil ulydighedsfilosoffer talte om den enkelte persons ulydighed mod staten og specielt militæret, organiserede Gandhi den enkeltes civile ulydighed i en massebevægelse.

En række vestlige, pacifistisk orienterede journalister og forfattere arbejdede i mellemkrigsårene med at formidle kendskabet til Gandhis civile ulydighed som også førte til en forøget interesse for den civile ulydigheds historie.

Den franske forfatter Romain Rolland skrev nogle meget roste og publserede biografier over Tolsoj og Gandhi.

Hollænderen Bartholomeus (på engelsk Bart) de Ligt (1883-1938) var en flittig forfatter. Han skrev bl. a. bøgerne: Pour vaincre sans violence : Réflexions sur la guerre et la révolution og The Conquist of Violence : An Essay on War and Revolution.

Journalisten og pacifisten Ellen Hørup (1871-1953) var stifter af foreningen og tidsskriftet Indiens Venner i København i 1930 og medstifter af The International Committee for India i Genève i 1932.

De tre kendte hinanden, da Bart de Ligt og Ellen Hørup boede i Genève.

Alle tre arbejdede, ud fra bl.a. deres kendskab til Tolstojs pacifisme med at udbrede ideen om ikkevold som et politisk kampmiddel, ved at skrive om eller formidle information om ikkevold til andre i og uden for fredsbevægelsesnes rækker. I Danmark resulterede den store interesse for ikkevold sig bl. a. i udgivelsen af ikkevoldsklassikeren: Kamp uden Vaaben i 1936.

Fredslitteratur i Danmark

Hvori bestaar min Tro er ikke den første pacifistiske bog på dansk. Der var tidligere kommet enkelte værker så som Erasmus af Rotterdams, "Skøn er krigen for den uerfarne"; og "Een christelig og nyttig bog om kongers, fursters riigts landes oc stoeders regimente digtighed ... och kaldet en christen fyrstis underwiisning och laere", Roskilde 1534; og Emanuel Kants "Den evige fred" 1796. Tidligere i 1738 udkommer Robert Barckleys, fra latin oversatte: "Forsvar for den Sande Christelige Theologi "i London. G. Euchel udsender i 1815: "Til evig Fred" i København. C. F. von Schmidt-Phiseldk udsender i 1821, "Der europ. Bund", ligeledes i København. H. Bjerregaard udgiver i 1840: "Er den evige Fred en saadan Chimaere", i Randers og i 1847 udsender Bjerregaard: "Er ikke en profetisk spaadom gaaet i opfyldelse?" V. C. E. Børgesen publiserer: "Krig, civilisationens, humanitetens etc. fjende" i 1849 i København.

Manglen på tidlig dansksproget litteratur om fred, betyder ikke nødvendigvis, at danskerne har været uvidende om begrebet fred. De kan have læst fremmedsprogede værker om emnet.

Tolstojs Hvori bestaar min Tro og specielt det efterfølgende bind Kristi Lære og Kirkens Lære er alene ved deres fysiske størrelse, de første store konsekventpacifistiske bøger på dansk. Hvor Immanuel Kant tidligere i Den evige Fred havde argumenteret for, at for at etablere en blivende fred, måtte man afskaffe krigsforberedelser, erklærede Tolstoj sig enig i dette,

men tilføjer, at afskaffelsen af krigsforberedelser indbefatter, at værnetvangen - af nogle kaldet værnepligt - afskaffes.

Kristi Lære og Kirkens Lære er, så vidt jeg er orienteret, den først udgivne bog i Danmark som beskæftiger sig med emnerne pacifisme, civil ulydighed og militærnægtelse.

Der var, da Tolstojs bøger udkom, kun en fredsgruppe i Danmark, Dansk Fredsforening som blev grundlagt af venstrepolitiker og nobelfredsprismodtageren Frederik Bajer, i 1882. Den østriske forfatter Bertha von Suttner's bestseller, antikrigsromanen Ned med Vaabnene var udkommet som avisføljetong på dansk i 1892. Specielt denne roman var med til at øge den folkelige interesse for fredsarbejdet i årene omkring århundredskiftet, hvor pacifismen og militærnægterspørgsmålet bliver taget op i forskellige religiøse og politiske kredse rundt omkring som eksempelvis Socialdemokratisk Ungdomsforbund, hvilket senere førte til dannelsen af den første militærnægterorganisation i Danmark: Foreningen for Konsekvente Antimilitarister som blev grundlagt i 1915.

Tolstojs pacifistiske værker blev publiceret fra midten af 1880'erne og frem til hans død i 1910. I 1907 fængsles medlemmer af det svenske Socialistiska Ungdomsförbundet efter at de havde nedsat en militäragitationskomite som havde udgivet en pjece af Tolstoj: Tänk först - handla sedan. Pjecen som vakte bestyrtelse hos de svenske myndigheder havde allerede i 1903 været trykt i tidsskriftet Brand<7>.

Der dukkede små organisationer op i USA, som ville fremme kendskabet til Tolstojs ideer og en af de mange som blev meget inspireret af Tolstoj var socialreformator og den senere nobelfredsprismodtager Jane Addams. Jane Addams var senere under første verdenskrig med til at etablere Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed. Af andre tidlige amerikanske tolstoj-tilhængere kan nævnes den senere amerikanske udenrigsminister William Jennings Bryan og advokaten Clarence Darrow. Bryan gik af som udenrigsminister i 1915 på grund af landets voksende engagement i første verdenskrig<8>.

War Resisters' International udsender i slutningen af tyverne en pjece med udvalgte citater af Tolstoj. Det blev en af de nystartede forbund Aldrig mere Krigs første udgivelser.

I WRI beundrer mange medlemmer Tolstoj. Foreningens sekretærer H. Runham Brown og Martha Steinitz skriver i forordet til Magtanvendelse, Krig og Revolution, at:

"Krigsmodstanderens internationale Forbund (WRI) skylder ikke nogle enkle Førerpersonligheder, men hvert enkelt Medlems Ansvarsbevidsthed sin eksistens og Liv. Trods dette er Leo Tolstojs Virken og Personlighed af største Betydning for vor Bevægelse. Mange af vor Grupper ser i ham deres Fører".

Men...

"Ikke alle. Og ikke med alle de følgende Udtalelser erklærer vi os enige; men ud fra hvert eneste Ord taler ubøjeeligt Mod, ubegrænset Sandhedstrang og uendelig Menneskekærlighed. Hans Maal er vor Maal, og selv om vor Veje ikke altid er de samme som hans, vil vi ikke nogensinde kunne finde Handlingsmotiver, der har større Styrke end Dem, der var Drivfjedren i hans Virksomhed".

I Rusland blev der, allerede mens Tolstoj levede, oprettet adskillige pacifistiske og anarkistiske Tolstoj-samfund med tusindvis af medlemmer. Da Tolstoj ikke kunne rammes af de russiske myndigheder på grund af hans internationale berømmelse, søgte myndighederne at ramme hans tilhængere. Eksempelvis måtte hans medarbejder Vlademir Tchertkoff gå i eksil, efter at Tolstoj støttede Dukkobosernes militærnægtelse. Den kristne sekt Dukkoboserne i Kaukasus, protesterede i 1895 mod indførelsen af almindelig værnepligt i staten. Som en følge deraf blev Dukkoboserne mishandlet, fængslet og tvangsforflyttet. Dukkoboserne s mishandling er beskrevet af Vlademir Tchertkoff i bogen: Aandens Stridsmænd, Kri-stiania, Edv. Magnussens forlag. 1897-98. Tolstoj foreslog, ifølge Fredsbladet 1998 nr 2 s. 12, at Dukkoboserne fik Nobels fredspris, allerede inden den var stiftet, hvilket ikke blev til noget, fordi Nobels arvinger dengang strides om testamentets gyldighed. I stedet for skrev Leo Tolstoj romanen "Opstandelse", dansk udgave i Politikken 1899 - som han mod sædvane tog honorar for. Honoraret for romanen blev anvendt til at betale Dukkobosernes emigration til Canada. Under anden verdenskrig accepterede de canadiske myndigheder Dukkobosernes militærnægtelse, men de overlevede ikke McCartyismen under den kolde krig.

De russiske Tolstoj-samfund overlevede den russiske revolution i 1917, men ikke Stalins indførelse af almindelig værnetvang i Sovjetunionen i 1936. De levede meget primitivt og efterhånden flyttede de længere og længere mod øst indtil de kom til den kinesiske grænse.

Hvori bestaar min Tro er skrevet på russisk i 1884 og blev straks forbudt i Rusland selv om Hvori bestaar min Tro blev trykt i 30 eksemplarer på russisk. Oplagsstørrelsen som cencuren tillod. Den blev imidlertid oversat til en lang række sprog og udgivet i mange lande, selv illegalt i zar-tidens feudale og enevældige Rusland.

Vegetarismen

Den russiske tolstojtilhænger Tjertkov skriver en pjece: Du skal ikke dræbe, hvori han argumenterer for at man "ikke må dræbe

nogen eller noget, hverken en gal hund eller en slange, som vil bide ens barn eller en skurk som vil voldtage ens datter - Gud styrer som han ved bedst<9>".

Mådehold

Flere af Tolstojs værker handler specielt om mådehold, forskellige rusgifte og deres politiske betydning. I "Det første Skridt : Skildringer og Betragtninger", dansk udgave 1893, er der et kapitel, med titlen: Hvorfor bedøve Folk deres Sandser? Tolstoj mener, at når der anvendes spirituøse nydelsesmidler og røgvarer er det ikke på grund af smagen, Fornøjeligheden eller behageligheden, som er forbundet med disse sager, men ene og alene i trangen til at døve samvittighedens stemme. s. 120. Tobakken er, for Tolstoj, en tidsrøver.

Naturistbevægelsen

Forskellige afholdsbevægelser havde i Tolstoj et forbillede. Således beretter den franske formand og stifter af Trait d' Union, J. C. Demarquette, i Axel Pilles tidsskrift Nye Veje, nr. 3. 1927, s. 27-28, at, formålet med foreningen var, helbredelsen af den menneskelige kultur ved hjælp af naturen. Foreningen blev oprettet i 1911, året efter Tolstojs død,

"Vor Udvikling er foregaaet i to Faser. I den første, før Krigen, har vi især beskæftiget os med at virkliggøre en Forbindelse mellem alle Metoder, der vedrører den personlige Hygiejne, Vegetarismen, Antialkohol- og Antitobaksbevægelsen, Legmeskultur, Solbade, Fodture, Lejre etc. Vi kaldte denne Samvirken "Naturisme", et Ord der svarer til det tyske "Lebensreform". Vi var paa det Tidspunkt omtrent lig med de tyske Wandervøgel, hvis Eksistens vi ikke kendte, men vi var langt færre, eftersom vort Antal ikke overskred Hundrede".

"Siden Krigen er vi traadt ind i en anden Fase af vor Udvikling. Vi er nu af den mening, at legemlig Sundhed er uden Betydning, hvis ikke den er Optagten til Aandens Sundhed"... Af den Grund lægger vi, idet vi stadig agiterer for Vegetarisme, Afholdenhed og en ren og stærk Levemåde, særlig vægt paa Pacifismen, paa Bekæmpelsen af Aarsager til Krige mellem Nationer og Klasser"...

"Naturisterne er, idet de afgjort er modstandere af Vold i Lighed med Tanker hos Gandhi, Tolstoj, Gleizés, Rosseau, Kristus og Buddha, i Grunden de mest radikale Revolutionære. Ved at spise grønsager, drikke Vand og ved at gaa ud og nyde Livet i Skoven, som giver os Sundhed og Fred i Sindet, forbereder vi et bedre Samfunds komme og Idealet af Menneskeheden".

Den danske udgave af Hvori bestaar min Tro mangler desværre

oplysninger om, hvilket sprog bogen er oversat fra. Det er ikke helt uvæsentligt om bogen er oversat fra engelsk eller russisk. Kristi Lære og Kirkens Lære er oversat fra russisk. Da jeg desværre ikke er russiskkyndig, kan jeg ikke vurdere oversættelserne efter fortjeneste, men jeg har i al fald bemærket mig, at et par amerikanske navne og bogtitler er forkerte og eller mangelfulde.

Kristi Lære og Kirkens Lære kan ikke have haft den store udbredelse i Danmark, hvis man skal dømme ud fra folks kendskab til den. I kildelisten til Magtanvendelse, Krig og Revolution er flere af Tolstojs til dansk oversatte værker nævnt, men ikke Kristi Lære og Kirkens Lære, der omtales med den engelske titel: Guds Rige er hos Eder. I Stefan Sweigs lille udvalg af Tolstoj tekster, der udkom på dansk i 1939, omtales Kristi Lære og Kirkens Lære ligeledes som Guds Rige er i os selv.

Tolstojs to bøger er, så vidt jeg kan bedømme det, overhovedet ikke omtalt i Dansk Fredsforenings tidsskrift Freds-Bladet i perioden 1894-1900. Der er en artikelserie af en G. Kemp om Krigen i den moderne skønlitteratur, hvor flere af Tolstj's romaner er omtalt, men altså ikke Hvori bestaar min Tro og Kristi Lære og Kirkens Lære. Samme G. Kemp skriver i Freds-Bladet en artikel: "De ældste kristnes Tanker om Krig", i 1898 nr. 6 s. 44-45, som omtaler en del af de pacifistisk orienterede kirkefædre, Tolstoj anvender, men artiklen bygger på tidsskriftet: "The Missiah's Kingdom", februar 1895 og ikke på Tolstojs bøger. "The Missiah's Kingdom", var siden 1889 udgivet i London af den kristne fredsgruppe, The Christian Union for Promoting international concord.

Den norske socialøkonom Johan Vogt (1900-1991) skriver i: "Skrifter i Utvalg", fra 1980, at "Russland var min ungdoms eventyrland. Jeg var hva man kaller "Russland-romantiker" allerede før den russiske revolusjon i året 1917. Det var noen skrifte av Leo Tolstoj som hadde betatt mig, og som fikk mig til å følge begivenheterne i dette landet med en særlig oppmerksomhet". (s. 405-406) Desværre skriver Vogt ikke, hvad det var for skrifter som vakte hans ruslandsinteresse.

En anden ting er det gammeldags sprogbrug i bøgerne. Sproganvendelsen i de to værker er forskellig. Hvori Bestaar min Tro virker mere gammeldags end Kristi Lære og Kirkens Lære, men det gammeldags sprogbrug må man leve med, da der ikke har været mulighed for at få værkerne nyoversat. Og værkerne ville i givet fald være formidlet til en helt anden pris end den nuværende.

Bøgerne er indscannet "som de er" og der er ikke forandret noget i hverken den danske eller i den udenlandske tekst.

Teksten er scannet ind side for side og linje for linje, men teksten er ikke justeret og der er ikke foretaget indryk ved begyndelsen af nye afsnit.

På grund af nogle græske gloser, har det været nødvendigt at overføre filerne fra Write til WordPerfect, da det er det eneste tekstbehandlingsprogram jeg har, der kan skrive græske bogstaver. Hvis bøgerne skal udskrives korrekt, kræver det derfor, at man har et program som kan skrive de græske bogstaver. Jeg er ikke græsk-kyndig og er ikke sikker på, at de græske bogstaver i Hvori Bestaar min Tro er skrevet korrekt ind, da WordPerfects græske alfabet tilsyneladende ikke helt stemmer overens med det som står i bøgerne, men jeg hører gerne fra læserne og retter eventuelle fejl som måtte have sneget sig ind. Kommentarer til værkerne og indledningen ses også gerne.

Enkelte typografiske fejl, specielt i Hvori bestaar min Tro?, er rettet. Det drejer sig om et par omvendte bogstaver og et par regulære stavfejl. Noter fra forfatteren og oversætteren er markeret på samme måde som i de papirbaserede udgaver. Mine egne noter og henvisninger er skrevet i WordPerfects noteapparat.

Mine egne kommentarer, der som regel er faktanoter, er indsat i WordPerfects noteapparat.

Holger Terp er bibliotekar og medlem af Aldrig mere Krigs hovedbestyrelse.

Leo Tolstoj

Kristi Lære og Kirkens Lære

Oversat fra Russisk efter Forfatterens Manuskript

af

André Lütken

København

I. Cohens Bogtrykkeri

1894

Indscannet af Holger Terp april-maj 1996

Tekst som i originalen.

Nummererede noter ved Holger Terp

Ingen copyright. Teksten må frit anvendes. Gerne med kildeangivelse.

Indledning.

I 1884 skrev jeg en Bog, som jeg kaldte:

"Hvori bestaar min Tro?" I denne Bog udviklede jeg i nøjeste Overensstemmelse med Sandheden, hvad jeg tror paa.

Samtidigt med, at jeg udviklede min Tro paa Kristi Lærdomme, maatte jeg anføre, hvorfor jeg ikke kunde tro paa og billige de kristelige Lærdomme, der i Almindelighed sammenfattes under Benævnelsen Kristendom.

Jeg anførte som det mest betegnende Eksempel paa, hvor Kristi Lære er bleven forvansket af Kirken, at denne ikke vedkender sig Kristi Ord: "Sætter Eder ikke imod det onde!"

Som vel de fleste af os kendte ogsaa jeg kun meget lidt til, hvad der i tidligere Tid er bleven skrevet netop herom; jeg vidste kun, at Kirkefædrene Origenes<1>, Tertulian<2> o.a. havde behandlet dette Spørgsmaal, og at der findes forskellige Sekter - Mennoniter<3>, Herrenhuter, Kvækere - som ikke tillader deres Medlemmer at gribe til Vaaben eller gøre Krigstjeneste, men det var mig derimod ikke bekendt, hvad der fra disse Sektors Side var

bleven gjort for at sprede Lys over dette Spørgsmaal.

Det gik, som jeg havde ventet: Bogen blev forbudt af den russiske Censur, tildels vel som Følge af det Navn, jeg har som Forfatter, tildels vel ogsaa, fordi Bogens Indhold maatte vække Almenhedens Interesse. Bogen blev imidlertid trods Forbudet læst meget i Rusland i skrevne og litograferede Eksemplarer, og i Udlandet udkom den i Oversættelser. Den gav Anledning til, at der blev tilstillet mig en Mængde Oplysninger angaaende Skrifter og Forfattere, der havde behandlet samme Spørgsmaal, lige som ogsaa til, at der fremkom en Række kritiske Udtalelser angaaende selve Bogens Indhold.

Disse Oplysninger og denne Kritik i Forening med, hvad der i den seneste Tid er fremkommet af historiske Fremstillinger, har ledet mig til nye Resultater og Slutninger, som jeg nu vil gøre rede for.

Jeg skal begynde med at anføre alle de Oplysninger, der er bleven tilstillede mig angaaende selve Spørgsmaalets Historie; dernæst skal jeg omtale alt, hvad der er bleven anført om dette Spørgsmaal dels fra kirkelig c: kristelig Side, dels fra verdslig ? ikke kristelig Side; endelig skal jeg meddele de Slutninger, hvortil jeg nu selv er kommen:

Min Bog vakte Ekko randt omkring i Verden.

De første Svar naaede til mig fra Amerika: de kom i Form af Breve fra amerikanske Kvækere, som udtalte deres fulde Tilslutning til, hvad jeg havde anført om, at Krig og enhver anden Voldshandling er stridende mod Guds Love.

Kvækerne meddelte mig samtidigt en stor Mængde Oplysninger om deres Sekt, som nu i to Aarhundreder har fulgt Kristi Lære om ikke at sætte sig mod det onde og derfor ikke anvender noget Slags Vaaben til at forsvare sig<4>.

Samtidigt med Brevene sendte Kvækerne mig forskellige Skrifter, Blade og Bøger. Af disse kunde jeg se, at Kvækerne allerede længe havde lært, at det er den Kristnes Pligt ikke at sætte sig mod det onde, og at de havde paavist, at Kirken har Uret, naar den ikke modsætter sig baade Krig og Fuldbyrdelse af Dødsdomme.

Ikke blot med fuldvægtige Fornuftgrunde men ogsaa med Bibelens egne Ord har de godtgjort, at en Religion, der er bygget paa Freds- og Menneskekærlighed, er uforenelig med Krig, som bestaar i Vold og Drab. Kvækerne paastaar og beviser, at

der ikke er noget, som i højere Grad har gjort det vanskeligt for Hedningerne at forstaa Kristendommens Sandheder, intet, der i højere Grad har vanskeliggjort Kristendommens Udbredelse i Verden, end netop det, at de saakaldte Kristne ikke har banlyst Krig og Vold.

"Kristi Lære ", siger de, "kan ikke finde Udbredelse ved Hjælp af Sværd eller Undertrykkelse men kun ved Mildhed, Ydmyghed og Fredskærlighed, og de, der bekender Kristi Lære, maa vise det ved Eksemplet, de giver."

"Efter Guds egen Lære kan en Kristen ikke optræde ufredeligt og ukærligt over for sine Medmennesker, og der er som Følge deraf ikke den jordiske Myndighed, som kan tvinge en Kristen til at handle imod Guds Lære og imod den fornemste Pligt, der paahviler ham over for hans Næste."

"Statshensyn kan maaske faa dem, der har nogen jordisk Fordel af at bringe det mulige og det umulige i Overensstemmelse med hinanden, til at ændre noget ved Guds Bud, men for den, der virkelig er en Kristen, og som fuldt og fast tror paa, at han skal blive frelst, hvis han følger Kristi Lære, kan saadanne "Statshensyn" naturligvis ikke have den ringeste Værdi."

Ved at gøre Bekendtskab med Kvækernes hele Væsen og med deres Bøger, saaledes med, hvad der er skrevet af Fox, Payne og navnlig af Dymond i Aaret 1827<5>, blev det mig klart, at der allerede forlængst fra denne Side var bleven leveret Bevis for, at den kristne Lære er uforenelig med Krig og Vold, og Beviset er i den Grad udtømmende, at

man egentlig kun undrer sig over, at der endnu er nogen, som kan paastaa, at de lader sig forene, saaledes som det jo endnu den Dag i dag sker fra Kirkens Side.

Foruden alle de Oplysninger, jeg saaledes fik sendt fra Kvækerne, modtog jeg ogsaa andre Meddelelser fra Amerika; de skrev sig fra en Personlighed, som hidtil havde været ganske fremmed for mig.

En Søn af William Lloyd Garrison, den berømte Forkæmper for Slaveriets Ophævelse, skrev til mig, at han havde læst min Bog og fundet stor Lighed mellem de Tanker, jeg havde fremsat i den, og de Idéer, hans Fader havde udviklet allerede i Aaret. 1838, og da han formodede, at det kunde interessere mig at gøre nærmere Bekendtskab med dem, sendte han mig en "Erklæring" eller "Opraab", som denne havde udstedt for et halvt Aarhundrede siden.

Denne Erklæring eller dette Opraab var fremkommen under følgende Omstændigheder: William Lloyd Garrison havde været stærkt optaget af de Bestræbelser, som var udgaaede fra et i 1838 stiftet amerikansk Samfund, der havde stillet sig til Opgave at afskaffe Krigen og at genoprette Fred mellem alle Folkeslag<6>. Han var da kommen til den Erkendelse, at en saadan almindelig Verdensfred ikke kunde tilvejebringes, med mindre man vilde slutte sig til Kvækernes Opfattelse.

Da Garrison var bleven fuldt bestyrket i denne sin Opfattelse, henvendte han sig til Kvækerne, til hvem han stod i det bedste Forhold, og ud

arbejdede og forelagde dem derpaa sin "Erklæring", der i 1838 blev undertegnet af en stor Mængde af det ovennævnte Samfunds Medlemmer

Erklæring

godkendt af Medlemmer af Samfundet til Hidførelse af Verdensfreden<7>

Boston 1838

Vi Undertegnede anser det som vor Skyldighed ikke blot over for os selv, men ogsaa over for den Opgave, vi omfatter med saa stor Kærlighed, over for det Land, hvori vi lever, og over for hele Menneskeheden at fremkomme med vor Trosbekendelse og at anføre, hvorpaa vi bygger den, lige som ogsaa det Maal, hvorefter vi stræber, og de Midler, vi agter at benytte for at hidføre en Omvæltning i Menneskehedens og Verdensfredens Interesse.

Vor Trosbekendelse er denne :

Vi anerkender ingen menneskelig Regering. Vi anerkender kun én Herre og Dommer over hele Menneskeheden. Vi betragter hele Jorden som vort Fædreland, alle Mennesker som vore Landsmænd.

Vi elsker ikke vort eget Land højere end ethvert andet Land. Vore egne Landsmænds Interesser og Rettigheder er os ikke dyrebarere end andre Menneskers Interesser og Rettigheder. Vi kan derfor ikke anerkende, at den patriotiske Følelse nogensinde kunde retfærdiggøre en Tagen Hævn for den Krænkelse eller den Uret, der maatte blive tilføjet vort Land.

Vi paastaar, at et Folk lige saa lidt har Ret til at forsvare sig mod udvortes Fjender som til at angribe dem.

Vi paastaar ligeledes, at heller ikke Privatpersoner har nogen tilsvarende Ret, hvor det gælder deres egne personlige Interesser, thi den enkelte kan ikke have større Betydning end hele Samfundet.

Men naar Regeringen ikke er berettiget til at modsætte sig Voldshandlinger fra fremmede Erobreres Side eller sætte sig til Modværge mod dem, der bryder ind over vort Land og dræber dets Indbyggere, kan den heller ikke være berettiget til at optræde imod den, der forstyrrer den offentlige Fred og er en Fare for de enkelte Individider.

Kirken gør gældende, at alle Jordens Riger er grundede og godkendte af Gud, og at enhver Øvrighed, der findes, i de Forenede Stater saa vel som i Rusland og i Tyrkiet, er indsat ved Guds Vilje.

Saaledes skulde Gud være meddelagtig i al den Uret, der sker. Men der er dog vel ingen, som vil vove at paastaa, at øvrighederne - ligegyldigt i hvilket Land - handler i Overensstemmelse med Kristi Lære, og at de følger det Eksempel, han har givet os over for sine Fjender.

Derfor kan disse Øvrigheders Optræden ikke være Gud velbehagelig; derfor kan disse Øvrigheder umuligt være indsatte af Gud, og de maa afskaffes, ikke med Vold men ved Folkenes aandelige Genfødelse.

Vi har den Opfattelse, at det er ukristeligt og uberettiget ikke blot at føre Krig, ligegyldigt om det er en Angrebs- eller en Forsvarskrig, men og

saa at berede sig til Krig ved at bygge Fæstninger, Krigsskibe o. s. v. Vi anser det for ukristeligt og uberettiget at organisere staaende Hære, at oprette Militærkommandoer, at oprejse Mindesmærker til Forherligelse af Sejre over Fjenden, at udstille Trofæer, der er samlede paa Valpladse[n][n], og at højtideligholde Aarsdagene for Kampe, hvori Fjenden er bleven slaaet til Jorden. Vi betragter som ukristelig og uforsvarlig enhver Regeringsbefaling, hvorved Undersaatterne tvinges til at gøre Militærtjeneste.

Som Følge af alt dette mener vi, at det ikke er muligt for os hverken at gøre Militærtjeneste eller at besætte saadanne Embeder, hvor vi kunde blive nødte til at afsige Straffedomme over vore Medmennesker for at tvinge dem til at handle godt og smukt.

Dette er Grunden til, at vi frivilligt giver Afkald paa alle Statsembeder. Vi beskæftiger os ikke med Politik, og vi bryder os ikke om Æresbevisninger.

Da vi ikke anser os for berettigede til at indtage nogen Plads i Statsstyrelsen, mener vi, at vi heller ikke har nogen Ret til at deltage i Valget af andre Mænd til saadanne Pladser.

Vi har den Opfattelse, at vi ikke er berettigede til at sagsøge dem, der har frataget os noget, for at faa dem dømt til at tilbagegive os det.

Vi mener, at vi bør give vor Kappe til den, der har taget vor Kjortel, og ikke udøve nogen Tvang imod ham.

Vi tror, at det gamle Testaments "Øje for Øje

og Tand for, Tand" er blevet ophævet af Kristus, der byder os at tilgive vore Fjender og ikke hævne os paa dem, og det i alle Tilfælde uden nogen som helst Undtagelse. Men tager man med Magt de Penge tilbage, der er frarøvet én, kaster man nogen i Fængsel, eller landsforviser man ham eller berøver ham Livet, da er det ikke Tilgivelse, man skænker ham, men Hævn, man tager over ham.

Verdenshistorien afgiver Beviser nok for, at den fysiske Undertrykkelse ikke er til Gavn for den moralske Genfødelse, og Menneskenes syndige Tilbøjeligheder kan kun overvindes ved Kærlighed, lige som det onde kun kan bekæmpes med det gode.

Man skal ikke stole paa Haandens Kraft for at forsvare sig mod det onde. Der er intet, der yder større Beskyttelse mod det onde end Godhed, Taalmod og Barmhjertighed; Himlen tilhører de sagtmødige, men den, som drager Sværdet, skal omkomme ved Sværdet.

Derfor tror vi ogsaa, at vi ikke paa nogen virksommere Maade kan beskytte vort Liv, vor Ejendom, Vor Frihed og vor Ro, og at vi ikke paa nogen bedre Maade kan udføre Guds, Kongernes Konges Vilje end ved at følge Kristi Lære om ikke at sætte sig mod det onde; vi tror, at denne Kristi vigtigste Lære passer paa alle Forhold, at den er i fuld Overensstemmelse med Guds Vilje, og at den tilsidst vil vinde Sejr over alle onde Kræfter.

Vi udbreder ikke statsomvæltende Lærdomme, thi den statsomvæltende Aand er en Hævnens, Undertrykkelsens og Drabets Aand, der ikke kender

til Guds frygt og til Agtelse for det enkelte Menneske.

Vi ønsker at gennemtrænges af Kristi Aand, og da vi ikke sætter ondt mod ondt, kan vi ikke tage Del i Sammensværgelser, oprør eller nogen som helst Voldshandling.

Vi underkaster os enhver Regeringsforanstaltning og adlyder enhver Regeringsbefaling, naar den blot ikke er stridende mod Evangeliet. Vi bøjer os i Ydmyghed under de Straffe, der paalægges os, naar vi ikke er i Stand til at efterkomme de Befalinger, der udstedes.

Medens vi paa den ene Side er fast bestemte paa ikke at forsvare os over for de Angreb, der rettes mod os, er vi paa den anden Side lige saa bestemte paa at skride ind mod det onde overalt, hvor det findes her Paa Jorden, baade oppe og nede i Samfundet, i Politik[k]en, i Statens og Kirkens Ledelse, og vi vil anvende alle de Midler, der staar til vor Raadighed, for at bringe det dertil, at alle Stater underkastet sig Vor Herres, Jesu Kristi Styrelse<8>.

Vi holder fast ved den uomstødelige Sandhed, at alt, hvad der er stridende mod Evangeliet og Kristi Aand, skal gaa til Grunde, og at det bør gaa til Grunde saa hurtigt som muligt. Da vi tror paa Forudsigelsen om, at der skal komme en Tid, hvor Sværdet skal omdannes til en Plov og Lansen til en Segl, vil vi gøre alt, hvad der staar i vor Magt, for at dette kan ske snarest, uden Opsættelse.

Men den, der forfærdiger, sælger eller anvender Vaaben, lige som den, der medhjælper ved militære

Forberedelser, modarbejder saaledes Guds Rige her paa Jorden.

Efter at vi nu har aflagt vor Trosbekendelse, vil vi ogsaa angive den Vej, ad hvilken vi haaber at naa vort Maal.

Vi vil forsøge at udbrede vore Idéer overalt paa Jorden, blandt alle Folkeslag, ligegyldigt hvilken Religion de tilhører, og blandt alle Samfundsklasser.

Med dette for Øje vil vi overalt lade holde offentlige Foredrag, overalt vil vi lade vore Skrifter uddele, overalt vil vi sende de forskellige Regeringsmyndigheder vore Henstillinger.

Vi vil i det hele taget paa enhver mulig Maade søge at bringe det nuværende Samfund til overfor ydre og indre Fjender at tænke, føle og handle paa en Maade, der i Bund og Grund er forskellig fra, hvad der nu er Tilfældet.

Det er en stor Opgave, vi saaledes stilleros, og vi er ikke blinde for, at vor Aabenhjertethed kan faa uhyre Vanskeligheder at kæmpe imod.

Vore Anskuelser vil maaske have til Følge, at vi bliver gjorte til Genstand for allehaande Fornærmelser og Krænkelser, og at vort Liv udsættes for Fare.

Vi gør ikke Regning paa at blive forstaaede, men vi er tværtimod forberedte paa, at vore Meninger vil blive fordrejede og forvanskede og vi selv gjorte til Gjenstand for Bagvaskelse. Der vil rejse sig en Storm imod os. Stoltheden, Hykleriet, Indbildskheden og Grusomheden, alle jordiske Magter vil forene sig imod os for at knuse os. Saaledes skete det jo over for Messias, som

vi vil søge at efterligne saa meget, som det er os muligt.

Men alle disse Rædsler skal ikke skrække os; vi gør ikke Regning paa Menneskene men paa den Almægtige. Vi venter ikke, at Mennesker skal tage os i Forsvar, men søger hele vor Styrke i Troen, der vil være i stand til af overvinde Verden. Vi véd, hvad vi udsætter os for, men vi vil føle os lykkelige ved at dele Kristi Lidelser. I Guds Hænder befaler vi vor Aand, og vi er forvissede om, at det er sandt, hvad der staar skrevet, at den, som forlader alt for at følge Kristus, skal faa det hundrede Fold igen og arve det evige Liv.

Idet vi saaledes fuldt og fast tror paa, at vore Princip[p]er vil sejre til Trods for al den Modstand, der kan rejse sig imod os, sætter vi vore Navne under denne Erklæring.

Vi haaber paa Menneskehedens sunde Sans og paa, at Samvittighedens Røst vil lade sig høre, men frem for alt andet stoler vi paa den Styrke, der er hos Gud, hvem vi giver vore Sjæle i Vold.

Efter at denne Erklæring var fremkommet, blev der af Garrison dannet et "sagtmodighedsselskab" og grundlagt et Blad<9>, der begge, hver for sig, skulde virke i den antydede Retning.

Af den fortræffelige Biografi af Garrison, der er forfattet af hans Sønner<10> og tilstillet mig, har jeg erfaret, hvorledes det senere gik med dette Selskab og dette Blad.

Intet af dem kom til at glæde sig ved

en lang Tilværelse. De fleste af de Mænd, der ellers virksomt havde støttet Garrison i hans Kamp for at opnaa Slavernes Frigørelse, nærrede Betæneligheder ved at gaa saa yderligt som hans Blad, da det kun alt for let kunde have til Følge, at man stødte de Folk fra sig, der ellers kunde vindes for Frigørelsestanken; de trak sig derfor tilbage fra Bladet, og dette bevirkede, at Bladet ophørte^{<11>}, og at Selskabet opløstes.

Man skulde have troet, at en saa varm og veltalende Trosbekendelse som den, vi har lært at kende af Garrisons Opraab, maatte have vakt stor og berettiget Opsigt overalt paa Jorden, men dette var ikke Tilfældet. Den er ikke blot ubekendt i Europa, men selv i Amerika, hvor man dog holder Garrisons Minde højt i Ære, kender man næsten slet intet til den^{<12>}.

Lige saa lidt kender man i Almindelighed til en anden af Forkæmperne for Garrisons Idéer, Adin Balu^{<13>}, som i et halvt Aarhundrede har virket i Garrisons Aand. Han er saa lidt bekendt, at Garrisons Søn paa en Forespørgsel fra min Side om, hvor vidt der endnu fandtes noget "sagtmodighedsselskab" eller nogle Aflæggere af det, svarede mig, at der - sad vidt han vidste -- ikke fandtes noget i denne Retning; men den Gang, han sendte mig dette Svar, levede Adin Balu endnu i Hopedale (Massachusets), den samme Balu, der havde været Garrisons Medkæmper og derpaa i saa mange Aar baade i Skrift og Tale havde virket for Sagtmodighedslæren! Senere fik jeg et Brev fra Wilson, Balus Elev

og Medhjælper, og gennem ham jeg kom i Forbindelse med Balu selv. Jeg skrev til ham, og han svarede mig og sendte mig sine Skrifter<14>.

Jeg skal i det følgende give et Uddrag af disse.

I et af dem, hvor han paaviser, at de Kristne ikke er logiske, naar de anser det for berettiget at føre Krig eller endog blot at forsvare sig mod Voldsmænd, ytrer han:

"Jeg har lovet at forlade alt for at følge min Herre og Mester indtil Døden. Men jeg er Medborger i de Forenede Staters demokratiske Republik; jeg har aflagt Troskabsed til mit Land og lovet at forsvare dets Forfatning og ofre mit Liv for det, hvis det er nødvendigt. Kristus forlanger af mig, at jeg skal handle over for andre saaledes, som jeg vil, at de skal handle over for mig. De Forenede Staters Forfatning forlanger derimod af mig, at jeg skal underkaste de to Millioner Negerslaver (den Gang var Slaveriet endnu ikke ophævet; man kan nu sætte Arbejdere i Stedet for Slaver), en Behandling, der er stik modsat den, jeg selv kunde ønske fra deres Side; den fordrer med andre Ord, at jeg skal hjælpe med til at holde dem i Slaveri. Og det volder mig slet ingen Ulejlighed! Jeg vedbliver at vælge eller at blive valgt, ja jeg er endogsaa beredt til at paatage mig baade det ene og det andet Hverv i Statens Tjeneste. Det forhindrer mig aldeles ikke i at være en god Kristen; jeg vedbliver at være i Samfund med Kristus og at stad mig godt med Regeringen.

Kristus forbyder mig at sætte mig imod det onde

og at fordre Øje for Øje, Blod for Blod, Tand for Tand.

Min Regering forlanger akkurat det modsatte af mig; dens Sikkerhed støtter sig netop Paa Galgen mod indre Fjender, paa Sværdet mod ydre, og som Følge deraf findes der i Landet baade Galger og Fængsler, baade Arsenaler, Krigsskibe og Soldater.

Og samtidigt med, at vi holder alle disse kostbare Mordredskaber i god Stand, saa at de kan bringes til Anvendelse, naar som helst det skal være, elsk er vi vore Fjender, velsignet vi dem, der forbander os, gør vi godt mod dem, der hader os. Vore Præster, der lærer os alt dette, lader sig dog ogsaa bruge til at nedbede Herrens Velsignelse over de morderiske Vaaben.

Jeg ser, hvor disse Forhold staar i Strid med hinanden - og dog vedbliver jeg at føle mig stolt over, at jeg paa samme Tid kan være en god Kristen og en hengiven Regeringens Tjener.

Hvor skulde jeg ogsaa kunne godkende de Tanker, der er udviklede i Sagtmodighedslæren?

Jeg kan jo dog ikke ret vel give Afkald paa den Indflydelse, jeg er i Stand til al udøve, og maaske lade mindre hæderlige Mænd blive eneraadende i Statens Anliggender.

De Forenede Staters Forfatning indrømmer Regeringen Ret til at erklære Krig; det finder jeg ganske rigtigt og fornuftigt - hvorfor skulde jeg ikke paa samme Tid kunne være en god Kristen?

Hvorfor skulde der være noget ukristeligt i al føre Krig? Hvorfor skulde det vel være uforeneligt med

Kristendommen at lade Hundredtusinder af Medmennesker slaa ihjel, at skænde Kvinder, at lægge Stæder i Aske og begaa alle Slags Grusomheder?

Nej, vi maa virkelig se snarest muligt at komme bort fra saadanne taabelige Overspændtheder! Naturligvis skal vi i Kærlighed tilgive vore Fjender, men gør vi blot det, kan der, kristeligt set, saamænd ikke være noget i Vejen for, at vi slaar dem ihjel." - I et andet af disse Skrifter, der har til Titel:

"Hvor mange Mennesker udkræves der til at forvandle Uret til Ret?" udtaler han sig paa følgende Maade:

"- Mennesket maa ikke dræbe; gør han det alligevel, er han en Morder og bliver straffet som saadan. Naar ti, tyve, hundrede Mennesker slaar sig sammen og dræber, betragtes de ogsaa som Mordere. Men en Regering kan dræbe saa mange, den vil - det bliver ikke Mord men derimod en fortjenstfuld Handling. Blot man i dette Øjemed samler et stort Antal Mennesker, bliver Myrderi af Tusinder den uskyldigste Ting af Verden. Men hvor mange Mennesker skal man samle, for at der ikke skal være noget at indvende mod et saadant Myrderi? Det er et Spørgsmaal, som det kunde være interessant at faa besvaret.

Det enkelte Menneske maa ikke gøre sig skyldig i Rov, men et Folk i sin Helhed har Lov dertil.

Hvor mange skal man da være, for at det kan blive Ret?

Hvorfor har én eller ti eller hundrede ikke Lov til at krænke de guddommelige Love, naar et større Antal har Lov dertil?"

Her gengiver, jeg nu Balus Katekismus, saaledes som han havde udarbejdet den til Brug- for Menigheden.

Sagtmodighedens Katekismus

Spørgsmaal. Hvad viser Ordet Sagtmodighed hen til?

Svar. Til hvad der er anført i Math. Evangelium Kapitel V, Vers 39.

Spørgsmaal. Hvad udtrykker dette Ord?

Svar. Den højeste kristelige Dyd, saaledes som foreskrevet af Kristus.

Spørgsmaal. Skal man tage det; Ordet udtrykker, bogstaveligt, saaledes al man i intet Tilfælde maa sætte sig imod det onde?

Svar. Nej, det bør forstaas saaledes, at man ikke maa gengælde ondt med ondt. Det onde bør vises tilbage ved alle retfærdige Midler, men ikke med ondt.

Spørgsmaal. Hvoraf fremgaar det, at Kristus har foreskrevet Sagtmodighed i denne Betydning af Ordet?

Svar. Af Ordene: "I har hørt, at det er sagt til de gamle: Øje for Øje og Tand for Tand.

Men jeg siger Eder: Sætter Eder ikke imod det onde; men dersom nogen giver Dig et Slag paa dit højre Kindben, vend ham det andet ogsaa til. Og dersom nogen vil gaa i Rette med Dig og tage din Kjortel, lad ham og beholde Kappen."

Spørgsmaal. Hvem hentydede Kristus til, da han sagde: "I har hørt, at det er sagt" o. s. v.?

Svar. Til Patriarkerne og Profeterne og til, hvad de har sagt, og hvad der findes i det Gamle Testaments Skrifter, som af Jøderne i Almindelighed kaldtes "Loven og Profeterne".

Spørgsmaal. Hvilke Forskrifter mente Kristus med Ordene: "Det er sagt" ?

Svar. De Forskrifter, hvori der indrømmes Noah, Moses og Profeterne Ret til at øve Gengældelse og til at straffe den, der gør sig skyldig i slette Handlinger.

Spørgsmaal. Nævn saadanne Skriftsteder.

Svar. "- Den, som udøser et Menneskes Blod, ved Mennesker skal han s Blod Udøses. " (1 Mose B. IX. 6.) " Men dersom der sker Ulykke, da skal Du give Liv for Liv, Øje for Øje, Tand for Tand, Haand for Haand, Fod for Fod, brændt for brændt, Saar for Saar, blaatslaget for blaatslaget." (2 Mose B. XXI, 23). - " Og naar nogen slaar et Menneske Ihjel, da skal han dødes. Og den, som gør Lyde paa sin Næste, ved ham skal gøres saaledes, som han har gjort: Bræk for Bræk, Øje for Øje, Tand for Tand-

Det er disse Udtalelser, Kristus sigter til.

Noah, Moses og Profeterne har lært, at den, der dræber eller lemlæster sin Næste, begaar en slet Handling. For at uskadeliggøre ham, maa man dræbe ham eller lade ham lide en legemlig Straf, og Straffen skal staa i Forhold til den Uret, der er bleven begaaet. Men Kristus er imod dette.

"Jeg siger Eder, at I ikke skal sætte Eder mod det onde men snarere finde Eder i, at den, der har

handlet ilde mod Eder, endnu en Gang handler ilde mod Eder."

Hvad der tidligere var tilladt, er saaledes blevet forbudt af Kristus.

Spørgsmaal. Tillod de gamle at gengælde Uret med Uret?

Svar. Ja, men Kristus forbød det. En Kristen har saaledes ikke nogen Ret til at berøve et andet Menneske Livet eller at straffe den, der har handlet ilde.

Spørgsmaal. Har han Ret til at dræbe eller lemlæste noget andet Menneske for at forsvare sig selv?

Svar. Nej.

Spørgsmaal. Har han Ret til at søge til Domstolen for at faa den straffet, der har handlet ilde imod ham?

Svar. Nej, thi skønt det paa denne Maade sker gennem Domstolen, er det dog i Virkeligheden ham selv, der øver Gengældelse.

Spørgsmaal. Maa han drage i Krig og kæmpe mod Fjender eller mod Oprørere?

Svar. Nej, paa ingen Maade. Han maa hverken tage Del i Krig eller i Forberedelser til Krig, thi han maa ikke anvende morderiske Vaaben. Han maa ikke gengælde Uret med Uret, hverken alene eller i forening med andre, hverken selv eller ved andres Hjælp.

Spørgsmaal. Maa han af egen fri Vilje stille Folk til Krigstjeneste og udruste dem?

Svar. Nej, han kan ikke gøre noget af denne Art, hvis han vil holde Kristi Bud.

Spørgsmaal. Maa han yde Penge til en

Regering, der støtter sig til Vaabenmagt og hævder sin Stilling ved Voldshandlinger?

Svar. Kun, hvis saadanne Penge er bestemte til at anvendes i et godt og smukt øjemed.

Spørgsmaal. Maa man betale Skatter til en saadan Regering?

Svar. Nej, han maa ikke frivillig betale Skatter til en saadan Regering, men han maa ikke sætte sig imod, at man inddriver dem. Thi en Kristen maa ikke modsætte sig nogen Voldshandling, og han skal sagtmodig lade Myndighederne fratage sig sad meget af sin Ejendom, som de ønsker.

Spørgsmaal. Kan en Kristen afgive sin Stemme ved Valgene og være Medlem af en Domstol eller af Regeringen?

Svar. Nej, thi paa den Maade kommer han til at tage Del i Regeringens Voldshandlinger.

Spørgsmaal. Hvad er Hovedsagen i Sagtmodighedslæren?

Svar. Hovedsagen er, at den frembyder den eneste Mulighed for at oprykke det onde med Roden og det baade af éns eget og af Næstens Hjerte. Sagtmodighedslæren forbyder at gøre, hvad der kun kan forøge Ondet i Verden og gøre det evigt varende.

Den, som tilføjer en anden Uret, tænder i hans Hjerte Hadets Flamme, og Hadet er Roden til meget ondt her paa Jorden.

Naar Du gør Uret imod den, der har gjort Uret mod Dig, selv om det kan er i den Tanke, at Du derved kan modarbejde det onde, handler Du ilde baade imod ham og imod Dig selv; thi Djævelen kan ikke drives ud ved Djævelen, en Uret

kan ikke gøres god igen ved Uret, det onde kan ikke overvindes med det onde.

Den sande Sagtmodighed er det bedste Vaaben i Kamp mod det Onde; den knuser Slangens Hoved og vil tilsidst kvæle enhver ond Tanke.

Spørgsmaal. Men kan Sagtmodighedslæren føres ud i det virkelige Liv?

Svar. Ja, den kan efterfølges lige som ethvert andet af Guds Bud. Den kan ikke altid gennemføres uden store Ofre og Tab, maaske heller ikke, uden at vi sætter vort Liv til for den, men den, der sætter sit Liv højere end Guds Vilje, er allerede død for det eneste virkelige Liv, thi den, der vil frelse sit Liv, skal miste det. Men gaar der ét Liv tabt ved Sagtmodighed, gaar der tusinde Liv tabt ved Voldshandlinger.

Sagtmodighed bevarer, Vold ødelægger.

Det er langt, mindre farligt at handle retfærdigt end at handle uretfærdigt, langt mindre farligt at lide ond at gøre Uret, ogsaa hvor det gælder vort Jordeliv. Der vilde være idel Lykke her paa Jorden, hvis alle Mennesker undlod at gengælde ondt med ondt.

Spørgsmaal. Men naar nu blot nogle gjorde det, hvorledes vilde det saa gaa dem?

Svar. Hvis blot én følger Sagtmodighedslæren, medens de andre bliver enige om at korsfæste ham, er denne da ikke lykkeligere, naar han gaar i Døden omstraalet af Sagtmodighedens Glorie og bedende for sine Fjender, om hans Mordere kan være, selv

om de paa deres Hoved bærer en Kejserkrone, der er plettet af Blod?

En eller tusinde, der er fast bestemte paa, at de under ingen Omstændigheder, hverken blandt de civiliserede eller vilde Folkeslag, vil gengælde ondt med ondt, er langt mindre udsatte for Vold, end om de støttede sig til Vold og Magt. Røveren, Morderen eller Bedrageren vil langt snarere lade saadanne gaa fri end dem, der bereder sig til Forsvar med Vaaben i Haand. Den, som drager Sværdet, skal omkomme ved Sværdet, men de, der kun vil Fred og optræder med Venlighed, de, der ikke gaar nogen for nær og tilgiver den Uret, der vederfares dem, vil som oftest ikke blive forulæmpede; men sætter de Livet til, vil man velsigne deres Minde.

Hvis derfor alle Mennesker holdt sig Sagtmodighedslæren efterrettelig, er det klart, at det vilde være forbi med Overgreb og Forbrydelser; og hvis de sagtmodige var i Flertal, vilde de komme til al danne en Kærlighedens og Godhedens Regering, selv for dem, der endnu maatte vedblive at handle ilde. Hvis de sagtmodige kun var i Mindretal, vilde de dog snart kunne udøve en saa stor Indflydelse paa Samfundet, at alle grusomme Straffe blev afskaffede, og at Vold og Had maatte vige for Fred og Kærlighed. Hvis de sagtmodiges Tal derimod kun var ganske ringe, vilde de dog som oftest kun være udsatte for Hævn og Spot, men Menneskeheden vilde samtidigt ganske umærkeligt blive paavirket og forbedret ved deres Eksempel.

Og kom de til at lide Døden under en Forfølgelse,

som blev rettet mod, dem, vilde deres Blod ikke være flydt forgæves, og den Lære, de havde besejlet ved deres Martyrdød, vilde overleve dem.

Fred være med enhver, der søger, Fred! Og maa den alt besejrende Kærlighed tilkomme enhver Sjæl, der frivillig underkaster sig Kristi Bud! Sætter Eder ikke mod det onde! Adin Balu.

Adin Balu virkede i et halvt Aarhundrede for Sagtmodighedslæren, og alt, hvad hans Bøger og Skrifter indeholder herom, er saa mærkværdigt vel gennemtænkt, saa overordentlig smukt og klart fremstillet. Han fastslaaer, at Sagtmodighed maa være obligatorisk for enhver Kristen, der i Biblen set Guds Aabenbaring. Han anfører i disse Skrifter alt, hvad der baade af det Gamle og det Nye Testamente er bleven citeret som stridende mod Sagtmodighedslæren, som f. Eks. Uddrivningen af Templet o. s. v., og paaviser, at de Indvendinger, man har fremført mod Læren, ikke er berettigede.

Havde man blot kunnet anføre et eneste Tilfælde, hvori Læren ikke vilde kunne staa sin Prøve, havde det været et Bevis for, at Læren i Almindelighed ikke er gennemførlig, men det har man ikke været i Stand til.

Jeg omtaler alt dette, fordi jeg mener, at disse Skrifter levende maa interessere enhver Kristen.

Man skulde have troet, at Balus Virksomhed maatte være bleven ganske anderledes bekendt, og at man enten maatte have godkendt eller modbevist hans Idéer. Men saaledes er det ikke gaaet.

Den ældre Garrisons Virksomhed, det Samfund, han stiftede, og den Erklæring han offentliggjorde, har i endnu højere Grad end min Forbindelse med Kvækerne bragt mig til Erkendelse af, at man allerede for længe siden har haft Øjet aabent for den Afvigelse, der er mellem den officielle Kristendom og Kristi Lære, og der er længe bleven arbejdet paa og arbejdes endnu stadigt paa at gøre denne Uoverensstemmelse klar for alle. Men den Omstændighed, at der saa godt som intet er bleven bekendt om Garrisons og Balus mangeaarige Virksomhed, har overbevist mig om, at der maa findes en stiltiende men bestemt Overenskomst, der gaar ud paa, - at deres Skrifter skal ties ihjel.

Balu døde i August 1890, og en Nekrolog over han] findes i den amerikanske "Religio-Philosophical Journal" for d. 23. August.

Denne Nekrolog er overordentlig velvillig; Balu kaldes heri "en sjælelig Vejleder", og det anføres, at han har holdt otte til ni tusind Taler, at han har viet et Tusind Par og forfattet fem Hundrede Skrifter. Men der nævnes ikke et eneste Ord om det Maal, han havde kæmpet for hele sit Liv, og man undgaar omhyggeligt endog blot at nævne Ordet "Sagtmodighedslære".

Det er, som om det, Kvækerne nu har virket for i to Aarhundreder, som om Garrisons og Balus mangeaarige ædle Bestræbelser ikke var Omtale værd.

Som et betegnende Eksempel paa, hvor lidt man kender til de Arbejder, der omhandler Sagtmodighedslæren, skal jeg anføre, at der af en

Bøhner, Kheltschitski findes en Afhandling, der vil kunne overbevise alle dem, der er Modstandere af denne Lære; Afhandlingen er først nylig bleven [b]ekendt og er endnu ikke trykt.

Kort Tid efter, at min Bog; "Hvori bestaar min Tro?" var udkommen i Tyskland, modtog jeg fra en tysk Professor i Prag et Brev, hvori han meddelte mig, at den nys nævnte Kheltschitski, der levede i det 15de Aarhundrede, havde skrevet en Afhandling, der endnu kun fandtes i Manuskript, og som han havde kaldt "Troens Net."

Efter hvad den tyske Professor oplyste mig om, har denne bøhmiske Forfatter allerede for fire Aarhundreder siden udtalt sig om den virkelige og den falske Kristendom ganske paa same Maade, som jeg har gjort det i min Bog "Hvori bestaar min Tro ?" Hans Arbejde skulde, efter hvad Professoren skrev mig til, egentlig værre trykt paa bøhmisk i det Tids[s]krift, som udgives af Videnskabernes Akademi i St. Petersborg.

Da det ikke var muligt for mig at komme i Besiddelse af selve Afhandlingen, søgte jeg at faa noget nærmere at vide om Kheltschitski. Jeg fik de ønskede Oplysninger dels gennem den førnævnte Professor i Prag, der sendte mig forskellige Bøger, dels gennem Professor Pyipins "Tschekiske Literaturhistorie."

Pyipin skriver følgende:

"Troens Net" fremstiller Kristi Lære, der skal drage os op af Menneskehavets mørke Dyb med al den Falskhed, der indesluttet. Den sande Tro bestaar i Tillid til Guds ord, men der er nu kommen

en Tid, hvor man forkættret den sande Kristendom, og det er derfor nødvendigt paany at fremstille den for dem, der ikke kender den.

Mørket har skjult den for Menneskene, og de er uvidende om Kristi sande Lære.

For at gøre denne Lære indlysende, udvikler Kheltschifski, hvorledes det første kristne Samfund var ordnet, men denne Ordning anerkendes nu ikke af den romerske Kirke, men betragtes derimod som modbydeligt Kætteri.

Den oprindelige kristne Kirke var netop Idealet af en Samfundsordning, der var bygget paa Frihed, Lighed og Broderskab.

Efter hvad Khelfschifski paastaar, har den kristne Kirke indtil den Dag i dag selve Grundlaget for en saadan Ordning i Behold, men Samfundet maa vende tilbage til den oprindelige Lære; da vil man opnaa en helt anden Ordning end den, der nu staar ved Magt: da vil man hverken have Brug for Konger eller Paver - Kærlighedens Lov vil være tilstrækkelig under alle Livets Forhold.

Kheltschifski gør gældende, at Kristi sande Læres Forfald maa tilskrives den Omstændighed, at Pave Sylvester, da han omvendte Konstantin den Store til Kristendommen, lod ham bevare alle Hedenskabets Attribut[t]er, medens Konstantin til Gengæld forlenede Paven med jordisk Magt og Rigdom<15>.

Fra den Tid at regne har disse Magter, den kristelige og den verdslige, stedse understøttet hinanden i deres Bestræbelser efter at vinde ydre Glans og Herlighed. De Lærde og Præstesketet i dets Helhed fik nu ikke travlt med andet end med

at arbejde hen paa at udstrække Kirkens Magt over hele Jorden; de lod del ene Folk gribe til Vaaben mod og udplyndre det andet, og der var snart intet tilbage af Kristi Lære i Menneskenes Tro og i deres Liv.

Kheltschitski bestrider bestemt, at del kan være tilladt at føre Krig eller at dømme nogen til Døden.

Enhver Kriger, enhver "Ridder" er ikke bedre end en Voldsmænd, en Røver og Morder.

Da jeg saaledes havde gjort Bekendtskab med Kheltsehitskis Anskuelse, imødesaa jeg med Utaalmodighed, at "Troens Net" skulde blive offentliggjort i Akademiets Tidsskrift. Men der gik baade et og to og tre har, og Arbejdet kom ikke frem.

I 1888 fik jeg saa at vide, at man havde standset med Trykningen. Jeg var dog saa heldig at faa tilsendt Korrekturarkene, og jeg har saaledes kunnet læse dette helt igennem mærkværdige Arbejde.

Indholdet af det er bleven meget nøjagtig gengivet i Pyipins Fremstilling. Kheitsehitskis Hovedtanke er den, at Kristendommen som følge af, at den paa Konstantins Tid udstyredes med verdslig Magt og derefter stadig har udviklet sig i samme Aand, er ophørt at være den sande Kristendom.

Han har kaldt sin Bog "Troens Net", idet han hentyder til det Sted i Skriften, hvor Kristus siger til sine Disciple, at de skal fiske Mennesker.

Kheltsehitski bliver i denne Lignelse og siger, at Kristus ved sine Disciples Hjælp søgte at fange Mennesker; han kastede Net ud for at fange store og smaa Fisk, men de store Fisk sled Hul i Nettet og flygtede ud af det, og de smaa Fisk smuttede

ogsaa bort gennem den samme Aabning, og Nettet tømtes næsten helt.

De store Fisk er Jordens mægtige, Kejsere, Konger og Paver, der ikke vilde opgive deres jordske Vælde og derfor kun bevarede et Skin af Kristendommen.

Kheltsehitski fremstiller ganske den samme Sagtmodighedslære, der til forskellige Tider er bleven fremsat af Kvækerne, Menoniterne og andre religiøse Samfund. Han viser, at Kristus forlangte, at hans Efterfølgere skulde være langmodige og sagtmodige, at de skulde tilgive Fornærmelser og elske deres Fjender men aldrig anvende Magt. Jordens Store maa derimod altid støtte sig til Magten.

Kheltschitski gør gældende, al en Kristen ikke blot ikke kan være enten Befalingsmand eller simpel Soldat, mel han kan heller ikke have noget med Regeringen at gøre, han kan hverken være Købmand eller Godsejer, men kun Haandværker eller Jordbruger.

Denne Bog er en af de faa, der har undgaaet at blive kastet paa Baalet, fordi de rev Masken af den officielle Kristendom. De blev brændte tilligemed deres Forfattere, og netop derfor er denne Bog ganske særlig interessant; men den er det ogsaa paa Grund af de dybe Tanker, den indeholder og paa Grund af det skønne betagende Sprog, hvori den er skrevet. Men ikke desto mindre har denne Bog ikke naaet at blive trykt i Løbet af de fire Aarhundreder, der er hengaaede, siden den blev skrevet, og endnu den Dag i dag kendes den kun af nogle faa.

Og dog kunde man være berettiget til at formode, at Bøger, der saaledes som denne og Kvækernes, Garrisons, Balus og adskillige andres Arbejder i samme Retning maatte vække en ganske overordentlig Opmærksomhed og Bevægelse, baade blandt Hyrderne og Faarene, da de paaviser den officielle Kristendoms Falskhed.

Arbejder af denne Art, der jo berører selve den inderste Kerne af Kristi Lære, burde dog kunne paaregne i det mindste at blive stærkt kritiserede, modbeviste og fordømte.

Men, nej! Ubrødelig Tavshed over hele Linien:

Mennesker med de mest forskellige Livsanskuelser, baade Troende og saakaldte Fritænkere, synes at have lovet hverandre ikke at tale om, hvad der fremkommer for at oplyse Menneskeheden om Kristi sande Lære. Derved opnaas flot, at Arbejder af dette Slags forbliver ubekendte eller hurtigt glemmes.

Aller mærkværdigst er det dog maaske, at to andre Arbejder, om hvis Tilværelse, jeg ikke har haft nogen Anelse, førend jeg fik dem tilsendt, efter at mit Skrift "Hvori bestaar min Tro?" var udkommet, ligeledes har kunnet undgaa at tildrage sig Opmærksomhed i de sidste Kredse. Disse to B[ø]ger, [Jon] Dymonds: "*On War*"^{<16>} (London 1824) og Daniel Mussers: "Om Sagtmodighed"^{<17>} (1864), behandler nemlig det vigtige Spørgsmaal ikke blot teoretisk men ogsaa med Hensyn til det praktiske Liv, saaledes ogsaa Kristendommens Forhold til Krigstjenesten, noget, der jo maa have særlig Interesse thi paa Grund af Indførelsen af den almindelige Værnepligt.

Dymond givet os følgende Svar paa Spørgsmaalet om, hvorledes en Kristen skal stille sig, naar Regeringen forlanger, at han skal gøre Krigstjeneste, medens han selv er at den Overbevisning, at det strider mod Kristi Vilje at forrette saadan Tjeneste:

"Det er hans Pligt sagtmødig men bestemt at værge sig ved at gøre Krigstjeneste. "

"Der er Folk, som mener - uden at de har noget bestemt, hvortil de kan støtte deres Mening -, at det er Regeringen, som maa bære Ansvar for de Forholdsregler, den tager; det er den eller Fyrsterne, der beslutter, hvad der skal ske, og Undersaatterne har ikke andet at gøre end at adlyde. Jeg nærer derimod den Opfattelse, at det blot kan forkvakle Folks Samvittighed, naar man Udtaler sig som saa: "Jeg kan jo lade være at have Lod og Del i Regeringens Beslutninger, thi saa kan jeg jo heller ikke have noget Ansvar for, hvad den gør." Det er meget rigtigt, at vi ikke kan bære Ansvar for andres Forbrydelser, men vi kan ikke unddrage os Ansvar for vore egne Forbrydelser.

Og vor Regerings Forbrydelser bliver vore, naar vi med fuldt Vidende hjælper den med at begaa dem. Og de tager mærkeligt fejl, der mener, at de ikke har andet at gøre end at underkaste sig, og at hele Ansvar falder paa de herskende."

"De siger: "Vi opgiver vor egen fri Vilje og-lader andre træffe Afgørelse, og vor Handlemaade kan saaledes hverken blive fortjenstfuld eller dadelværdig; vi kan ikke paadrage os noget Ansvar, thi

det er ikke os selv, der bestemmer over vore Handlinger." "

"Det er værd at lægge Mærke til, at netop det samme udtrykkes i de Instrukser, man giver Soldaterne; dér hedder det nemlig, at det udelukkende er den Overordnede, som bærer Ansvar for Følgerne af den Befaling, han udsteder."

"Men dette er urigtigt; thi et Menneske kan ikke unddrage sig Ansvar for sine Handlinger.

Det kan man se af følgende:

"Hvis din militære Overordnede befaler Dig at dræbe din Nabos Barn, din Broder eller din Moder - vil Du da adlyde hans Befaling?"

"men adlyder Du ikke, er hele dit Ræsonnement ikke det mindste værd; er der en vis Grænse, Du i din blinde Lydighed dog ikke er i Stand til at overskride - hvor er saa denne Grænse?"

"Der er ikke nogen anden Grænse end den, der er trukket af den kristne Lære, og denne Grænse er baade forstandig og let at overholde."

Det er derfor, vi paastaar, at det er en Pligt for enhver, der finder, at Krig er uforenelig med Kristendom, sagtmodigt men bestemt at nægte at gøre Krigstjeneste. Og de, der gør det, maa finde Tilfredsstillelse ved Tanken om, at deres Trofasthed over for Religionens Bud kan blive af Betydning for Freden her paa Jorden. De maa bekende deres Tro, ikke blot i Ord men ogsaa ved at underkaste sig Lidelser, hvis saa er nødvendigt. Hvis Du tror, at Kristus har forbudt at slaa ihjel, skal Du ikke bryde Dig om alle Slags undskyldende Forklaringer og ikke adlyde dem, der befaler Dig at tage Del i

Mord. Der vil komme en Tid, hvor alle vil velsigne Dig som den, der har medvirket ved Menneskehedens Genfødelse."

Daniel Mussers Bog hedder: "*Non Resistance asserted*" eller "*Kingdom of Christ and Kingdom of this world seperated*" (1864). Den behandler det samme Spørgsmaal med Hensyn til den Krigstjeneste, den amerikanske Regering forlangte af Borgerne under den store Unionskrig<18>.

Forfatteren ytrer sig paa følgende Maade i Fortalen til Bogen:

"Det vil være bekendt, at der i de nordamerikanske Fristater findes mange Mennesker, der bestrider Krigens Berettigelse; man kalder dem "*non-resistant*"

eller "*defenceless*" Kristne. Disse Kristne vægrer sig ved at forsvare deres Land og ved at gribe til Vaaben mod Fjenderne, naar Regeringen forlanger det. Deres religiøse Bevæggrunde var hidtil bleven respekterede af Regeringen, og de var som Følge heraf hidtil bleven fritagne for Militærtjeneste. Men den offentlige Mening rejste sig mod dem, den Gang Borgerkrigen udbrød. Det er jo ganske naturligt, at de, der anser det som deres Pligt at underkaste sig alle Krigens Farer og Anstrengelser til Forsvar for deres Land, ikke kunde se med venlige Øjne paa dem, der under den lange Fredsperiode havde nydt godt af alle de Fordele, Samfundet havde budt dem, men i Farens Stund ikke vilde yde noget Afdrag paa deres Taknemmelighedsgæld, og at de maatte betragte deres Holdning som baade urimelig, uforsvarlig og mistænkelig."

Der var da ogsaa mange, der baade i Tale og

Skrift tordnede mod disse Kristne og søgte at bevise, at deres Holdning var stridende ikke blot mod almindelig sund Fornuft men ogsaa mod Skriftens Ord. Det var som sagt meget let forstaaeligt, og det kunde vel endog anses som berettiget at tordne saaledes mod Folk, der paa den ene Side vælter Krigens Byrder fra sig, medens de paa den anden Side ikke nægter sig nogen af de Fordele, Samfundet tilbyder dem. Men derimod var deres Udfald mod Sagtmodighedsprincippet et ikke berettiget.

Thi enhver Kristen bør holde sig Sagtmodighedslæren efterrettelig; den er klart og tydeligt fremstillet af Kristus, og dens Indhold kan ikke bortfortolkes. Baade Peter og Johannes siger, at man skal lyde Gud mer end Mennesker, Men hvor er det da muligt for en Kristen at drage i Krig, naar Kristus udtrykkelig har sagt, at man ikke skal sætte sig mod det onde?

Forfatteren anser selve Principspørgsmaalet for løst herved.

Men han gaar dernæst over til at undersøge Spørgsmaalet om, hvor vidt en Person, der undslaar sig for at gøre Militærtjeneste, kan have Ret til at benytte sig af de Fordele, som bydes ham i et Samfund, det Støtter Sig til Magten.

Forfatteren kommer til den Slutning, at en Kristen, der hylder Sagtmodighedslæren, og som derfor ikke kan paatage sig Krigstjeneste, heller ikke kan være Medlem af Regeringen eller af nogen Domstol eller Forvaltningsgren, lige saa lidt som han til Gavn for sine egne, personlige Anliggender

nogensinde kan henvende sig om Understøttelse til Regering, Domstol eller Politi.

"Den Kristne har ikke Brug for nogen Regering, "

ytrer Forfatteren længere hen, "og derfor skal han ikke adlyde den, naar den befaler ham noget, der strider imod Kristi Lære, endnu mindre skal han tage Del i Regeringen."

"Kristi Efterfølgere eftertragter ikke denne Verdens Goder men venter sig alt af det evige Liv; de forlanger kun at leve i Fred. Men vil man ikke lade dem leve uforstyrret, drager de andet Steds hen, thi de betragter sig selv som rejsende paa denne Jord, og de har intet blivende Sted. De lader de døde begrave deres døde, men selv følger de deres Mester."Selv om man ikke vil gaa nærmere ind paa, en Undersøgelse af, hvor vidt den Kristnes Pligter med Hensyn til Militærspørgsmaalet er rigtigt eller urigtigt fremstillede i de to Bøger, maa man dog indrømme, at hele Sagen er af Aller største Betydning og trænger til en snarlig- Afgørelse.

Der er Folk - der er Kvækere i hundrede Tusindevis, der er Menoniter, der er alle vore *Dukhobortser*, *Molokaner* og mange andre, som ikke hører til nogen bestemt Sekt - der mener, at Vold (og- som Følge deraf ogsaa Krigstjeneste) er uforenelig med Kristi Lære. Hos os i Rusland ser man da ogsaa hvert Aar, at adskillige unge Mænd, der indkaldes til Militærtjeneste, nægter at paatage sig denne, fordi det strider mod deres religiøse Overbevisning. Hvorledes optræder Regeringen nu overfor dem? Lader den dem drage bort i Fred?

Nej. Tvinger den dem da til at blive Soldater, og straffer den dem, hvis de vedbliver at værgre sig? Nej ... I Aaret 1818 har Regeringen baaret sig ad, som man vil se at følgende Uddrag af Nikolaj Muraviov-Karskis Dagbog. Ingen Russer kenderden, thi Censuren forbød dens Udgivelse.

Tiflis d. 2. Oktober 1818.

Kommandanten meddelte mig imorges, at man for ikke længe siden havde sendt fem Bønder fra Guvernementet Tambov afsted til Grusien. Disse Folk var nemlig bleven tagne til Soldater men nægtede at gøre Tjeneste; han havde allerede flere Gange pryglet dem og ladet dem løbe Spidsrod, men de havde med synlig Tilfredsstillelse underkastet sig de værste Pinsler, og de vilde gerne være gaaede i Døden blot for at slippe for Soldatertjenesten.

"Lad os blot drage i Fred," havde de sagt, "rør os ikke - vi skal ikke røre nogen. Alle Mennesker er Brødre, og Kejseren er et Menneske lige som vi.

Hvorfor skal vi betale Skatter til børn, og hvorfor skal vi gaa i Krig og dræbe Mennesker, der aldrig har gjort os noget ondt? I kan skære os i Stykker, om I vil, men vi forandrer ikke vor Mening om den Sag, og vi trækker ikke i Soldatertøjet. Den, der føler Medlidenhed med os, vil give os Almisse, men vi har aldrig modtaget noget, og vi vil aldrig modtage noget af Regeringen."

Saaledes talte disse Bønder, som forsikrede, at der er mange i Rusland, der tænker og handler lige som de, Deres Sag havde været fire Gange for i Minister

raadet, som endelig havde besluttet at forelægge den for Kejseren. Denne gav Befaling til, af Bønderne til Straf skulde transporteres til Grusien, og at man hver Maaned skulde lade ham vide, hvorledes det gik med at bringe dem til Fornuft.

Hvordan gik det saa disse Bønder? Ingen véd det, thi hele denne Tildragelse er ubekendt, og man har holdt den strengt hemmelig.

Saaledes optraadte Regeringen for 75 Aar siden, og saaledes er den senere optraadt i mangfoldige Tilfælde, men den har stadigt søgt at skjule det for Folket. Saaledes optræder den ogsaa nu, naar undtages over for de tyske Menoniter i Guvernementet Kherson; man respekterer deres Vægning imod at indtræde i Militærtjenesten, og de faar Lov til at aftjene deres Tid med Arbejde i Statens Skove.

Naar saadanne Tilfælde indtræder med andre end Menoniter, gaar Regeringen til Værks paa følgende Maade. Den prøver først ved alle de voldsomme Midler, der staar til dens Raadighed, at bringe vedkommende paa "bedre Tanker", men alt foregaar med den Størst mulige Hemmelighedsfuldhed. (Jeg véd, at der i 1884 i Moskva var en stor Sag af dette Slags med en Person, der vægrede sig ved at gøre Militærtjeneste. Efter to Maaneders Forløb blev der indsendt en lang Rapport derom til St. Petersborg.) Naar det saa ikke lykkes at fremkalde disse "bedre Tanker" ved Anvendelse af de Midler, Militærstyrelsen har til sin Raadighed, sendes den paagældende til en Præst, som med skam at sige søger at "omvende" ham. Men det

lykkes ikke, og saa gaar han videre til Gendarmeriet.

Naar dette nu ikke kan finde, at han har gjort sig skyldig i nogen politisk Forbrydelse, sender det ham tilbage, og han bliver derpaa overleveret til lærde Specialister, der skal undersøge, om Manden ikke er vanvittig. Han bliver indlagt til Observation paa en Sindssygeanstalt og bliver saa atter sendt tilbage. Alle disse Lidelser, alle disse Fængslinger i forskellig Form bærer den ulykkelige med største Sagtmodighed. Naar han endelig er bleven udskrevet fra Sindssygeanstalten, griber man til allehaande hemmelighedsfulde Forholdsregler, thi det kommer an paa, at ingen faar at vide, at man dog tilsidst maa lade ham slippe for Militærtjeneste: hans Eksempel kunde jo let virke smittende; men man tør heller ikke lade ham blive i Soldaternes Nærhed, da han jo kunde oplyse dem om, at Militærtjenesten strider imod Guds Bud, altsaa ganske det modsatte af, hvad man tidligere har lært dem.

Det vilde naturligvis være det bekvemmeste for Regeringen at dømme den paagældende til Døden eller: at lade ham dø under Knuten eller paa anden Maade, saaledes som det før er sket. Men det gaar dog ikke godt an aabenlyst at dræbe et Menneske, fordi han holder fast ved sin Tro, ved sin kristne Tro. Men det gaar heller ikke an at lade den slippe fri, der har nægtet Lydighed. Regeringen søger derfor enten ved alle Slags Pinsler at tvinge den ulykkelige til at fornægte sin Tro, eller den lader ham forsvinde, uden at nogen faar det at vide. Man dømmer ham til Straf for Brud paa

Disciplinen; man piner og plager ham, kaster ham i Fængsel eller stikker ham ind i et Straffekompani, hvor han ganske uhindret kan mishandles, eller han indespærres for bestandig i en Sindssygeanstalt.

Saaledes véd jeg et Tilfælde med fire Mænd, der ikke vilde gøre Militærtjeneste: den ene af dem blev forvist til Tasehkent (man gav det Udseende af, at han var bleven tildelt et Regiment dér), den anden blev transporteret til Omsk, den tredje blev for Ulydighed kastet i Fængsel, den fjerde indespærret i et Daarehus.

Det er evig og altid den samme Historie.

Overalt er det ikke blot Regeringen men ogsaa Mænd, besjælede af frisindede Tanker, der som efter Overenskomst tager Afstand fra alt, hvad der er bleven sagt, skrevet og gjort og fremdeles gøres af Mennesker for at bevise, at Man ikke kan Tænke sig noget mere plumpt og modbydeligt end Soldatervæsenet, der jo ikke er andet end Beredskab til naar som helst at dræbe hvem som helst.

At det oven anførte vil det fremgaa, at man allerede for længe siden har begyndt at arbejde paa Udbredelsen af Kristi sande Lære, og at man fremdeles vedbliver dermed. Men af hele denne Fremstilling fremgaa det ligeledes, at de regerende Klasser, ikke blot hos os i Rusland men ogsaa i Europa og Amerika med velberaad Hu modarbejder disse Bestræbelser ved saa vidt muligt at tie dem ihjel.

II.

En lignende Bestræbelse efter at hemmeligholde og fortie gjorde sig da ogsaa gældende over for mit Arbejde "Hvori bestaar min Tro?"

Som jeg havde ventet, blev Bogen forbudt og Skulde nu efter de gældende Love have været brændt. Men det skete imidlertid ikke: i Stedet for at lade den brænde tog Embedsmændene sig af den og lod den spredes i en stor Mængde haandskrevne eller litograferede Eksemplarer.

Det varede da heller ikke ret længe, førend dette Arbejde blev kritiseret, ikke blot fra religiøst, mer ogsaa fra verdsligt Standpunkt, og Regeringen var saa langt fra at sætte en Stopper for denne Kritiseren, at den endog opmuntrede dertil, og Gendrivelsen af de Paastande, jeg havde fremsat, blev et Yndlingstema i de teologiske Lærestalter, skønt Bogen jo som forbudt egentlig burde have været betragtet som ikke-eksisterende.

Mine Kritikere, baade de russiske og de udenlandske, kan deles i to Klasser: de, der kritiserer fra et religiøst Standpunkt, og de, der kritiserer som Fritænkere.

Jeg begynder med de første.

I mit Arbejde bebrejder jeg Kirkens Lærere,

at det, de lærer, er i Strid med Kristi Bud, der er klart og bestemt fremstillede i Bjærgprædikenen og navnlig i, hvad han har sagt om, at vi ikke skal sætte os mod det onde; jeg bebrejder dem, at de fuldstændigt har forvansket Meningen i Kristi Lære.

Kirkens Lærere anser Bjærgprædikenen og Budet om ikke med Magt at sætte sig mod det onde som det guddommelige Ideal; naar de derfor har anset det for nødvendigt at skrive noget om mit Arbejde, forekommer det mig, at de først og fremmest burde have besvaret dette vigtigste Anklagepunkt og rent ud have erklæret, om det er en Kristens Pligt - Ja eller Nej - at rette sig efter Bjærgprædikenen og Budet om ikke med Magt at sætte sig mod det onde. Og Svaret burde gives tydeligt og bestemt og ikke, som det i Almindelighed lyder, at "medens man paa den ene Side ganske vist ikke kan benægte o. s. v., saa kan man paa den anden Side ikke indrømme o. s. v." Nej, der maa svares lige saa bestemt, som der er bleven spurgt: forholder det sig rigtigt, at Kristus har fordret, at hans Efterfølgere skal adlyde de Befalinger, han har givet dem i sin Bjærgprædiken, og kan saaledes en Kristen, eller kan han ikke - naar han vil vedblive at være Kristen - henvende sig til Domstolene med Klage over nogen, der har begaaet Uret imod ham, og kan han forlange, at Domstolene skal anvende Magt imod den, der har forurettet ham? Kan en Kristen, naar han vil vedblive at være Kristen, tage Del i Regeringen, hvorved han kan komme til at anvende Vold imod sin Næste? Men fremfor alt andet er der dette

Spørgsmaal, som jo nu har faaet en overordentlig stor Betydning, da almindelig Værnepligt er blevet indført: kan en Kristen, naar han vil vedblive at være Kristen, krænke de Bud, der her er tale om, idét han tager Del i Militærtjeneste og saaledes forbereder sig til at myrde sine Medmennesker eller vel endog virkelig faar Paalæg om at myrde dem?

Spørgsmaalet er blevet stillet klart og bestemt, og det burde besvares lige saa klart og bestemt.

Men ingen af alle dem, der har kritiseret min Bog, har fundet sig foranlediget til at tage sig af dette Spørgsmaal.

Der er i Anledning af mit Arbejde bleven sagt adskilligt om, at jeg skulde have fortolket baade det ene og det andet Sted af Evangeliet urigtigt og ikke tro paa Treenigheden, Forløsningen og Sjælens Udødelighed. Der er blevet sagt mer end nok herom men ikke et eneste ord om det aller vigtigste: hvorledes man skal kunne bringe overensstemmelse mellem den Sagtmodighedens, Ydmygheden, Taalmodighedens og Kærlighedens Lære, der saa klart og bestemt er blevet fremsat af Kristus, og Fordringen om Militærtjeneste som Middel til at øve Vold baade udad til og indad til?

Alt, hvad der paa nogen Maade ser ud til at være et Slags Besvarelse af dette Spørgsmaal, kan henføres under en af de fem efterfølgende Grupper. Jeg har søgt at samle saa meget som muligt, af hvad der er bleven fremført med Hensyn til dette Spørgsmaal, ikke blot af, hvad Kritiken har haft at indvende imod mit Arbejde,

men ogsaa alt, hvad der i tidligere Tider er bleven skrevet herom.

Til den første Gruppe hører de plumpeste Indvendinger, de nemlig, der dristigt gaar ud paa, at Vold aldeles ikke strider mod Kristi Lære men endog er tilladt og foreskrevet de Kristne baade i det Gamle og i det Ny Testamente.

Disse Paastande fremføres navnlig af Personligheder, der indtager en høj Rang i det verdslige eller gejstlige Hierarki, og som paa Grund heraf mener, at de ikke ret vel kan blive udsatte for at modsiges, eller som i ethvert Tilfælde trøster sig med, at saadanne Modsigelser ikke vil komme dem for Øre. Disse Mennesker er som oftest i den Grad svimle af deres Magt, at de slet ikke har Øje for Kristendommens egentlige Væsen, denne samme Kristendom, i hvis Navn de indtager deres høje Stillinger. Alt, hvad der er rent kristeligt i Kristendommen, betragter de som sekterisk Lærdom, medens de paa den anden Side betragter de Steder, baade i det Gamle og det Ny Testamente, der kan fortolkes i antikristelig eller hedensk Aand, som Kristendommens Grundpiller.

Til Støtte for deres Paastand om, at Vold ikke strider mod Kristi Lære, anfører de med en storslaaet Dristighed forskellige Steder af det Gamle og det Ny Testamente og fortolker dem saa antikristeligt, som vel tænkes kan; saaledes de Steder, hvor der er Tale om den Straf, der rammede Ananias og hans Hustru Sappira, og om hvad der hændte Simon.

De anfører alle de af Kristi Ord, der kan ud

lægges som en Billigelse af haard og voldsom Fremfærd; de nævner Uddrivelsen af Templet, Ordene: "Men jeg siger Eder : det skal gaa Sodomias Land lidere paa Dommens Dag, end Dig" (Math. XI, 24).

De mener, at det slet ikke er Umagen værd at imødegaa Folk, der har en Opfattelse som min; de betragter os nemlig som Folk, der fornægter eller rettere talt støder Kristus bort fra sig for at opstille deres egen Kristendom i Stedet for den, i hvis Navn deres Kirke er opført, og i hvis Navn de indtager deres fremragende Pladser i denne Kirke. Hvis det gik op for alle, at Kirken anerkender en hævnede, ubønhørlig og kriger[i]sk Kristus, vilde ingen tro paa denne Kirkes Lære.

Til den anden Gruppe hører en række Indvendinger, der er, noget mindre plumpe. Man bestrider ikke, at Kristus har paalagt os at vende den venstre Kind til, naar nogen slaar os paa den højre, og at vi skal give vor Kappe til den, der tager vor Kjortel; man indrømmer, at Kristi Lære er skøn og ophøjet, men ... at det ikke er muligt at følge den bogstaveligt: der er saa megen Slethed i denne Verden, og den vilde faa Overtaget, hvis man ikke anvendte Magt imod den.

Denne Paastand har jeg først set fremsat af Johannes Krysostomus, og i mit Arbejde: "Hvori bestaar min Tro?" har jeg paavist dens Uholdbarhed.

Paastanden er ikke holdbar, og det af følgende Grunde: for det første, fordi vi vilde

tilintetgøre hele Betydningen af den kristne Lære, hvis vi tillod os at antage, at der findes slette Mennesker, medens Kristus tværtimod har sagt, at vi alle er Brødre, Sønner af den himmelske Fader; for det and et, fordi det - under Forudsætning af, at Gud virkelig tillod os at anvende Vold over for de slette - vilde være umuligt at finde ubedragelige Tegn, paa hvilke man kunde skelne den slette fra den gode; saa vilde ethvert enkelt Menneske eller Samfund af Mennesker begynde at anse de øvrige for slette - netop som det nu er Tilfældet; for det tredje, fordi der i et virkeligt kristent Samfund - forudsat, at der var nogen Mulighed for aldeles bestemt at udjage de slette - dog ikke vilde kunne findes noget enkelt Menneske, der i sin Egenskab af Kristen kunde paatage sig at optræde som dette Samfunds Hævner over for den slette.

Til den tredje Gruppe hører Indvendinger, der er svagere end de foregaaende. Det indrømmes, at den Kristne ganske vist er forpligtet til at efterkomme Sagtmodighedslærens Bud, naar han personlig gøres til Genstand for Uret, men at denne forpligtelse ophører, naar det er hans Næste, der bliver angrebet; han skal ydermere anse sig forpligtet til at anvende Magt over for Angriberen.

Denne Paastand er fuldkommen grundløs: i hele den kristne Lære vil man ikke kunne finde det aller mindste, som taler til Forsvar for en saadan Fortolkning, der vilde være ikke blot en Begrænsning, men ligefrem en Fornægtelse og Til

intetgørelse af hele Kristi Lære. Hvis enhver har Ret til at anvende Magt, naar hans Næste trues af en Fare, saa vil alt komme til at afhænge af, hvorvidt vedkommende skønner, at der er Fare paa Færde eller ej. Men naar det hele kommer til at afhænge af et personligt Skøn, vil der næppe kunne tænkes et eneste Tilfælde, hvor et saadant Skøn ikke kunde komme til at gaa i Retning af Voldsanvendelse. Man har henrettet eller brændt "Hekse", man har henrettet Aristokrater og Girondister - og man har ogsaa henrettet disses Modstandere; de, der til de forskellige Tider, havde Magten i Hænde, mente nemlig, at de andre - dem, de overleverede til Bøddlen - var "farlige".

Hvis Kristus havde tænkt sig en saa væsentlig Begrænsning af, hvad han paabød, maatte der dog kunne anføres nogle Udtalelser af ham i denne Retning. Men i hele Kristi Liv og i alt, hvad han har paabudt os, vil man ikke blot ikke kunne finde en eneste Antydning heraf, men der er jo endogsaa i selve Evangeliet med stor Bestemthed bleven advaret imod en saadan falsk forklaring, nemlig dér, hvor der tales om Kaifas, som jo netop havde taget det samme Forbehold.

Han havde jo erkendt, at det var Uret at lade den uskyldige Jesus lide Døden, men han betragtede ham som en Fare, ikke for sig selv men for hele Folket, og udtalte derfor, at det er bedre, at én fordærves end det hele Folk. Endnu tydeligere er Fordømmelsesdommen over et saadant Forbehold udtalt i de ord, der blev henvendte til Peter, da han vilde sætte sig til Modværge over for den

Vold, der udøvedes mod Kristus (Math. XXVI, 52).

Peter vilde jo ikke forsvare sig selv men sin elskede, guddommelige Lærer. Og Kristus forbød ham det rent ud, idet han sagde, at: "alle de, som tager Sværd, skal omkomme ved Sværd".

Og desuden: I Tilfælde af, at der blev indrømmet os Ret til at forsvare os med Vold imod den, der har ondt i Sinde mod os, hvor skulde det kunne afgøres med Bestemthed, om det onde, han staar i Begreb med at bringe til Udførelse over for os, dog ikke er mindre end det, vi gør os skyldig i over for ham? Vi lader Forbryderen henrette for at befri Samfundet for ham, men det er os jo dog umuligt at vide, om den hidtidige Forbryder ikke omverden sig imorgen, hvorved Henrettelsen jo bliver en unødvendig Grusomhed fra vor Side. Vi kaster det Menneske i Fængsel, der efter vor Opfattelse er et farligt Medlem af vort Samfund, men Dagen efter kunde dette Menneske jo ophøre med at være farligt, og hans Fængsling vilde saaledes blive unyttig.

Lad os tage et Eksempel: jeg lægger Mærke til, at en vitterlig Røver forfølger en ung Pige; jeg har en Bøsse i Haanden, jeg skyder paa Røveren og frelser den unge Pige. At jeg har dræbt eller saaret Røveren, det er sikkert nok, men hvor kan jeg vide, hvad der vilde være sket, hvis jeg ikke havde gjort det? Og hvor megen Uret maa der ikke ske og sker der i Virkeligheden ikke som Følge af, at Menneskene antager, at de har Ret til at træffe Forholdsregler over for Uret, der muligvis kan blive

øvet? 99 Procent af alt ondt i Verden - baade Inkquisition og Dynamitbomber, baade Dødsdomme og Titusinder af saakaldte politiske Forbryderes Lidelser - skyldes denne falske Opfattelse.

De Indvendinger, der kan henføres til den fjerde Gruppe, er endnu svagere. De bestaar egentlig ikke i andet end i den Erklæring, at "man ingenlunde fornægter Kristi Lære om, at vi ikke med Vold bør bekæmpe det onde, men at man ikke kan indrømme denne Udtalelse af Kristus nogen mere fremtrædende Plads end alle de andre Udtalelser af ham, og at man ikke kan indrømme den en saadan Undtagelsesstilling, som Sektererne har givet den. lagttagelsen af Kristi Lære netop paa dette Punkt er ikke af saa afgørende Betydning, som Garrison, Balu, Dymond, Kvækerne, Menoniterne, de mähriske Brødre, Valdenserne o. m. a. har villet hævde det i deres sekteriske Lærdomme. Dette Bud har hverken større eller mindre Betydning end ethvert andet af Kristi Bud: lige saa vel som en Kristen ikke ophører at være Kristen, fordi han overtræder hvilket som helst af de andre Bud, lige saa lidt ophører han at være Kristen, fordi han synder imod Kristi Paalæg om, at man ikke med Vold bør sætte sig imod det onde - forudsat naturligvis, at han er en sand troende.

Det er jo en ganske snild Forklaring, man hen har fundet paa, og mangfoldige Mennesker, der ikke ønsker noget bedre end at blive førte

bag Lyset, vil ogsaa let kunne blive det ved Hjælp af denne Forklaring.

Man kan ikke undlade at bemærke, hvor helt forskelligt Kirkens Mænd stiller sig til dette og til Kristi andre Bud.

Det falder dem saaledes aldrig ind at gøre gældende, at Hor i enkelte Tilfælde ikke maa betragtes som syndigt; de tilsteder ikke noget som helst Forbehold med Hensyn til det Bud, der er rettet mod Hor; de lærer, at man til alle Tider bør kæmpe derimod og andgaa alle Fristelser, der kan lede dertil, og de vil ikke høre Tale om, at man i enkelte Tilfælde kan være berettiget til at sætte sig ud over dette Bud. Men anderledes forholder det sig, naar der er Tale om, at Kristus har lært os, at vi ikke med Vold maa sætte os mod det onde: der er ikke den Kirkens Tjener, som ikke er i Stand til at anføre Tilfælde, hvor det maa anses som berettiget at se bort fra, hvad Kristus har sagt herom. Og det kalder de at belære Menneskene! De siger jo rent ud, at man ikke maa tage det af Kristi Bud, vi her beskæftiger os med, alt for bogstaveligt, da der kan gives Tilfælde, hvor man ikke alene er berettiget, men endogsaa forpligtet til at handle stik imod det: det vil sige at dømme, henrette, føre Krig. De siger, at det er overordentlig vanskeligt at gøre, hvad Kristus har befaleet i denne Retning; kun det fuldkomne Menneske vilde kunne gøre det - og vi er nu en Gang ikke fuldkomne Mennesker.

Ja, naturligvis er det overordentlig vanskeligt, navnlig naar Kirkens Lærere ikke blot ikke for

byder det men endog ligefrem opmuntrer til at misagte Kristi Bud, idet de jo nedbeder Himlens Velsignelse over Kanoner og Geværer og over de Slag, Hærene staar i Begreb med at levere.

Det viser in altsammen, at Kirkens Lærere stiller sig anderledes til dette end til de andre af Kristi Bud, men de vover dog ikke ligefrem at slaa en Streg over det.

De Indvendinger, der kan sammenfattes i den femte Gruppe, er af en ganske ejendommelig, negativ Art. Det er egentlig slet ikke Indvendinger men kun tomme Bemærkninger om, at hele dette Spørgsmaal allerede for længe siden er blevet gennemdrøftet og uddrøftet, saa at det virkelig ikke er Umagen værd at befatte sig mere med det.

De fremsættes af alle større og mindre religiøse Skribenter, der staar paa et saadant Dannelsesstrin, at de indser, at det ikke kan gaa at sætte sig ud over Logikens Love. De ser, at det ikke vil være muligt at bringe Overensstemmelse mellem Kristi Lære, saaledes som vi bekender den i Ord, og den Maade, hvorpaa vi lever hele vort Liv, og da det samtidigt er indlysende for dem, al denne Uoverensstemmelse kun vil blive endnu mere iøjnefaldende,- hvis de blot begyndte at røre ved Spørgsmaalet, hævder de med større eller mindre Dygtighed, at Spørgsmaalet forlængst er afgjort - og indlader sig ikke nærmere paa det*).

*) Jeg kender kun én Kritiker, der dog ikke er Kritiker i dette ords egentlige Betydning, som har forfattet et Skrift om samme Genstand og med min Bog for Øje, og som

De fleste gejstlige Forfattere, der har kritiseret mit Arbejde, har benyttet sig af denne Fremgangsmaade. Jeg kunde nævne Snese af Eksempler paa, hvordan der i disse Kritiker tales om alt - kun ikke om det, der netop er Hovedsagen i min Bog.

Som et karakteristisk Eksempel i denne Henseende skal jeg nævne en Artikel af den bekendte engelske gejstlige Forfatter og Taler Farrer^{<19>}, der i Lighed med saa mange andre højtopleste Teologer er en Mester i at gaa uden om og fortie, hvad der ikke anses for bekvemt al komme nærmere ind paa.

Den paagældende Artikel findes i den amerikanske Journal "Forum" for Oktober 1888.

Forfatteren giver først et meget samvittighedsfuldt Udtog af min Bog og udtaler sig derefter paa følgende Maade:

"Tolstoj er af den Mening, at Verden er bleven skændigt bedraget ved, at man har forsikret Menneskeheden, at Kristi Lære om, at man ikke med

afviger noget fra den almindelige Opfattelse. Det er Skriftet.

"Bjærgprædikenen" af Trotski [Kasan). Det er indlysende, at Forfatteren tager Kristi Ord i deres rigtige Betydning.

Han gør gældende, at Kristi Lære om ikke med Magt at sætte sig imod det onde maa tages ganske, som den er fremsat; det samme udtaler han ogsaa m. H. t. Kristi Ord; "I skal ikke sværge!" Men desto værre indlader han sig ikke paa at paavise, hvad det fører til i sine Konsekvenser. Man faar ikke Svar paa Spøgsmaalet om, hvad Forfatteren da tænker om Krigstjeneste og Edsaflæggelse, men saa er det hele uden Betydning og kan blot give Anledning til Misforstaaelser.

Magt maa modsætte sig det onde, meget vel er forenelig med Krig, Domfældelse, Dødsstraffe, Skilsmisse, Edsaflæggelse, lidenskabelige nationale Strømninger og i det hele taget med de fleste Institutioner i det borgerlige og sociale Liv. Han tror nu, at Guds Rige vil komme, naar Menneskene vil overholde de fem Kristi Bud: leve i Fred med alle Mennesker; føre et kysk Levnet; ikke sværge; aldrig sætte sig mod det onde og ikke sætte folkene op mod hverandre.

Tolstoj bestrider, at det Gamle Testamente er inspireret af Gud; han forkaster alle Kirkens Dogmer, saaledes Treenighedslæren, Forløsningen og den Hellige Aands Nedstigning, og vil ikke anerkende andet end Kristi Ord og Bud. Men er dette en rigtig Fortolkning af Kristi Lære? Bør man handle i Overensstemmelse med, hvad Tolstoj lærer os?"

Nu skulde man selvfølgelig være berettiget til at vente, at Forfatteren kom med et Svar paa delte vigtige Spørgsmaal, som jo netop er det, der har bevæget ham til at skrive sin Artikel; man skulde være berettiget til at vente, at han enten vilde erklære denne Fortolkning for rigtig og formane til at rette sig efter den eller erklære den for urigtig og saa selv fremkomme med en rigtigere Fortolkning af de Ord, jeg har fortolket fejlagtigt. Men det gør han ikke. Farrer udtaler kun som sin Overbevisning, "at Tolstoj til Trods for sin ærlige Vilje og ædle Stræben dog har ladet sig forlede til at fortolke Evangeliets og Kristi Tanke paa en ganske subjektiv og ensidig Maade."

Men hvorfor giver han ingen nærmere Oplysning om, hvori min Fortolknings Fejlagtighed bestaar?

Hvorfor nøjes han med at udtale :

"Jeg kan ikke her indlade mig paa nær - mere at bevise dette, da denne Artikel allerede er blevet større end den egentlig skulde have været."

Og saa slutter han ganske roligt med følgende Ord :

"Skulde Læseren imidlertid føle sig foruroliget ved Tanken om, at han som Kristen er nødt til at gøre ligesom Tolstoj og bryde med hele sin tidligere Livsanskuelse og leve som simpel Arbejder, maa han da blot berolige sig og holde fast ved Principet: *Securus judicat orbis terrarum*. Paa ganske faa Undtagelser nær er hele Kristenheden, lige fra Apostlenes Dage indtil vore Tider, kommen til den Erkendelse, at det var Kristi Opgave at skænke Menneskeheden ophøjede Principer men ingenlunde at omstyrte hele det menneskelige Samfund, saaledes som det er blevet grundlagt efter Guds Vilje og i Overensstemmelse med, hvad Forholdenes Natur kræver. Havde jeg sat mig til Opgave at paavise det umulige i den kommunistiske Ordning, som er udarbejdet af Tolstoj paa Grundlag af guddommelige Paradokser (sic.), der kun kan forklares, naar der tages del tilbørlige Hensyn til de historiske Principper i Forbindelse med Kristi Lære - ja, da maatte jeg have langt større Plads, end der her kan stilles til min Raadighed."

Det er virkelig kedeligt, at der mangler Plads! Men er det dog ikke ejendommeligt, at man i

Løbet af alle disse Aarhundreder aldrig har kunnet finde Plads til at paavise, at Kristus, hvem vi bekender, egentlig slet ikke har sagt, hvad han har sagt.

Havde de villet, kunde de naturligvis have gjort det. Men det er jo ikke Umagen værd at bevise, hvad der er kendt af alle. *Securus judicat orbis terrum.*

Alle de højlærde Kritikere tager Sagen paa denne Maade, fordi de meget vel indser, hvor farlig deres hele Stilling er. Deres eneste Haab om at komme godt fra det er bygget paa, al det vil lykkes dem ved Hjælp af Kirkens og Traditionens Autoritet at skræmme Evangeliets Lærere fra selv at tænke over Spørgsmaalet. Det er i Virkeligheden heller ikke saa ganske let at faa i sit Hoved, at alt det, Provster, Biskopper, Ærkebiskopper og Paver nu det ene Aarhundrede efter det andet har paastaaet med saa stor Dristighed og Højtidelighed, ikke er andet end den skændigste Løgn, ikke andet end den skammeligse Forsmædelse af Kristus, og at de har gjort det ene og alene i Haabet. om, at de derved skal kunne vedblive uforstyrret at ruge over de Penge, de har sammenpuget for at kunne føre et behageligt Liv paa deres Medmenneskers Bekostning. Det er saa meget mere modbydeligt og samvittighedsløst, som det jo dog maa være dem indlysende, at de kun ved at skræmme Folk kan gøre sig Haab om at forsætte deres Løgn og Bedrageri en Tid lang endnu.

Jeg skal fortælle en lille Episode, der forefaldt ifjor under Krigsstyrelsen, og som en betegnende nok. Ved Bordet i Sessionssalen under Kejserens

legemsstore Billede havde adskillige højtstaaende Officerer med guldgallonerede Uniformer taget Plads; de samtalede indbyrdes, de skrev, udstedte Befalinger og lod Navne raabe op. Der sad ogsaa en smuk gammel Præst med det lange Haar hængende ned over ornatet, og ved Siden af ham stod en Pult med Korset og det guldbeslaaede Evangelium.

"Ivan Petrov!" bliver der raabt..

Ind træder en ung tarvelig og smudsig klædt Bonde; hans Ansigtsmuskler bevæger sig krampagtigt, hans Øjne farer uroligt omkring, og med skælvende, næppe hørlig Stemme fremstammer han:

- "Efter Loven ... men som Kristen ... saa kan jeg ikke ..."

- "Hvad er det, han mumler?" spørger Sessionens Formand utaalmodigt og lukker Øjnene halvt i for bedre at kunne høre, medens han samtidigt løfter Hovedet op fra Protokollen.

- "Tal højere!" raaber en Oberst med funklende Epauletter til den skælvende Bonde.

- "Jeg siger, at ... at jeg som Kristen..."

Endelig gaar det. op for Sessionskommissionen, at Bonden ikke vil gøre Militærtjeneste, da hans kristne Overbevisning forbyder ham det.

- "Kom nu blot ikke med Dumheder! ..."

Doktor vil De være saa god at lade ham maale."

- "Han holder det rigtige Maal."

- "Godt! Saa vil Præsten nok lade ham aflægge Ed."

Sessionsherrerne føler sig aldeles ikke generede

af denne Scene; de skænker ikke den unge, ulykkelige Bonde mindste Opmærksomhed.

- "Vi kan ikke tage Hensyn til, hvad de værnepligtige kommer her og mumler om., der staar jo en Mængde uden for, som ogsaa skal ind ..."

Rekrutten aabner igen sin Mund og- fremstammer :

- "Det er imod Kristi Lov ..."

- "Gaa nu blot! gaa nu blot! Vi behøver ikke din Hjælp for at vide, hvad der er Lov, og hvad der ikke er Lov ... se nu, at Du kan komme afsted. Præsten skal nok faa Dig til at se rigtigt paa Sagen ... , den næste ... Vasili Nikitin!"

Og den unge Mand bliver ført uden for, skælvende over hele Legemet.

Men det falder ikke en eneste af alle dem, der bar været Vidner til denne Episode, ind, at de faa Ord, Rekruten har fremført, indeholder hele Sandheden, medens det, Kommissionsmedlemmerne har ytret, ikke er andet end Løgn.

Det gaar til ganske paa samme Maade, naar der fremkommer et Skrift imod det nuraadende System af Løgn: øjeblikkeligt bliver der forfattet Modskrifter i stor Mængde, baade omfangsrige og aandfulde, og i dem bliver den dumdristiges Paastande imødegaaede; men der er det højst uheldige ved det hele, at disse Modskrifter aldrig tør give sig i Lag med selve Sagens Kerne men stadigt gaar uden om det aller vigtigste.

De Modstandere, der kan henregnes til den første af de fem Grupper, jeg har omtalt i det foregaaende, det vil sige dem, der ligefrem og brutalt paa

staar, at Kristus aldrig har udtalt sig imod Vold, Drab og Krig, tilkendegiver derved tydeligt nok, at de slet ikke er Kristne; de, der hører til den anden, tredje og fjerde Gruppe, gør sig hurtigt nok skyldige i allehaande Modsigelser, naar man diskuterer med dem, og det er ikke vanskeligt at Modbevise dem; det er ikke let at komme dem nær, der hører til den femte og sidste Gruppe, de stiller sig nemlig op Paa en høj Pjedestal, hvorfra de nedladent lader os vide, at det, vi har at indvende mod deres Lærdomme, "allerede for længst er blevet klart og tydeligt modbevist, saa at det vilde være spildt Ulejlighed at tale mere derom." De svøber sig i deres Værdighedskaabe og vender os Ryggen, og de vil vedblive at være usaarlige, saa længe det lykkes dem at holde Menneskeheden saa at sige hypnotiseret.

Der skal en overordentlig Kraftanstrengelse til at frigøre sig fri denne hypnotiserende Indflydelse.

Det er saaledes, Præsteskabet har stillet sig til min Bog, og jeg maa sige, at det i Grunden slet ikke har undret mig, thi Gejstligheden lever jo i en Atmosfære af Modsigelser: den tror paa Kristi guddommelige Mission men retter sig ikke efter hans klare Ord. Man kunde ikke vente sig andet af Gejstligheden, da den er hildet i Modsigelser, den ikke kan frigøre sig for; man kunde ikke vente sig, at den vilde være i Stand til frit og frimodigt at diskutere selve Spørgsmaalets Kerne og at medvirke til al ændre hele den nuværende Samfundsorden, der jo netop støtter sig til denne uberettigede Fortolkning- af Kristi Lære.

Jeg havde imidlertid ventet mig, at de verds

lige Forfattere, Fritænkerne, der ikke er bundne af noget Hensyn, skulde have ytret sig i denne Retning, naar de omtalte min Bog, at de ikke blot vilde have betragtet Kristus som en Religionsstifter men ogsaa som en Reformator, der vilde bortrydde de ældre Grundlag, hvorpaa Samfundsordenen var bygget, og gennemføre en hel ny Ordning - en Reform, der endnu ikke er bleven gennemført, men som stadig fortsættes.

Det fremgaar jo lydeligt nok af min Bog, at jeg har en saadan Opfattelse af Kristus. Men til min store Forbavselse er der ikke en eneste af alle dem, der har skrevet om min Bog, hverken i Rusland eller i Udlandet, som har behandlet Sagen fra denne Side, det vil sige opfattet Kristus som en Moralfilosof og Socialreformator.

Men som sagt, ikke en eneste Kritiker er kommen ind paa denne Side af Sagen. De russiske Verdslige Kritikere har opfattet min Bog, som om den udelukkende omhandlede Læren om ikke at sætte sig imod det onde, og - rimeligvis for at det kunde være dem lettere at finde noget at udsætte paa mit Arbejde - har de opfattet selve denne Lære, som om den var ensbetydende med, at man i del hele taget slet ikke maatte gøre noget for at modarbejde det onde. Disse Kritikere er med stor Heftighed faldne over min Bog, og de har været saa heldige at kunne Bevise, at Kristi Lære ikke er ganske overensstemmende med Ret og Billighed, eftersom den gaar ud paa, at det ikke kan være tilladt at bekæmpe det onde. Deres Indvendinger imod, hvad de saaledes foregiver,

der ligger i Kristi Ord om ikke at sætte sig imod det onde, har været saa meget mere vellykkede, som de jo i Forvejen har kunnet sige sig selv, at Censuren ikke vilde tillade Fremkomsten af Bøger eller Artikler, der indeholdt en Modkritik.

Og det fortjener at anføres som noget ganske usædvanligt, at Censuren, som ellers aldrig tilsteder, at der bliver sagt et eneste Ord om den hellige Skrift, i dette Tilfælde har givet samtlige Blade Tilladelse til at kritisere, angribe og forvanske Kristi Lære, saaledes som den er fremsat i Math. V, 39.

Det er tydeligt nok, at disse Kritikere slet ikke har nogen Anelse om det Arbejde, der i Tidernes Løb er blevet nedlagt paa Behandlingen af dette Spørgsmaal, og man skulde næsten tro, at de mangen Gang har været af den Formening, at det er mig, der har fundet paa, at man ikke bør sætte sig imod det onde. De har da med saa meget større Varme angrebet denne Lære og gjort gældende, at den er umoralsk, idet Mennesket maa anses forpligtet til (med Vold) at træde; op imod det onde.

Der er nu hændet det ejendommelige, at baade det konservative og det revolutionære Parti er faldet over Læren om ikke med Vold at sætte sig imod det onde; del konservative Parti, fordi det, hvis det rettede sig efter denne Lære, ikke vilde være i Stand til at skride energisk ind imod det revolutionære Element, der truer Folkets Velfærd; del revolutionære Parti, fordi det af samme Grund ikke vilde kunne optræde voldsomt over for Despotiet, der ligeledes truer Folkets Velfærd.

Men mærkeligt er det, at de revolutionære

Elementer ikke har Øjet aabent for, at det netop er som Følge af, at Læren om ikke at sætte sig imod det onde er bleven misagtet, at Despotismen har haft frit Spil, saa længe Verden har bestaaet, lige fra Inkquisitionen og til Schlüssenburg. *) De russiske Kritikere har desuden gjort gældende, at Følgen af at føre denne Lære ud i det praktiske Liv nødvendigvis vilde blive den, at Menneskeheden kom til at drives bort fra Civilisationens Vej; de mener altsaa, at den Civilisationens Vej, det evropæiske samfund for Øjeblikket følger, netop er den, som hele Menneskeheden stadig bør følge.

Dette er nu de russiske Kritikers uforgribelige Mening.

De udenlandske Kritikere, der har udtalt sig om min Bog, har i det væsentlige stillet sig paa samme Standpunkt som deres russiske Kolleger, men det skal dog siges, at de har ytret sig med mindre Voldsomhed end disse og i et mere dannet Sprog, og til en vis Grad ser de ogsaa anderledes paa Sagens Kerne end de russiske.

I deres Udtalelser om min Bog og i det hele taget om Evangeliets Lære, saaledes som den er fremstillet i Bjærgprædikenen, søger de udenlandske Kritikere at gøre gældende, at denne Lære ikke kan opfattes og betragtes som egentlig Kristendom (den egentlige kristne Lære finder man, ifølge deres Overbevisning, i Katolicismen eller i Protestantismen).

*j Schlüssenburg, det vigtigste russiske Statsfængsel, i hvis Kasemater de politiske forbrydere holdes indespærrede.

O.A.

Bjærgprædikenens Lære er ikke andet end en Række nydelige men ganske upraktiske Drømmerier, der skyldes Le charmant docteur (for af benytte et Udtryk af Ernest Renan<20>), og som kunde være gode nok for de Galilæer, der levede for atten Aarhundreder siden, og endnu kan passe for de halvt civiliserede russiske Bønder eller for russiske Mystikere som Tolstoj, men derimod aldeles ikke for den højtudviklede evropæiske Kulturstat.

De udenlandske Kritikere har paa en saa hensynstuld Maade, at jeg umuligt kan bære Nag til dem derfor, givet mig at forstaa, at det simpelt hen er en Følge af min Mangel paa Kundskab til Historien og til alle de mange Forsøg, der er gjorte paa at bringe Bjærgprædikenens Lære ud i det praktiske Liv, naar jeg har troet det muligt, at Menneskeheden nogensinde vilde kunne lade sig lede ad den Vej, der antydes i Bjærgprædikenen. Dennes Lære, det indrømmer jeg, passer aldeles ikke til vor Tids himmelhøje Kultur med dens Kruppske Kanoner, med røgfrit: Krudt, Kolonisationen af Afrika, irlandsk Home-rule<21>, Parlamentarisme, Journalistisk, Strejker, Konstitutioner og Efeltaarne.

Saaledes har Vougé udtalt sig om mig, ligeledes Leroy Beaulieu, Mathieu Arnold, den bekendte amerikanske Fritænker Ingersal o. m. fl.

Ingersal er naiv-frimodig nok til at erklære, at "Kristi Lære passer ikke for vort industrielle Aarhundrede" - det er netop, hvad vor Tids hyperciviliserede Mennesker tænker om Kristi Lære.

Man siger, at denne Lære aldeles ikke passer for 1
Levede omkring år 182-251. Græsk kirkefader. Iflg den lille salomonsen død efter forfølgelser.

2 Levede omkring 160-220. Latinsk kirkefader i Karthago.

3 Disse grupper kaldes for de historiske fredskirker.

4 Kvækernes tidlige historie frem til første verdenskrig er fremstillet af: Hirst, Margareth E.: The Quakers in Peace and War : An Account of their Peace Principels and Practice. - London : The Swartmore Press, 1923.

5 Dymond, Jon: Observations sur l'application des principes pacifique. London 1827.

6 New England Non-Resistance Society.

7 New England Non-Resistance Society: Decleration of Principles.

8 Den oprindelige tekst i dette afsnit begynder således:

"But, while we shall adhere to the doctrine of non-resistance and passive submission to enemies"...

9 The Non-Resistant.

10 William Lloyd Garrison, 1805-1879, The Story of His Life Told By His Children. 2 bd. Selections From the Writings and Speeches of William Lloyd Garrison. New York : New American Library, 1969. Garrison: A House Divided against Itself, 1836-1840. Red. Louis Ruchanes. Cambridge : Harvard University Press, 1971.

- 11 Redaktørerne var Edmond Quincy, Maria W. Chapman og Garrison. Bladet der først udkom en gang om måneden, blev udkom senere hver anden måned. Det blev grundlagt i januar 1838 og gik ind i juni 1842.
- 12 Erklæringen er optrykt i Allen: The Fight for Peace. - New York. 1930 s. 694-697.
- 13 Læs i det følgende: Adin Ballou.
- 14 Kan være Christian Non-resistance, 1879.
- 15 Pave i årene 314-335.
- 16 An enquiry into the accordancy of war.
- 17 Non resistance assented.
- 18 Borgerkrigen i USA 1860-64.
- 19 Fredericick William Farrer 1831-19??
- 20 Joseph Ernest Renan (1823-92). Fransk orientalist. Mest kendt for sit værk: Jesu Liv.
- 21 Selvstyre.

Kristi Lære og Kirkens Lære Af Leo Tolstoj

Indscannet af Holger Terp

s. 61-120

vort industrielle Aarhundrede, som om dette var, noget saa guddommeligt, at man slet ikke kunde tænke paa at røre ved det eller forandre noget ved de bestaaende Forhold. Det er jo omtrent det samme, som naar et fordrunken Menneske, man søgte at vænne af med at drikke vilde lade os vide, at vore Raad og Anstrengelser i denne Retning ikke passer for den Drukkenskabstilstand, hvori han befinder sig! Kritikerne, de russiske lige saa vel som de udenlandske og uden Hensyn til, at de kan have afvigende Meninger om forskellige Punkter, kommer alle til den Slutning, at Kristi Lære ikke passer for os, da den vilde nødvendiggøre en fuldstændig Omdannelse af den nuværende Samfundsorden.

Kristi Lære passer ikke for os, fordi vi, om vi rettede os efter den, ikke vilde være i Stand til at leve paa samme Maade som hidtil, eller med andre Ord: hvis vi begyndte at leve, som vi burde, kunde vi ikke længer vedblive at føre den Tilværelse, vi har vænnet os til, men som er alt andet, end hvad den burde være. Man indlader sig aldeles ikke paa at undersøge selve Læren om ikke at sætte sig mod det onde; den betragtes som slet ikke eksisterende, og man giver det Udseende af, at det forlængst og tilstrækkeligt var, bleven bevist, at den aldeles ikke har nogen praktisk Betydning.

Det havde dog været ganske heldigt, om man ialtfald havde gjort et lille Forsøg paa at løse dette Spørgsmaal, da det jo er selve Kernen i den Sag, der nu beskæftiger os.

Det kommer fremfor alt an paa, at det staar

klart for én, hvad der er godt, og hvad der er slet handlet. Men hvorledes skal det lykkes? Hvad nogle Mennesker anser for en god Handling, bliver af andre anset for en slet Handling. Jeg har f.

Eks. den Opfattelse, af dette eller hint, men min Modstander har, en aldeles modsat Opfattelse deraf; hvem af os har Ret? Og hvad kan det hjælpe, at en Forsamling af Mennesker bliver enig om, at dette skal betragtes som en god Handling, hint derimod som en slet? Dermed er Sagen endnu ikke afgjort, thi disse Mennesker, der tillader sig at erklære visse Handlinger for slette og at fastsætte Straf for dem, de véd dog meget godt, at andre Mennesker har en helt anden Opfattelse af disse samme Handlinger.

Da det nu ikke er muligt at opstille et bestemt og af alle godkendt Kriterium for, hvad der er ondt, er der ikke andet for at gøre end at følge den Anvisning, Kristus har givet os i sin Udtalelse om, at vi ikke skal sætte os imod det onde.

III.

Det er blevet mig klart af alle de Oplysninger, der er strømmede ind til mig efter Offentliggørelsen af min Bog "Hvori bestaar min Tro?", at det kun er en ringe Del af Menneskeheden, der opfatter Kristi Lære paa den rette og ligefremme Maade, og som ser klarere og klarere i den, medens den aldeles overvejende Del er af den Mening, at det er fuldstændig umuligt at tage Kristi Lære bogstaveligt; dette har halt til Følge, at hele denne Lære efterhaanden er bleven i den Grad forplumret, at det jævne Menneske ikke længer kan forstaa Evangeliets simpleste Ord.

Men naar man i vor Tid, hvor Kristendommens Lys jo dog er trængt ind overalt, selv i de fjerneste Kroge af den Menneskelige Erkendelse og paa alle Omraader af det menneskelige Liv, naar man i vor Tid, siger jeg, ikke forstaaer Kristi Lære, saa maa dette have bestemte Aarsager.

Det kan komme af, at baade de, der tror, og de, der ikke tror, er fuldt og fast overbeviste om, at de allerede for længst har forstaaet Kristi Lære paa den eneste rette Maade; de holder fast ved de falske Traditioner og kan eller vil ikke forandre deres Opfattelse.

Naar et Kar er fyldt til Randen, kan det ikke hjælpe, at man gyder nok saa meget til - det vil dog ikke kunne blive mere fuldt, end det allerede er.

Naar et Menneske ikke er forud indtaget i den ene eller den anden Retning, vil det være muligt at gøre ham selv den vanskeligste Sag begribelig; har han derimod en forudfattet Mening, og er han ganske overbevist om, at han véd meget bedre Besked, vil det som oftest være spildt Ulejlighed at forsøge paa at gøre ham den simpleste Ting begribelig.

Folk er nu saa overbeviste om, at de tilfulde har den rette Forstaaelse af Kristi Lære i alle dens Enkeltheder, at de slet ikke vil høre Tale om, at den kan forstaas paa en anden Maade.

Kristendommen opfattes nu af dem, der følger Kirkens Lære, som en herlig, overnaturlig Aabenbaring, saaledes som den finder sit Udtryk i Trosbekendelsen; de, der ikke anerkender Kirkens Lære, betragter derimod Kristendommen, saaledes som den fremtræder i den katolske, ortodokse og protestantiske Kirke, som en Lære, der har overlevet sig selv, eller som et interessant historisk Fænomen, der ikke kan have nogen Betydning for det praktiske Liv.

Det er Kirken, som skjuler Kristi Lære for de troende; det er Videnskaben, som skjuler den for dem, der ikke tror.

Jeg vil begynde med at tale om de førstnævnte, dem, der tror.

For atten Aarhundreder siden fremkom der i

det romerske Rige en ny Lære, der var helt forskellig fra alle tidligere; det var den Lære, som var bleven forkyndt af Kristus. Den adskilte sig ikke blot, hvad Formen men ogsaa hvad Indholdet angik, fra, hvad man tidligere havde kendt ikke alene i Jødeland, hvor Læren havde sit Udspring, men ogsaa og ganske særligt i de andre Lande, der hørte ind under det romerske Rige.

Baade den jødiske og den romerske Lovgivning stod paa et højt udviklet Trin - og saa fremkom der med ét en Lære, der ikke anerkendte de mange forskellige Guddomme og den Frygt, der næredes for dem; en Lære, der ikke indeholdt noget om Varsler og end ikke anerkendte nogen af de menneskelige Institutioner eller Nødvendig-heden af saadanne. I Stedet for alt dette krævede den nye Lære blot en Stræben efter en indre Fuldkommengørelse, en Stræben i Sandhed og Kærlighed, en Tro paa Læremesteren, Kristus, og dette skulde føre til, ikke at Rigets Grænser skulde blive udvidede, saaledes som Profeterne havde lovet det, men at der stiftedes et Guds Rige, hvor alle skulde leve i Kærlighed, og hvor Løven skulde ligge ved Siden af Lammet. Den nye Lære indeholdt intet, der mindede om de Straffe, som tidligere var fastsatte for overtrædelse af de religiøse og borgerlige Love, intet, som mindede om de Belønninger, der var udsatte for opfyldelsen af disse Love. Hele Kristi Lære gik ud paa, at Menneskene skulde lære Sandheden at kende, idet han lovede dem, at Sandheden skulde frigøre dem (Joh. VIII, 32).

Der var i denne Lære ikke Tale om Hand

linger, der skulde kunne retfærdiggøre Mennesket; alt kom an paa, at Menneskene i deres Hjerter søgte at efterligne Kristus, da skulde Guds Rige ogsaa komme til dem.

Efter hvad Kristus lærte, kunde Zacchæus, Ægteskabsbrydersken og Røveren paa Korset være lige saa velbehagelige for Gud som de, der aldrig havde begaaet nogen stor Synd, thi Kristus fordrede en stadig Arbejden hen imod Fuldkommengørelse.

Dette var selvfølgelig en Lære, som maatte være ganske uforstaaelig for den aldeles overvejende Del af Jøderne og Hedningerne, der levede paa Kristi Tid, thi den stred jo fuldstændigt imod de Livsanskuelser, hvori de var blevet opdragne, eller som de havde Vænnet sig til; Og selv de, der sluttede sig til Kristi Lære, maatte indrømme, at der var meget i den, som de ikke kunde forstaa eller ikke kunde tage bogstaveligt.

I Begyndelsen var man dog nærmere ved den rigtige Opfattelse af hans Lære, men det varede ikke længe, førend der kom saa mange overnaturlige Forklaringer til, at Kristendommen blev noget helt andet end Kristi Lære.

Jo mere dunkel og uklar Kristi Lære blev som Følge heraf, desto mere nødvendigt blev det at fremkomme med "Beviser" for dens Sandhed; den stadigt voksende Dunkelhed nødvendiggjorde bestandig mer overnaturlige Forklaringer.

I Stedet for at holde sig til Kristi Læres inderste Væsen holdt de sig til de ydre Former, hvilke Kristus aldrig havde tillagt nogen Betydning, og vi véd jo, at der allerede i den Forsamling af

Apostlene; og de Ældste, som omtales i "Apostlenes Gerninger" XV, blev udtalt de Ord, der har anrettet saa megen Ulykke: Thi det er den Hellige Aands Beslutning og vor ingen videre Byrde at paalægge Eder uden disse nødvendige Ting: at I skal holde Eder fra Afgudsoffer og fra Blod og fra det kvalte og fra Horeri. Naar I holder Eder derfra, gør I ret."

For nu at godtgøre, at den Hellige Aand talte gennem Apostlene, erklærede man, at den Hellige Aand havde udgydt sig over Apostlene, og der atter at godtgøre dette erklærede man, at der havde vist sig for dem Tunger som af Ild (skønt man maa undre sig over, at den Omstændighed, at der har vist sig en Ildtunge over et Menneskes Hoved, kan være noget afgørende Bevis for, at det, et saadant Menneske udtaler, er ubestridelig Sandhed).

Efterhaanden er man naaet saa vidt paa denne Vej, at Kristi Lære har maattet vige Pladsen for Katolikernes Pave, for de Ortodokses hellige Synode og for Protestanternes Augsburgske Konfession.

Havde det været Kristi Mening og Hensigt, at der skulde findes en "Kirke" i den Betydning, hvori de forskellige kristne Trossamfund nu tager Ordet, kan man vel være berettiget til at antage, at han havde udtalt sig saa tydeligt og bestemt herom og om en saadan Kirkes hele Ordning, at der ikke kunde være opstaaet nogen Tvivl med Hensyn til, hvad han havde ment, og hvad han havde ønsket, medens vi nu ser, at der findes ikke

saa ganske faa "Kirker", der hver for sig gør Paastand paaa at være den eneste rette.

Det er just dette, der har været Skyld i, at man har fjernet sig fra Forstaaelsen af Kristi oprindelige Lære.

En Lære, der betegnes som kættersk, er en ofte kun delvis, men oftere fuldstændig Bestridelse af en Gang fastslaaede Trossætninger. Hvad man kalder "Kættere", kan saaledes ogsaa defineres som et Mindretal, der tager Afstand fra et Flertals Anskuelse og Paastande.

Der findes et kun lidet bekendt, men overordentligt fremragende Arbejde (Unparthieische Kirchen und- Ketzer-Historie 1729) af Gottfried Arnold, der behandler dette Emne klart og tydeligt og paaviser, at det er uretfærdigt og meningsløst at stille sig over for "Kætterne", saaledes som man i Almindelighed har gjort. Bogen er et Forsøg paa en Beskrivelse af Kristendommens Historie under Form af Kætteriets Historie.

Forfatteren begynder med at fremsætte en hel Række Spørgsmaal:

I) Om "Kættermagerne".

II) Om de forkætrede Personer.

III) Om selve Kætteriet.

IV) Hvorledes man har fremkaldt Kætteriet.

V) Hensigten med og Virkningerne af, at der er bleven udtalt Forkættelse.

Under ethvert af disse Punkter opstiller han en stor Mængde Spørgsmaal, hvoraf der dog kun skal anføres nogle enkelte.

Saaledes hedder det 1 Punkt 1, 7:

"Fremgaar det ikke af Historien, at de største Kættermagere og Mestre aabenbarlige enten var vise og kloge Hyklere, Farisæere og Skriftkloge eller endog ugudelige og fordærvede Mennesker?"

I Punkt II, 20-21:

"Mon ikke saadanne Mænd, der af Gud var udrustede med rige Gaver, vilde være blevet agtede højt paa den Tid, Kristendommen endnu var ren, medens de under de fordærvede Tider er bleven forkastede af Hyklere og misundelige?"

"Medens omvendt de, der under Forfaldet har, brystet sig og hævet sig over alt, vilde være bleven ansete som de skammeligste Kættere, ja selv som Antikrist, hvis de havde levet paa Apostlenes og Disciplenes Tid."

I Punkt III, 33 hedder det:

"Eller kan det ikke snarere antages, at der i Begyndelsen ikke forkætrede nogen, fordi de første Kristne ikke dømtes hverandre efter Ordene og Udtrykkene men efter Hjertet og Gerningerne, og de var frimodige i deres Tale, aabenhjertige og uden Frygt for at blive forkætrede?"

Saaledes opfattede man Kætteriet allerede for omtrent to Aarhundreder siden, og saaledes opfatter man det endnu den Dag i dag. Forkættelse er Kirkens Bagside, og den maa findes, saa længe Kirkens Idé findes; den kan aldeles ikke tænkes skilt fra Kirken. Kirken er nemlig en Samling eller et Samfund af Mennesker, der paastaar, at de sidder inde med den uomtvistelige Sandhed; de, der mener, at Kirkens Sandheder ikke er uomtvistelige, er Kættere.

Kætteriet er et Tegn paa Bevægelse inden for Kirken, et Forsøg paa at hindre Kirkens Hensygnen, et Forsøg paa en levende Forstaaelse af Læren; det er Kætterne, der har foranlediget ethvert af de Skridt, der er blevet tagne hen imod en Forstaaelse og Opfyldelse af Læren. Tertulian, Origenes, Augustin, Luther, Huss, Savonarola o. m. fl.

var Kættere. Det kunde ikke være anderledes.

Der er derfor ikke nogen fornuftig Mening i, at nogen træder op og paastaar, at han som Kristi Discipel tilfulde forstaar Mesterens Lære og følger hans Bud; han kan ikke med Berettigelse erklære dette i sit eget Navn og endnu mindre paa et helt Samfunds Vegne, thi Kristi Lære forudsætter en uafsladelig Stræben hen til en fuldere Forstaaelse og Efterlevelse af, hvad Kristus har paalagt os.

Selv om den Kristne befinder sig paa et meget højt Trin af Forstaaelse af Læren, og selv Om han nok saa meget følger Lærens Forskrifter, maa han dog altid have en Følelse af, at han vil kunne naa til en endnu mer ophøjet Forstaaelse og en endnu mere fyldig Efterfølgelse; det er derfor ligefrem stridende mod selve Aanden i Kristi Lære, naar nogen vil paastaa, at han eller vi sidder inde med den rette Forstaaelse.

Saa ejendommeligt som det kan synes, er det ikke desto mindre ubestrideligt, at de forskellige Kirker, som Kirker betragtede, altid har været og heller aldrig kan være andet end fremmede for eller vel endog Fjender af Kristi Lære.

Det er ikke for intet, at Voltaire benævner Kirken *l' infame*; det er ikke for intet, at alle eller

dog saa godt som alle saakaldte Sekter har opfattet og opfatter Kirken som den Skøge, hvorm der tales i Johannes' Aabenbaring (XVII); det er ikke for intet, at Kirkens Historie er Historien om eksempelløse Grusomheder. og Rædsler.

Kirken, som Kirke betragtet, kan ingenlunde føre sin Oprindelse tilbage til den første kristne Tid; Kirken, som Kirke betragtet, som et Samfund, der gør gældende, at dets Forstaaelse af Kristi Lære er uomtvistelig og uomstødelig, maa betragtes som en ligefrem Fjende af denne Lære. Mellem den saakaldte kristne Kirke, som Kirke betragtet, og Kristendommen er der kun en Navnelighed, men iøvrigt er de vidt forskellige fra og staar helt fjendlige over for hinanden. Den kristne Kirke repræsenterer Hovmod, Vold, Selvtillid, Ubevægelighed - Død; Kristendommen repræsenterer derimod Ydmyghed, Anger, Bevægelighed - Liv.

Man kan ikke tjene begge disse Herrer, og man maa træffe et Valg mellem dem.

De forskellige Kirkens Tjenere søger, navnlig i den sidste Tid, at fremstille sig, som om de er for Bevægelighed i Kristenheden; de gør visse Indrømmelser, de søger at hæve de Misbrug, der har indsneget sig i Kirken, og de gør gældende, at den Omstændighed, at Kirken har gjort sig skyldig i Fejl, ingenlunde giver Ret til at bestride selve Principet i den kristne Kirke, der alene er i Stand til at samle alle under ét og til at mægle mellem Menneskene og Gud.

Men dette er simpelt hen Usandhed: Kirken har ikke blot ingensinde været i Stand til at skabe

Enighed, men den har endog været en af de vigtigste Aarsager til Ufred blandt Menneskene; den har saaet Had, har fremkaldt Krig, Splid og Strid; det er Kirken, der har anordnet saadanne Skændigheder som Inkquisitionen, Bartholomæusnatten^{<1>} og meget andet af samme Slags, Kirken har heller ikke nogensinde tjent som Mægler mellem Gud og Menneskene - hvad der heller ikke er nødvendigt og endog er forbudt af Kristus, der ikke benyttede nogen Mægler men henvendte sig ligefrem til ethvert Menneske - men den har i Stedet for Gud sat døde Former og har skjult Gud for Menneskene i Stedet for at aabne deres Blik for ham.

Kirken, der er bygget paa, og som urokkelig holder fast ved sin Mangel paa Forstaaelse, har været tvungen til at forfølge og forkætre enhver Forstaaelse af Kristi Lære, thi ethvert Skridt fremad paa den Vej, der er anvist os af Kristus, er en Fare for Kirkens Tilværelse.

Naar man hører, eller naar man læser de Skrifter og Taler, i hvilke den nyere Tids kirkelige Forfattere af de forskellige Trosbekendelser taler om de kristne Sandheder og Velgerninger; naar man hører eller læser disse ældgamle, kunstfærdigt udarbejdede Betragtninger, Formaninger og Trosbekendelser, der undertiden kan tage sig ud, som om de var ærlige nok, kan man maaske et øjeblik tvivle om, hvorvidt Kirken nu virkelig ogsaa med Rette kan betragtes som en Fjende af Kristendommen; man kan maaske mene, af Kirken ganske vist har fjernet sig fra Kristi Lære, og at den har begaaet Misgreb, men at det er at gaa for vidt,

naar man derfor vil stemple den som Kristendommens Fjende.

Vel! saa kan man jo se paa Træets Frugter, saaledes som Kristus selv har lært os, og man vil se, at Kirkens Frugter har været onde, at Følgerne af dens Virksomhed har været en Ødelæggelse af Kristendommen. Og nævner man gode og fortjenstfulde Mænd, der har tjent Kirken, kan man være berettiget til at mene, at de vilde have været endnu bedre og endnu mere fortjenstfulde, hvis de ikke havde tjent en Sag, der er Kristendommens Fjende.

Men hvorfor skal vi tale om Fortiden, hvorfor skal vi dømme Fortiden, der maaske ikke er fremstillet ganske paalideligt for os, og hvorom vi derfor muligvis ikke kan vide saa fuld Besked, som det kunde ønskes? Men Kirken med sin hele Ordning og sin hele Virksomhed hører jo ikke alene Fortiden til; vi har den jo for vore Øjne, og vi er i Stand til at udtale vor Dom over den paa Grundlag af dens Virksomhed og den Indflydelse, den har udøvet paa Menneskene.

Men lad os da se, hvori Kirkens Virksomhed nu bestaar, og hvilken Indflydelse den har paa Menneskene.

Hvad tager Kirken sig til hos os, hos Katolikerne, hos Pro[te]stanterne, ligegyldigt hvad Navn de giver sig, og hvilke er Følgerne af dens Virksomhed?

Vor russiske, saakaldte rettroende Kirkes Virksomhed kan iagttages af alle og enhver; vi be

finder os her over for en Kendsgerning, der ikke kan skjules, og hvorom der ikke kan diskuteres.

Hvorledes virker nu denne rettroende Kirke, der er mægtig organiseret, og som med en Hærskare, der tæller en halv Million Gejstlige, regerer over et Folk, som tæller Snese Millioner?

Dens Virksomhed bestaar i ved alle mulige Midler at bibringe disse mange Millioner en hel Del forældede og urigtige Lærdomme, der i sin Tid kom til os gennem Lærere, som ikke havde noget tilfælles med vort Folk, og hvorpaa nutildags saa godt som ingen længer tror ikke en Gang blandt dem, hvem det paahviler at udbrede disse Lærdomme. Den ene Side af den rettroende Kirkes Virksomhed bestaar saaledes i at indprente den forældede, bysatinske Teologis Lære om Treenigheden, Guds Moder, Sakramenterne, Naademidlerne o. l. i en Befolkning, der ikke forbinder nogen fornuftig Tanke hermed: den anden Side af denne Kirkes Virksomhed gaar ud paa at opretholde Afgudsdyrkelsen i dette Ords bogstavelige Betydning.

Man kaster sig i Støvet for de helliges hensmuldrende Knogler; man bringer dem Gaver og Venter, at de til Gengæld skal opfylde éns Ønsker! Jeg skal her ganske lade ude af Betragtning, hvad der nu og da fremkommer i de forskellige Kirketidender, men udelukkende holde mig til, hvad Gejstligheden i hele det vidtstrakte russiske Rige lærer et Folk, som tæller over hundrede Millioner.

Hvad er det da, man gør sig en saa overordentlig og vedholdende Møje med at indprente

Folket? Hvad er det, man forlanger at Folket i Navn af den saakaldte kristne Tro?

Jeg begynder med Begyndelsen, med Barnets Fødsel.

Naar Barnet er født, fortæller Præsten, at det er aldeles nødvendigt at læse en Bøn baade over Barnet og over Moderen for at "rense" dem; undlader man dette, vedbliver Moderen at være "besmittet".

I Henhold hertil maa der foran Helgenbillederne - det jævne Folk kalder dem simpelthen "Guderne" - læses en Besværgelsesformular, der tjener til at rense Moderen. Derpaa lader man Forældrene vide, at de, hvis de ikke vil udsætte sig for haard Straf, skal lade Barnet døbe, og dette foregaar paa den Maade, at Præsten dyppet det tre Gange ned i et Bækken med Vand, medens han fremmumler en hel Del uforstaaelige Ord og foretager forskellige Handlinger, der er endnu mindre forstaaelige: han smører Olie paa forskellige Dele af Barnets Legeme; han klipper en Tot Haar af Barnets Hoved; derpaa puster Præsten, Barnets Gudfader og Gudmoder tre Gange paa Barnet og spytter lige saa mange Gange for at besværge Djævelen. Herved opnaar man, at Barnet bliver rensset og gjort til Kristen! Naar nu dette er besørget, lader man Forældrene vide; at de skal sørge for, at Barnet bliver ført til Herrens Bord, hvilket vil sige, at, man i Form af Brød og Vin giver det et lille Stykke af Kristi Legeme at spise; dette har til Følge, at Kristi Naade bliver Barnet til Del o. s. v. Dernæst skal Barnet, efterhaanden som det bliver større, lære at

bede. Bønnen bestaar i at stille sig op foran nogle Brædder, hvorpaa der er malet Billeder af Kristus.

Guds Moder og de hellige og saa bøje Hovedet og hele Overkroppen, medens der slaas Korsets Tegn med højre Haands tre Fingre, der holdes paa den bekendte, nøjagtigt bestemte Maade; først skal han berøre sin Pande, derpaa Maven, højre og venstre Skulder, og medens han gør dette, skal han fremmumle nogle Ord i det slaviske Kirkesprog, Ord, hvis Betydning den jævne Mand ikke forstaar.

Dernæst lærer Præsten, at man bør slaa Korsets Tegn, hver Gang man set en Kirke eller et Helgenbillede. Saa lærer Præsten, hvorledes man skal forholde sig paa Helligdagene - Helligdage er Kristi Fødselsdag, skønt ingen kan sige, naar den falder, Kristi Omskærelsesdag, Guds Moders Dødsdag o. s. v.

o. s. v.; paa disse Dage skal man iføre sig sine bedste Klæder, gaa hen i Kirken og købe et Lys, som skal stilles op foran et eller andel Helgenbillede; saa skal man købe et indviet Brød og levere det til Præsten sammen med et Stykke Papir, hvorpaa man har skrevet Navnet paa den, for hvem man vil, at Præsten skal opsende en Bøn, og Præsten skærer saa et lille trekantet Stykke ud af dette Brød og fremsiger en Bøn. Derpaa skal man bede en hel Mængde Bønner for Tsarens og Ærkebiskoppens Velbefindende, for sig selv og sin Virksomhed, kysse Korset og Præstens Haand.

Endvidere er det aldeles nødvendigt, at man én Gang om Aaret gaar til Herrens Bord. Herved forstaas, at man gaar hen i Kirken og fortæller

Præsten de Synder, man har paa sin Samvittighed, og man bør være overbevist om, at man bliver fri for Synd, naar man saaledes fortæller et vildt fremmed Menneske, hvad man har paa sin Samvittighed, men man bliver end yderligere rensset, naar man derefter af Præsten faar rakt og spiser et lille Stykke Brød, der er dyppet i Vin.

Fremdeles lærer Præsten, at den Mand og Kvinde, der vil, at Samlejet mellem dem skal blive helligt, bør begive sig hen til Kirken, tage Metalkronen *) paa deres Hoveder, gaa tre Gange rundt om Alteret, medens Kirkesangeren synger, og derpaa drikke af et og samme Bæger. Sker dette bliver Samlejet helliget og helt forskelligt fra alle andre.

Endvidere skal man overholde visse Regler:

saaledes skal man ikke spise Kød og drikke Mælk paa bestemte Dage; andre Dage skal man forrette visse Bønner og lade læse Sjælemesser for de afdøde; paa Helligdagene skal man tage imod Præsten hjemme hos sig og give ham Penge. Desuden skal man nogle Gange om Aaret byde sig til at bære Helgenbilleder, naar, de skal føres i Procession ud af Kirkerne og rundt paa Markerne eller gennem Byens Gader.**)

*) Under Vielsescermonien holder Brudesvendene tunge Metalkroner, ofte meget kostbare og besatte med Ædelstene, over Hovedet paa Brud og Brudgom. O. A.

***) Helgenbilleder, navnlig saadanne, der er bekendte som "mirakelgørende", bæres i Procession dels paa bestemte Dage af Aaret, dels naar der indtræffer faretruende Be

Før sin Død skal man nødvendigvis nyde et Stykke Brød, der er dyppet i Vin, og har man Tid dertil, bør man sørge for, at man bliver smurt med Olie; thi det er et endnu mere virksomt Middel til at sikre sig Naade i det kommende Liv. Naar Døden er indtraadt, anbefales det den bortgangens Slægtninge at give ham et Papir i Haanden, paa hvilket der er trykt en Bøn; der er gavnligt for hans Sjæls Frelse. Det er ogsaa overordentlig nyttigt at lade læse Bønner over Liget og siden lade afholde en Sjælemesse for den afdøde, naar der er gaaet et vist Antal Dage. *) Dette er nu den Tro, som enhver bør og skal have, men man kan træffe yderligere Forholdsregler for at sikre sig alt muligt godt i det tilkommende Liv; det er saaledes at anbefale at give alt, hvad man ejer, til Kirker og- Klostre, der saa til Gengæld forpligter sig til at holde Sjælemesser til fordel for den ædle Giver.

Det er ogsaa udmærket virksomt til Sjælens

givenheder; saaledes naar vedkommende Helgen har sin egen Festdag, naar Kvæget i Maj Maaned første Gang føres ud paa Marken og bestænkes med Vievand; naar Misvækst truer, eller der udbryder en voldsom Ildebrand o. s. v. Der opstaar en formelig Kappelstrid om, hvem der skal have Lov til at hjælpe med at bære de tunge Helgenbilleder. O. A.

*) Der holdes i almindelighed Sjælemesser den 9de og den 40de Dag, Halvaarsdagen og Aarsdagen efter, at Slægtningen er død, Disse Messer er en god Indtægtskilde for Præsterne. O. A.

Frelse at foretage Valfarter til de forskellige Klostre, hvor Helgeners Knogler opbevares og at kysse dem.

I Følge denne Tro er disse mirakelgørende Helgenbilleder og disse Benrester i Besiddelse af en helliggørende og naadebringende Kraft, og man sporer Virkningerne deraf, blot man nærmer sig dem, endnu mere, naar man berører dem eller faar Lejlighed til at krybe under dem; samme Virkning har det ogsaa, naar man hos Præsten bestiller en Messe, der skal læses foran disse Helgenbilleder eller Relikvier.

Saaledes og ikke anderledes er den Tro, man kalder den "rettroende", det vil sige den virkelige og eneste rette, den, som man nu i Aarhundreder har lært vort Folk og endnu bestandig paa enhver Maade søger at indprente det! Og man har aldeles ikke Ret til at gøre gældende, at dette ikke er Troens Kerne men kun nogle gamle Former, man anser det for heldigst ikke at forandre; thi det er ikke sandt: I hele Rusland og af hele det russiske Præsteskab prædikes endnu den Dag i dag netop denne Tro. I de store Stæder taler og skriver man nok noget anderledes, men ude blandt det store Folk, der tæller langt over hundrede Millioner, lærer Præsterne det, jeg oven for har anført, og aldeles intet andet.

Det staar alt sammen at læse i Religionsbøgerne og i Katekismen; det prentes ind i Befolkningen baade teoretisk og praktisk, med opbydelse af alle mulige Midler, myndigt og højtideligt, Præsterne holder Folket i en hypnotiseret Tilstand og vrager

med Skinsyge over, at ingen faar Lejlighed til at frigøre Folket fra denne vilde Overtro.

Jeg har jo med mine egne Øjne kunnet iagttage, hvorledes Præsterne gjorde, hvad der stod i deres Magt, for at opmuntre de Karnevalsløjer, man tillod sig i Anledning af min Bog om, at man ikke med Magt bør sætte sig mod det onde, og at de fremstillede mit Arbejde som gudsbespottende. Men man skulde blot vove at gøre den ringeste Bemærkning om "den iberiske Guds Moders undergørende Billede", *) der af berusede Mennesker slæbes gennem Moskvas Gader, saa vilde man straks faa at høre af disse sande rettroende Præster, at maa var en fræk Gudbespotter! Der læres ikke andet end den ydre Helgendyrkelse.

De støtter sig til nogle Ord i det bekendte Skriftsted (Math. XXIII, 23), hvor der staar, at "disse Ting burde man gøre og ikke forsømme de

*) Det mest ansete af alle den rettroende Kirkes undergørende Helgenbilleder; det findes i det Iberiske Kapel i Moskva, hvor det mod høj Betaling føres fra Hus til Hus. Det er navnlig de rige Købmænd, der sætter en Ære i at lade dette Helgenbillede blive bragt ind i deres Hjem. Billedet er saa stærkt optaget, at det ofte kan vare hele otte Dage, inden en Bestilling kan efterkommes. Det er næsten aldrig hjemme i Kapellet; men i dets Sted findes der en tro Kopi. Naar Kejseren kommer til Moskva, fordrer Skik og Brug, at han direkte fra Banegaarden begiver sig til det iberiske Kapel for her at forrette sin Bøn, og ved denne Lejlighed er Originalbilledet ophængt paa sin Plads.

andre", for at fremhæve Nødvendigheden af den ydre Dyrkelse.

Men den skarpe Dom, Kristus udtalte over sin Tids Farisæere og Skriftkloge, den passer fuldt ud ogsaa paa vor kristne Kirkes Lærere.

Kan et Menneske frelse sin Sjæl ved Hjælp af Sakramenterne og ved at lade læse Messer, saa er der jo egentlig ingen Brug for gode Handlinger.

Man maa enten holde sig til Bjærgprædikenen eller til Trosbekendelsen. Præsterne har valgt det sidste, og Bjærgprædikenen er saa at sige bleven forvist baade fra Kirken og fra Bibelen; den bliver kun benyttet en eneste Gang om Aaret, paa Skærtorsdag, hvor hele det Ny Testamente skal oplæses i alle Kirker. Og del kan ikke være anderledes:

naar man tror paa en ond, ubegribelig Gud, der har forbandet Menneskeslægten, ladet sin Søn lide en rædselsfuld Død og overleveret en Del af Menneskeheden til evige Pinsler, - ja, saa kan man ikke tro paa Guds Kærlighed, Naar man tror paa en Frelser, der skal komme igen for at dømme levende og døde - ja, saa kan man ikke tro paa en Frelser, der har sagt, at vi ogsaa skal vende den anden Kind til, naar nogen slaar os; som har sagt os, at vi ikke skal dømme men tilgive og elske vore Fjender.

Naar man tror paa det Gamle Testaments Guddommelighed og Davids Hellighed, denne samme David, der paa sit Dødsleje gav befaling til at lade en olding dræbe, som havde fornærmet ham, men hvert han selv ikke havde kunnet dræbe, fordi han var bunden ved en Ed (Kongernes Bog II, 8); naar

man tror paa alle de Modbydeligheder, hvoraf det vrimler i det Gamle Testamente - ja, saa er det umuligt at tro paa Kristi Morallære. Tror man paa Kirkens Lære om, at Kristendom, Domfældelse og Krig meget vel lader sig forene - ja, da kan man ikke tro paa Broderskabet mellem Jordens Folk.

Naar et Menneske tror, at han kan blive frelst blot ved Tro paa Forløsningen og Naadegaverne, kan mart ikke vente sig, at han hele sit Liv vil gøre, hvad der staar i hans Magt for at efterkomme Kristi Moralbud.

Naar et Menneske faar at vide af sine Kirkelærere, at han ikke kan vente Frelse ved egne kræfter, men at der er et andet Middel til Frelse, kan man være sikket paa, at han vil benytte dette andet Middel og ikke sine egne Kræfter, saa meget mere som det ligefrem siges ham, at han handler hovmodigt, hvis han stoler paa disse Kræfter.

Kirkens Lære om Forløsningen og Naadegaverne udelukker ligefrem Kristi Lære, og dette gælder i ganske særlig Grad om den rettroende (græskkatolske) Kirke med dens Afgudsdyrkelse.

- "men Folket tror jo den Dag i dag det samme, som det altid har troet," siger man; "det russiske Folks Historie beviser det, og det vilde være urigtigt at rokke ved dets Traditioner,"

Men det er netop ikke sandt, hvad man saaledes vil gøre gældende.

Det er ganske rigtigt, at Folket i længst forsvundne Tider troede noget i samme Retning, som den rettroende Kirke nu lærer, men dog langt fra det samme. Ved Siden af en stor Mængde Over

tro, der altid har været ejendommelig for det russiske Folk, har man dog selv i meget tidlige Tider kunnet finde ikke saa ganske lidt af den kristne Morallære, men Staten og Kirken har paa enhver Maade søgt at dæmme op for en Udvikling, der ikke passede dem, og dette har nu i den senere Tid haft til Følge, at der har udskilt sig en stor Del Sekter, med hvilke den herskende Kirke fører en fortvivlet Kamp. Folket skrider fremad i Forstaaelsen af Kristi Lære men støder saa paa Kirken, der, i Stedet for at yde Folket Hjælp til en stedse bedre Forstaaelse, anvender al sin Magt for at tvinge det tilbage i Mørket og ind i de hedenske Former, fra hvilke det for enhver Pris vil frigøre sig.

- "Vi lærer ikke Folket noget nyt", siger Præsterne; "vi lærer det kun, hvad det allerede tror, men blot i en mere fuldendt Form."

Det er det samme, som om man vilde prøve paa at stoppe en Kylling ind igen i den Æggeskal, den nyligt havde forladt.

Man kunde være fristet til at le, naar man ser, hvorledes Folk svinger rundt med hverandre i Hænderne og gør sig skyldige i religiøst Bedrageri og Selvbedrag, blot fordi ingen af dem har Mod til at bryde Tryllekredsen. Man ler dog ikke, thi det hele er saa sørgeligt i sine Følger.

Den første Tvivl opstaar i Russerens Hjerter med Hensyn til de mirakelgørende Helgenbilleder og de Legemer af Helgene, der er udstillede i mangfoldige af Landets Kirker og Klostre, "mon det nu ogsaa er sandt, at disse Billeder virkelig kan gøre Mirakler? Mon det er sandt, at man, saa

ledes som Præsterne paastaar, slet ikke har foretaget noget med disse afdødes Legemer, for af de ikke skal gaa i Forraadnelse? Skulde det virkelig være sandt, at de holder sig fra Forraadnelse, blot fordi Helgensjæle har boet i dem?"

Hundreder og Tusinder opkaster disse Spørgsmaal men trykker sig ved at besvare dem, navnlig fordi de ser, at Metropoliterne, Biskopperne og alle højtstaaende Personer viser disse Helgenbilleder og Helgenlegemer Ærbødighed og kysser dem. Men spørg blot Metropoliterne, Biskopperne og de højtstaaende Personer, hvorfor de gør det, og de vil svare: "Vi gør det for Folkets Skyld" - og Folket gør det, fordi Metropoliterne o. s. v. gør det. Der har vi Tryllekredsen.

I adskillige af vort Lands kirkelige Blade og Skrifter, lige som ogsaa i ikke saa ganske faa religiøse Taler, kan man i den senere Tid iagttage et vist moderne Anstrøg, men afset herfra kan man med fuld Ret paastaa, at vor Kirkes Opgave bestaar i ikke blot at holde Folket i den tykkeste Uvidenhed og at lade det vedblive med svundne Aarhundreders vilde Afgudsdyrkelse men endog at bestyrke det heri og at gøre, hvad der er muligt for at kvæle enhver af de Spirer til sandt kristeligt Liv, der altid har søgt at bryde frem hos Folket jævnsides med Afgudsdyrkelsen.

Jeg mindes, at jeg en Gang var kommen ind i en Klosterbutik, hvor der solgtes gudelige Skrifter; dér saa jeg en gammel Bonde, som ønskede at købe nogle Bøger til sin Sønnesøn, der havde lært at læse. Munken, der stod i Butiken, søgte at faa

Bonden til at købe forskellige Afhandlinger om "de mirakelgørende Helgenbilleder", "de Helliges Ben", "Kirkens Helligdage" og meget andet af dette Slags.

Jeg spurgte den gamle Bonde, om han havde det Ny Testamente hjemme hos sig.

Nej, det havde han ikke.

- "Saa giv ham et Eksempel", sagde jeg til Munken.

- "Det passer ikke for ham", svarede Munken.

Vi har her et godt Eksempel paa, hvor snæversynet vor Kirke er.

- "Naa, ja", vil den evropæiske eller amerikanske Læser sige, "Rusland er, jo et barbarisk Land." Det er fuldstændig rigtigt, men Dommen rammer Regeringen, der understøtter Kirken i dens Bestræbelser for at fordumme og demoralisere Befolkningen.

Intet Sted finder man en Regering, der er saa despotisk, som den russiske, intet Sted en Regering, der er i den Grad overensstemmende med den herskende Kirke, og dette er Grunden til, at den Indflydelse, Myndighederne udøver paa Folket, er saa ganske overordentlig demoraliserende.

Kirkerne ligner overalt hverandre, og baade den katolske, den anglikanske og den lutheranske Kirke vilde sikkert heller end gerne, at de forskellige Regeringer viste sig lige saa medgørlige overfor dem, som den russiske Regering er det overfor den rettroende Kirke.

Kirken, som Kirke betragtes - ligegyldigt om det er den katolske, den anglikanske, lutheranske eller presbyterianske - stræber altid og overalt

hen mod det samme Maal som den russiske Kirke:

at skjule Kristi Lære for Folket og i Stedet derfor at sætte sin egen Lære, der kan bruges til at vanskeliggøre den rette Forstaaelse, og som fremfor alt andet kan benyttes til at faa Folk til at tro, at det er nødvendigt at have Præster, der lever paa dets Bekostning.

Den romersk-katolske Kirke optræder jo ganske paa samme Maade som den Butiksmunk, jeg omtalte for lidt siden; den forbyder jo sine Tilhængere at læse og at tænke over Evangeliet og fordrer af dem, at de blindt skal underkaste sig den ufejlbarlige, syndefri Pave. Den lærer jo egentlig ganske det samme som den græsk-katolske Kirke: Tilbedelsen af Helgenbilleder og Helgenben, Troen paa mirakelgørende Jomfru Maria Statuer og det helbringende ved kirkelige Optog. I de romerskkatolske Skrifter og Prædikener finder man de samme højtsvævende og omtaagede Talemaader som i de græsk-katolske og ved Siden heraf Opretholdelsen af Afgudsdyrkelse i den krasseste Form.

Og finder ikke tildels det samme Sted i alle de protestantiske Kirker, hvor man forlanger, at Menigheden skal tro paa Dogmerne, der skriver sig fra det fjerde Aarhundrede, og som er aldeles meningsløse for vor Tids Mennesker? Ogsaa i disse Kirker stræber man efter at dølge Kristi Læres inderste Væsen og at sætte Kirkens Lære i Stedet. Og Protestanterne kan jo dog ikke, saaledes som den græsk-katolske og den romersk-katolske Kirke, undskylde sig med at henvise til tusindaarige Traditioner.

Kirken bliver altid og overalt sig selv lig, og den optræder overalt paa samme Maade; dens Hovedbestræbelse er rettet paa at skjule, hvad der kunde blive til Skade for dens Magtstilling. Kirkens Lære er ikke i Overensstemmelse med Kristi Lære, og alt gaar ud paa at skjule denne Sandhed for Folket.

I vore Dage behøver man ikke at sidde inde med særligt store Kundskaber for meget hurtig at komme til Erkendelse af denne Uoverensstemmelse, blot man tænker en lille Smule over Sagen; selv det ganske jævne Menneske, der har lidt Begreb om Geologi, Fysik, Kemi, Kosmografi^{<2>} og Historie, maa komme til samme Resultat, naar han tænker lidt over, hvori Kirken lærer ham om, at Gud skabte Jorden i seks Dage; at han først sagde: "Bliv Lys"! og derpaa satte Solen paa Himlen; at Noah samlede alle Jordens Dyr i sin Ark; at Kristus er den samme Gud, som har skabt Jorden; at denne Gud nedsteg paa Jorden for Adams Synders Skyld; at han er opfaren til Himlen og sidder ved Faderens højre Haand, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde o. s. v. o, s. v.

Alt dette skriver sig fra det fjerde Aarhundrede og kunde se forstandigt nok ud for den Tids Mennesker - vor Tids Mennesker kan ikke finde nogen fornuftig Mening heri. De kan lære at opremse ord som disse: at "Gud lever i Himlene", at "Himlen aabnede sig", at en "stemme talte fra Skyerne", at "Kristus for til Himlen", at han skal komme tilbage igen "paa Skyerne" og meget mer af dette Slags - men de kan umuligt tro herpaa. Paa en

Tid, hvor man mente, at Himlen var en fast, begrænset Hvælving, kan man begribe, at der var Folk, som troede paa, at Gud aabnede Himlen, at Kristus steg op fra Jorden og trak sig tilbage bag denne Hvælving, men alt dette maa i vore Øjne være blottet for sund Sands. Vor Tids Mennesker kan maaske mene, at det er nødvendigt at tro dette, og der er jo ogsaa mange, der gør det, men de kan umuligt tro paa, hvad der er ganske meningsløst.

Nu kan man jo ganske vist sige, at alle disse Udtryk ikke skal opfattes anderledes end allegorisk og symbolsk, men hertil skal da bemærkes, at ikke alle Præster har denne Opfattelse; tværtimod paa taar den overvejende Del af dem, at disse Udtryk skal tages ganske bogstaveligt.

Men selv om Menneskene nu vilde tvinge sig til at tro, hvad Kirken lærer dem, vilde det blive meget vanskeligt for dem, da Oplysningen uafslutteligt stiger, og da Samkvemmet mellem Folk, der tilhører forskellige Trosbekendelser, vokser fra Dag til Dag.

Nu behøver vi kun at købe et Nyt Testamente for nogle faa Styver og at læse deri, hvad Kristus siger om Bønnen: at vi ikke skal bede som Øjenskalkene, der gerne staar og beder i Templerne og paa Gadehjørnerne, for at man skal lægge Mærke til dem, mer derimod lukke os inde i vort Kammer, naar vi vil bede til Gud, og ikke bruge overflødige Ord - vi behøver blot at læse dette Sted i Evangeliet.

(Math. VI), for at det straks maa blive os klart, at Præsterne ikke lærer os, hvad Kristus har lært os.

Kun den, der er aldeles uden Oplysning, kan i

vor Tid tro paa, at Kirkens Lære er overensstemmende med Sandhed, og der behøves kun saa lidt for at aabne et Menneskes Øjne herfor.

Kirken maa virkelig være baade snu og stærk, naar den endnu bestandig vedbliver med at bygge nye Templer, prædike, afholde Messer og omvende, og naar dens Tjenere, lige fra de ringeste til de højeste, ganske roligt vedbliver med at lade sig betale i dyre Domme.

Kirkerne anvender da ogsaa stærkere og stærkere Midler for at hindre folket i at slippe bort fra dem.

Hos os i Rusland er man gaaet videre i denne Henseende end noget andet Sted. Man anvender ligefrem den brutale Magt overfor den, som ikke kan anerkende alle disse ydre Former, der er betegnende for den rettroende Kirke, og som drister sig til at udtale sig i denne Retning: han bliver simpelt hen dømt og straffet, eller man berøvet ham hans borgerlige Rettigheder, medens den, der nøje iagttager alle disse Former, kan være sikker paa Belønning.

Saaledes bærer den "rettroende" Kirke sig ad; men alle Kirker uden Undtagelse anvender forskellige Midler i samme Øjemed; det vigtigste af dem er, hvad der nutildags kaldes Hypnotisering.

Vi ser et drastisk Eksempel herpaa i den Maade, hvorpaa "Frelsens Hær" optræder: der mangler hverken Trommer eller Trompeter, hverken Sang eller Dans, hverken Faner eller Uniformer, hverken Graad eller Hændervriden - det gaar altsammen.

ud paa at bringe Folk i Ekstase.

Det er en ny Form af Hypnotisering, og der

for er det, at den har tildraget sig Opmærksomhed, men i Grunden er den ikke forskellig fra de gamle vel bekendte kirkelige Hypnotiseringsformer: ejendommelige Lyseffekter gennem de forskelligt farvede Kirkevinduer, straalende Forgyldninger og prægtige Guldbroderier paa Præsternes Dragter, Masser af brændende Kerter, Klokkeringning, Orgelspil og Korsang, ja selve de højtravende, grædefærdige Prædikener.

Denne Hypnotisering er dog ikke det værste, Kirken har paa sin Samvittighed; langt værre er det, at den bedrager Børnene, disse samme Børn med Hensyn til hvem Kristus har sagt: "Ve den, der forarger en af disse smaa!" Saa snart Barnet begynder, at blive stort, tager Kirkens Lærere det under Behandling og indprenter det med stor Salvelsesfuldhed en hel Del Sager, hvoraf de ikke selv tror noget, og ved Vanens Magt gaar alt dette efterhaanden i den Grad over i Blodet paa Barnet, at det siden vanskeligt kan frigøre sig fra det - og derefter aabnes Barnets og det unge Menneskes øje for Videnskabens og Virkelighedens Verden med alle dens Sandheder, der umuligt kan bringes i Samklang med Kirkens Lære, og han faar nu selv Lov til at klare sig, som han bedst kan, ud af alle de Forviklinger og Tvivl, der bliver en uundgaaelig Følge heraf. Det er umuligt for et Menneske med et sundt Sind at bringe de to Verdensanskuelser i Overensstemmelse med hinanden, og det er Kirken, som bærer Ansvaret for de sjælelige Kampe, der i denne Henseende maa hjemsøge ethvert Menneske, som er opdraget i vort saakaldte kristelige Samfund.

Det er forfærdeligt, at Kirkens Lærere handler saaledes overfor den opvoksende Ungdom, men det maa indrømmes, at de fra deres Standpunkt betragtet ikke kan handle anderledes.

Kirken befinder sig i et Dilemma: den har Valget mellem Bjærgprædikenen og det nicæiske Symbol; dette udelukker hin, hin udelukker dette.

Tror vi faldt og fast paa Bjærgprædikenen, taber det nicæiske Symbol enhver fornuftig Mening og enhver Betydning for os og samtidigt ogsaa Kirken og dens Stedfortrædere, Tror vi derimod paa det nicæiske Symbol, det vil sige paa Kirken - hvilket atter vil sige paa dem, der kalder sig dens Stedfortrædere - ja saa er Bjærgprædikenen ganske overflødig.

Derfor er det, at Kirken paa enhver mulig Maade maa søge at omtaage Meningen af Kristi ord i Bjærgprædikenen. Det er kun paa denne Maade, at den hidtil har været i Stand til at bevare sin Magt. Hvis Kirken blot et eneste øjeblik holdt op med at arbejde i denne Retning, vilde de bedragne Masser straks komme til Forstaaelse af Kristi Lære, men denne Forstaaelse vilde føre til Kirkens Fald.

Jeg skal nu tale om en anden falsk Opfattelse af Kristendommen, den videnskabelige, der ogsaa er en Hindring for den rette Forstaaelse af Kristi Lære.

Kirkens Mænd anser den Forestilling, de selv har dannet sig om Kristendommen, som den eneste rigtige.

Videnskabens Mænd regner til Kristendom, hvad der er bleven lært og endnu bliver lært af de forskellige saakaldte kristelige Kirker; de gaar ud fra, at disse forskellige Trosbekendelser i sig indbefatter hele den kristne Lære, og de mener, at denne har overlevet sig selv.

Betragter man Kristendommen fra et saadant Synspunkt, kan man umuligt komme til en rigtig Forstaaelse af den; dette vil være indlysende for enhver, som véd, dels hvilken Rolle Religionerne i Almindelighed og Kristendommen i Særdeleshed har spillet i Folkenes Liv, dels hvilken Betydning Videnskaben tillægger Religionen.

Lige som det enkelte Menneske vanskeligt kan leve uden en vis Livsanskuelse, der altid - ofte uden at det maaske er ham selv klart - giver sig Udtryk i hans Handlinger, saaledes kan et Samfund af Mennesker, der lever under ensartede forhold

- hvad vi kalder et Folk - ikke undvære en bestemt Anskuelse med Hensyn til dette Samfundsliv og dets opgaver.

Lige som Individet, der er i sin Opvækst, nødvendigvis efterhaanden ændrer sit Syn paa Livet, og lige som det fuldvoksne Menneske nødvendigvis maa se anderledes paa Livet end Barnet, saaledes maa ogsaa et menneskeligt Samfund - et Folk - i Aarhundredernes Løb nødvendigvis ændre sin Verdensanskuelse, og dets Optræden og Handlinger maa blive prægede deraf.

Naar det enkelte Menneske udvikler sig og træder ind i en ny Periode af sit Liv, har han imidlertid den store Fordel, at han kan støtte sig til de Erfaringer, der er indhøstede af den ældre Slægt, af dem, der allerede har tilbagelagt det Livsstadium, han nu skal til at gennemgaa; anderledes forholder det sig derimod med Menneskeheden som et Hele betragtet: den betræder under sin Udvikling helt ubanede Veje og kan ikke spørge nogen til Raads om, hvorledes den rettest skal opfatte Livet paa dette ny Udviklingstrin; ingen har tidligere befundet sig her, og ingen kan give Svar paa de Spørgsmaal, der fremsættes.

Den Mand, der er gift og har Børn, ser ganske anderledes paa Livet, end han gjorde som Barn; det Folk, der udvider sine Kundskaber, som udvikler sine Hjælpemidler til at optage Kampen med Naturen og kommer i Berøring med andre Folkeslag, kan umuligt bevare sin tidligere Verdensanskuelse.

I Folket opstaar der, dernæst særligt begavede Mænd, som giver denne ny Verdensanskuelse faste

Former, der svarer til de ændrede Forhold og bestemmer Folkets Optræden og Handlemaade.
Dette er, hvad der kaldes Religion.

Religion er derfor ikke, saaledes som Videnskaben er tilbøjelig til at betegne den, noget, der tilhører en svunden Tid, thi der har altid været, er og vil altid vedblive at være en Trang tilstede til Religion, en Trang til at lære det tilkommende at kende og til at modtage Anvisninger for Livets Førelse.

Man kan sige, at alle Mennesker i højere eller mindre Grad har et Slags instinktmæssig Følelse af den Vej, Menneskeheden skal følge; men til alle Tider har der været Mennesker, hos hvem dette Instinkt var udviklet i en ganske usædvanlig Grad, saa at de saa klart og tydeligt for deres indre Øje, hvad de andre kun aner dunkelt; saadanne Mænd iklæder da deres Tanker og Fremsyn bestemte Former, der bliver raadende for Hundreder og Tusinder af Aar.

Vi kender tre saadanne Livsanskuelser, af hvilke de to allerede er forældede, medens den tredje er den, der endnu er bestemmende for vor Tidsalder, den kristne.

Det er ikke vilkaarligt, vi anfører tre, men vi gør det, fordi alle menneskelige Handlinger kan Siges at udspringe fra en af disse tre Livsanskuelser; Livet kan ikke forstaas uden paa Grundlag af en af dem.

Den første er den dyriske, den anden den hedenske, den tredje den guddommelige.

Den første er rent personlig og gælder kun for

det enkelte Menneske; den anden udstrækker sig til hans Omgivelser og Tilhængere: hans Race, hans Familie, hans Land. Maalet for denne Livsanskuelse er Udførelsen af dette Samfunds Vilje; den tredje hviler paa Gud, Livets Begyndelse og Kilde.

Disse tre Livsanskuelser er Grundlaget for alle Religioner, der har eksisteret og endnu eksisterer.

Den Wilde lever kun for sig selv og for Tilfredsstillelsen af sine dyriske Drifter; hans Religion bestaar kun i at faa de Guder, han har opstillet, til at rette sig efter hans Ønsker.

Hedningen ofrer sig selv for det Samfund - i videre eller snævrere Forstand - hvortil han hører.

Trang til at høste Hæder er Bevæggrunden til hans Handlinger; hans Religion bestaar i at holde Samfundets Hoved højt i Ære, hvad enten det nu er Familiens Fader eller Stamfader eller hele Samfundets Hersker, og i at dyrke særlige Skytsguder, der er opstillede for Familien, for Landet og for dets Hersker.*) Mennesket, der følger den guddommelige Livsanskuelse, tror paa et evigt, udødeligt Liv, paa Gud; han er beredt til at ofre alt, sig selv, sin Familie og de timelige Goder, for at Guds Vilje kan blive fyldestgjort. Det er Kærligheden, som leder hans Handlinger; han bekender i Ord og Sandhed Gud, der er alle Tings Ophav.

Hele Historien er ikke andet end en gradvis _____

*) Denne Sondring er imidlertid ikke til Hinder for, at Hedningen er gennemtrængt af Følelsen af, at hans Livs Maal er at leve og virke for det hele Samfund.

Fremskriden og Udvikling fra den dyriske til den guddommelige Livsanskuelse. Hele den gamle Historie, der omfatter Tusinder af Aar og slutter med Roms Fald, viser Menneskeslægtens Udvikling under Ledelse af den dyriske og den hedenske Livsanskuelse. Historien fra de romerske Kejseres Tid og Kristendommens Fremkomst betegner Overgangen fra den hedenske til den guddommelige Livsanskuelse.

Kristendommen er bygget paa denne Livsanskuelse; den er vor Leder, og de Videnskabsmænd, der mener, at Kristendommen, lige som saa mangfoldige andre af Menneskehedens Religioner i Aartusindernes Løb, nu har udspillet sin Rolle i Historien, at den har overlevet sin Tid og ikke passer til vore Dages Oplysning, tager ganske bestemt fejl heri. I Kristendommen er der mange Ting, som ikke kan taale at blive gjorte til Genstand for Kritik; det gælder saaledes om Treenighedslæren, om Forløselsen, om Miraklerne, om selve den saakaldte kristne Kirke og dens Sakramenter.

Den, der vil bedømme Kristendommen paa Grundlag af alle disse Urimeligheder, bærer sig ikke en Smule fornuftigere ad end en døv, der vilde inklade sig paa at bedømme Musik paa Grundlag af de udførende Musikers Bevægelser.

Heraf kommer det nu, at Kritikere som Kant<3>, Strauss<4>, Spencer<5>, Renan og mange andre ikke har forstaaet Meningen i Kristi Udtalelser, ikke har forstaaet, hvorfor de er faldne, ikke en Gang har forstaaet de Spørgsmaal, paa hvilke de var Svarene, og ikke en Gang har gjort sig den Ulejlighed at søge at skaffe sig Klarhed i denne Henseende. De af

dem, der er forud indtagne imod Kristtls, benægter ligefrem, at der er en fornuftig Mening i hans Udtalelser; de af dem derimod, der er villige til at vise Overbærenhed, fremkommer fra Højden af deres Værdighed med en Formodning om, at Kristus vistnok har villet udtrykke netop det samme, som de selv tænker, men at han har manglet Evne til at udtrykke sig saa klart og tydeligt som de.

De optræder med andre Ord over for Kristus ganske paa samme Maade som den indbildske og opblæste optræder over for et Menneske, han anser for staaende langt under sig, men som han dog nedlader sig til at tale med.

- "saa vidt jeg kan forstaa, var det Deres Mening at antyde, at ..."

Og denne Kritik gaar altid ud paa at bringe den guddommelige Livsanskuelse ned til det hverdagsagtige.

I Almindelighed hedder det, at Kristi Morallære ganske vist er meget smuk men alt for overdreven; for at blive fuldendt maatte den først befries for alle Overdrivelser og bringes til at passe ind i vor Samfundsorden. "Den Morallære, der forlanger Urimeligheder, er ikke saa meget værd som den, der ikke stiller større Fordringer, end Menneskene kan overkomme."

De lærde Kritikere ligner Jøderne, der korsfæstede Kristus, fordi de ikke kunde forstaa, hvad Meningen var i hans Tale.

Det lader næsten til, at de lærde Herrers Domstol holder mere paa den fem Tusind Aar gamle Lov om "Øje for Øje, Tand for Tand" end paa

den Kærlighedens Lov, der kun er atten Aarhundreder gammel.

Det set ud til, at alt, hvad der er udrettet af de Mennesker, der opfattede Kristi Lære ganske, som den var givet, og som levede i Overensstemmelse hermed; at alt, hvad Kristendommens sande Forkæmpere har udrettet; at alt, hvad der har bidraget til at omdanne Verden i Retning af Socialisme og Kommunisme - al alt delle egentlig slet ikke er Omtale værd.

Sagen er den, at Kristi strenge Morallære ikke bliver anset for ganske lempelig; den passer ikke til de nugældende Love, der er i bedre Overensstemmelse med Menneskehedens Natur.

Læren om ikke at sætte sig mod det onde forekommer de lærde overdreven og meningsløs; de mener, at det vilde være meget bedre helt at slaa en Streg over den - men de overser herved blot den Omstændighed, at der saa ikke længer er Tale om Kristi Lære men om en Lære, som de udgiver for at være Kristi! Man siger, at Kristi Bud om, at vi ikke skal sætte os mod det onde, er umuligt at overholde; det siger man, fordi man aldeles ikke forstaar Kristi Lære, fordi man kritiserer Ting, man slet ikke fatter.

Fortalte man et Menneske, der ikke havde Spor af geometrisk Begreb, at i en Cirkel har ethvert Punkt i Periferien samme Afstand fra Centrum, kunde man ogsaa vente, at han vilde svare: "Nej, det er overdrevent, det kan ikke være muligt."

Man har ikke Øjet opladt for, at Kristi Lære om ikke at sætte sig mod det onde er et Udtryk

for deri Livsanskuelse, der begyndte at bryde igennem allerede for atten Aarhundreder siden, og er derfor mest tilbøjelig til at erklære Kristi Udtalelser i Bjærgprædikenen og ved forskellige andre Lejligheder for meningsløse eller til at formode, at han har været overspændt og ikke tilstrækkelig udviklet. *)

*) Det amerikanske Maanedsskrift "*Arena*" for oktober 1890 bringer en Artikel "*New basis of Church life*" (Nyt Grundlag for det kirkelige Liv), der afgiver et karakteristisk Eksempel paa Udtalelser af denne Art.

Forfatteren, der kritiserer Bjærgprædikenen og navnlig Budet om ikke at sætte sig imod det onde, har ikke, saaledes som Kirken, nogen Aarsag til at skjule dens Betydning og udtaler sig paa følgende Maade:

Kristus har i Virkeligheden prædikeret den rene Kommunisme og Anarki; men man maa betragte Kristus i den historiske og psykologiske Belysning. Som enhver entusiastisk Humanitetslærer gik Kristus for vidt; hver Gang Menneskehedens Morallære tager et Skridt fremad i Udvikling, er det Mænd, som ikke har Øje for andet end deres Mission, der leder denne Udvikling. Kristus kan anføres som Typen paa saadanne Reformatorer. Derfor bør vi forstaa, at hans Lære ikke maa tages Bogstavelig, ikke opfattes som en fuldendt Livsfilosofi. Vi bør derfor gennemgaa hans Lære med skyldig Ærbødighed men samtidig med Anvendelse af sandhedssøgende Kritik o. s. v." Det vil sige, at Kristus gerne vilde have udtrykt sig bedre, blot han havde været i Stand dertil; men da han nu ikke har kunnet det, maa Kritiken komme ham til Hjælp. Alt, hvad han har sagt om at vise Ydmyghed, om at bringe Ofre, om Fattigdom, om ikke at tænke paa den Dag imorgen - alt det skulde han saaledes have sagt uden egentlig at have villet det, blot fordi han ikke var tilstrækkelig lærd!

Af saadanne Udtalelser skal anføres :

Math. VI, 25-34:

"Derfor siger jeg Eder: bekymrer Eder ikke for Eders Liv, hvad I skal æde, og hvad I skal drikke; ikke heller for Eders Legeme, hvad I skal iføres. Er ikke Livet mer end Maden og Legemet mer end Klæderne?

Ser til Himlens Fugle; de saar ikke og høster ikke og sanker ikke i Lader, og Eders himmelske Fader føder dem; er I ikke meget mer end de?

Men hvo iblandt Eder kan lægge en Alen til sin Vækst, endog han bekymrer sig derfor?

Og hvi bekymrer I Eder for Klæderne?

Betragter Lilierne paa Marken, hvorledes de vokser; de arbejder ikke, spinder ikke.

Men jeg siger Eder, at end ikke Salomon i al sin Herlighed var saa klædt som en af dem.

Klæder da Gud saaledes det Græs paa Marken, som er i dag og imorgen kastes i Ovn, skulde han ikke meget mere klæde Eder, I lidet troende! Derfor skal I ikke bekymre Eder og sige: hvad skal vi æde? eller hvad skal vi drikke? eller hvormed skal vi klæde os?

Efter alt saadant søger Hedningerne; thi Eders himmelske Fader véd, at I har alle disse Ting behov.

Men søger først Guds Rige og hans Ret

færdighed, saa skal og alle disse Ting tillægges Eder.

Bekymrer Eder derfor ikke om den anden Morgen; thi den Dag i morgen skal bekymre sig for sit eget. Hver Dag har nok i sin Plage." Lukas XII, 33-34:

"Sælg, hvad I har, og giv Almisse. Gør Eder Poser, som ikke bliver gamle, et Liggendefæ, som ikke forgaar, i Himlene, hvor ingen Tyv kommer, og intet Møl for - dærver."

Den, der ser Livet fra et lavtliggende Stade, betragter disse Udtalelser som begejstrede Udbrud, som noget, der ikke i ringeste Maade passer for det virkelige Liv. Og dog er dette lige saa nøje sammenhængende med den kristelige Livsankuelse, som Redebonheden til at bringe Ofre for Samfundet og hengive sit Liv for Fædrelandet er en Følge af den hedenske Livsankuelse.

Den hedenske Livsankuelse tilraabte dem, der endnu befandt sig under Paavirkning af den dyriske Livsankuelse:

"Luk dog dine Øjne op og se, hvilken elendig Tilværelse, Du fører! Kan Du da ikke forstaa, at Du ikke har Ret til at leve saaledes, som Du gør, kun tænkende paa Dig selv? Du bør leve for dine Omgivelser, for dem, til hvem Du er knyttet med Blodets Baand, for det Land, hvor Du er født og opvokset, og for den, der hersker over dette Land!"

Paa samme Maade tilraaber den kristelige Livsankuelse den, der lever under Indflydelse af den

hedenske, et "Omvend Dig, at Du ikke skal fortabes! Tænk dog paa, at dette Liv er i dag men maaske ikke længer den Dag imorgen, og at intet er i Stand til at sikre dets Vedvaren! Det Liv, Du fører, og som er helliget Familien, dit Fædreland og dets Hersker, er ikke noget sandt Liv, og det kan ikke frelse Dig fra Fortabelsen. Det sande Liv er kun det, der leves i Gud, alle Tings ophav; det, der stræber efter at nærme sig ham saa meget som muligt!"

Dette er utvivlsomt den kristelige Livsanskuelse; det fremgaar af hvert ord i Evangeliet.

Man kan dele eller forkaste denne Livsanskuelse; man kan paavise Unøjagtigheder i den, men man kan umuligt sidde til Doms over Kristi Lære, naar man ikke først har tilegnet sig den Livsanskuelse, hvoraf den er fremgaaet; man kan ikke bedømme en ophøjet Sag fra et lavt Standpunkt; man kan ikke bedømme Udseendet af et højt Taarn, naar man stiller sig hen ved dets Fod. Men det gør vor Tids oplyste Mennesker kun alt for ofte. De begaar den samme Fejl som Kirkens Lærere, idel de ubetinget tror paa, at de ved Hjælp af deres Kundskaber alene er i Stand til at fælde en afgørende Dom.

Blandt de mange fejlagtige Anskuelser, der findes med Hensyn til Kristendommen, er der navnlig to, som er meget mærkværdige og i høj Grad hindrer den rette Forstaaelse af Kristi Lære.

Den ene af dem er den, at Kristi Lære er udførlig og derfor ikke kan forpligte nogen, lige som den heller ikke kan blive bestemmende

for nogen; for at blive brugbar maa den i ethvert Tilfælde beklippes stærkt og bringes i Overensstemmelse med Forholdene i det virkelige Liv.

Den anden Anskuelse er den, at Kristi Lære om, at vi skal elske Gud og som Følge deraf tjene ham, er uforstaaelig og mystisk; den bør derfor ændres saaledes, at den bliver mere klar og bedre forstaaelig; Kærligheden til Gud skal bringes til at betyde Kærlighed til Medmenneskene, vor Tjenen Gud skal bringes til at være en Tjenen den hele Menneskehed.

Naar man er af den fejlagtige Mening, at Kristi Lære er ganske udførlig, da kommer dette af, at man endnu hylder den hedenske Livsanskuelse og derfor ikke kan forstaa den Anvisning, som den kristne Lære giver Menneskene; man opfatter denne Anvisning paa urette Milde, som en nøje afstukken Regel, der skal være bestemmende for hele vor Livsførelse. Som Følge heraf mener og siger man, at det er umuligt at efterkomme Kristi Bud, thi fulgte man i et og alt disse Bud, vilde det ligefrem blive umuligt at leve.

"Hvis det enkelte Menneske", hedder det, "opfyldte Kristi Bud, vilde det blive ganske umuligt for ham at leve, og hvis alle Mennesker handlede i Overensstemmelse med Kristi Lære, vilde hele Menneskeslægten snart uddø. Alt Liv vilde inden kort tid ophøre, hvis vi slet ikke bekymrede os om den Dag imorgen lige saa lidt som om, hvad vi skal spise og drikke og om, hvorledes vi skal skaffe os Klæder; hvis vi ikke tænkte paa at forsvare vort Liv og ikke gjorde Modstand mod dem,

der vilde gøre os Fortræd; hvis vi ofrede vort Liv for vor Ven og levede fuldstændig kysk."

Dette er for saa vidt fuldstændig rigtigt men vel at mærke dog kun, hvis man opfatter den Anvisning til Fuldkommengørelse, der er givet os gennem Kristi Lære, som en Lovbestemmelse, der maa efterleves af enhver ganske paa samme Maade, som den, der hylder og følger den hedenske Livsanskuelse, maa betale visse aarlige Afgifter og opfylde en hel Del andre nøje bestemte Forpligtelser, der paahviler ham.

Vildfarelsen beror netop paa, at man ikke kan indse, at Kristi Lære leder Menneskene eller Principer, som er helt forskellige fra dem, der kommer til Udtryk i Livsanskuelserne af en lavere Orden. Den hedenske Livsanskuelse forlanger kun en nøjagtig Efterlevelse af de gældende Love. Kristi Lære anviser os Vejen til en ubegrænset Fuldkommengørelse; den viser os, at ethvert Menneske, hvor ufuldkommen han end er, har det i sin Magt at stræbe hen mod Fuldkommengørelse.

De, der bedømmer Kristi Lære fra et hedensk Standpunkt, gør sig skyldige i en Vildfarelse, naar de antager, at den Fuldkommengørelse, hvorpaa Kristi Lære giver Anvisning, nogensinde kan naas, og derfor spørger: "Hvad skal der sal ske, efter at Fuldkommenheden er naaet?" - ganske i Lighed med, at de kan spørge om, hvad der skal ske, naar de menneskelige Love er bleven efterlevede.

Det er en fuldstændig urigtig opfattelse af Kristi Lære, thi den Fuldkommengørelse, Kristus har anvist sine Tilhængere, er ubegrænset og kan ingensinde naas helt og holdent. Kristus har givet

os sin Lære i den Hensigt, at vor uafslidelige Stræben hen imod den Fuldkommengørelse, han anviser os, men som aldrig kan naas, stadig skal gøre Menneskeheden lykkeligere, uden at der er nogen Grænse for denne Lykke.

Kristus henvender sig ikke til Engle men til Mennesker, i hvilke der findes legemlige Drifter, som gør sig gældende med Styrke, indtil Livet slukkes; ved sin Lære føjer han saa at sige en ny Kraft, en Stræben efter guddommelig Fuldkommengørelse til den legemlige Kraft, der findes hos Mennesket; der er saaledes to Kræfter, som kommer til at paavirke det menneskelige Liv, Naar en Færgemand med sin Baad vil sætte over et Punkt paa den anden Side af en rivende Strøm, maa han tage to forskellige Kræfter med i Beregningen: sin egen Muskelkraft og Strømmens Styrke.

Kristus kendte de legemlige Drifter i Mennesket og deres Styrke, som altid vil gøre sig gældende; den nye Kraft, han indgav Mennesket ved at lære ham at stræbe mod et højere, guddommeligt Maal, skulde hjælpe ham til mer og mer at frigøre sig fra de legemlige Drifters Herredømme og vise ham Vejen til Fuldkommengørelse.

Efter Kristi Lære skal Menneskets Tilværelse bestaa i denne Stræben efter Frigørelse. Efter hvad der tidligere lærtes, bestod den i Lydighed mod de gældende Love og Forordninger.

Efter Kristi Lære skal vor Tilværelse gaa ud paa bestandig mer og mer at udvikle det guddommelige, der er nedlagt i ethvert Menneske, og bestandig

men og mer at bringe vor Vilje til at falde sammen med Guds Vilje.

Det menneskelige Liv er som en Asymptote<6> i Forhold til den guddommelige Fuldkommenhed; det kan uafsladeligt nærme sig denne uden dog at naa den før i en uendelig lang Afstand.

Det er kun, naar man ikke har Øjet aabent for, at Kristus har vist os Idealet, at man kan sige, at hans Lære umuliggør Livet; det er kun da, at det kan synes, som om det, Kristus forlanger af os, vilde dræbe Livet, medens det tværtimod forholder sig saa, at Kristi Lære vækker os til sandt Liv.

"Man kan ikke forlange for meget," siges der i Almindelighed, naar der tales om de Fordringer, Kristus har stillet til os; "man kan ikke forlange, at vi aldeles ikke skal bekymre os om Fremtiden, saaledes som der staar i Evangeliet, men vi bør ikke gøre os for mange Sorger i denne Henseende; vi skal ikke give de fattige alt, hvad vi har, men vi bør give dem, hvad rimeligt er; det kan ikke være Meningen, at vi skal leve fuldstændig kysk, men vi bør naturligvis ikke begaa Udskejelser o. s. v."

Man kunde lige saa godt sige til et Menneske, der arbejder sig op imod Strømmen for at naa sit Maal, at det vilde være lettere for ham at lade sig drive af Strømmen.

Kristi Lære adskiller sig deri fra, hvad der tidligere er bleven lært Menneskene, at den ikke søger at lede dem ved ydre Regler men ved at indgive dem Kraft til saa meget som vel muligt at stræbe hen efter guddommelig Fuldkommenhed. Og denne ideelle Stræben hjælper dem til Frigørelse fra

de menneskelige Drifters alt for trykkende Herredømme.

Jeg anfører endnu en Gang min Lignelse om Færgemanden; skal han sætte over til et Punkt, der ligger paa den anden Side af en rivende Strøm, maa han ro efter et Punkt, der ligger et godt Stykke højere oppe ad Strømmen end det, han vil naa.

Slaar man af paa sine Fordringer til Idealet, forringer man ikke blot Muligheden for at naa Fuldkommenheden, men man tilintetgør ogsaa selve Idealet.

Der opstilles Idealer for os snart fra den ene, snart fra den anden Side; de udøver en Tid lang større og mindre Indflydelse paa os og ophører derefter at have nogen Betydning; men inderst inde i hvert Menneskes Sjæl findes der et Ideal, som til alle Tider vil være i Stand til at lede os og vore Handlinger - den højeste Fuldkommenheds Ideal.

Kristi Lære kan ikke have Kraft og Styrke, hvis den ikke stiller den Fordring til os, at vi skal stræbe efter den højste Fuldkommenhed, det vil sige stræbe efter at bringe det guddommelige, der findes i ethvert Menneskes Sjæl, i Overensstemmelse med Guds Vilje -- Foreningen mellem Søn og Fader.

Frigørelsen af det guddommelige, der findes i ethvert Menneskes Sjæl, fra Kødets Baand, og dens Nærmen sig til Gud, er efter Kristi Lære Livets Formaal.

Lever Mennesket kun et dyrisk Liv, er det ikke Liv; lever han kun et Liv i Gud, er det heller ikke

Liv. Menneskets Liv er sammensat af det dyriske og det guddommelige Liv, og jo inderligere denne Sammenslutning er, desto mere fuldkomment er Livet.

Efter den kristne Lære er Livet en Udvikling hen imod den guddommelige Fuldenndhed. Det kan saaledes ikke med Rette siges, at dette Menneske staar paa et højere, hint paa et lavere Trin, thi alt beror paa den Bestræbelser i Retning af Fuldkommengørelse, der gør sig gældende i ethvert Menneske, og paa Styrken af denne Bestræbelse.

Bibelens Tolder, Zacchæus, Ægteskabsbrydersken og Røveren paa Korset afgiver saaledes Eksempler paa denne Stræben efter Fuldkommengørelse, der i Kristi Øjne var mere værd end Farisæernes Retfærdighed.

Dette er Grunden til, at denne Lære ikke behøver at fastsætte bestemte Regler, som Menneskene er forpligtede til at adlyde. Den, der staar paa det aller laveste Trin men stræber efter Fuldkommengørelse, er derfor langt bedre og i langt større Overensstemmelse med Kristi Lære end den, der staar paa Retfærdighedens højeste Trin og ikke stræber hen efter Fuldkommengørelsen.

Det er i samme Forstand, at det forvildede Faar er dyrebarere end dem, der ikke har forvildet sig; det er i Overensstemmelse hermed, at Kristus fremsatte Lignelsen om den forlorne Søn, der vender tilbage til Fædredehjemmet, og til hvis Ære Fedekalven slagtes.

Den, der stræber efter at nærme sig Gud, opfylder Kristi Bud.

Overfor Kristi Lære er det ganske ligegyldigt, om man befinder sig paa et fuldkomment eller et ufuldkomment Trin; en Efterlevelse af Lovene og Anordningerne har aldeles intet at gøre med Opfyldelsen af Kristi Bud; derfor indeholder denne Lære ikke og kan ikke indeholde bindende Love og Forskrifter.

Heri bestaar den dybt indgribende Forskel mellem Kristi Lære og de forudgaaende Lærer, der var udgaaede af den hedenske Livsanskuelse; heri viser sig den mærkelige Forskel mellem den hedenske og kristelige Livsanskuelses Bud. Den hedenske Livsanskuelses Bud er som oftest nøjagtigt og omhyggeligt affattede: der foreskrives, hvad der skal gøres, og hvad der ikke er tilladt, og den, der retter sig efter disse Forskrifter, anses for et udmærket Menneske, Den kristne Læres Bud (der jo egentlig ikke er Bud i dette Ords vanlige Betydning men et Udtryk for selve Lærens inderste Væsen) indeholdes i Bjærgprædikens fem Forskrifter, der lader os forstaa, til hvilken Grad af Fuldkommenhed Menneskeslægten vil kunne naa frem.

I Bjærgprædikenen viser Kristus os det evige Ideal, Menneskeslægten bør stræbe hen imod, og han viser os samtidigt, hvor langt vi allerede nu kan naa hen mod dette Ideal.

Idealet bestaar i ikke at være uvenlig sindet mod noget Menneske men derimod i at elske alle; men allerede nu vil vi kunne undlade at fornærme og saare nogen Menneske ved vor Tale.

Dette er det første Bud i Bjærgprædikenen.

Idealet er den fuldstændigste Renhed og Kysk

hed selv i Tankerne; den Grad af Renhed, vi allerede nu kan naa, bestaar i at holde Ægteskabet helligt og at afholde os fra Utugt.

Dette er det andet Bud i Bjærgprædikenen.

og paa samme Maade opstiller Kristus i de andre af Bjærgprædikenens Bud det Ideal, vi bør stræbe efter, og han lader os forstaa, hvad vi kan gøre for at nærme os det.

Disse Bud udtømmer dog ikke hele Kristi Lære men viser os blot en af de Veje, vi kan betræde under vor Stræben efter Fuldkommengørelse.

Der er gjort talrige Forsøg paa at bevise, at den Kærlighed til Gud og den Tjenen Gud, der er Kernen i Kristi Lære, naar alt kommer til alt ikke vil sige andet end, at vi skal elske og tjene hele Menneskeheden.

Man gør sig dog her skyldig i en stor Fejltagelse.

Der er aldeles intet tilfælles mellem Kristi Lære og den Lære, der skyldes Positivisternes, Kommunisternes og alle dem, der prædiker Broderskab mellem alle Jordens Folkeslag, thi Kristi Lære har et fast og sikkert Grundlag, medens de andres Lære kun er teoretisk.

Læren om Kærlighed til Menneskeheden alene er udsprunget af den hedenske Livsanskuelse.

Denne Livsanskuelse fordrer jo netop, at den Kærlighed, Mennesket hidtil har følt udelukkende til sin egen Person, skal udstrækkes, saa at Familien, Stammen, Landet bliver gjorte til Genstand for Menneskets Kærlighed.

Overførelsen eller Udstrækningen af denne

Kærlighed fra sin egen Person til de Mennesker, man er knyttet til ved Blodets Baand, ligger ganske nær og kan foregaa uden større Vanskelighed.

Vanskeligere er det at udstrække denne Kærlighed til Stammen eller Folket. Der maa være gaaet en Opdragelse i denne Retning forud, for at dette kan finde Sted.

Overførelsen af Kærligheden til Landet danner den yderste Grænse for Kærligheden, saaledes som den opfattes i Kraft af denne Livsanskuelse.

Det er ganske naturligt, at ethvert Menneske elsker sig selv; man behøver ikke i nogen særlig Grad at formanens hertil.

Det er jo egentlig ganske naturligt, at vi elsker vore Børn og vore Børns Moder - vor Trøst og Forhaabning; det er jo ogsaa helt naturligt, at vi elsker vore Forældre - vort Livs Ophav.

Denne Kærlighed ser man ofte Eksempler paa, men den er i Almindelighed ikke nær saa stærk som Egenkærligheden.

Man træffer ligeledes ofte paa en Følelse, der er en Blanding af Kærlighed og Stolthed, saaledes Kærligheden til Familien, fordi man er stolt over at være Medlem af den.

Kærlighed til den samme Race, til det Folk, der taler samme Sprog eller har samme Tro som vi selv, kan ogsaa ganske let forklares, men den gør sig ikke saa stærkt gældende som Kærligheden til os selv eller til vore aller nærmeste.

Men Kærlighed til et helt stort Rige, hvad enten det nu er Tyrkiet, Tyskland, England, Østrig, Rusland eller andre, er ikke ret vel mulig, og den findes

i Virkeligheden ikke, uagtet der gennem Opdragelsen bliver gjort de største Anstrengelser for at fremkalde den.

Videre kan denne Følelse eller indbildte Kærlighed ikke strække sig.

Positivisterne og alle de, der prædiker om Broderskab mellem alle Folkeslag, tager ikke i Betragtning, at denne Følelse bliver svagere og svagere, efterhaanden som den strækkes længer ud.

Teoretikerne gaar endnu videre i samme Retning.

- "Naar det har vist sig fordelagtigt for den enkelte Person," siger de, "at han er bleven bragt til at udstrække sin Kærlighed til sin Familie, sit Folk og sit Land, maatte det vise sig endnu mere fordelagtigt, om denne Kærlighed kunde udstrækkes til at omfatte hele Menneskeheden, saa at alle kom til at leve for Menneskeheden, ligesom de hidtil har levet for deres Familie, deres Land og Folk." Teoretisk set er det fuldkommen rigtigt.

Det ser jo ganske antageligt ud saaledes at ville have Kærlighedsfølelsen udstrakt fra Personen til Familien, fra Familien til Folket og Landet og derefter til hele Menneskeheden, saa at der kunde gøres Ende paa al den Kamp og Elendighed, som er en Følge af, at Menneskeheden er delt i mange forskellige Folkeslag og Riger. Det ser ud, som om der er god Logik heri, men Teoretikerne glemmer blot en meget vigtig Sag: Kærligheden er en Følelse, vi kan nære i vort Hjerte, men som ikke kan fremtvinges; og desuden kræver Kærligheden en Gen

stand -, men "Menneskeheden" er ikke nogen Genstand.

Familien, Folket, Landet er ikke noget, der kun eksisterer i Menneskenes Fantasi, men det er noget, de selv har dannet paa samme Maade, som Bierne og Myrerne danner deres Samfund; det er Begreber, der kan opfattes af Sanserne.

Det Menneske, der elsker sin Familie, elsker en Maria eller Anna, en Peter eller Johannes o. s. v.; det Menneske, der elsker sin Stamme og er stolt over at tilhøre den, elsker f. Eks. Welfer<7> eller Ghibelliner<8> o. s. v.; det Menneske der elsker sit Land, elsker f. Eks. Frankrig fra R[h]inen til Pyrenæerne, dets Hovedstad, Paris, o. s. v. Men hvad elsker det Menneske, der elsker Menneskeheden?

Menneskeheden er et abstrakt Begreb. Hvor er Menneskehedens Grænser? Hvor begynder og hvor ender den?

Skal vi tage de Vilde, Idioterne, Alkoholisterne med?

Men hvor skal vi trække Grænsen, naar vi vil udelukke dem, der staar paa Menneskehedens laveste Trin? Skal vi udelukke Negrene, saaledes som Amerikanerne gør det, eller Jøderne, saaledes som mange jo gør det?

Aabner vi derimod vore Arme for alle Mennesker uden forskel, hvorfor skal vi da ikke tage de højeste Dyr med, af hvilke mange staar langt over de lavest staaende Mennesker?

Vi véd ikke, hvad Menneskeheden vil sige; vi kan ikke afstikke bestemte Grænser for den; den er en Fiktion, vi ikke er i Stand til at elske.

- "mennesket elsker sig selv, sin Familie, sit Fædreland - hvorfor skulde det ikke ogsaa kunne bringes til at elske hele Menneskeheden? Det vilde jo være det bedste, man kunde tænke sig, og Kristendommen udtaler sig jo selv i samme Retning."

Saaledes mener de, der prædiker Læren om det positivistiske, kommunistiske og socialistiske Broderskab.

Det vilde være udmærket smukt, men uheldigvis er det ganske umuligt, fordi den Kærlighed, der er bygget paa den dyriske saa vel som paa den hedenske Livsanskuelse, ikke kan strække sig ud over visse Grænser.

Disse Broderskabsprædikanter kalder nu Kristendommen til Hjælp; de vil have, at den skal tage det Værk op, som de to tidligere Livsanskuelser ikke har været i Stand til at gennemføre, men de forstaar ikke, at Kærlighed til Menneskeheden er umulig, naar den ikke parres med Kærlighed til Gud.

Den er umulig, fordi der ikke er nogen virkelig Anledning til den, medens den kristne Kærlighed udspringer af den kristelige Livsanskuelse, i Følge hvilken Livets Maal er at elske og tjene Gud.

I Følge den kristelige Verdensanskuelse er Kærlighed Menneskets inderste Væsen. Den Kristne elsker ikke, fordi det er fordelagtigt for ham at elske dette og hint, men fordi han ikke kan lade være med at elske. Hans Lykke bestaar ikke i at elske denne eller hin men i at elske alle Tings Oprindelse - Gud. Han føler og erkender Gud i sit Hjerte, og derfor vil han elske alt og alle.

Heri er det, at den kristne Lære adskiller sig saa grundigt fra den Broderskabslære, der prædikes af Positivisterne og alle ikke-kristelige Teoretikere.

Den ene Hovedvildfarelse, man begaar, er altsaa den, at man antager, at Kristi Lære opstiller bestemte Fordringer, som Menneskene er forpligtede til at opfylde, men at disse Fordringer i Virkeligheden er aldeles umulige at opfylde.

Den anden Hovedvildfarelse skriver sig fra den fejlagtige Antagelse, at Kernepunktet i Kristendommen skulde være en Henvisning til, hvor lykkelige Menneskene kunde være, hvis man blot kunde faa dem til at leve som en eneste stor Familie, og i den Antagelse, at man med Tilsidesættelse af Kærligheden til Gud vil være i Stand til at naa dette Maal, blot ved at opstille Regler for Kærligheden til den hele Menneskeslægt.

Der er mange Aarsager til, at man ikke forstaar Kristi Lære.

En af Grundene hertil er, at man har opfattet denne Lære, som om den havde en overnaturlig Oprindelse - saaledes som det jo er Kirkens Mening.

En anden Grund er, at man har bedømt Kristi Lære efter dens ydre Form og ikke efter dens inderste Væsen - saaledes som Tilfældet er med den lærde Verden.

En tredje Grund er den, at man gaar ud fra, at Kristi Lære er udførlig, og at den maa ændres til at blive en Lære om Kærlighed til hele Menneskeslægten.

Hovedgrunden og den, der har affødt alle de andre Vildfarelser, er og bliver dog, at man har ment om Kristi Lære, at man kunde antage den uden derfor at ændre hele sin Livsførelse.

De, der nu en Gang er vante til den nuværende Samfundsorden og finder Behag i den, medens de er ængstelige ved Tanken om, at der kunde ændres noget ved den, bestræber sig for at opfatte Kristi Lære udelukkende som en Samling Regler, man kan indordne sig under uden derfor at behøve at

ændre noget ved det bestaaende, skønt Kristi Lære i Virkeligheden ikke blot indeholder Regler, hvis Rigtighed vi bør anerkende og følge, men ogsaa giver os en hel ny Verdensanskuelse, der i Bund og Grund ændrer alt, saaledes som det var, da Kristus fremtraadte.

Menneske[he]den udvikler sig paa samme Maade som det enkelte Menneske; hver Alder har sin egen Livsanskuelse, der nøje passer til den. Det Menneske, der ikke med fuld Erkendelse tilegnet sig den Livsanskuelse, der passer til hans Alder, bringes dog hen under dens Paavirkning, uden al han selv véd af det.

Den Ændring, der foregaar med det enkelte Menneskes Syn paa Livet, finder ogsaa Sted med det enkelte Folks og med hele Menneskehedens Livsanskuelser. Den, der f. Eks. som gift Mand vilde vedblive at se paa Livet paa samme Maade, som han gjorde, medens han endnu var Barn, skulde snart nok komme til Erkendelse af, at hans Tilværelse blev saa vanskelig, at han maatte søge sig an anden Livsanskuelse, der bedre passede for hans Alder.

Menneskeheden, vor Samtid, er netop i Begreb med at gaa over fra den hedenske til den kristelige Livsanskuelse; den er i Færd med at vrage den hedenske Livsanskuelse og at gaa over til den kristelige, hvis Sandheder - til Trods for alle Forvanskninger og fejlagtige Udlæggelser - dog er ved at bryde sig Vej, da de og alene de er i Stand til at bringe Løsningen paa alle de Spørgsmaal, der sætter vor Tid i Bevægelse, og gøre Ende paa enhver Tvivl.

Det kan maaske være vanskeligt for den, der lever under Paavirkning af den hedenske Livsanskuelse, at gaa ind paa den kristelige Læres Fordringer, han vil maaske endogsaa anse det for farligt; mon tror man da ikke, at det i sin Tid blev anset for lige saa vanskeligt og farligt at gaa over fra den dyriske til den hedenske Livsanskuelse? tror man ikke, at man den Gang har tænkt sig og frygtet for, at denne Overgang fra den ene Livsanskuelse til den anden vilde medføre store Farer - saa længe man ikke til fulde forstod den ny Livsanskuelse og ikke kunde overse Følgerne af den?

- "Det er dog meningsløst", tænkte vist nok den Tids Mennesker, "at opgive sin Ro og Fred for at forsvare noget uforstaaeligt og uhaandgribeligt som "Familie", "Stamme" og "Fædreland"; hvad mere er: det maa jo være ligefremt farligt at underordne sig saadan fremmed Indflydelse og Myndighed. "

Men der kom en Tid, hvor den Wilde - om end kun dunkelt - forstod Betydningen af dette Liv i afsluttede Samfund, hvor han forstod Rækkevidden af dette Samfunds Ros og Dadel, hvor han begreb, at Tørst efter Hæder var Drivkraften i dette Samfund. Og da han samtidigt kom til Erkendelse af, at hans Fastholden ved den tidligere Livsanskuelse kun bragte ham større og større Lidelser, kunde han tilsidst ikke længer bevare Troen paa, hvad han hidtil havde anset for sandt og rigtigt; han antog den fly Lære og underkastede sig de ændrede Forhold, der var en Følge af den.

Ganske paa samme Maade gaar det nu med vor Tids Mennesker.

- "Det vilde dog være aldeles meningsløst", siger de, "at ofre sit eget, sin Families og sit Fædrelands Velvære for at opfylde en eller anden højere Lovs fordringer, der gaar ud paa hverken mer eller mindre, end at jeg skal slaa en Streg over de naturligste og smukkeste Følelser: Kærligheden til min Familie, min Slægt og mit Fædreland; og saa desuden - hvad der nu er det aller vigtigste - at jeg skal opgive al den Betyggelse, den nuværende Samfundsorden byder mig!"

Men der kommer en Tid, hvor vi i vort Hjerte modtager et Indtryk af denne højere Lov - Kærlighed til Gud og vor Næste - og hvor vi mærker de sørgelige Følger af den hidtil raadende Verdensanskuelse, der ikke længer passer til Livets virkelige Forhold, saaledes som de har udviklet sig. Og vi vil fornægte den hedenske Livsanskuelse og tilegne os den ny Lære, der er i Stand til at hæve alle Livets Modsætninger og gøre Ende paa alle Lidelser - den kristelige Livsanskuelse.

Og den Tid er nu kommen! Lige som det er os klart, at Overgangen fra den dyriske til den hedenske Livsanskuelse i sin Tid var nødvendig og naturlig, saaledes har vi ogsaa en Følelse af, at den Samfundsorden, der nu har bestaaet i atten Aarhundreder, er unaturlig, falsk og forkastelig; vi føler det kun, fordi Gennembrudet virkelig allerede har fundet Sted, uden at vi dog endnu er komne til fuld Erkendelse af det; Gennembrudet er dog endnu ikke afsluttet, og det bliver vor Opgave at gennemføre det med aabent Øje.

Den hedenske Livsanskuelse er efterhaanden, i Aartusindernes Løb, gaaet over i Folks Bevidsthed; den har antaget forskellige Former, og Traditionen, Opdragelsen og Vanen har medført, at de nu anser den for noget ganske naturligt og selvfølgeligt. For fem Tusind har siden blev den derimod af den Tids Mennesker anset for lige saa unaturlig og farlig, som vor Tids Mennesker betragter den kristelige Lære i dens rette Forstaaelse.

Det forekommer os nu, at den kristne Læres Forlangende om Gennemførelse af almindeligt Broderskab, Ophævelse af Menneskenes Adskillelse i forskellige Folkeslag, Afskaffelse af Ejendom lige som ogsaa dens Paabud om, at vi ikke med Vold maa sætte os mod det onde - at alt delte er umuligt at opfylde.

For Aartusinder siden, i den graa Oldtid, mente man det samme om de Fordringer, som blev stillede paa Grundlag af den hedenske Livsanskuelse, saaledes Fordringen om, at Forældre skulde sørge for deres Børn, at de unge skulde tage sig af de gamle, at Ægtefællerne skulde være hinanden tro. Endnu mer urimelige fandt man Fordringerne om, at Borgerne i et Statssamfund skulde underkaste sig Myndighederne, betale Skatter til dem, gaa i Krig for at forsvare Landet o. s. v. Men alt det finder vi nu ganske begribeligt og naturligt - for tre til fem Tusinde Aar siden fandt man det unaturligt og meningsløst.

Den hedenske Livsanskuelse tjente ogsaa til religiøst Grundlag som Følge af, at den paa sin Gennembrudstid forekom Menneskene ganske ufor

1 Blodbadet på de protestantiske Hugunotter i Paris 24. August 1572 og senere i resten af Frankrig. Over 20.000 Hugunotter blev dræbt..

2 Verdenslære, astrologi.

3 Immanuel Kant 1724-1809. Tysk filosof.

4 David Friederich Strauss 1808-1874. Tysk teolog og historiker.

5 Herbert Spencer 1820-1903. Engelsk filosof.

6 Matamatisk udtryk som beskriver, hvorledes en kurve der rettes mod horisonten tilsyneladende møder en ret linje.

7 Tysk fyrstehus oprettet i det 9'ende århundrede.

8 Betegnelse for den italienske kejsermagts tilhængere i middelalderen, hvoraf den mest kendte er Dante.

Kristi Lære og Kirkens Lære Af Leo Tolstoj

Indscannet af Holger Terp

s. 121-180

staaelig, mystisk og overnaturlig. Nu har vi gennemlevet denne Periode i Menneskeslægtens Liv, og vi synes, at det er ganske ligefremt og naturligt, at Menneskene slutter sig sammen i Familier, Samfund og Stater.

De patriarkalske Religioner hævdede Familielivet til Skyerne; Statsreligionerne gør det samme for Herskerens og Statens Vedkommende, og endnu den Dag i dag er der en meget stor Del uoplyste Mennesker - som f. Eks. vore Bønder - der betragter Herskeren som en jordisk Guddom, og naar de underkaster sig Samfundets Love, gør de det, ikke fordi deres Forstand siger dem, at disse Love er nødvendige, ikke heller fordi de begriber Statsidéen, men fordi de lader sig lede af en religiøs Følelse.

Paa samme Maade mener ogsaa vor Tid, der endnu lever under Paavirkning af den hedenske Livsanskuelse, at den kristne Lære er en overnaturlig Religion, medens den i Virkeligheden ikke indeholder noget som helst overnaturligt og hemmelighedsfuldt men kun er en Livslære, der svarer til det Trin af materiel Udvikling, Menneskeheden nu har naaet eller, med andre Ord, til Menneskehedens nuværende Alder; det er den Livsanskuelse, Menneskeheden nu nødvendigvis maa tilegne sig.

Der kummer en Tid, og den Tid er nær, hvor Kristendommens Lære om Broderskabet mellem Menneskene, om Moral, om Ejendom og om alle Livets Forhold vil forekomme alle lige saa naturlig og ligefrem, som den hele nuværende Tingenes

Orden, der er fremgaaet af den hedenske Verdensanskuelse.

Menneskeheden kan lige saa lidt som det enkelte Menneske gaa tilbage i Alder. Den hedenske Verdensanskuelse har levet sin Tid, og Menneskeheden maa paaa sin Vej fremad tilegne sig en anden og højere Livsanskuelse.

Det er det, der nu er ved at foregaa.

Denne Bevægelse fremad er en dobbelt; den er dels bevidst, spirituel, dels ubevidst, materiel, Det enkelte Menneske ændrer meget sjældent sin Livsførelse udelukkende, fordi Forstanden tilraader ham det, men vedbliver som oftest. at leve som hidtil, skønt Forstanden siger ham, at han maa stille sig nye Formaal; Omslaget i hans Liv finder ikke Sted, førend hans hele Tilværelse kommer til at staa i Modstrid med, hvad Samvittighedens Stemme tilhvister ham, og førend han kommer til at lide stærkt under disse Forhold.

Det gaar Menneskeheden paa samme Maade:

gennem sine religiøse Vejledere bliver den bekendt med de nye Livsopfattelser og med de nye Livsmaal, den bør stræbe hen efter, men endnu længe efter, at Menneskeheden har begyndt at faa Øjet op derfor, vedbliver den største Del af Menneskene at leve som hidtil, skønt man indrømmer, at man godt kan indse, at det vil være umuligt at blive ved at leve, som man hidtil har gjort.

Men til Trods for, at de religiøse Vejledere paaviser, at det er nødvendigt at leve anderledes, til Trods for, at de forstandigste i Folkene allerede begynder at leve efter den nye Lære, og til Trods

for, at de har Tillid til disse Vejledere, vedbliver de aller fleste Mennesker dog under alle Livets vekslende Forhold at lade sig lede af den tidligere Verdensanskuelse: de handler derfor ganske paa samme Maade som den gifte Mand, der enten af gammel Vane eller af Letsindighed vilde vedblive at leve ganske, som han gjorde, mens han endnu var ugift.

Det gaar paa lignende Maade med Menneskeheden, naar den befinder sig i Overgangsperioden fra den ene Alder til den anden saaledes som netop nu. Man indser meget vel, at der, nu vil kræves en hel ny Verdensordning, men man vedbliver at holde fast ved de tidligere Samfundsformer.

Men da den tidligere Verdensanskuelse ikke passer til Forholdene i det praktiske Liv, opstaar der en hel Række Brydninger og Vanskeligheder, som gør sig gældende i vort Liv og fordrer en Ændring.

Vi behøver blot at sammenholde det, der foregaar i det praktiske Liv, med, hvad Teorien lærer os, for at blive rædselsslagne over de skrigende Modsætninger, der gør sig gældende i de nuværende Samfundsforhold.

Vort hele Liv staar i den fuldeste Modstrid til, hvad vi selv erkender som nyttigt og nødvendigt.

Denne Modsætning træder frem overalt: i det økonomiske Liv saa vel som i Forholdene i de enkelte Stater og i de internationale Forbindelser. Det er, som om vi søgte at glemme, hvad vi véd, der er det rette; og som om vi søgte at vinde Tid, og vi handler ganske imod, hvad vor Samvittighed og Retfærdighedsfølelse forlanger.

Vi lader os endnu bestandig, baade i økonomiske og statsretslige Forhold, paavirke af Anskuelse, der kunde passe for Menneskene for Tusinder af har siden, men som nu strider imod vort bedre Vidende, lige som de strider mod vore Dages Livsforhold.

I Oldtiden fandt man det gamle naturligt, at Menneskene var delte i to Klasser, Herrer og Slaver, og man levede i den Tro, at Forsynet selv havde ordnet det saaledes, og at det ikke kunde være anderledes.

Men kunde en saadan ordning tænkes mulig i vore Dage?

I Oldtiden kunde Herren anse sig berettiget til at nyde Livets Gode paa Bekostning af Medskabninger, der var bestemte til at trække for ham fra Slægt til Slægt, idel man nemlig troede, at Menneskene var af forskellig Afstamning: Jafets og hans Efterkommere. Verdens største Tænkere, Menneskeslægtens Lærere, saaledes som Plato og Aristoteles, godkendte jo Slaveriet, og det er næppe tre Aarhundrede siden, at man endnu ikke kunde tænke sig en mulig kommende ny Samfundsorden uden Slaver! I Oldtiden, ja endog i Middelalderen troede man fuldt og fast, at alle Folkeslag ikke var lige; Perserne ansaa sig for de ypperste, og det samme gjorde Grækerne, Romerne, Franskændene - saadant tror vi jo ikke i vore Dage. Og de, der i vore Dage træder i Skranken for Aristokratiet og Patriotismen, tror ikke og kan umuligt tro paa deres sags Godhed.

Selv om vi aldrig havde hørt eller læst om de Tanker, der er saa klart fremstillede i den kristne Lære, og selv om vi aldrig i en stille Time havde tænkt over dens dybe Sandheder, er det dog umuligt, at vi ikke saa at sige havde indaadnet noget af dem; thi de findes i den Luft, der omgiver os. Vi maa nødvendigvis have en Følelse af, at vi er Børn af samme Fader, alle uden Undtagelse, ligegyldigt hvor vi bor, og hvilket Sprog vi taler, og at vi alle er Brødre og underkastede den samme Kærlighedens Lov, som Gud har skrevet i vore Hjerter.

Vi kan i vor Tid staa paa et højere eller lavere Dannelsesstrin; vi kan være frisindede af hvilken som helst Afskygning, vi kan tilhøre hvilken som helst filosofisk Skole, vi kan være lærde eller ulærde, skarpsindige Hoveder eller ganske jævnt begavede - enhver af os uden Undtagelse maa erkende, at alle Mennesker har Samme Ret til Livets Goder, at alle er lige, og at det er en meningsløs Paastand, at nogle Mennesker bør have større Rettigheder end andre. Det føler vi alle i vort Hjerte, og dog ser vi, at Menneskeheden er delt i to store Kaster, hvoraf den ene maa arbejde haardt, er fortrykt og nødlidende, medens den anden, uden at overanstrenges sig med Arbejde, lever i Overflod og fører en uafbrudt behagelig Tilværelse; ja, vi ikke alene ser det, men med eller, mod vor Vilje kommer vi paa den ene eller den anden Maade til at være medskyldige i alle disse Uretfærdigheder, og vi lider derunder, netop fordi vore Handlinger strider imod vor inderste Overbevisning.

Den arbejdende Klasse, der udgør det store

Flertal, lider under de uafadelige Savn, den maa paalægge sig, til Trods for det strenge Arbejde den maa udføre, men de lider endnu mer ved Bevidstheden om, at deres ulykkelige Forhold staar i skrigende Modsætning til en bedre Ordning, som meget vel kunde lade sig gennemføre, og at selv de, der opretholder. denne Tilstand, egentlig er af samme Anskuelse.

Oldtidens Træl vidste, at han var født Træl, men vor Arbejder, der føler sig som Træl, men véd, at hans Forhold kunde være anderledes, lider Tantalus' Kvaler ved stadig at hige efter, hvad han ikke kan naa, skønt det ikke blot er opnaeligt men ogsaa burde blive ham til Del. De arbejdende Klassers Lidelser, der er en Følge af Modsætningen mellem Forholdene, som de er, og som de burde være, fremavler Misundelse og Had.

Vor Tids Arbejder har det uden Tvivl langt bedre og lettere end Oldtidens Træl, men selv om han fik gennemført den otte Timers Arbejdsdag, og selv om han opnaede en meget høj Dagløn, vilde han dog lide ved Tanken om, at han ikke arbejder for sig selv og af egen fri Vilje men tvungen dertil af Omstændighedernes Magt og til Fordel for en eller anden rig Fabrikherre. Men i den Verdensorden, hvorpaa Kristi Lære giver Anvisning, er alle Brødre, og Menneskets Værd bestemmes af det Omfang, hvori han tjener sin Næste.

Arbejderen, der ser, hvorledes Forholdene er nu for Tiden, og som føler, hvorledes de kunde være, betragter ganske naturligt Kapitalisten som en Fjende, og hans Bestræbelser gaar ud paa

at vælte ham fra sig og at faa ham til at ligge under.

Nu siger man nok, at det er uberettiget, naar Arbejderne vil søge at indtage Kapitalisternes Plads, og naar de fattige vil bemægtige sig de riges Skatte.

Denne Udtalelse kan dog ikke godkendes.

Det vilde ganske vist være uberettiget, hvis Arbejderne og de fattige stræbte hen imod et saadant Maal under en Samfundsorden, hvori Sondringen af Menneskene i Herrer og Slaver anses gennemført via Guds Befaling; men de stræber jo hen imod dette Maal i en Samfundsorden, hvori der prædikes Evangeliet om, at alle Mennesker er Guds Børn og som Følge deraf Brødre. Og hvad man saa end vil sige - det er og bliver uomtvisteligt, at en af de første Betingelser for kristelig Livsførelse er at vise Kærlighed ikke i Ord men i Gerning.

De saakaldte oplyste Klasser lider endnu mer end Arbejderne under de nuværende Samfundsforhold, Thi ethvert oplyst Menneske, der i det hele taget tror paa noget, maa enten tro paa Broderskabet mellem alle mennesker eller paa Humanitetslæren eller paa Retfærdighed eller paa Videnskaben.

Men det oplyste Menneske véd samtidigt meget vel, at hele hans Tilværelse er bygget paa Grundsætninger, der staar i den kompletteste Modstrid til alt, hvad Kristendom, Humanitet, Retfærdighedsfølelsen og Videnskaben lærer ham.

Vi er alle Brødre, men imidlertid lader jeg hver Morgen en af mine Brødre eller Søstre udføre de aller laveste Arbejder for mig.

Vi er alle Brødre, men om Morgenens kan jeg umuligt undvære min Cigar, Sukker eller Spejl, skønt jeg véd, at mine Brødre og Søstre tilsætter deres Helbred ved at tilvirke disse Ting, som jeg nyder godt af og bestemt forlanger.

Vi er alle Brødre, men det hindrer mig ikke i at tjene i en Bank, paa et Handelskontor eller i en Butik, skønt mit Arbejde dér har til Følge, at mine Brødre og Søstre maa betale en højere Pris for de Varer, de har Brug for.

Vi er alle Brødre, men det hindrer mig ikke i at lade mig betale for at dømme og straffe en Tyv eller en prostitueret Kvinde, skønt jeg i mit stille Sind maa tilstaa, at jeg ved den Maade, hvorpaa jeg lever, er Skyld i, at der findes Tyve og prostituerede Kvinder, og skønt jeg maa sige mig selv, at man ikke burde straffe men søge at forbedre disse Mennesker.

Vi er alle Brødre, men jeg lader mig betale for at inddrive. Skatter hos de fattige Arbejdere, uagtet jeg véd, at disse Penge for en stor Del skal benyttes til Gavn for Mennesker, der lever i Ledig-gang og Overflod.

Vi er alle Brødre, men vi lader os betale for at prædike en Lære, der ikke har noget med Kristi Lære at gøre, en Lære, vi ikke selv tror paa, og som blot hindrer Sandheden i at bryde igennem.

Jeg modtager Betaling for i min Egenskab af af Præst eller Biskop at bedrage Menneskene i, hvad der er aller vigtigst for dem.

Vi er alle Brødre, men jeg lader de fattige

betale mig, naar jeg skriver et pædagogisk, lægevidenskabeligt eller litterært Arbejde.

Vi er alle Brødre, og dog lader jeg mig betale for at holde mig i Beredskab til at dræbe eller for at lære andre Kunsten at dræbe eller for at fabrikere Vaaben og Krudt og bygge Fæstninger.

Alt, hvad vi, der hører til de bedre stillede Klasser, foretager os, er i Strid med, hvad vi føler i vort inderste Hjerte, og jo stærkere denne Følelse er udviklet hos os, desto mere lider vi derunder.

Det Menneske, der har Hjertet paa rette Sted, kan umuligt andet end lide. Det er kan ved at overdøve sin Samvittigheds Stemme, at han kan slippe for at lide - men han slipper dermed ikke for den Angst, der betager ham. Han kommer saaledes til at lide under Angstens og Hadets Følelser, del er ganske uundgaaeligt. Han véd kan alt for vel, at de arbejdende Klasser hader ham og ikke kan andet end hade ham ; han véd, at de er ved at organisere sig for at blive i Stand til at afkaste Aaget og lægge det paa deres Skuldre, der hidtil har undertrykt dem. Han ser, at Arbejderne slutter sig sammen, at de er i Stand til at gennemføre vidtstrakte Arbejdsnedlæggelser; han aner den Fare, der truer, og Frygten herfor forbitrer ham Tilværelsen og gør ham hadefuld, medens han samtidigt forbereder sig til at møde de truende Farer. Han véd, at det vil være ude med ham, hvis han blot et eneste Øjeblik ophører med denne Kamp mod de undertrykte, thi disse er besjælede af et Had og en Bitterhed, som vokser med hver Dag, der gaar.

Undertrykkeren véd, at han ikke - selv om han vilde det - kan ophøre med at undertrykke, thi hans eget Velfærd staar paa Spil i samme Øjeblik, som han standset Kampen eller endog blot fører den med mindre Styrke.

Undertrykkelsen fortsættes derfor, medens der hykles Omsorg for Arbejdernes Vel ved Indførelse af den otte Timers Arbejdsdag, ved Lovbestemmelser, der indskrænker Børns og Kvinders Arbejde i Fabrikkerne, ved Indretning af Alderdomsforsørgelse o. s. v.

Alt dette er ikke andet end Løgn eller Hykleri, og det sker kun, for at Arbejderne skal have Kræfter nok til at arbejde. Men Trællen vedbliver at være Træl, og hans Herre, der ikke kan leve uden Trællen, er mindre end nogensinde tilbøjelig til at ophøre med Undertrykkelsen.

Men vor Tids Undertrykker kan dog ikke nyde de Guder, han tilvender sig gennem de fattiges Arbejde; thi han kan ikke, saaledes som Oldtidens Herrer, leve i den Forestilling, at han er berettiget til at leve af Trælles Arbejde, og han maa tilbringe sit Liv i stadig Frygt, blandet med Samvittighedsnag.

Her ser vi saaledes de økonomiske Modsætninger, der gør sig gældende i vore Dages Samfund.

Men lad os nu se, hvorledes Forholdene har udviklet sig imellem Folkene og deres Regeringer.

Undersaatterne opdrages først og fremmest til Lovlydighed. Deres hele Liv reguleres af Lovene.

De gifter sig, de skilles igen, de opdrager deres Børn, de har endogsaa i mange Stater en bestemt Tro - alt i Kraft af visse Lovparagrafer.

Men hvordan er nu disse Love, der er bestemmende for Menneskets hele Liv ?

Har vi Tillid til disse Love og deres Fortræffelighed?

Nej, langt fra! Som oftest mangler der fuldstændig Tillid til disse Love; man anser dem for uretfærdige og foragter dem - men ikke desto mindre bøjer man sig for dem.

Det var let nok for Folk i Oldtiden at adlyde Lovene. De troede nemlig fuldt og fast, at disse Love (der for en stor Del var af religiøst Indhold), var de eneste, der kunde tænkes, og at man derfor nødvendigvis maatte underkaste sig dem.

Men nu vi?

Vi véd meget godt, og vi kan ikke være uvidende om, at vort Lands Love er saa langt fra at være de eneste, der kan tænkes mulige, at hvert Land har sine egne Love, der alle er lige ufuldkomne, at en hel Del af dem dækker over Løgn og Uret, og vi ser, at Bladene ganske uforbeholdent kritisærer dem.

Det var let for Jøderne at underkaste sig Loven, da de var fuldt overbeviste om, at Guds Finger havde skrevet den; det var let for Romerne, da de mente, at det var Nymfen Agere, der havde dikteret den; det var let, den Gang man endnu troede, at Herskeren, der gav Loven, var Herrens Salvende, Det kunde endnu gaa, saa længe man havde den Forestilling, at den lovgivende Forsamling baade havde Vilje og Evne til at udarbejde de bedste Love.

Men nu véd vi alle, hvorledes Lovene bliver

til; vi har alle haft Lejlighed til at kigge ind bag Kulisserne; vi véd, at det er Partiinteresser, Løgn og Intriger, der avler Lovene, og at disse derfor ikke er og ikke kan være et Udtryk for Sandhed og Retfærdighed. Følgelig kan man i vor Tid ikke have nogen Tillid til eller Ærbødighed for Lovene.

Man véd kun alt for vel, at der, egentlig slet ikke er nogen Mening i at bøje sig for saadanne Love, og man lider derfor, naar man alligevel af Frygt for Straf adlyder disse Love; man har ikke blot ingen Tro paa, at de er retfærdige, men ofte nok indser man ganske klart, at de baade er uretfærdige, grusomme og unaturlige.

Vi indser, at Toldafgifter godt kunde undværes, men vi betaler dem alligevel.

Vi indser, at det er ganske overflødig at udrede Skatter til Opretholdelse af Hofferne, men vi betaler alligevel disse Skatter.

Vi føler, at den Lære, Kirken prædiker, er falsk, men vi befaler alligevel, for at denne Institution kan vedblive sin Virksomhed.

Vi føler, at det er grusomt og til ingen Nytte at lade de Straffe fuldbyrde, som bliver ikendte af Domstolene, og dog tager vi Del i al denne Grusomhed.

Vi maa erkende, at Jordens Fordeling er uretfærdig, men vi underkaster os den.

Vi føler, at Krig og Hære meget vel kunne afskaffes, men ikke desto mindre maa vi alle hjælpe med til at bære de tunge Byrder, som disse Onder lægger paa vore Skuldre.

Dette er dog for intet at regne i Sammenligning med den Modsætning, der har udviklet sig i For

holdet mellem de forskellige Nationaliteter; denne Modsætning er en Følge af, at den kristelige Aand er uforenelig med Krig; den er en uafslædig Trussel over for Menneskeheden, og den krævet en Løsning.

Alle vi, der tilhører kristne Folkeslag og lever det samme Aandsliv, saa at enhver smuk og god Tanke, der bryder igennem i den ene Ende af Verden, øjeblikkeligt bliver Fælleseje for hele den kristne Menneskehed og hilses med Glæde og Stolthed af alle uden Hensyn til Nationalitet; alle vi, der elsker og agter ogsaa Udlandets Digtere, Kunstnere og lærde; vi, der føler Glæde og Stolthed over enhver stor og smuk Handling, der kommer til vor Kundskab, ligegyldigt om det er en Tysker, en Franskmand, en Amerikaner eller en Englænder, der har udført den; vi, der er glade over at træffe sammen med Repræsentanter for fremmede Folkeslag, glade over at høre, at det gaar dem godt; vi, der ikke blot ikke kan betragte det som en fortjenstfuld Handling at føre Krig med disse Folkeslag men endog forfærdes ved Tanken om, at der mellem dem og os kan opstod Stridigheder, som kunde føre til en Afgørelse med Vaaben i Haand -- alle vi er tvungne til at tage Del i et saadant Myrderi, der kan blive anset for uundgaaeligt, om ikke i dag, saa imorgen.

Der kunde findes en Undskyldning for, at Jøderne, Grækerne og Romerne greb til Vaaben for at forsvare deres Uafhængighed og for samtidigt at underkue andre Folkeslag; thi de levede i den Tid, at deres Folk var det eneste, store, gode, af

Gud udvalgte, medens de andre kun var Filistre og Barbarer.

Noget lignende kunde jo ogsaa Middelalderens Folk tænke sig, ja, selv i Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede var saadanne Forestillinger mulige --- men i vor Tid er de det ikke, selv om der gøres alt, hvad tænkes kan, for at ophidse Folkene mod hverandre.

Her er en forfærdelig Modsætning, som maa hæves, hvad det end skal koste.

"Vi lever i en Tid, der er fuld af Modsætninger, "

skriver Professor i Folkeretten Kormaròvski i en af sine lærde Afhandlinger; "Pressen i alle Lande gør sig til Talsmænd for Nødvendigheden af Verdensfreden; i samme Aand udtaler Regeringernes Repræsentanter sig og det baade privat og officielt; den samme Tanke kommer til Udtryk gennem Parlaterne, der er sammensatte af Folkets Repræsentanter i Forhandlingerne mellem Diplomaterne og i de internationale Overenskomster.

Men samtidigt forhøjer man Aar for Aar Udgifterne til Krigsforberedelser af alle Slags, paalægger nye Skatter, afslutter nye Laan og efterlader de kommende Slægter som en tung Arv at bære Følgerne af en vanvittig Politik. Kan man tænke sig en mere skrigende Modsætning mellem Ord og Handling!"

"Regeringerne undskylder sig jo ganske vist med, at alle disse Rustninger udelukkende foretages til Forsvar, men enhver, der vil tænke sig om, maa spørge, hvorfra der da kan befrygtes et Angreb; naar Regeringerne som med én Mund forsikrer, at de kan tænke paa at forsvare sig. I Virkeligheden

ser det imidlertid tid, som om enhver af Magterne venter paa, at de andre skal overfalde den hvilket øjeblik som helst, og Følgerne heraf er da almindelig Mistillid og en aldeles unaturlig Anspændelse af Kræfterne, for at enhver af Magterne om muligt kan blive stærkere end de andre."

"Denne Kappelstrid forøger samtidigt Faren for Krig: Folkene kan umuligt længe bære de stadigt voksende Udgifter til Rustninger, og lidt før eller senere vil de foretrække en Krig fremfor den nuværende Tilstand og fremfor den uafsladeligt truende Fare.

Der behøves nu kun en ubetydelig Anledning for at faa den Ild, der ulmer overalt i Evropa, til at slaa tid i lys Lue."

"Man tager imidlertid fejl, hvis man tror, at en saadan Krise vilde være i Stand til at gøre Ende paa den politiske og økonomiske Elendighed, hvorunder vi nu lider. De seneste Aars Erfaring viser os tværtimod, at enhver Krig kun har bidraget til at forøge Spændingen mellem de forskellige Stater og til gøre Rustningsbyrderne endnu tungere, medens de politisk-økonomiske Forhold i Evropa kun er blevne endnu vanskeligere."

"Evropa holder for Øjeblikket ni Millioner Soldater under Fanerne", skriver Enrico Ferri^{<1>}, "men ved Siden heraf findes der en Reserve paa femten Millioner Mand; dette medfører en aarlig Udgift af fire Milliarder Francs. Naar der saaledes uafsladeligt rustes stærkere, maa de sociale og individuelle Velstanskilder nødvendigvis udtømmes. Det er ganske, som om et Menneske vilde finde paa at sulteføde

sig for at kunne faa Raad til at anlægge en tungere og tungere Rustning; hans Kræfter vilde da ganske naturligt svinde, og det maatte ende med, at han segnede under Vægten." - Charles Booth^{<2>} har udtalt noget lignende den 26. Juli 1887 i "Foreningen til en Reform og Kodifikation af Folkeretten." Han anførte ogsaa, at Tallet af Soldater under Fanerne i Evropa for øjeblikket udgør ni Millioner; Reservernes Styrke anslog han til sytten Millioner og ytrede derpaa følgende om de kolossale Summer, som Regeringerne aarligt giver ud til Rustningsøjemed:

"Disse Tal giver dog kun et ringe Begreb om, hvad der virkelig medgaar hertil; foruden de ligefremme Udgifter bør der nemlig endnu tages med i Beregning, at Samfundet maa give Afkald paa den store Arbejdskraft, der repræsenteres af disse mange Millioner Mænd i deres kraftigste Alder, og at de enorme Kapitaler, der nedlægges i Ruskningerne, ikke giver Renter. Den uundgaaelige Følge af disse Krigsforberedelser er, at Skatterne uafledeligt maa stige. En stor Del af den Gæld, de evropæiske Stater har stifter, er bleven benyttet til Rustninger; den samlede Sum beløber sig til fire Milliarder Pund Sterling, og Gælden vokser Aar for Aar." - Den ovenfor citerede Komaròvski siger et andet sted:

"Det er tunge Tider, vi lever i. Overalt hører man Klager over, at det gaar tilbage med Handel og Industri, og at den økonomiske Tilstand forværres; det paavises, at det bliver vanskeligere og vanskeligere for de arbejdende Klasser at leve, og

at de brede Lag af Befolkningen bliver fattigere.

Men ikke desto mindre vedbliver Regeringerne at ruste paa en aldeles vanvittig Maade. Overalt udtænker man nye Skatteobjekter, og der er ingen Grænse for Befolkningens finansielle Udpinelse. Naar vi kaster et Blik paa de evropæiske Staters Budgetter for de sidste hundrede Aar, kan vi ikke andet end forfærdes ved at se, hvor hurtigt og uafsladeligt de er voksede. Hvorledes skal vi forklare os denne Kendsgerning, der lidt før eller senere truer os alle med en uundgaaelig Fallit?"

"Det er aldeles uomtvisteligt en Følge af, at Udgifterne til Rustninger stadig er stegne. De sluger nu en Tredjedel, ja endogsaa Halvdelen af alle de evropæiske Staters Indtægter, og det aller sørgeligste ved det hele er, at man slet ikke kan se nogen Ende paa disse Udgifters Forøgelse og de fattige Klassers yderligere Forarmelse. Socialismen er i Virkeligheden ikke andet end en Protest mod de aldeles abnorme Forhold, hvorunder den største Del af vor Verdensdels Befolkning er tvungen til at leve." - "Vi ødelægger os", siger Frédéric Passy<3> i et Brev, der blev oplæst paa den seneste Verdensfredskongres i London (1890); "vi ødelægger os, for at vi kan blive i Stand til at tage Del i den næste vanvittige Krig, eller for at kunne betale Renterne af den Gæld, vi har paadraget os ved den seneste afsindige og forbryderiske Krig. Vi dør af Sult, for at det kan blive os muligt at slaa ihjel."

Lidt længer hen i sit Brev taler han om, hvor

ledes man nu i Frankrig opfatter disse Forhold, og siger:

"Vi mener nu, at Tiden nu er kommen - hundrede Aar efter at menneskerettighederne blev anerkendte - hvor ogsaa Folkenes Rettigheder kan fordres anerkendte, og at man nu én Gang for alle bør erklære, at alle disse Voldshandlinger, der gaar under Navn af Erobringer, ikke er andet end Forbrydelser mod Menneskeheden, og at de er til Ulykke ogsaa for Sejrherrenerne, om saa Monarkerne og Folkenes Stolthedsfølelse nok saa meget vil benægte det." - .

"Jeg er i højeste Grad forbavset over Religionsundervisningen i vort Land", udtalte Sir Wilfred Lawson paa den nysnævnte Kongres. "Vi sender en Dreng i Søndagsskolen, og der siger man til ham: " Min kære Dreng! Du skal elske dine Fjender; hvis en af dine Kammerater slaar Dig, skal Du ikke slaa igen men ved Kærlighed søge at forbedre ham. "

Det er jo meget smukt. Men naar saa denne samme Dreng er bleven fjorten, femten Aar gammel, sætter man ham i en Militærskole, og hvad lærer han dér? Jo, at han ikke skal elske sine Fjender men tværtimod stikke dem ned med sin Bajonet, blot han kan komme til det. Saaledes er Religionsundervisningen i vort Land. Jeg tror nu, at det ikke kan være deri rigtige Vej, naar man vil, at Religionens Forskrifter skal følges. Jeg tænker nemlig som saa: naar det er rigtigt, at en Dreng skal elske sine Fjender, saa er det heller ikke nogen Skade til, at Manden gør det ..."

Længer hen i sin Tale ytrer han:

"I Evropa er der 28 Millioner Mennesker, der er indøvede i Vaabenbrug, saa at de i Tilfælde af, at der skulde opstaa nogen Meningsforskel, kan benyttes til at slaa hverandre ihjel. Det er nemlig paa den Maade, at de kristne Folkeslag afgør Sagen, naar, de bliver uenige, Det er dog et meget kostbart Middel; jeg har nemlig set, at de evropæiske Folkeslag i Aaret 1872 har udgivet den utrolige Sum af 30 Milliarder Kroner for at være i Stand til i paakommende Tilfælde at afgøre en Meningsforskel ved Hjælp af Myrderi."

"Under saadanne Forhold synes jeg nu ikke, der kan være Tvivl om et af to: enten at Kristendommen har spillet Fallit, eller at de, der fortolker Kristendommen, ikke har magtet deres Opgave." - "Saa længe vore Krigsskibe ikke er aftaklede, og saa længe vore Hære ikke er opløste, har vi ingen Ret til at kalde os kristelige Nationer," udtalte Wilson. - Under en Diskussion, der udspandt sig i Anledning af Spørgsmaalet om, hvorvidt det burde anses som de kristne Præsters Pligt at prædike imod Krig, ytrede Mr. Bartlett<4> bl. a. følgende:

"Hvis jeg blot forstaar det aller mindste af den hellige Skrift, saa siger jeg, at man kun hykler Kristendom, hvis man ikke aabner sin Mund og taler imod Krig. Men skønt jeg nu har levet længe, har jeg næppe en halv Snes Gange hørt vore Præster tale om Verdensfreden. For tyve Aar siden ytrede jeg en Gang i en Stue, hvor der vel var et halvt Hundrede Mennesker samlede, at Krig er uforenelig med Kristendom. Man saa' paa mig,

som om jeg havde været en afsindig. Man betragtede det som et Tegn paa Fejghed eller Vanvid, at man kunde tænke sig det muligt at leve uden Krig." - I samme Aand udtalte den katolske Abbed Defourny<5> sig:

"En af den evige Lovs første Forskrifter er Budet om ikke at slaa sin Næste ihjel og ikke udgyde Blod (undtagen naar det er aldeles nødvendigt); dette Bud staar skrevet i ethvert Menneskes Hjerter, og det er et af de aller vigtigste ... men saa snart Talen er om Krig, det vil sige om Udgydelse af Menneskeblod i Strømme, er man ikke længer saa nøjeregnende. De; der tager Del i Krigen, tænker slet ikke paa at spørge sig selv, om der nu ogsaa er nogen Undskyldning for dette Massemyrderi, om det er retfærdigt eller ej, om det er lovligt eller ej, om det er tilgiveligt eller forbryderisk saaledes at krænke det højeste Bud om ikke at ihjelslaa (uden bydende Nødvendighed).

Samvittigheden taler ikke ... Krig er en Ting, der ikke har noget med Morallæren at gøre. Soldaterne har ingen større Glæde og ingen højere Belønning for deres Virksomhed end at sejre, ingen større Sorg end at blive overvundne. Kom ikke og fortæl mig, at de tjener deres Fædreland! Det er allerede længe Siden, at et Stort Geni henkastede denne Ytring, der siden er bleven til Ordsprog:

Kast Retfærdigheden bort, og Staten bliver ikke andet end en lille Klike af Røvere. Og hvad er en Røverbande andet end en lille Stat for sig? Den

har sine egne Love, og den kæmper for at vinde Guld og Ære ..."

"Hensigten med denne Institution ("Talen er om en international Domstol) er at faa Europas Folk til al høre op med at være tyvagtige, og Hærene til at høre op mod at være Bander af Tyve og Røvere. En Hær er i Virkeligheden en Samling af Trælle, der tilhører en eller anden Regent eller Minister, som tumler med dem paa den hensynsløseste Maade, uden Spor af Ansvar, ganske som det behager ham." "Kendemærket paaa en Træl er jo netop, at han kun er en Ting, et Redskab i sin Herres Haand, men ikke et Menneske. Dette er ogsaa Tilfældet med Soldaterne, Officererne, Generalerne, naar de bliver sendte afsted for at dræbe eller lade sig dræbe, saa snart den regerende ønsker det."

"Den militære Trældom er virkelig til, og den er den værste af alle Arter Trældom, navnlig nu, da den bruges som Middel til at lægge alle et Folks unge og kraftige Mænd i Lænker og omdanne dem til Bødler og Menneskeslagtere; det er jo Maalet for deres Uddannelse ..."

"De ledende Mænd sidder ganske roligt i deres Stuer, forhandler for lukkede Døre og derfor uden Ansvar og sender derpaa Folkene i Krig," - "Det er ikke først i vor Tid", erklærede E. T.

Moneta<6>, "at man har begyndt at protestere mod de tunge Byrder, Rustningerne har lagt paa Folkenes Skuldre. Hør blot, hvad Montesquieu skrev i sin Tid<7>: "Frankrig (nu kan man sige: Evropa) gaar til Grunde som Følge af Krigstjenesten. En ny Sygdom

har vist sig i Evropa: den angriber Fyrsterne og gør det nødvendigt for dem at holde en aldeles urimelig Mængde Krigsfolk. Sygdommen er smitsom, og den fører med sig, at saa snart et Land har forøget sin Hærstyrke, giver alle de andre Lande sig øjeblikkeligt til at gøre ligesaa. Alt, hvad man faar ud af det, er derfor kun almindelig Ødelæggelse.

Enhver Stat underholder en saa stor Hærstyrke, som det paa nogen Maade er muligt, og denne Tilstand, hvor alle staar under Vaaben mod alle, kaldes Fred. Og Evropa er som Følge af disse Forhold fuldstændig ødelagt; kunde man tænke sig Privatmænd i samme Forfatning som Regeringerne i denne Verdensdel, vilde det være umuligt, selv for de rigeste af dem, at holde Livet oppe. Vi er forarmede, skønt al Verdens Skatte og Handelsomsætninger gaar gennem vore Hænder." "

"Dette er skrevet for omtrent halvandet Aarhundrede siden. Billedet passer med en ganske ubetydelig Ændring paa de nuværende Forhold. Paa Montesquieus Tid paastod man, at Grunden til den store Forøgelse af Stridskræfterne maatte søges i Fyrsternes uindskrænkede Magt, idet Fyrsterne nemlig førte Krig i Haabet om, at det skulde lykkes dem at forøge deres Privatejendom og bedække sig med Hæder."

Den Gang hed det: "Naar blot Folket kunde vælge Repræsentanter, der havde Ret til at nægte Regeringen Soldater og Penge, saa vilde det med det samme være forbi med den krigeriske Politik."

Nu findes der saa godt som i alle evropæiske Lande

Folkerepræsentationer, men alligevel ser vi, at Udgifterne til Krigsforberedelser og til Krigsførelsestadig vokser i en aldeles forfærdelig Grad."

"Ufornuften er fra Fyrsterne godet over til de ledende Klasser. Nutildags erklæres der ganske vist ikke Krig, saaledes som paa Ludvig XIV's Tid, fordi den ene Konge havde udtalt sig nedsættende om den andens Elskerinde; men ved at overdrive den naturlige og anerkendelsesværdige Nationalfølelse og Patriotisme og ved at ophidse den offentlige Mening i det ene Land imod det. andet kan man dog tilsidst bringe det dertil, at der ikke behøves mer end en -- maaske endog urigtig - Meddelelse om, at et Lands Ambassadør ikke er bleven modtaget af et andet Lands Overhoved, for at fremkalde en saa rædselsfuld Krig som aldrig før."

"Evropa holder nu for Tiden flere Soldater under Vaaben end paa de store napoleonske Kriges Tid. Med nogle faa Undtagelser maa alle Borgere paa det evropæiske Fastland tilbringe nogle Aar i Kasernerne. Der bygges Fæstninger, Arsenaler og Skibe; der fabrikeres uophørligt Vaaben, og efter ganske kort Tids Forløb ombyttes disse med andre, idet nemlig Videnskaben, i Stedet for udelukkende at arbejde for Menneskehedens Lykke, ulykkeligvis har taget Tjeneste hos Afsindet og uafladeligt udtænker nye Midler til i den kortest mulige Tid at dræbe det størst mulige Antal Mennesker."

"Og i disse Øjemed udgives der aarligt Tusinder, at Millioner, det vil sige Beløb, der vilde være store nok til at ernære hele Befolkningen og til at udføre de største Arbejder til Gavn for Menneskeheden,

lige som ogsaa til at hidføre en fredelig Løsning af de store sociale Spørgsmaal."

"Til Trods for alle de Sejre, Videnskaben i vor Tid har vundet, befinder Evropa sig nu i en Tilstand, som er værre end den, der raadet i den barbariske Middelalder. Vi er alle enige om at beklage denne Tingenes Tilstand, og vi ønsker alle, at der maatte indtræde en Bedring. Alle Regeringer udtaler, at de ønsker at bevare Freden, og overbyder hverandre med højtidelige Forsikringer i denne Retning, men samtidigt - om ikke i dag, saa imorgen -- kan vi blive Vidne til, at disse samme Regeringer forelægger Folkerepræsentationerne Forslag til Forhøjelse af Krigsbudgetterne, og det begrundes mod, at disse forøgede Rustninger er nødvendige til Fredens Bevarelse."

"Men det er ikke det Slags Fred, som vi ønsker. Og Folkene lader sig heller ikke føre bag Lyset af disse Erklæringer. Den sande Fred er bygget paa gensidig Tillid, medens de kolossale Rustninger er et tydeligt og klart Bevis paa, at de forskellige Lande nærer Mistillid eller skjult Had til hverandre. Hvad vilde vi sige om et Menneske, der med en ladt Revolver i Haanden forsikrede sin Nabo, at han var besjælet af de venskabeligste Følelser for ham, og opfordrede ham til Forhandling angaaende brændende Spørgsmaal?"

"Det er denne skrigende Modstrid mellem de fredelige Erklæringer og de krigeriske Rustninger, som alle gode Borgere ønsker hævet, ligegyldigt til hvilken Pris." - -

Man undrer sig over, at der aarligt begaas

60.000 vitterlige Selvmord i Evropa, Rusland og Tyrkiet ikke medregnede; man maa undre sig over, at der ikke begaaes flere. Enhver, der tænker alvorligt over den Modstrid, som gør sig gældende mellem hans inderste Livsanskuelse og hans Livsførelse, maa blive helt fortvivlet. Vi kan godt lade alle de andre Modsætninger uomtalte, der fremtræder i vor Tid, og kun holde os til den, vi senest har beskæftiget os med: Modsætningen mellem den bevæbnede Fred og den kristne Livsanskuelse; allerede denne ene Modsætning er nok til at bringe et Menneske til Fortvivlelse, og man kan egentlig godt forstaa, at den, der først har tabt Troen paa, at Menneskeheden har Forstandens Brug, kan føle sig fristet til at overskære den Livstraad, der binder ham til denne vanvittige og barbariske Jord. Livet er under disse Forhold egentlig kun muligt, hvis man kan lade være at tænke over alle disse Modsætninger, af hvilke den, som vi vil kalde "den krigerisk-fredelskende", er Kvintessensen af alle de andre.

Vi er alle Kristne! vi erklærer, at vi elsker hverandre, og vi lever i Virkeligheden et fælles Liv, vort Hjerte slaar i samme Takt som vore Medmenneskers; vi kommer hverandre til Hjælp, og de forskellige Folkeslag kommer hverandre nærmere og nærmere med gensidig Glæde og Kærlighed - hele Livet gaar ud paa en saadan Tilnærmelse. Men hvad sker saa? En skønne Dag siger et eller andet afsindigt Statsoverhoved en Dumhed; et andet Statsoverhoved svarer med en ny Dumhed -og saa marcherer jeg striks afsted for at lade

mig dræbe eller for at dræbe andre Mennesker, der aldrig har gjort mig det mindste ondt, og som jeg endogsaa elsker! Og dette er ikke en fjernliggende Mulighed, nej det er jo netop dertil, vi alle forbereder os, og det er en Mulighed, der ikke blot er sandsynlig alen endog ganske uundgaaelig! Man kan gaa fra Forstanden eller føle sig fristet til at tage Livet, af sig, naar man bliver klar over disse Forhold, og dette sker jo ogsaa ofte nok i Militærstanden. Blot man et eneste Minut tænker alvorligt over disse Forhold, kan man komme til den Anskuelse, at det er bedst at gøre en Ende paa det hele. Disse Forhold er ogsaa Aarsagen til den forfærdelige, feberagtige Iver, hvormed Folk i vor Tid søger at omtaage deres Hjerne ved overdreven Nydelse af Vin, Brændevin, Opium og Tobak; de er Aarsagen til, at man nutildags i en aldeles urimelig Grad jager efter Fornøjelser og Adspredelser af enhver Art, og at man gør det saa samvittighedsfuldt, som var det Livet om at gøre. Deri har man egentlig ganske Ret: hvis alle disse Bedøvelses- og Forglemmelsesmidler ikke blev anvendte i saa rigt Maal, vilde Halvdelen af Menneskene utvivlsomt skyde sig en Kugle for Panden, thi der kan ikke tænkes noget forfærdeligere end at leve i Strid med sin Overbevisning.

Og det gør vi alle i vor Tid.

Modsætningerne gør sig gældende baade paa det økonomiske og paa det statsretslige Omraade, men den mest skrigende Modsætning af dem alle

er dog den, der viser sig i Forholdet mellem den kristne Kærlighedslære og de Forberedelser til Massemyrderi, som træffes ved at tvinge alle til at øve sig i Brugen af dræbende Vaaben - ved at tvinge alle og enhver til paa samme Tid at være Kristen og Gladiator.

VI.

Der er kun én af to Veje at vælge, naar man vil hæve Modsætningen mellem Livsanskuelsen og Livsførelsen: man maa ændre enten den første eller den sidste. Man skulde ikke tro, at Valget kunde være vanskeligt.

Man kan udføre en Handling, skønt man anser den for slet, men man kan ikke, om end kun for et Øjeblik, ændre sin Anskuelse om, hvad der er slet, og hvad der derfor ikke bør gøres.

Da Valget Saaledes maa Synes indlysende og utvivlsomt, maa det ogsaa synes uundgaaeligt, at vi kommer bort fra, hvad der endnu er tilbage af den hedenske Livsanskuelses Former, som vi jo alle fordømmer, og at vi i deres Sted indfører de Former, der afledes af den kristne Livsanskuelse.

Saaledes vilde det ogsaa i Virkeligheden ske, hvis ikke Inertiens Lov gjorde sig gældende; den er evig uforanderlig, hvor der er Tale om livløse Genstande, og lige evig uforanderlig er den - som psykologisk Lov - i de enkelte Menneskers og i Folkeslagenes Liv, som det saa træffende er udtrykt i Evangeliet, hvor der staar: "Og de kom ikke til Lyset, fordi deres Gerninger var onde."

Denne Lov viser sig deri, at det aldeles overvejende Flertal af Menneskene ikke anstiller deres Betragtninger i Haab om derved at komme til Sandheds Erkendelse men i ønsket om, at det maa lykkes dem at overbevise sig selv om, af det Liv, de er vante til at føre, og som forekommer dem behageligt, ogsaa er omtrent saaledes, som det bør være, Trældom var stridende imod Morallærens Begyndelsesgrunde, saaledes som de fremstilledes af Plato og Aristoteles, man ingen af dem saa' det, fordi Ophævelse af Trældommen vilde have forrykket alle Livsforholdene paa deres Tid.

Ganske det samme finder Sted i vor Tid.

Det er ogsaa ganske stridende mod vor Morallæres første Begyndelsesgrunde, at der findes en Krigerkaste, men ikke desto mindre lader vore mest oplyste Samtidige, som om de slet ikke kan indse dette.

De fleste, om ikke alle oplyste Samtidige gør, hvad der staar i deres Magt for at fastholde den hedenske Livsanskuelse, der kan tjene til Berettigelse af de nuværende Tilstande, og for at skjule for sig selv og deres Medmennesker, at denne Livsanskuelse ikke længer har noget Værd ; men fremfor alt andet søger de at dølge Nødvendigheden af at tilegne sig den kristelige Livsanskuelse, fordi denne vil undergrave hele den Bygning, der er opført paa den hedenske Livsanskuelses Grundvold. De søger at opretholde den nuværende Tingenes Orden, men de tror ikke selv paa den, fordi den er forældet,

og fordi det er umuligt længere at tro paa dens Brugbarhed.

Hele vor Tids Literatur, den videnskabelige lige saa godt som den politiske og Skønlitteraturen, er paavirket af disse Forhold.

Den viser os en forbavsende Tanke-, Form- og Farverigdom, store Kundskaber og megen æstetisk Sans - men samtidigt en lige saa forbavsende Mangel paa alvorligt Indhold og en formelig Rædsel for enhver klar og bestemt Tankeudvikling! Der aabenbarer sig en udtalt Tilbøjelighed til at gaa uden om Tingene og til at benytte skæmtende og billedlige Udtryk og en lige saa udtalt Utilbøjelighed til at gaa lige løs paa Sagen, det vil sige til at drøfte Livsspørgsmaalet.

Men det er ikke nok med, at der skrives meget, der kan tage sig ganske nydeligt ud men ikke er til den mindste Nytte; der skrives ogsaa meget, der ligefrem maa kaldes svinsk og barbarisk, meget, der under en glimrende Form fører Menneskene tilbage til længst svundne Tiders Raahed og Vildhed i Sæder.

Det kan heller ikke være anderledes: naar man vil fornægte den kristne Livsanskuelse, fordi den for nogle Menneskers Vedkommende ikke stemmer med, hvad de nu en Gang har vænnet sig til, medens den efter andre Menneskers Mening vil undergrave alt bestaaende - ja saa maa man kumme tilbage til de barbariske Tiders Tænkemaade.

I vore Dage prædikes der ikke blot Patriotisme og Aristokratisme, ganske paa samme Maade som for to Tusinde Aar siden, men endog ligefrem

Epikurisme<8> og Sanselighed, og der er blot den Forskel, at man den Gang virkelig troede paa, hvad man sagde, medens de, der nu tager disse Begreber i Forsvar, ikke tror og ikke kan tro, hvad de selv siger, simpelt hen fordi det er blottet for sund Fornuft. Vi kan ikke blive staaende stille, naar alt omkring os er i Bevægelse fremad. Følger vi ikke med, gaar vi tilbage. Og det er sørgeligt at maatte sige, at selv vor Tids mest oplyste Mennesker ved deres hele Virksomhed bidrager deres til at skrue Menneskeheden tilbage til barbariske Tidens Tilstande.

Denne sørgelige Virksomhed tilkendegiver sig tydeligst paa det Omraade, hvor den hedenske Livsanskuelse i den mest koncentrerede Form har vist, at den ikke passer til vor Tid: paa Krigens, de almindelige Krigsrustningers og paa den almindelige Værnepligts Omraade.

Det er i høj Grad forbavsende at iagttage den samvittighedsløse Maade, hvorpaa oplyste Mænd betragter disse Forhold: af nogle anses de som noget forbigaaende, der er en Følge af Europas hele politiske Udvikling og nok vil bedre sig - naar man blot overlader Sagen til Diplomaterne - uden at det vil blive nødvendigt helt og holdent at omdanne den nuværende Samfundsorden; andre betragter ganske vist Forholdene som forfærdelige og grusomme men samtidigt som noget, hvorved der intet er at gøre - som en Epidemi eller som Døden. Atter andre ser ganske roligt og koldblodigt paa disse Forhold og betragter Krig som noget nødvendigt, velsignelsesrigt og ønskeligt.

Men hvordan de end saa betragter Krigen - alle er de enige om, at den er noget, som iøvrigt aldeles ikke nærmere angaar, dem, der tvinges til at deltage i den, og de tillader ikke nogen at fremkomme med det ganske naturlige Spørgsmaal, enhver jævn mand maa gøre sig: "Men hvorfor skal jeg egentlig gaa med i Krig?" Efter deres Mening er det aldeles utilstedeligt at spørge saaledes, og enhver har blot at vise slavisk Lydighed, naar Myndighederne forlanger, at han skal drage afsted; hvad han personligt mener om Krig, er dem ganske ligegyldigt.

I Nr. 9 af Maanedsskriftet "*Review of the Reviews*" (for 1891) er der fremstillet Resultaterne af den seneste Fredskongres i London<9>, og det er ikke uden Interesse at sammenholde disse med de Anskuelser, som gøres gældende fra deres Side, der som ovenfor anført mener, at de nuværende ulykkelige Forhold vil kunne bedres ved Hjælp af diplomatiske Underhandlinger mellem de forskellige Landes Regeringer.

Lad os altsaa nu lidt nærmere betragte Resultaterne af denne Kongres, der var sammensat af Mænd fra forskellige Egne af Verden, og som begyndte sin Virksomhed med en Bøn i Katedralkirken og endte den med en stor Festmiddag, Kongressen varede i fem Dage; der blev holdt en Mængde Taler, og man kom til følgende Slutninger:

1. Kongressen udtalte som sin Overbevisning, at Broderskabet mellem Individerne nødvendigvis maa føre til Broderskab mellem Folkeslagene.
2. Kongressen anerkendte, at Kristendommen

har Indflydelse paa Menneskehedens Fremskridt baade paa Politikens og Retsbevidsthedens Omraade, og derfor Vilde den paaminde Kristendommens forkyndere og alle dem, der paa anden Maade har Del i den religiøse Opdragelse, om Nødvendigheden af at udbrede Kendskab til Fredens Grundsætninger og at tilvejebringe et hjerteligt Forhold mellem Menneskene. I denne Hensigt bestemte Kongressen, at delt tredje Søndag i December Maaned ganske særligt skulde anvendes til at anskueliggøre Fredens Principer.

3. Kongressen udtalte, at det var ønskeligt, om alle Historielærere Vilde henlede Ungdommens Opmærksomhed paa den forfærdelige Ulykke, Krigene altid havde bragt over Menneskene, og paa den Omstændighed, at Krigene i de aller fleste Tilfælde var udbrudte af rent ubetydelige Aarsager<10>.

4. Kongressen fordømte den Gymnastikundervisning, der i den senere Tid var bleven indført i Skolerne under Form af Militærøvelser, og Elevernes Organisation i "Skolebataljoner" ; Kongressen vilde foreslaa, at disse militære Formationer blev omdannede til "Redningsafdelinger", og samtidigt udtalte den Ønsket om, at de, hvem det paaligger at have Tilsyn med den Maade, hvorpaa Ungdommens Opdragelse bliver ledet, vilde fremhæve Nødvendigheden af, al Skoleungdommens Tanker kommer til at beskæftige sig med Verdensfredsprincipet.

5. Kongressen udtalte som sin Overbevisning, at Folkeretslæren maa forlange, at de Folkeslag, der endnu befinder sig i vild og forsvarsløs Tilstand, netop paa Grund heraf bør tages i Forsvar

mod Uretfærdighed og Vold, og at man bør søge at holde dem ubesmittede af de Laster, der er stærkt udbredte blandt de saakaldte civiliserede Folkeslag.

Efter Kongressens Anskuelse vilde det være heldigt, om alle Nationer i denne Henseende optraadte i Overensstemmelse med hverandre.

Kongressen udtalte derhos sin oprigtige Tilslutning til de Resultater, Antislaverikonferencen i Brüssel nylig havde naaet, og som gik ud paa at bedre Forholdene blandt de afrikanske Vilde.

6. Kongressen udtalte som sin Overbevisning, at de militære Fordomme og Traditioner, der endnu har saa faste Rødder i adskillige Lande, lige som ogsaa de krigerske Taler, som ofte nok bliver holdte i de lovgivende Forsamlinger af Mænd, der er Ledere for den offentlige Mening, og de krigerske Artikler, Bladene ofte bringer, ikke saa sjældent har været indirekte Aarsag til Udbrud af Krig; det var derfor ønskeligt, om Pressen indskrænkede sig til at meddele positive Oplysninger angaaende Forholdet mellem Staterne.

Kongressen besluttede derfor at stifte et internationalt Blad, der vilde blive sat i Stand til at opfylde de Fordringer, som Kongressen mente, man maatte være berettiget til at stille til Pressen.

7. Kongressen anbefalede Nedsættelsen af en Komité, der skulde have til Opgave at yde Vejledning og Raad ved Udarbejdelsen af Forslag til Indførelse af Mønt-, Maal- og Vægtenhed lige som ogsaa til Gennemførelse af ensartede Post- og Telegraftakster med mere, da saadant vil kunne

fremme Kunst, Handel og Industri og derved bidrage til at sammenslutte Folkeslagene.

8. I Anerkendelse af den ganske overordentlige moralske og sociale Indflydelse, Kvinderne er i Stand til at udøve, opfordrer Kongressen dem til at støtte alt, hvad der kan tjene til Gavn for Verdensfreden, da Ansvar for en Fortsættelse af den nuværende Krigstilstand i modsat Fald for en meget væsentlig Del vil komme til at ramme dem.

9. Kongressen udtalte det Haab, at de evropæiske og amerikanske Foreninger til Gennemførelse af Finansreformer vilde træde sammen for at forhandle om Fastsættelse af retfærdige Bestemmelser angaaende Handelssamkvemmet mellem de forskellige Stater, navnlig ved Ophævelse af Toldafgifterne.

Kongressen gjorde gældende, at alle civiliserede Folkeslag ønsker Fredens Opretholdelse og med Utaalmodighed venter en Afslutning paa de nuværende almindelige Krigsrustninger. Selv om disse Rustninger udelukkende foretages til Selvforsvar, virker de dog fordærveligt, idet de nemlig nærer Mistilliden og samtidigt bidrager til de almindelige økonomiske Vanskeligheder, som har til Følge, at der ikke under saa heldige Omstændigheder, som ønskeligt er, kan arbejdes paa Løsningen af de Spørgsmaal, der burde staa i første Række, nemlig de Spørgsmaal, som angaar Ordningen af Arbejdsforholdene og Fattigunderstøttelsen.

10. Kongressen erklærede, at en almindelig Afvæbning vilde afgive den bedste Garanti for Fredens Opretholdelse og være det første Skridt til, at de Spørgsmaal, der for nærværende er Anledningen til

det spændte Forhold mellem Staterne, kan blive løste til almindelig Tilfredshed; Kongressen udtalte derfor Haabet om, at der i en nær Fremtid vilde blive afholdt en Konference af Repræsentanter for alle Stater i Evropa for at overveje, hvilke Skridt der burde tages for at føre til en almindelig gradvis Afvæbning.

11. Da det kunde tænkes, at en eller anden Magt ikke vilde beslutte sig til at deltage i en saadan Konference, udtalte Kongressen som sin Anskuelse, at den stat, der først bestemte sig for at hjemsende en betydelig Del af sin Hær, vilde indlægge sig stor Fortjeneste af Evropa og hele Menneskeheden og, under den offentlige Menings Tryk, nøde de øvrige Magter til at følge dens Eksempel; ved at handle saaledes vilde vedkommende Stat sikkert nok ikke blot ikke svække sig men tværtimod vinde i virkelig Styrke.

12. Da Kongressen var af den Anskuelse, at Spørgsmaalet om Afvæbning, lige som ogsaa om Fred i Almindelighed, i væsentlig Grad afhænger af den offentlige Mening, opfordrede Kongressen Verdensfredsforeningen og alle Tilhængere af Freden til at gøre virksom Propaganda, navnlig naar der foretages Valg til de lovgivende Forsamlinger, for at bevæge Vælgerne til at give deres Stemmer til de Kandidater, der erklærer sig som Tilhængere af Fred, Afvæbning og Voldgiftsretter.

13. Kongressen lykønskede Fredens Venner til den Beslutning, der var taget paa den internationale amerikanske Konference (Washington, April), som beredvilligt anerkendte Forpligtelsen til at lade

en Voldgiftsret dømme i alle Tilfælde, hvor der maatte opstaa Strid eller Uenighed, dog saadanne undtagne, der kunde medføre Fare for det ene eller det andet af de interesserede Landes Uafhængighed.

14. Kongressen henleder alle evropæiske og amerikanske Statsmænds Opmærksomhed paa denne Beslutning og udtaler som sit Haab, at lignende Aftaler i en nær Fremtid vil blive underskrevne af andre Stater, for at Konflikter i Fremtiden kan undgaas, og for at alle øvrige Magter maa føle sig opfordrede til at følge Eksemplet.

15. Kongressen udtrykte sin Tilfredshed med, at det spanske Senat (d. 16. Juli) havde vedtaget en Lov, som bemyndiger Regeringen til at overlade en Voldgiftsret Afgørelsen i alle Tvistigheder, der ikke maatte berøre Landets Uafhængighed og indre Forhold.

Kongressen udtalte ligeledes sin Glæde over, at det norske Storting og det italienske Parlament nyligt havde vedtaget Beslutninger i samme Retning.

16. Kongressen besluttede en officiel Henvendelse til de vigtigste politiske, religiøse og kommercielle Selskaber samt Arbejderforeninger for at anmode dem om i Andragender til Regeringerne at fremhæve Nødvendigheden af, al der bliver oprettet Voldgiftsdomstole til Paakendelse af internationale Tvistigheder.

17. Da det er indlysende for Kongressen, 1) at alle Fredsforeninger har sat sig til Formaal at hidføre en international, juridisk Ordning mellem de enkelte Stater, og 2) at Neutralitetserklæringer i Kraft af internationale Overenskomster maa betragtes

som et Skridt fremad mod en saadan juridisk Ordning, lige som de jo ogsaa formindsker Antallet af de Omraader, indenfor hvilke der i det hele taget kan føres Krig, anbefaler Kongressen en større Anvendelse af Neutralitetserklæringerne og udtaler Haabet om: a) at alle de Traktater, der for nærVærende garanterer visse Stater Neutralitet, maa blive opretholdte eller, hvis det er nødvendigt, maa blive ændrede paa en saadan Maade, at de bliver endnu mere virksomme, enten ved at der gives dem en endnu større Udstrækning, eller ved at der stilles Fordring om, at Fæstninger, som altid snarere er en Fare end en Garanti for Neutraliteten, skal sløjfes; b) at der afsluttes nye internationale Overenskomster, der i Henhold til vedkommende Befolkningers Ønsker garanterer endnu flere Staters Neutralitet.

18. Afdelingskomitéen foreslaar:

I. at Verdensfredsforeningens<11> følgende Kongresmøder sammenkaldes enten umiddelbart forinden Afholdelsen af en af de aarlige Konferencer af Parlaments- og Rigsdagsmedlemmer fra alle Lande, eller dog umiddelbart derefter og i den samme Stad; II. af Behandlingen af Spørgsmaalet om et internationalt Fredselement udsættes paa ubestemt Tid; III. at følgende Resolutioner vedtages:

a) at der skal udtales Tilfredshed med, at den presbyterianske Kirke i de Forenede Stater har foreslaet Hovederne for alle religiøse Samfund i Kristenheden at komme sammen for i Fællesskab at drøfte de Midler, der bør anvendes for at bringe

det til, at internationale Stridigheder for Fremtiden ikke afgøres ved Krig men ved en international Voldgiftsrets Kendelse; og b) at der i Kongressens Navn udtales en dybtfølt Ærbødighed for Aurelio Saffis Minde, den storeitalienske Jurist, der til sin Død var Medlem af den internationale Freds- og Frihedsligas Komité<12>. - IV. at de Beslutninger, denne Kongres tager, og som erhverder Præsidentens Underskrift, overalt, hvor det paa nogen Maade lader sig gøre, ved Deputationer af indflydelsesrige Mænd skal overrækkes til Statsoverhovederne i alle civiliserede Lande; V. at Organisationskomitéen bemyndiges til at foretage nødvendige Rettelser i de Resolutioner, der her vedtages af Kongressen; vi. at følgende Resolutioner vedtages:

a) en Tak til de Mænd, der har indtaget Forsædet i de forskellige Møder, Kongressen har afholdt; b) en Tak til Præsidenten, Sekretærene og Medlemmerne af Kongressens Bureau; c) en Tak til Medlemmerne af de forskellige Afdelingskomitéer; d) en Tak til Pastorerne Cannon Scott Holland, Dr. Reuen Thomas og Morgan Gibbon for de Prædikener, de holdt ved Kongressens Aabning, lige som en Anmodning til dem om at overlade Kongressen en Afskrift af deres Taler, for at de kan blive trykte; endvidere en Tak til St. Paul Katedralens, City-Templets og Stamford Hills Kongregationskirkes Værger, fordi de har givet deres Tillidelse til Afbenyttelsen af disse Bygninger under Kongressens Møder;

e) en Takskrivelse til Hds. Majestæt for Tilladelsen til at besøge Windsor Castle; f) en Tak til Lord Mayoren med Gemalinde, til Hr. Passmore Edwards og andre Venner, der har vist Kongressens Medlemmer Gæstfrihed. - 19. Kongressen tolkede den Højeste sin inderligste Tak for den beundringsværdige Samdrægtighed og Enighed, der havde gjort sig gældende paa dens Møder, hvor en saa stor Mængde Mænd og Kvinder af mange forskellige Nationer og Trosbekendelser havde indfundet sig for i Fællesskab at tage Del i Kongressens Arbejder og bidrage til at naa et lykkeligt Resultat.

Kongressen udtalte slutteligt som sin faste og urokkelige Overbevisning, at Fredssagen og de Principer, der var bleven hævdede paa Kongressen, tilsidst vil vinde Sejr." - -

Kongressens Grundtanke er altsaa den, at det maa anses som nødvendigt:

1) ved ethvert Middel at indprente alle MenneSker, at Krigen er en stor Ulykke, medens Freden er en stor Velsignelse; 2) at gøre det indlysende for Regeringerne, at international Voldgiftskendelse er langt at foretrække for Krig, og at det derfor vil være ønskeligt og nødvendigt at skride til Afvæbning.

Kongressen paakalder Historielæreres, Kvinders og Præsters Hjælp for at naa det førstnævnte af de to Hovedpunkter; navnlig skal Præsterne hvert Aar, den tredje Søndag i December Maaned prædike om al den Ulykke, Krig fører med sig, og om al den Velsignelse, der er forbunden med Fred.

Det andet Hovedpunkt tænkes naaet ved at anmode Regeringerne om at opløse deres Hære og lade Stridsspørgsmaal afgøre af Voldgiftsdomstole i Stedet for ved Krige.

Det tager sig jo meget smukt ud saaledes at prædike for Menneskene om Krigens Ulykker og Fredens Velsignelser! Man maa dog vel erindre, at Fredens Velsignelser har været meget vel kendte af Menneskene, saa længe der har været Mennesker til, og det bedste, man har kunnet ønske sine Medmennesker, har fundet sit Udtryk i Hilsenen "Fred med Dig!"

Hvad skal det saa nytte at prædike herom ?

Ikke blot de Kristne men ogsaa Hedningerne, der levede for Tusinder af Aar siden, kendte meget godt Krigens Rædsler og Fredens Velsignelse., saa at det er ganske overflødig at anmode Evangeliets Forkyndere om at prædike over dette Emne paa den tredje Søndag i December Maaned.

Den Kristne maa prædike herom hver eneste Dag hele Livet igennem; hvis Kristne og Kristendommens Forkyndere ikke gør det, maa de have deres Grunde derfor. Og saa længe disse Grunde ikke fjernes, vil alle Formaninger blive uden Virkning.

Det vil være endnu mere virkningsløst at opfordre Regeringerne til at opløse deres Hære og i paakommende Tilfælde henvende sig til Voldgiftsdomstolene for at faa deres Stridigheder afgjorde.

Regeringerne véd nemlig meget vel, hvor vanskeligt og byrdefuldt det er at stille Hære paa Benene

og at underholde den; naar de altsaa, til Trods for at de véd delte, dog anspænder alle deres Kræfter for at holde store Hære under Vaaben, kan man deraf slutte sig til, at de anser det for umuligt at forholde sig anderledes, og de Opfordringer, Kongressen har i Sinde at rette til dem, vil derfor ikke tjene til det aller mindste. Men det er noget, man ikke er tilbøjelig til at indse, og man gaar og haaber paa, at det skal lykkes at finde en Kombination, som kunde foranledige Regeringerne, der jo fremkalder Krigene, til at lægge Baand paa sig selv i denne Henseende. - "Kan vi blive fri for Krig?" er Overskriften paa en Artikel i "*Review of the Reviews*", og der fremsættes bl. a. følgende Bemærkninger:

"Alle er enige om, at hvis der nu udbrød en Krig i Evropa, vilde den have Følger, som kunde sammenlignes med Virkningerne af de store Folkevandringer. Hele Folkeslags Tilværelse vilde blive sat paa Spil, og grundet derpaa vilde Krigen blive blodig, fortvivlet og grusom.

"Dette i Forbindelse med den Kendsgerning, at de Krigsredskaber, den moderne Videnskab har opfundet; en saa ganske overordentlig ødelæggende, er Grunden til, at man betænker sig paa at udslynge en Krigserklæring, og at man opretholder den nuværende Tilstand, der kan vedblive paa ubestemt Tid men rigtignok kræver saa store Udgifter til fortsatte og forøgede Rustninger, at den udmatter Evropas Stater og truer med at skabe en

Elendighed, som ikke er meget mindre, end Følgen af en Krig vilde være.

"Ved at tænke over disse forfærdelige Forhold har nu Mænd fra forskellige Lande søgt at finde Midler til at forebygge det forfærdelige Slagteri, der truer os, eller dog at mildne Følgerne af det.

"Forskellige Spørgsmaal, som staar, i Forbindelse med disse Forhold, er jo netop ligne under Overvejelse af Fredskongressen, der i en nær Fremtid sammentræder i Rom<13>, og et Skrift, der for nylig er offentliggjort i Frankrig, behandler ligeledes Muligheden af en almindelig Afvæbning.

"Der kan desværre næppe være nogen Tvivl om, at der - saaledes som Forholdene for nærværende er i de fleste evropæiske Stater, der ikke samarbejder men lader sig lede af modstridende Interesser - intet Haab er om at faa Krig afskaffet. Det vilde være urigtigt at gøre sig Illusioner i saa Henseende; derimod tør man vel haabe paa, at der efterhaanden vil blive truffet saadanne Ordninger og taget saadanne Bestemmelser, at de Rædsler, som er forbundne med Tvekamp mellem Folkeslagene, kan blive noget begrænsede.

"Man vilde ligeledes gøre sig Illusioner, hvis man regnede paa en almindelig Afvæbning; vore Læsere véd, at dette af nærliggende Grunde for øjeblikket er umuligt (Forfatteren mener naturligvis hermed, at Frankrig ikke vil være i Stand til at afvæbne, førend det har faaet Hævn over Tyskland); den offentlige Mening er endnu ikke beredt til at modtage Afvæbningsforslag, og desuden er Forholdet

mellem forskellige af Europas Stater ikke af den Beskaffenhed, at saadanne Forslag vilde have Udsigt til at nyde Fremme.

"Hvis en af Staterne vilde søge at tvinge en af de andre til at afvæbne, blev en Krigserklæring vistnok den uundgaaelige Følge heraf.

"Imidlertid kan der næppe være nogen Tvivl om, at en Tankeudveksling mellem de nærmest interesserede Regeringer til en vis Grad kunde være til Nytte; den kunde jo nemlig medvirke til, at der blev banet Vej for den gode Forstaaelse, som er den første Betingelse for, at der i det hele taget kan føres Underhandlinger med Udsigt til et godt Resultat, og den kunde maaske muliggøre en betydelig Nedsættelse af de militære Udgifter, der knuger Europas Folk og er en væsentlig Hindring for Løsningen af det sociale Spørgsmaal, som enhver Regering maa og skal søge at løse, hvis det skal lykkes den at undgaa en Krig indad til.

"I ethvert Tilfælde maatte man kunne forlange en Indskrænkning af de militære Udgifter, der jo efter Krigskunstens nuværende Fordringer skal gøre det muligt at rykke ind i Fjendens Land 24 Timer efter, at Krigserklæringen har fundet Sted, og at levere del afgørende Slag senest en Uge derefter.

"Vore Bestræbelser maa gaa ud paa at gøre det umuligt for Staterne at overfalde hverandre med blot 24 Timers Varsel." - Det er Maxime du Camp¹⁴, som skriver dette.

Han fremsætter følgende Forslag:

1) Der skal hvert Aar afholdes en diplomatisk Kongres.

2) Ingen Krig maa erklæres førend to Maaneder efter den Tildragelse (incident), der giver Anledning til Strid.

(Det vilde blive meget vanskeligt at bestemme, hvilken Tildragelse der skulde anses for Stridsaarsagen; thi naar det først trækker op til Krig, er der ingen Mangel paa "Anledninger", og saa maatte det først afgøres, fra hvilken af de mange forskellige Anledninger de to Maaneder skude regnes).

3) Ingen Krig maa erklæres, førend der er bleven foretaget almindelig Afstemning derover i de Lande, del, bereder sig til at deltage i den.

4) Fjendtligheder maa ikke aabnes førend en Maaned efter Krigserklæringen. - "Ingen Krig maa erklæres ... Fjendtligheder maa ikke aabnes ... , o. s. v."

Men hvem skal paase, at dette overholdes?

Hvem skal tvinge Staterne til at rette sig derefter?

Hvem skal tvinge dem til at afvente Fristens Udløb?

Det skal de andre Magter.

Men disse andre Magter er jo ogsaa Stater, der skal holdes indenfor de rette Grænser - og hvem skal da paase dette? Hvem skal tvinge dem til at overholde de Aftaler, der er truffet?

Det skal den offentlige Mening.

Men er den offentlige Mening saa stærk, at den kan tvinge Regeringerne til ikke at begynde Krig, førend der er gaaet en vis bestemt Tid, vil den ogsaa være stærk nok til helt og holdent at forhindre Regeringerne fra at erklære Krig.

Men der kan jo tænkes en saadan Ligevægt

(pondération des forces) mellem de Stridskræfter, de forskellige Stater har til deres Raadighed, at ingen af dem vil føle sig fristet til at begynde paa noget krigerisk Foretagende.

Ja, det har man prøvet, og man prøver derpaa endnu den Dag i dag; "den hellige Alliance" er ét Eksempel paa dette; "Tripelalliancen" er et Eksempel paa det samme.

Men om nu alle Magter var enige! Hvis alle Magter, var enige, saa vilde der sikkert nok ikke være Fare for nogen Krig - men saa var Voldgiftsdomstolene jo ogsaa overflødige.

"En Voldgiftsdomstol! Voldgift skal træde i Stedet for Krig. Stridsspørgsmaal skal afgøres af en Voldgiftsret. Alabamaspørgsmaalet blev afgjort af en Voldgiftsdomstol, og det Stridsspørgsmaal, der opstod i Anledning af Karolinaøerne, blev henvist til Pavens Afgørelse, Schwejtz, Belgien, Danmark og Holland har alle erklæret, at de foretrækker Voldgift for Krig."

Saa vidt jeg véd, har Monako afgivet en lignende Erklæring. Men det er blot uheldigt, at Tyskland, Rusland, Østrig og Frankrig ikke hidtil har udtalt sig i samme Retning.

Det er forbavsende, hvor Mennesker er i Stand til at gøre sig skyldige i Selvbedrag, naar de mener, at det er nødvendigt.

At Regeringer skulde beslutte sig til at lade deres Stridigheder afgøre ved Voldgift og til at hjemsende deres Hære! Tvistighederne mellem Rusland og Polen, mellem England og Irland, mellem Østrig og Bøhmen, mellem

Tyrkiet og de slaviske Stater paa Balkanhalvøen mellem Frankrig og Tyskland - de skulde kunne bilægges af en Voldgiftsret! Saa kunde man akkurat lige saa godt rette det Forlangende til Købmænd og Vekselerere, at de skulde sælge alt til Indkøbspris, foretage alle Omsætninger gratis og afskaffe Pengene, der jo som Følge heraf vilde blive ganske overflødige.

Men da Handels- og Bankomsætninger ikke bestaar i andet end at sælge Varen dyrere, end den er købt, saa vilde et saadant Forlangende blive ensbetydende med et Forlangende om, at de, der lever af saadanne Omsætninger, skulde standse deres Virksomhed. Men ganske det samme er Tilfældet med Regeringerne: at forlange at Regeringerne, at de aldrig maatte anvende Magt men afgøre deres Stridigheder i Overensstemmelse med Ret og Billighed, vilde være akkurat det samme som at forlange, at de skulde gøre Ende paa deres egen Regeringsvirksomhed, og det er noget, ingen Regering nogensinde vil kunne gaa ind paa.

Intelligente Folk danner Selskaber (der er mange saadanne Selskaber, flere end hundrede), træder sammen i Kongresser (i Lighed med dem, der nyligt er bleven afholdte i London og Paris og snart skal afholdes i Rom), de indleverer Adresser, deltager i Festmaaltider, holder Taler og grundlægger Blade, der har til Opgave ved enhver Lejlighed at bevise, at Nationerne, der er tvungne til at holde Millioner af Soldater under Vaaben, er nær ved at segne under Byrden, at disse Forhold er i Strid med Folkets Følelser, Ønsker og Interesser, og at

del (ved al skrive i de nævnte Blade og ved at holde en Mængde Taler) meget vel vil kunne lade sig gøre at faa alle Mennesker til at leve i Samdrægtighed med hverandre, saa at der ikke længer vil findes modstridende Interesser, som skiller dem, og derfor ingen Anledning til Krig mellem dem.

Da jeg var en lille Dreng, sagde man mig, at jeg blot behøvede at strø Salt paa Halen af en Fugl, naar jeg vilde fange den. Jeg tog Salt i min Haand og løb efter Fuglen, men del gik snart op for mig, at man blot havde villet gøre Løjer med mig: naar jeg kunde komme Fuglen saa nær, at jeg kunde strø Salt paa den, vilde jeg akkurat lige saa godt kunne tage den uden al bruge Salt dertil.

Del var ingen Skade til, om Folk vilde tænke lidt herover, naar de læser Bøger og Artikler, der omhandler Voldgift og Afvæbning.

Kan man strø Salt paa Halen af en Fugl, da er det, fordi den ikke kan eller vil flyve sin Vej, og saa kan man lige saa godt straks tage den med sine Hænder. Naar en Fugl har Vinger og ikke ønsker at blive fanget, vil den ikke lade nogen komme sig sad nær, at han kan strø Salt paa Halen af den, thi det er et Særkende for Fuglen at flyve. Paa samme Maade er det et Særkende for Regeringerne ikke at lyde men at fordre Lydighed.

En Regering er kun Regering, saa længe den ikke behøver at adlyde og kan skaffe sig Lydighed; en Regerings Bestræbelser vil altid gaa i denne Retning, og den vil aldrig godvillig give Afkald paa sin Magt.

Misforstaaelsen kommer af, at de lærde Jurister

baade bedrager sig selv og andre, der véd, at de i deres Bøger giver en helt urigtig Forklaring af, hvad en Regering egentlig er. En Regering er nemlig en Samling af Mænd, der har sluttet sig sammen for at undertrykke alle de andre; de er derimod ikke, saaledes som fremstillet i de lærde Juristers Skrifter, de lovlige Repræsentanter for Statsborgernes Samfund. Det er noget, Juristerne nu saa længe har indbildt sig selv og andre, at de tilsidst er komne til at tro paa, at del virkelig forholder sig saaledes, og man kan tit og mange Gange have Lejlighed til at høre, hvorledes de for ramme Alvor vil gøre gældende, at Regeringerne lader sig lede af Retfærdighedshensyn. Men lige fra Cæsar til Napoleon og fra Napoleon til Bismarck viser Historien, at Regeringerne i Virkeligheden altid krænker Retfærdigheden; de kan heller ikke gøre anderledes.

Retfærdighed kan ikke have nogen bindende Kraft for den, der har Soldater (bedragne og dresserede Mennesker) til sin Raadighed og ved Hjælp af dem hersker over alle de andre, Som Følge heraf er det ganske umuligt at faa en Regering til at gaa ind paa at hjemsende disse dresserede Slaver, hvorpaa hele dens Magt og Indflydelse beror.

Det er altsaa paa den Maade, som i det foregaaende vist, af en Del af vor Tids oplyste Mennesker tager Stilling til de Forhold, hvorunder Menneskeheden sukker, og vi har set, hvorledes de mener at kunne bedre dem.

Men fortæl blot disse Mennesker, at det hele beror paa, hvorledes hvor enkelt stiller sig overfor

det moralske og religiøse Spørgsmaal, enhver Mand nutildags maa gøre sig selv: "Handler jeg ret eller uret, naar jeg tager Del i Militærtjenesten?" - Alle oplyste Mennesker vil blot trække paa Skuldrene og ikke nedlade sig til at høre, hvad Du kan have at sige herom, eller til at imødegaa Dig. De mener jo, at Spørgsmaalet kan løses ved at vedtage Adresser, skrive Bøger, vælge Formænd, Viceformænd og Sekretærer og saa ved at holde Taler snart i en By, snart i en anden; de mener, at alle disse Skriverier, al den megen Talen vil føre til, at Regeringerne holder op med at udskrive Soldater, skønt de ikke har andel at støtte sig til, at de vil lytte til Talerne og sende deres Tropper Hjem, skønt de derved kommer til at staa forsvarsløse ikke blot over for deres Naboer men ogsaa overfor deres egne Undersaatter.

Saa kunde man akkurat lige saa godt vente, at Røvere, der havde bastet og bundet nogle fredelige rejsende og nu beredte sig til at plyndre dem, skulde lade sig røre af deres Bønner om at løse de smertende Reb og lade dem fortsætte deres Vej.

Men der er virkelig Folk, som tror det og har forfærdelig travlt med at deltage i Fredskongresser, holde Taler og skrive Bøger. Og vi kan være ganske sikre paa, at Regeringerne vil udtrykke deres Sympati for hele denne Virksomhed og lade, som om de skænker den deres Understøttelse. Paa samme Maade giver Regeringerne det Udseende af, at de støtter Maadeholdsbevægelsen, medens de i Virkeligheden for en meget stor del lever af Be

folkningens Drikfældighed; *) de giver det Udseende af, at de fremmer Folkeoplysningen, skønt deres Styrke netop er bygget paa Befolkningens Uvidenhed; de gør sig til af at værne den konstitutionelle Frihed, skønt Mangel paa Frihed netop giver dem Kraft; de giver det Udseende af, at de er nidkære for at forbedre de fattige Klassers Kaar, skønt det gælder deres Eksistens, hvis de ikke undertrykker dem; de lader, som om de understøtter Kristendommen, skønt Kristendommen netop gør Ende paa alt, hvad der hedder Regering.

For at blive i Stand til at gøre alt dette har Regeringerne allerede for længe siden vist deres Interesser for Maadeholdsbevægelsen, skønt denne ikke vil være i Stand til at gøre en Ende paa Drukkenskaben; de har udarbejdet Programmer for Udbredelse af Oplysning blandt Befolkningen men saaledes affattede, at Oplysningen i Virkeligheden bliver modarbejdet; de har givet frie Forfatninger, der ikke er nogen Hindring for vilkaarlig Udøvelse af Magten; de tager sig af Arbejderne paa en saadan Maade, at disse vedbliver at være Slaver, og de har lavet en Kristendom, der skal bruges til at støtte Magthaverne, ikke til at gøre dem ganske overflødige.

Men Regeringerne har endnu en Opgave: de skal vise deres Interesse for Fredens Bevarelse.

*) Her, som paa forskellige andre Steder i dette Arbejde, har Tolstoj nærmest de russiske Forhold for Øje. Som oplysende Forklaring maa tjene, at Ruslands Indtægter for Aaret 1894 er beregnede til 1083,601,526 Rubler, hvoraf 268,095,739 Rubler af Akcisen paa Brændevin.

O.A.

Regeringerne eller Fyrsterne, der forhandler med deres Ministre, har i deres Magt at afgøre, om Massemyrderierne skal begynde allerede iaar eller først næste Aar. De véd meget godt, at al den megen Talen om Fred ikke vil kunne hindre dem i, naar som helst det maatte behage dem, at sende Millioner af Mænd til Slagtebænken; men de lytter med synlig Tilfredshed til, hvad Fredstalerne har at sige, opmuntrer dem og viser dem deres Deltagelse.

Det er nemlig saa langt fra at være til Skade for Regeringerne, at det tværtimod kun kan gavne dem, thi det afleder Opmærksomheden fra det vigtige og mest brændende Spørgsmaal: gør man Ret eller Uret i at underkaste sig Militærtjeneste, naar man bliver kaldet til Fanerne?

"I skal se," hedder det fra Regeringernes Side, "der kommer snart bedre Tider, takket være Alliancerne, Kongresserne, Bøgerne og Bladartiklerne; men imedens gør I bedst i at trække i Uniformen og uddanne Jer til Gavn for os."

Og de højtplyste Herrer, der lader afholde Fredskongresser og skriver Afhandlinger, er i fuld Overensstemmelse med Regeringerne.

Denne Opfattelse af de nuværende Forhold er Ubetinget den, der mest tiltaler Regeringerne, og de støtter den derfor paa bedste Maade.

Men der er en anden Opfattelse, som har noget sørgmodigt ved sig. Der er nemlig Folk, som hævder, at Kærligheden til Fred og Uundgaaeligheden af Krig ganske vist fremkalder en rædselsfuld Brydning i Menneskehedens Tilværelse, men at der nu

en Gang ikke er noget at gøre ved den Sag; Skæbnen har bestemt det saaledes.

De, der udtaler sig i denne Retning, er for Størstedelen fintfølede og højtbegavede Mænd, der tydeligt nok indser, at Krig er, noget dumt, barbarisk og grusomt, men som alligevel og ubegribeligt nok ikke kan se og ikke gør sig den Ulejlighed at søge, om der dog ikke skulde findes en Udvej, saa at Menneskeheden kunde slippe ud af denne forfærdelige Tilstand ; det ser næsten ud, som om det er dem en særlig Tilfredsstillelse at rive op i Saaret ved stadig at betone, hvor ulykkelig Menneskeheden egentlig er.

Den berømte franske Forfatter Guy de Maupassant er en typisk Repræsentant for den Klasse Mennesker, der her tales om. Han anstiller efterfølgende Betragtninger, medens han fra sin Lystyacht ser paa, hvorledes franske Soldater bliver indeksererede og øvede i Skydning:

"Der farer en Gysen igennem mig, blot jeg tænker paa det Ord Krig; det er, som om man talte til mig om Troldtøj eller Inkquisition, om unaturlige, grusomme Uhyrer i længst forsvundne Dage.

"Naar man taler om Menneskeædere, smiler vi overlegent, thi vi føler, at vi staar saa uendelig højt over disse Vilde. Men hvor finder vi de Vilde? hvor er de egentlige Vilde? Er det dem, der kæmper for at spise deres Fanger, eller er det dem, der kæmper og slaar ihjel, blot for at slaa ihjel ?

"Se blot, hvor Soldaterne paa Kommando styrter fremad og skyder; de er alle mærkede til Døden

lige som Faarene i den Flok, Slagterne driver frem ad Vejen. De vil falde paa en eller anden Mark med kløvet Pande eller med en Kugle i Brystet.

Og det er unge Mænd, der kunde arbejde og gøre sig nyttige.

"Deres Fædre er gamle og svagelige; deres Mødre har elsket dem, fra de blev fødte, har i tyve Aar passet og plejet dem saaledes, som kun en Moder kan gøre det - og om et halvt eller maaske om et helt Aar faar hun Meddelelse om, at hendes Søn, hendes egen prægtige Dreng, hvem hun har ofret alt, sine bedste Tanker og sin ømmeste Kærlighed, er bleven slængt i en Grav som en død Hund, efter at han først var bleven lemlæstet af en Kanonkugle og søndertrampet under Hestenes Hove... Og hun spørger: hvorfor har de dog dræbt den kære Dreng, hendes Haab, hendes Stolthed, hendes Liv ? Hun véd det ikke. Ja, hvorfor?

"Krig! Slaa ihjel! hug ned! myrd! Ja, i vort civiliserede, højttoplyste, filosofiske Aarhundrede har vi virkelig særlige Skoler, hvor der gives Undervisning i at dræbe, dræbe med Sikkerhed paa lange Afstande, dræbe saa mange som muligt paa én Gang, dræbe stakkels Mennesker, der aldrig har gjort os den ringeste Fortræd, den Lov og Dom dræbe Mennesker, der har Familie at ernære! "Og det mærkeligste af alt er dog, at Folkene ikke gør Oprør mod deres Regeringer, ligegyldig om det er Monarkiske eller republikanske Regeringer. Det mærkeligste af alt er, at ikke Samfundet gør Oprør, blot naar Ordet Krig nævnes.

"Ak! vi skal bestemt altid vedblive at leve under Vægten af de samme modbydelige og forbryderiske Fordomme, de samme bloddryppende Tanker, som vi kender fra vore barbariske Forfædres Tid. Menneskene har altid været som vilde Dyr, de vil vedblive at være det og vil kun lade sig lede af Instinktet.

"Hvem anden end netop Victor Hugo vilde have undgaaet Straf for det Raab paa Befrielse og paa Sandhedens Sejr, han opløftede gennem disse Ord:

"Man begynder nu at give Magt Navn af Vold, og Magten dømmes; Krig bliver stævnet for Domstolen; den civiliserede Menneskehed fordømmer Krigen og er ved at udarbejde Anklageskrifter mod alle Erobrere og Hærførere. Menneskeheden begynder at forstaa, at Forbrydelsens Størrelse ikke kan tjene til Undskyldning; hvis Mord er en Forbrydelse, kan Masmord ikke blive en mindre Forbrydelse; hvis Røveri er en vanærende Handling, kan Erobring ikke blive en glørværdig Handling.

Lad os raabe denne uforvanskelige Sandhed ud til alle Verdenshjørner! Lad os vanære Krigen!"

"Det er kun tom Vrede, " vedbliver Maupassant, "en Digtets Vredesudbrud; Krig staar nu i højere Anseelse end nogensinde før.

"En fremragende Specialist paa dette Omraade, den geniale Menneskeslagter von Moltke, har en Gang udtalt sig paa følgende mærkværdige Maade i sit Svar paa en Henvendelse til ham fra Fredssagens Delegerede:

"Krig er en hellig og guddommelig Indretning; Krig er en af Verdens helligste Love; den vedlige

holder alle store og ædle Følelser hos Mennesket:

Ære, Uegennyttighed, Godgørenhed og Tapperhed; den hindrer den, kort sagt, i at synke ned i den afskyeligste Materialisme." "

"At samle fire Hundrede Tusinde Mand i Hjorder, at lade den marchere uden Ophold, Dag og Nat, uden at de faar Lov til at tænke paa noget, læse og lære noget, uden at de er til Nytte for nogen, lade dem hvile ud i Mudder, sove i Smuds, lade dem leve som Dyr eller i en stadig omtaaget Tilstand, lade dem plyndre Stæder, nedbrænde Landsbyer, tilintetgøre hele Befolkningers Velstand; derpaa at lade dem tørne sammen med en anden Transport Menneskekød, lade dem styrte sig over den, lade Strømme af Blod flyde, lade dem dække Jorden med blodige og lemlæstede Legemer, lade dem skyde ned eller ofre Arme og Ben til aldeles ingen Nytte og sad lade dem begrave henne i et Hjørne af SlagMarken, medens deres gamle Forældre, deres Hustruer og Børn dør af Sult - det er det, man forstaar ved at hindre dem i at synke ned i den afskyeligste Materialisme! "Krigsfolk er Verdens Pest. Vi bekæmper Naturen, Uvidenheden og Hindringer af enhver Art for at gøre vor elendige Tilværelse en Smule lettere at udholde. Lærde - Menneskehedens Velgørere - ofrer hele deres Liv paa at finde Midler til at hjælpe deres Medmennesker og mildne deres Lod; de ofrer alle deres Kræfter herpaa, gør den ene Opdagelse efter den anden til Gavn for Menneskeheden, de udvider Grænserne for den menneskelige Viden og Forstand, forøger for hver Dag, som gaar,

det rige Kundskabsfond, der er Menneskenes Eje, og hver Dag forøger de deres Medmenneskers Velvære, Rigdom og Kraft.

"Saa udbryder der en Krig. I Løbet af seks Maaneder har Generalerne tilintetgjort Frugten af tyve Aars Anstrengelser, Udholdenhed og Genialitet - det er det, man forstaar ved at hindre Menneskeheden i at synke ned i den afskyeligste Materialisme! "Vi har set den, Krigen. Vi har set, hvorledes Mennesker blev som vilde Dyr, hvorledes de som afsindige slog ihjel for Fornøjelsens Skyld eller grebne af Rædsel for at vise sig tapre eller for at kunne prale deraf. Vi har set, hvorledes de med Tilsidesættelse af enhver Følelse for Lov og Ret nedskød værgeløse og fredelige Medskabninger, som de traf paa deres Vej, og som de fik Mistanke til, blot fordi de var slagne med Rædsel. Vi har set dem skyde paa Hunde, der stod bundne ved deres Herres Dør, blot for at prøve deres nye Revolvere; vi har set dem skyde til Skive efter Køer, der laa paa Engen, til aldeles ingen Nytte, blot for at skyde, blot for deres Fornøjelsens Skyld - det er det, man forstaar ved at hindre Menneskeheden i at synke ned i den afskyeligste Materialisme! "Bryde ind i et Land, stikke den Mand ned, der forsvarer sit Hus, blot fordi han er klædt i Bluse og ikke bærer Soldaterhue, brænde Hytterne ned over Hovedet paa stakkels Mennesker, der ikke har et Stykke Brød at spise, sønderslaa Møbler, stikke forskellige Ting til sig, drikke den Vin, de finder i Folks Kældere, skænde Kvinder paa aaben

Gade, brænde Krudt til Millioners Værdi og lade Elendighed og Sygdom rase overalt, hvor de drager frem - det er det, man forstaar ved at hindre Menneskeheden i at synke ned i den afskyeligste Materialisme! "Hvad har de nu udført, disse Krigere? Hvori bestaar deres Heltebedrifter? I intet. Har de, naar alt kommer til alt, opfundet og udtænkt det allermindste ? Jo, Geværer og Kanoner. Det er alt, "Hvad er det, Grækenland har efterladt os?

Statuer og Skrifter. Er det Erobringer, eller er det Aandens Frembringelser, der har skabt Grækenlands Storhed? Var det Persernes Indfald i Landet, der frelste Grækenland fra at synke ned i den afskyeligste Materialisme? Blev Rom frelst og genfødt ved Barbarernes Angreb? Har Napoleon maaske fremmet den mægtige Aandsbevægelse, der blev rejst af Filosoferne i Slutningen af forrige Aarhundrede ?

"Naar Regeringerne mener, at de har Ret til saaledes at tilintetgøre Folkene, er det ikke saa mærkværdigt, at Folkene ogsaa mener, at de kan have Ret til at tilintetgøre Regeringerne.

"De griber til Selvforsvar, og det gør de ret i.

Ingen har Ret til at regere over andre, naar han ikke regerer til Gavn for dem. Og den, der regerer, er lige saa forpligtet til at undgaa Krig, som en Skibsfører er forpligtet til at undgaa Stranding.

"Naar en Skibsfører har sat sit Skib til, bliver Sagen gjort til Genstand for Undersøgelse, og viser det sig, at han har været forsømmelig eller blot udygtig, bliver han straffet.

"Hvorfor bliver Regeringen ikke sat under Anklage efter enhver Krigserklæring? Hvis Folket blot forstod dette, hvis det blot satte sig til Doms over enhver Regering, der vil føre det ud til Myrderi; hvis det blot vilde nægte at lade sig dræbe til ingen Nytte; hvis det blot vilde vende de Mordvaaben, det har modtaget, imod dem, der har udleveret disse Vaaben, saa vilde Krig samme Dag ophøre. Men den Dag vil aldrig oprinde. " - -

Forfatteren har Øjet aabent for alle Krigens Rædsler. Han ser klart, at de er en Følge af, at Regeringerne fører Folkene bag Lyset og tvinger dem til at gaa ud for at myrde og lade sig myrde, uden at de selv har nogen Fordel deraf. Han indser ogsaa, at de Mænd, der danner Hæren, meget vel kunde vende deres Vaaben mod Regeringen og sætte den under Anklage. Imidlertid tror han, at dette aldrig vil ske, og at det derfor aldrig vil blive muligt at komme bort fra den nuværende Tilstand.

Han indrømmer, at Krig er forfærdelig men uundgaaelig, men han mener, at Regeringernes Fordring om, at alle unge Mænd skal gøre Soldatertjeneste, er lige saa uundgaaelig som Døden, og at Krig aldrig vil ophøre, fordi Regeringerne altid maa ønske Krig.

Saaledes skrev denne højtbegavede, alvorlige Forfatter, som var i Besiddelse af denne Evne til at trænge ind til selve Sagens inderste Kerne, der er ejendommelig for den virkelige Digternatur. Han

fremstiller for os alt det rædselsfulde, der er en Følge af Modsætningen mellem Menneskenes Moralfølelse og deres Handlinger; men han gør ikke noget Forsøg paa at hæve denne Modsætning, og man faar det Indtryk, at han mener, at den ikke kan hæves, og at den er som en tragisk Digtning i Menneskehedens Liv.

En anden Forfatter, der ikke er mindre højtbegavet, Edouard Rod, skildrer med endnu livligere Farver al den Grusomhed og alt det Vanvid, der betegner de nuværende Samfundsforhold; men han dvæler ogsaa udelukkende ved den tragiske Side af Sagen, og han hverken tænker paa eller forudsætter Muligheden af, at der kunde ske en Ændring deri.

"Hvortil kan det nytte at gøre eller forberede noget godt i disse Tider?" spørger han, "og hvorledes kan vi faa Lejlighed til at lægge vor Menneskekærlighed for Dagen under de nuværende forvirrede Forhold, hvor Morgendagen truer os? Alt, hvad vi har paabegyndt, alle de Planer, vi lægger, alle de Foretagender, vi tænker paa, den Smule godt, vi muligvis; kunde udrette - vil det ikke altsammen blive fejlet bort af det Uvejr, der trækker op?"

"Overalt ryster Jorden under vore Fødder, og Stormsnyer, der ikke vil skaane os, taarner sig op i vor Horisont.

"Ja, naar vi saa endda ikke havde andet at frygte for end denne Revolution, som man holder op for os som et Skræmmebillede! Jeg kan nemlig ikke lænke mig et mere modbydeligt Samfund end det nuværende, og jeg er derfor egentlig mere skeptisk end ængstelig med Hensyn til, hvad der skal 1 Enrico Ferri 1856-1929. Italiensk kriminalist og politiker.

2 Charles Booth 1840-1916. Engelsk socialpolitiker.

3 Frédéric Passy 1822-1912. Fransk nationaløkonom og politiker. Medstifter af den internationale Fredsliga. Fra 1870 formand for De franske fredsvenners Selskab. Hovedmanden bag oprettelsen af de interparlamentariske konferencer i 1889. Mdotog halvdelen af den første Nobelfredspris i 1901.

4 David Barlett. Udgav i 1856: Modern American agitators.

5 P. Deforneu: *Le Militarisme. I: Catholique du droit*, marts 1891.

6 Ernesto Teodoro Moneta 1853-1918. Italiensk politiker. Præsident for Lombardiets Fredsliga. Delt nobelfredspris i 1907.

7 Fransk filosof. Levede i årene 1689-1755.

8 Stræben efter nydelse.

9 2nd Universal Peace Congress 11.-14. Juli 1890. Referat: Proceedings of.. De danske deltagere på konferencen var Frederik Bajer og Herman Bing. Konferencen førte bl.a. til dannelsen af den Interparlamentariske Union. I øvrigt er nummereringen af konferencen forkert, Der blev afholdt tre verdensfredskonferencer i 1840'erne, men tallene beror på, hvem det er som arrangerer dem.

10 Henstillingen førte senere til dannelsen af begrebet fredsundervisning.

11 The international Peace Bureau.

12 Ligue internationale de la Paix et de la Liberté. En international fredsgruppe med kontorer i Paris og Genève.

13I 1891.

14Maxime du Camp 1822-94. Fransk forfatter.

afløse den nuværende Samfundsorden. Skulde jeg komme til at lide under Omvæltningen, vilde jeg trøste mig med den Tanke, at de, der er Bøddler i dag, jo var Ofre igaar. Og jeg vilde bære min Skæbne i Haabet om, at alt vilde blive bedre. Det er dog ikke denne fjerne Fare, som ængster mig - jeg øjner en anden Fare, der er nærmere og ganske anderledes rædselsfuld; den er mere rædselsfuld, fordi der ikke er noget, som kan tjene til Undskyldning for den, fordi den er vanvittig, fordi den aldrig kan føre til noget godt. Hver Dag afvejer man Udsigterne til den Krig, der kan bryde løs allerede imorgen, og for hver Dag, der gaar, bliver disse Udsigter forfærdeligere.

"Tanken vægrer sig ved at tro paa Muligheden af den Katastrofe, der nærmer sig i Slutningen af Aarhundredet som Følge af alle vor Tids Fremskridt, og dog maa vi vænne os til at tro paa denne Mulighed.

"I de seneste tyve Aar har Videnskaben anvendt alle sine rige Hjælpekilder paa at udtænke nye Ødelæggelsesmaskiner, og det vil ikke vare længe, førend nogle faa Kanonskud vil være tilstrækkelige til at ødelægge en hel Hær.*) "Nu er det ikke længer nogle faa Tusind Stakler, der er betalte for at være Soldater, men hele Folkeslag staar under Vaaben og er rede til at skære Halsen over paa hverandre.

* j Dette er skrevet for et Aar tilbage; i de tolv Maaneder, der er forløbet siden da, er der allerede opfundet en halv Snes nye Ødelæggelsesvaaben og flere nye Sorter røgfrit Krudt.

"Først røver man deres Tid (nemlig ved den tvungne Soldatertjeneste) for siden ogsaa at kunne røve dem Livet ; man forbereder dem til deres bloddryppende Arbejde ved at vække deres Had, idet man indbilder dem, at de selv er Genstand for Had.

Og skikkelige Mænd lader sig føre bag Lyset i en saadan Grad, at de virkelig styrter sig over hverandre som vilde Dyr; Skarer af fredelige Borgere griber til Vaaben, saa snart der lyder et Kommandoord - og det paa Grund af en latterlig Grænse-, Handels- eller Kolonialstrid, vor Herre maa vide, hvad.

"Og de vil gaa som Faar til Slagtebænken, skønt de véd, hvor man fører dem hen, skønt de véd, at de maa overlade deres Hustru til hendes Skæbne, og at deres Børn vil komme til at lide Nød; og de vil drage afsted med Glæde i Hjertet, berusede af de smuktklingende Løgne, man har tudet dem i Ørene. De vil gaa uden at knurre, forkuede og tæmmede, uden at tænke paa, at det er dem, der er de Stærke, og at de kunde tage Magten i deres Hænder, hvis de blot vil de og kunde blive enige derom, og sætte den sunde Fornuft og Broderskabsfølelsen i Højsædet i Stedet for Diplomaternes barbariske Kæltringestreger.

"De vil drage afsted til Kamp saa forvirrede i deres hele Opfattelse, at de vil indbilde sig, at de kun gør deres Pligt, naar de myrder, og de vil anraabe Gud om at velsigne deres blodige Forehavende.

"De vil drage afsted til Kamp, trampe den Sæd

ned, som de selv har saaet, brænde de Byer, de selv har bygget, og de vil gøre det, medens Musiken spiller Triumfmarcher, og de selv udstøder Jubelraab. Og deres Sønner vil rejse Mindesmærker for dem, der har været de flinkeste til at myrde.

"En hel Generations Skæbne kan blive afgjort i det Øjeblik, en eller anden skummel Politiker giver Signalet til, at de skal styrte sig over hverandre "Vi véd alle, at de bedste af os vil blive bortmejede, og at vort Arbejde vil blive kvalt i Fødslen.

"Vi véd det og skælver af Raseri, men vi kan ikke gøre noget derved- Vi er hildede i et Net, der er vanskeligt at sønderrive, thi dets Traade er flettede af officielle Personligheder.

"Vi har givet Love til vor Beskyttelse, og disse samme Love bruges til at underkue os.

"Vi er ikke længer Mennesker men kun Ting; vi er komne til at tilhøre noget ubestemt, som vi kalder Staten, og som i Almenhedens Navn gør os alle til Trælle, alle os, der hver for sig netop ønsker at gøre ganske det modsatte af, hvad man tvinger os til at gøre.

"Naa, det fik endda at være, hvis det blot var en enkelt Generation, der saaledes blev ofret. Men det er langt alvorligere end som saa. Alle disse betalte Skrighalse, alle disse ærgerrige, der drager Fordel af Pøbelens onde Lidenskaber, alle disse enfoldige, der lader sig føre bag Lyset af velklingende Talemaader, har pustet til Nationalhadet i en saadan Grad, at den Krig, der kan udbryde [i] morgen, maaske kommer til at afgøre et helt Folks

Skæbne. Den besejrede maa helt forsvinde, og det nye Evropa, som rejser sig paa en Grund, der er vædet med Blod efter en saa rædselsfuld Forbrydelse, maa nødvendigvis blive endnu værre, endnu luer uretfærdigt, endnu mere barbarisk og brutalt.

"Man føler sig derfor knuget af en forfærdelig Haabløshed. Vi er komne ind i en Hulvej, der ikke har nogen Udgang, og fra alle Sider blinker Bøsseløbene imod os. Vi udfører vort Arbejde lige som Besætningen paa et Skib, der er ved at synke. Vor Glæde ved Livet kan sammenlignes med, hvad den dødsdømte maa føle, naar man, et Kvarter førend han skal henrettes, spørger ham, om der ikke er et eller andet, han kunde have Lyst til at nyde.

Rædsel lammer vor Tanke, og den er ikke i Stand til stort mer end at søge at fortolke Statsmænds Udsagn, Fyrsters Ord og Diplomaters Ytringer, saaledes som de mer eller mindre paalideligt gengives af Bladene, for paa Grundlag heraf at anstille Beregninger over, hvor vidt det er i dag eller imorgen,.

iaar eller først næste Aar, vi skal myrdes.

"Mon man i Historien kan finde nogen Periode, hvor Livet var mindre sikkert og mere rædselsfuldt?"

Her er det paaapeget, at Styrken hviler i selve deres Hænder, der arbejder paa deres egen Ødelæggelse, at Magten er hos alle de enkelte Individier, der danner Masserne; det er paaapeget, at Staten eller Regeringen er Kilden til alt ondt. Da Modsætningen mellem Samvittigheden og Livsførelsen nu har naaet de yderste Grænser og ikke kan blive

stærkere, kunde man jo gøre sig Haab om, at det maatte komme til en Afgørelse.

Det mener Forfatteren dog ikke. Han opfatter det hele som et Sørgespil i den menneskelige Tilværelse, udmaler alle Rædslerne ved den nuværende Tilstand og kommer til den Slutning, at vi skal gaa til Grunde under alle disse Rædsler.

Der er ingen Anledning til at tale mer udførligt om den Klasse Mennesker, som mener, at Krig er noget meget sørgeligt men uundgaaeligt og bestemt af den grusomme Skæbne.

Den tredje Klasse bestaar af Folk, der ikke har Spor af Samvittighed og derfor ikke er i Stand til at tænke sundt og føle menneskeligt.

Til denne Klasse hører saaledes Moltke, hvis Udtalelser om Krig er bleven anførte ovenfor af Maupassant, og de fleste Militære, som er bleven opdragede i den samme barbariske Overtro, lever i den og derfor i deres Enfoldighed virkelig mangen Gang kan føle sig overtydede om, at Krig ikke blot er uundgaaelig men endog nødvendig og velsignelsesrig. Der er ogsaa forskellige Ikke-Militære, saakaldte civiliserede og oplyste Mennesker, der har samme Opfattelse af Krigen.

Her skal vi saaledes se, hvad det berømte Medlem af Akademiet, Camille Doucet, skriver som Svar til Udgiveren og Redaktøren af "*The Review of the Reviews*," hvor der i sin Tid blev optaget en hel Række Breve, som behandlede Spørgsmaalet Krig:

"Hr. Redaktør! Naar De spørger det mindst krigerisk sindede

af alle Akademiets Medlemmer, om han er en Tilhænger af Krig, er hans Svar givet paa Forhaand.

"De taler jo selv om det Fredens Ideal, der foresvæver Deres højhjertede Landsmænd som en Drøm.

"Saa længe jeg har levet her paa Jorden har jeg hørt mange prægtige Mennesker protestere mod det rædselsfulde internationale Slagteri; alle beklager det men finder sig dog i det. Men hvorledes kan man gøre en Ende derpaa?

"Man har ligeledes ofte gjort Forsøg paa at faa Dueluvæsenet afskaffet, og man skulde tro, at det ikke kunde være saa svært. Men jo! Alt, hvad der hidtil er bleven gjort med dette smukke Formaal for Øje, har været til ingen Nytte, og det vil aldrig gøre nogen Virkning.

"Det vil ikke tjene til noget, hvad der saa paa al Verdens Kongresser bliver talt imod Krig og imod Dueller; thi Voldgiftsretter, Traktater og Love vil aldrig kunne blive af nogen bindende Kraft for det personlige Æres begreb, der altid har ført til Dueller, lige saa lidt som for Nationernes personlige Interesser, der altid vil føre til Krig.

"Ikke desto mindre ønsker jeg af mit fuldeste Hjerte, at Verdensfredskongressen til sidst maa faa Held til at løse den ædle men meget vanskelige Opgave, den har stillet sig.

Deres o, s, v.

Camille Doucet."

Meningen med disse Udtalelser er altsaa, at det personlige Æresbegreb kræver, at Mænd kæmper

paa Liv og Død med hverandre, og at Nationernes personlige Interesser kræver, at de ødelægger og udrydder hverandre. Fredsbestræbelserne er kun til at smile ad.

Et andet velbekendt Medlem af Akademiet, Jules Claretie, er omtrent af samme Mening. Han udtaler sig paa følgende Maade :

"Hr. Redaktør! "Fornuftige Mennesker kan umuligt være af forskellig Mening angaaende Krig og Fred.

"Menneskeheden er bestemt til at leve og leve frit for at fuldkommengøre sig og forbedre sine Vilkaar ved fredeligt Arbejde. Det Venskab imellem alle Nationer, hvorom Verdensfredskongressen holder Foredrag, er ganske vist kun en Drøm, men det er den skønneste af alle Drømme. Mennesket skuer altid fremad mod det forjættede Land, hvor der ingen Fare er for, at det modne Korn skal blive nedmejet af Granaterne eller knust under Kanonernes Hjul.

"Men!... ja, men! Da Verden nu en Gang ikke styres af Filosofer og af Menneskehedens Velgørere, saa er det ganske heldigt, at Soldaterne vogter vore Grænser og vore Arner, og naar de forstaar at bruge deres Vaaben paa rette Maade, byder de os maaske dog den bedste Sikkerhed for den Fred, vi alle elsker.

"Det er kun den stærke og viljekraftige, der kan gøre Regning paa at nyde Fredens Goder.

Deres o. s. v.

Jules Claretie."

Den, der har skrevet dette Brev, mener altsaa i Korthed, at det ikke kan skade at tale om Ting, som ingen dog tænker paa eller føler sig forpligtet til at gøre. Men kommer det til Praxis, skal man slaas.

Nu skal vi se, hvorledes Europas mest populære Romanforfatter, Zola, ganske nyligt har udtalt sig om Krig:

"Jeg anser Krig som noget, der er bestemt af Skæbnen, noget, der maa forekomme os uundgaaeligt, fordi det er i saa fuldkommen Overensstemmelse med den menneskelige Natur og den hele Verdensorden. Jeg vilde ønske, at Krigen maatte blive udsat saa længe som vel muligt. Den Dag kommer dog, hvor vi vil blive nødte til at gaa i Krig. Jeg tænker slet ikke særligt paa vort Mellemværende med Tyskland, men naar jeg betragter denne Krig fra et almindeligt menneskeligt Synspunkt, kan jeg ikke opfatte den som andet end en ganske betydningsløs Episode i Menneskeslægtens Historie.

Jeg paastaar, at Krig er nødvendig og velsignelsesrig, da det jo lader til, at den er en af Menneskehedens Livsbetingelser. Overalt bliver vi Vidne til Krig, ikke blot mellem forskellige Nationer og Racer men ogsaa i det private og i Familiernes Liv. Det ser ud, som om Krig er et af de vigtigste Vilkaar, for at der kan ske Fremskridt, og hvert Skridt, Menneskeheden hidtil har taget fremad, har været ledsaget af Blodsudgydelse.

"Man har talt om og taler endnu om Afvæbning,

skønt Afvæbning er umulig, og skønt vi burde sætte os derimod, hvis den var mulig. Jeg er overbevist om, at en almindelig Afvæbning hele Verden over blot vilde fremkalde noget, der vel nærmest kunde lignedes med moralsk Forfald, som vilde give sig til Kende ved en almindelig Afkræftelse, der maatte hindre Menneskehedens gradvise Fremskridt.

"Det Folk, der har været krigerisk anlagt, har altid været stærkt og blomstrende. Krigskunsten har ført til Udviklingen af alle de andre Kunster.

Historien er Vidnesbyrd derom. I Athen og Rom kulminerede baade Handel, Industri og Literatur, da disse Stæder ved Vaabnernes Magt var Herrer over hele Verden. Men vi kan tage et Eksempel fra en nærmere liggende Tid og blot minde om Ludvig XIV's Regering. De Krige, som den store Konge førte, var ikke blot ikke nogen Hindring for Kunstens og Videnskabens Fremskridt men synes tværtimod at have bidraget til og begunstiget deres Udvikling." - Krig er saaledes en velsignelsesrig Ting! Der er dog ingen, der giver denne Opfattelse af Krigen en mere udtryksfuld Form end de Vogüé, det bekendte Medlem af Akademiet, der er den bedst begavede af denne Skoles Forfattere.

Saaledes skriver han følgende i en Artikel om Militærafdelingen paa Verdensudstillingen i 1889:

"Paa Invalideesplanaden, midt mellem eksotiske og Kolonianlæg, er der en Bygning, som med sin alvorligere Stil rager op over den maleriske Basar.

Alle disse Udstillere fra de mest forskellige Verdens egne har sluttet sig sammen omkring Krigens Palads, og disse vore Gæster afgiver Æresvagt for denne Moderbygning, hvem de kan takke for, at de er her. En prægtig Anledning for Humanitetstaleren til at faa anbragt sine Antitheser, og naturligvis forsømmer han ikke Lejligheden til at græde over denne Sammenstilling, og han gør gældende, at "denne vil dræbe han" (*ceci tuera cela**), og at Sammenslutningen mellem Nationerne gennem Videnskab og Arbejde vil dræbe det krigeriske Instinkt.

"Lad os ikke tilintetgøre Forhaabningerne om en Guldalder; kunde man tænke sig en saadan mulig, vilde den snart nok blive en Dyndalder.

Historien viser os helt igennem, at Blod er nødvendigt til at styrke Sammenholdet mellem Nationerne. Lige som Joseph de Maistre^{<1>} fastholdt, at Menneskeheden kun kan frelses ved at bringe Ofre, saaledes godtgør Videnskaben nu, at det kun er gennem voldsom Kamp, at Verden skrider fremad i sin Udvikling. Det er ganske vist ubehageligt, men Verdenslovene er heller ikke givne til vor Fornøjelse; de er givne til bedste for vor Udvikling.

Lad os træde ind i dette uundgaaelige, nødvendige Krigspalads, og vi vil faa Lejlighed til at iagttage, hvorledes det mest ubøjelige af vore Instinkter, uden dog at tabe af noget af sin Kraft, omdannes og afpasses efter de historiske Tidsalderes forskellige Fordringer."

*) Et Udtryk, som Victor Hugo benytter om Bogtrykkerkunsten og Bygningskunsten i sin Roman "*Notre Dame de Paris*".

Hr. de Vogüé synes, at Krigens Nødvendighed er saa klart fremstillet af de to store Forfattere Joseph de Maistre og Darwin, at han endnu en Gang anfører deres Udtalelser.

Saaledes skriver han til Udgiveren af "*The Review of the Reviews*":

"Højstærede ! "De har ønsket at høre, hvad jeg mener om Verdensfredskongressen og dens Udsigter. Jeg slutter mig ganske til Darwins Anskuelse, at voldsom Kamp er en Naturlov, der staar over alle andre Love.

"Jeg tror med Joseph de Maistre, at det er en guddommelig Lov; det er den samme Anskuelse fremstillet paa to forskellige Maader.

"Hvis man kunde tænke sig det umulige: at en Del af Menneskeheden - lad os sige alle de civiliserede vestlige Nationer - blev i Stand til at unddrage sig Følgerne af denne Lov, saa vilde andre Folkeslag med stærkere udviklet Instinkt i denne Retning sørge for, at denne Lov paany kom til at træde i Kraft over for os; de vilde hævde Naturlovens Berettigelse overfor de Love, den civiliserede Menneskehed havde opstillet, og de vilde have Held med sig, thi Fredstryghed - jeg siger udtrykkelig ikke Fred men Fredstryghed - vilde i Løbet af et halvt Aarhundrede medføre en moralsk og fysisk Nedgang, der vilde være mer ødelæggende for Menneskeheden end den forfærdeligste Krig. Jeg tror, at vi overfor Krig - Menneskehedens Straffelov - maa forholde os paa samme Maade som overfor alle vore Straffelove: vi maa mildne dem,

søge at gøre dem overflødige og kun anvende dem saa sjældent som muligt. Men Historien viser os, at de ikke helt kan ophæves, saa længe der paa Jorden findes to Mænd, Brød, Penge og en Kvinde.

"Det skulde glæde mig, hvis Kongressen kunde bevise, at jeg har Uret; men jeg betvivler, al den vil kunne modbevise de! berettigede i Naturens og Guds Love.

Deres o. s. v.

E. M. de Vogüé.

Det vil med andre Ord sige, at Historien, den menneskelige Natur og Gud viser os, at saa længe der findes to Mænd, Brød, Penge og en Kvinde - saa længe vil ogsaa Krig være nødvendig. Dette er med andre Ord ensbetydende med at paastaa, at intet Fremskridt vil være i Stand til at frigøre os for den dyriske Opfattelse, at det kun er gennem Kamp, vi vil kunne skaffe os Brød, Penge og en Kvinde.

Ejendommeligt er det, at der kan findes Mennesker, der forsamler sig paa Kongresserne og holder Foredrag om, hvorledes man skal bære sig ad for at fange Fugle ved at strø Salt paa Halen af dem, skønt de naturligvis godt véd, at det er umuligt at gøre det.

Forbavsende er det, at der kan være Mennesker, der - saaledes som Tilfældet er med Maupassant, Rod<2> og mange andre - klart ser, hvor rædselsfuld Krig, og hvor fortvivlet hele Stillingen bliver, fordi vi ikke gør, hvad der er nødvendigt, ret og fordelagtigt for os; der græder over den hele

ynkelige Tilværelse, men at de dog ikke kan se, at det øjeblikkeligt vilde være forbi med hele dette Sørgepil, naar blot Menneskene uden at lade sig lede af Hensyn, der ikke kan anses for bindende, vilde lade være at gøre, hvad de maa fordømme, og hvad der er til Ulykke for dem.

Men det er modbydeligt og forfærdeligt at tænke sig, at der kan findes Mennesker, der er sunkne saa dybt i moralsk Henseende som de Vogüé og mange andre, der hylder Evolutionslæren og betragter Krig ikke blot som noget uundgaaeligt men endog som noget velsignelsesrigt og derfor ønskeligt.

De andre erklærer da ialtfald, at de afskyer det onde og elsker det gode, men disse gør ligefrem gældende, at der hverken eksisterer ondt eller godt.

Alt, hvad der snakkes om Muligheden af at faa den evindelige Krig afløst af Fred, er og bliver ikke andet end sentimentalt Ordskvalder! Der gives nemlig en Evolutionslov, hvoraf det følger, at jeg maa leve og handle som et slet Menneske; der er intet ved den Ting at gøre! Jeg er en højtoplyst Mand, som kender til Evolutionsloven, og derfor vil jeg gøre mig skyldig i slette Handlinger..

Entrons au palas de la guerre! Der findes en Evolutionslov, og som Følge deraf er der hverken ondt eller godt; enhver skal derfor blot tænke paa sine egne personlige Interesser og overlade Resten til Evolutionsloven. Dette er den forfinede Kulturs sidste Ord, den sidste Tilkendegivelse af den omtaagede Samvittighed, der er et Kendemærke for de oplyste Klasser i vor Tid.

De oplyste Klassers Anstrengelser for at forsvare deres Yndlingsanskuelser og hele den Samfundsorden, der er bygget herpaa, har naaet de yderste Grænser. De oplyste Klasser bedrager baade sig selv og andre blot for at overdøve Samvittighedens Stemme og gøre alt uklart og mørkt.

Men Lyset begynder at skinne i Mørket, og det begynder at skinne over vor Tid.

VII.

De højere Klasser føler stærkere og stærkere, at det er nødvendigt at ændre den nuværende Samfundsorden, men de søger at kvæle denne Følelse.

Forholdene udvikler sig dog stadigt og bliver vanskeligere; de fører med sig, at Menneskenes Lidelser og Savn uafledigt vokser, og i denne Henseende er man snart naaet saa langt, som man kan komme. Det er den tvungne Militærtjeneste, der har bragt det dertil.

Man indbilder sig, at almindelig Værnepligt, de voksende Rustninger, der staar i Forbindelse hermed, og den bestandige Stigning af Skattebyrden og Nationalgælden kun er forbigaaende Fænomener, der er en Følge af særlige politiske Forhold i Evropa og at det vil være muligt at faa dem til af forsvinde igen ved særlige politiske Kombinationer, uden at det vil blive nødvendigt at ændre hele den nuværende Samfundsorden.

Heri tager man ganske fejl. Almindelig Værnepligt er en ligefrem og naturlig Følge af den indre Modstrid, det gør Sig gældende i den hedenske Livsanskuelse, naar den bliver ført ud til sine yderste Konsekvenser, og naar den materielle Udvikling er naaet frem til et vist Trin.

Vi har set, at en hedenske Livsanskuelse bestaar i en Overførelse af Livets Maal fra Individet til Grupper: Familien, Stammen, Staten.

Naar denne Livsanskuelse opfatter Dannelsen og Opretholdelsen af saadanne Grupper af Individder som naturlig, gaar man ud fra, at de enkelte Individder beredvilligt vil ofre deres egne, personlige for vedkommende Gruppens Interesser. Traditionen i Forening med den religiøse Følelse bevirkede ogsaa, at de enkelte Individder, uden at der øvedes nogen Trang imod dem, lod deres egne Interesser gaa op i vedkommende Gruppens Interesser, og at de ofrede deres eget Vel for Almenvellet.

Men jo mere sammensatte og jo større Samfundene efterhaanden bliver, navnlig jo hyppigere Erobringer bliver Aarsagen til, at Folk slutter sig sammen i Statssamfund, desto hyppigere sker det ogsaa, at enkelte Individder stræber al naa deres personlige Hensigter paa hele Samfundets Bekostning, og desto hyppigere bliver det da ogsaa nødvendigt at tvinge disse enkelte Individder til at underordne sig ved Anvendelse af Myndighed, det vil sige Magt. De, der træder op til Forsvar for den hedenske Livsanskuelse, plejer at bruge Begrebet Myndighed, det vil sige Magt, i Forbindelse med Begrebet moralsk Indflydelse, men i Virkeligheden er ingen Forbindelse mulig mellem disse Begreber.

Virkingen af den moralske Indflydelse over et Menneske bestaar i, at han bringes til at ændre sine Ønsker og underordne dem de Pligter, som paalægges ham. Den, der lader sig paavirke af moralsk Indflydelse, handler derfor i Overensstem

melse med sine egne Ønsker. Myndighed i den Betydning, hvori dette Ord i Almindelighed tages, er ikke andet end en Tvang, der anvendes for at bringe et Menneske til at handle ganske imod sine egne Ønsker. Den, der underkaster sig Myndigheden, gør ikke, hvad han selv vil, men hvad Myndigheden tvinger ham til at gøre.

Kun fysisk Tvang eller Trussel om saadan kan bringe et Menneske til at gøre, hvad han ikke selv har Lyst til; med andre Ord: korporlige Straffe, Indespærring eller Frygt derfor. Heri bestaar Myndighed, og den har aldrig bestaaet i andet.

Skønt de, der tilfældigvis har Magten i Hænde, altid gør sig den største Umage for at skjule dette og at give en anden Forklaring paa, hvad Myndighed er, har dette Begreb altid været ensbetydende med Reb eller Lænker, der baster og binder Mennesket, eller med den Knut, hvormed han skal hudflettes, eller den Økse, med hvilken han skal have sine Arme og Øren, sin Næse eller sit Hoved afhugget, eller ialtfald med Angsten for alle disse Afskyeligheder.

Saaledes var det paa Neros og Djinghis-Khans Tider, og saaledes er det endnu den Dag i dag selv under de Forenede Staters og Frankrigs republikanske Regeringer, der er de mest frisindede af alle.

Naar vi underkaster os Myndigheden, sker det kun, fordi vi udsætter os for Straf, hvis vi ikke gør det.

Alle de Fordringer, der bliver stillede til os af Staten: Betaling af Skatter og Afgifter, støtter sig

til Trussel om Straf, hvis vi ikke gør, som det forlanges, og selve Underkastelsen under Domstolenes Kendelser, hvorved vi kan blive tvungne til at gaa i Fængsel, udrede Bøder o. s. v., sker jo af Frygt for endnu større Ubehageligheder.

Myndighed bunder i fysisk Tvang, og Myndigheden maa altid have en væbnet Magt til sin Raadighed for i fornødent Fald at kunne anvende fysisk Tvang. Denne væbnede Magt maa være indøvet og maa have lært blindt at lystre én Mands Vilje; disse bevæbnede Skarer danner det, man kalder Hæren. Hæren har altid været og er endnu den Dag i dag Magtens Grundvold. Magten er altid i dens Haand, der raader over Hæren, og alle Herskere - lige fra de romerske Kejsere og ned til Ruslands og Tysklands - har altid interesseret sig mest af alt for deres Hære og søgt at gøre sig populære i dem, da de meget vel véd, at deres Magt ikke er udsat for nogen Fare, hvis Hæren blot er paa deres Side.

Det er Dannelsen af disse Hære og deres stadige, uundgaelige Forøgelse, der har lagt Spiren til, hvad der skal tilintetgøre den hedenske Livsanskuelse.

Hensigten med Myndigheden og det eneste, der kan undskylde dens Udøvelse, er at udøve en Tvang paa dem, der søger at gavne deres egne Interesser til Skade for hele Samfundet.

Men Magthaverne er i ingen Henseende forskellige fra andre Mennesker og - ligegyldigt hvorledes de er komne i Besiddelse af Magten - de er derfor ikke mer tilbøjelige end alle andre Mennesker

til at ofre deres egne personlige Interesser til Bedste for Samfundet; tværtimod. Da de har Magt til at gøre, hvad de vil, er de mer end andre tilbøjelige til at ofre Samfundets Interesser for deres egne.

Hvad der end er blevet gjort. for at forhindre Magthaverne fra at tilsidesætte de almene Interesser til Gavn for sig selv eller for kun at lade de ypperste faa Magten i Hænde, har man ikke haft rigtigt Held med sig i nogen af disse Retninger.

Ingen af alle de forskellige Former, man har forsøgt ved Indsættelsen af Magthavere, hverken Kongedømmet af Guds Naade eller Folkets Vilje, hverken den arvelige Magt eller den, der udgaar af almindelige Valg, hverken Parlater eller Senater har budt tilstrækkelige Garantier i saa Henseende.

Enhver af os véd meget vel, at ingen af disse forskellige Former har svaret til Hensigten; ingen af dem har været i Stand til at hindre uværdige fra at komme til Magten lige saa lidt som til at hindre Misbrug af Magten. Vi véd meget vel alle sammen, at de, der er i Besiddelse af Magt, lad dem saa være Kejsere, Ministre, Politimestre eller simple Politibetjente, altid og som ligefrem Følge af, at de har nogen Magt, er mer tilbøjelige til at Sætte deres egne Interesser over Samfundets, end Tilfældet er med dem, der ikke har nogen Magt til deres Raadighed. Det kan jo heller ikke være anderledes.

Den hedenske Livsanskuelse kunde kun have sin Berettigelse, saa længe alle frivilligt ofrede deres personlige Interesser for Almenvellet. Men

saa snart der fandtes Individier, som ikke frivilligt vilde gøre dette og derfor af Myndigheden, det vil sige ved Anvendelse af Magt, måtte tvinges dertil, blev Forholdet altsaa dette, at en Del af Menneskene kom til at øve Tvang over alle de andre.

Men dette kan ikke være tilstedeligt, undtagen hvor Magten er hos dem, der anses som ufejlbar, saaledes som Kineserne tror, og som man troede hos os i Middelalderen; der gives endnu den Dag i dag Folk, der tror paa Virkningen af, at Fyrsterne bliver salvede.

Men da nu de aller fleste meget godt véd, at de, der, har Magten, altid er meget langt fra at være Dydsmønstre, netop fordi de er udstyrede med Myndighed, mangler hele den samfundsorden, der er bygget paa Magt, enhver Berettigelse.

Der var jo ganske vist en Tid, hvor Moralen stod saa lavt, og hvor der fandtes en saa udpræget Tilbøjelighed til at begaa Voldsomheder, at det var en ligefrem Fordel, at der fandtes en Myndighed, Som var i Stand til at sætte en Grænse for saadanne Voldsomheder, thi Myndighedens Magtanvendelse var ikke saa fordærlig som de enkelte Individets Voldshandlinger; men selvfølgelig kunde dette dog kun gælde for en Tid. Efterhaanden som Individernes Tilbøjelighed til at begaa Voldsomheder svandt, og efterhaanden som Menneskene blev mere civiliserede, medens samtidigt Regeringerne blev mere demoraliserede, fordi de ikke behøvede at paalægge sig noget som helst Baand, tabte denne Fordel sig.

De to seneste Aartusinders Historie viser os i Virkeligheden en gradvis Forskydning i Forholdet

mellem Folkene og Magthaverne: Folkene bliver stadigt mere civiliserede, medens Regeringerne stadigt bliver mere demoraliserede.

Med faa Ord er det gaaet til paa følgende Maade:

Menneskene levede sammen i Familier, Stammer og Racer, uafladeligt bekrigende, plyndrende, krænkende og dræbende hverandre. Alt dette foregik dels efter en mindre, dels efter en større Maalestok: Mand mod Mand, Familie mod Familie, Stamme mod Stamme, Race mod Race og Folk mod Folk.

De større og stærkere Grupper gjorde sig til Herrer over og opslugte de mindre og svagere, og efterhaanden som de blev større og stærkere, blev de indre Stridigheder sjældnere, og desto sikrere syntes vedkommende Grupper Fremtid.

Medlemmerne af en Familie eller en Stamme, der ledes af et Overhoved, ligger i Almindelighed ikke i Krig ment hverandre, og Familier og Stammer dør ikke saaledes som det enkelte Individ men fortsættes gennem de følgende Slægtled. Medlemmerne af en Stat, der er underkastet en stærk Myndighed, lever endnu sjældnere i Krig med hverandre, og Statens Liv og fortsatte Tilværelse synes endnu mere sikret.

Naar Menneskene sluttede sig sammen i større og større Grupper, skete det ikke, fordi de mente, at der kunde være Fordel forbunden med en saadan Sammenslutning, saaledes som det fortælles i Sagnet om Varegerne. Det skete derimod dels som følge af, at Befolkningen ganske naturligt formerede sig, dels som Følge af Kamp og Erobringer.

Efter fuldbyrdet Erobring gjorde Herskerens Myndighed en Ende paa indre Stridigheder, og Statsmyndigheden havde saaledes en vis Berettigelse, der dog kun kunde være midlertidig. De indre Stridigheder ophører nemlig kun i Forhold til den Grad af Tvang, der fra Magthaverens Side udøves overfor dem, der kunde være tilbøjelige til at yppe Strid med hverandre. Men bliver Voldsomheder sjældnere mellem Undersaatterne indbyrdes, ser vi til Gengæld, at Myndighedsmisbrug bliver hyppigere og hyppigere, fordi Magten kommer til at ligge hos Mænd, der - i Lighed med alle andre Mennesker - som oftest eller altid er tilbøjelige til at ofre Almenhedens Interesser for deres egen personlige fordel, dog med den Forskel, at deres Undersaatter ikke kan træde op imod dem, og Befolkningen bliver uden Grund udsat for alle Følgerne af Myndighedens demoraliserende Indflydelse.

Myndighedsmisbrug vil altid blive voldsommere, og i Tidens Løb vil de komme til at virke endnu skadeligere end de Misbrug og Voldsomheder, som Myndigheden i Begyndelsen netop skulde gøre Ende paa til fordel for Samfundet. i sin Helhed. Men samtidigt med at Udviklingen ganske naturligt gaar i denne Retning, bliver Voldsomheder og Selvtægt i Samfundet sjældnere og sjældnere, saa at Magtanvendelse fra Myndighedens Side bliver mindre og mindre nødvendig.

Selv hvor Herskermagten gør Ende paa Voldshandlinger fra de enkelte Personers Side, gør den Skade ved at lade nye Former af Magtanvendelse finde Indgang i Samfundslivet, og jo længer Hersker

magten holder sig, og jo stærkere den er, desto mer udprægede vil ogsaa disse Former blive, Selv om den Vold, der udøves af en Magthaver, er mindre iøjnefaldende, end om den udøvedes af Samfundets Medlemmer mod hverandre indbyrdes, fordi den finder sit Udtryk ikke i Kamp men i Underkastelse, gør den sig ikke desto mindre gældende og ofte i højere Grad end i tidligere Tid.

Det kan heller ikke være anderledes, thi - ganske bortset fra Magtens demoraliserende Indflydelse - de, der er ved Magten, vil altid med Overlæg eller ganske instinktmæssigt stræbe efter at svække Undersaatterne saa meget som muligt, thi jo svagere de undertrykte er, desto mindre Anstrengelse udkræves der til at holde dem nede.

Som Følge heraf vil man altid lade Undertrykkelsen gaa saa vidt, som det paa nogen Maade er muligt uden at dræbe Hønen, der lægger de herlige gyldne Æg. Og naar Hønen ikke kan lægge Æg (saaledes som de amerikanske Indianere, Fidjiøboerne og Negrene), slaar man dem Ihjel uden at bryde sig om, at Filantroperne protesterer paa det kraftigste imod en saadan Handlemaade.

De Forhold, der i vore Dage gør sig gældende i de arbejdende Klasser, kan tjene som et meget betegnende Eksempel i saa Henseende. I Virkeligheden er vore Dages Arbejdere ikke bedre stillede end de Slaver, der erobredes i længet forsvundne Tider.

Til Trods for at de højere Klasser gør sig til af, at de stræber at skaffe Arbejderstanden bedre Livsvilkaar, holdes Arbejderne dog nede i Kraft af

den ubønhørlige Lov, der kun indrømmer dem, hvad der er ubetinget nødvendigt, for at de vedblivende kan slide og slæbe til Gavn for deres Herrer, som i Virkeligheden har erobret dem og holder dem i Trældom.

Saaledes har det altid været. Jo længer Magten bestaar, og jo stærkere den bliver, desto mere svinder de Fordele, der var forbundne med den, og desto mere fordærvelig viser den sig at være.

Og saaledes har det altid været, ganske uden Hensyn til de forskellige Regeringsformer, hvorunder Folkene har levet. Den hele Forskel er den, at Myndigheden under den despotiske Regeringsform er koncentreret hos et ganske lille Antal Undertrykkere, og at den dér viser sig i den mest brutale Skikkelse; i indskrænkede Monarkier og i Republikker som den franske og amerikanske er Myndigheden fordelt mellem en stor Mængde Undertrykkere, og den viser sig under mindre raa Former.

Men i alle Tilfælde viser Myndigheden sig mere skadelig end gavnlig, og i alle Tilfælde gaar den ud paa at svække de undertrykte saa meget som muligt til Gavn for Undertrykkerne.

Saadan har Forholdet altid været, og saaledes er det endnu den Dag i dag, men de undertrykte har hidtil ikke haft øje for denne Kendsgerning.

Som oftest har de været saa enfoldige at tro, at Regeringerne kun er til Gavn for dem, og at det vilde gaa dem ilde, hvis der ikke var nogen Regering; at det nærmer sig til at være Gudsbespottelse, naar man tillader sig at mene, at man udmærket godt kunde undvære Regeringerne; at det er en anar

kistisk Lære, hvormed man forbinder Tanken om noget ganske forfærdeligt.

Man har betragtet det som en Trossætning, der ikke behøver at bevises, at Menneskeheden umuligt kan udvikle sig, hvis det ikke sker i Statstankens Former, da alle Folkeslag jo hidtil har været underkastede disse og har gjort Fremskridt under dem.

Saaledes er det gaaet i Hundreder og Tusinder af Aar, og Regeringerne (de, som tilfældigvis var ved Magten) har altid søgt at lade deres Undersaatter blive i denne Vildfarelse, og nu er de i denne Henseende mer ivrige end nogensinde før.

Saaledes var det paa de romerske Kejseres Tid, og saaledes er det. den Dag i dag.

Til Trods for, at det begynder at gaa op for Folk, at Statsmagt ikke er til nogen Gavn men tværtimod til Ulykke, kunde det maaske dog være vedblevet at gaa som hidtil, hvis Regeringerne ikke havde set sig tvungne til uafladeligt at forøge deres Hære for at kunne hævde Magten.

I Almindelighed antager man, at Regeringerne kun udvider deres Hære for at kunne forsvare sig mod Angreb udefra, og man glemmer helt og holdent, at Hære først og fremmest er nødvendige til at forsvare Magthaverne mod deres egne undertrykte og trælbundne Undersaatter.

Dette har altid været nødvendigt, og det er blevet mer og mer nødvendigt, efterhaanden som Oplysningen er stegen blandt Befolkningens bredere Lag, og efterhaanden som Samfærdselsmidlerne har udviklet sig, saa at Folk af samme eller forskellig Nationalitet let kan komme i Forbindelse med hver

andre. Det er blevet ganske særlig nødvendigt, siden Kommunismen, Socialismen og Anarkismen er traadte frem paa Skuepladsen, og siden i det hele taget Arbejderne har begyndt at røre sig. Regeringerne føler, at der er en Fare, som truer dem, og de forøger deres Hæres styrke. *) Det er ikke længe siden, at der i den tyske Rigsdag faldt en betegnende Ytring: der forhandlede om at forhøje Underofficerernes Lønninger, og paa et Spørgsmaal om, hvorfor dette egentlig var nødvendigt, svarede Rigskansleren ganske aabenhjertigt, at man behøvede fuldt paalidelige Underofficerer til Kampen mod Socialismen. Hvad Caprivi<3> udtalte højt og tydeligt, var ikke andet end, hvad enhver Statsmand meget godt véd men i Almindelighed gør Sig den største Umage for at skjule for Folket.

Naar Caprivi ønsker at kunne betale sine Underofficerer højere Lønninger, er det for at kunne stole ____

*) Den omstændighed, at Myndighedsmisbrug forefalder i de Nordamerikanske Fristater, uagtet Hæren kun er lille, er ikke noget Bevis mod Rigtigheden af, hvad der her er sagt; tværtimod. I de Nordamerikanske Fristater er der færre Soldater end i andre Lande. Men, i intet andet Land undertrykkes de arbejdende Klasser saa lidt som dér, og i intet andet Land synes Enden at være saa nær ikke blot paa Regeringens Misbrug men ogsaa paa Regeringen selv.

Da Arbejderne i de Nordamerikanske Fristater nylig begyndte at slutte sig tættere sammen, kunde man hele Landet over høre Raab paa Nødvendigheden af at forøge Hæren, skønt Fristaterne ikke trues af Angreb udefra. De højest stillede Klasser indser meget vel, at en Hær paa 50,000 Mand ikke vil kunne udrette synderligt, og de føler, at kan en stærk Hær er i Stand til at forsvare dem.

paa dem i Kamp mod indre Fjender; det var af lignende Grunde, at de franske Konger oprettede Schwejtzergarden, Paverne deres Skotske Garde; det er af lignende Grunde, de russiske Myndigheder er saa omhyggelige ved Fordelingen af Rekruterne og lader Regimenterne fra Grænseegnene ligge i Garnison i det indre af Landet, imedens Regimenterne fra det indre forlægges til Grænsen.

Den egentlige Mening i Caprivis Udtalelser er altsaa den, at de omhandlede Penge er nødvendige, ikke til Kamp mod ydre Fjender men til at købe Underofficerer til at deltage i Kampen mod Befolkningens lavere Klasser.

Caprivi var saa uforsigtig at sige rent ud, hvad enhver enten meget godt véd eller dog har en ubestemt Følelse af, nemlig at den nuværende Samfundsorden ikke er, som den er, fordi Folket ønsker, at den skal være samledes, men fordi Staten opretholder den med Magt ved Hjælp af købte Underofficerer og Generaler.

Naar Arbejderen ikke har et Stykke Jord til sin Raadighed, og han saaledes ikke kan skaffe sig og sin Familie, hvad der er nødvendigt til Livets ophold ved at dyrke Jorden - noget, hvortil ethvert Menneske har en naturlig Ret - er det ikke saaledes, fordi Folket ikke skulde ønske Jord, men fordi en vis Samfundsklasse, Godsejerne, har tilegnet sig Retten til at indrømme eller nægte Arbejderne Adgang til Jordens Brug. Og denne unaturlige Ordning opretholdes ved Hjælp af Hæren.

Naar de umaadelige Rigdomme, der skabes under Arbejdernes Hænder, ikke betragtes som Fælles

ejendom men som noget, der tilfalder nogle enkelte; naar Myndighederne beskatter Arbejdet og anvender de derved indkomne Penge, som de selv finder for godt; naar Strejker, der organiseres af Arbejderne, bliver undertrykte, medens Strejker, der organiseres af Kapitalisterne, kan gøre Regning paa Understøttelse fra Myndighedernes Side; naar nogle af Medborgerne i Staten tilegne sig Retten til at bestemme, hvorledes Børnenes Opdragelse, baade den religiøse og den verdslige, skal ledes, medens andre tilegne sig Retten til at give Love, som alle skal adlyde, og paa denne Maade faar Raadighed over alle deres Medborgeres Liv og Ejendom - saa finder alt dette ikke Sted, fordi Folket ønsker det saaledes, men fordi Regeringen og de herskende Klasser ønsker, at det skal være ordnet saaledes til Gavn for dem selv, og fordi de, selv med Anvendelse af Magt, vil, at det skal vedblive at være saaledes.

Hvis man ikke kan indse, at det virkelig forholder sig saaledes, som det her er fremstillet, vilde man i ethvert Tilfælde faa Syn for Sagen, saa snart der blev gjort et Forsøg paa at sætte sig op imod eller omstyrte den nuværende Samfunddsorden.

Hærene er derfor uundværlige for Regeringerne og de herskende Klasser, fremfor alt til at opretholde den bestaaende Samfunddsorden, der er saa langt fra at være i Overensstemmelse med Folkenes virkelige Behov, at den tværtimod ofte kun er til Gavn for de herskende Klasser men til Skade for den store Befolknings Interesser.

Regeringerne maa have Hære for at holde Undersaatterne nede og for at blive i Stand til at nyde Frugterne af deres Arbejde.

Men der er jo ikke blot én men mange Regeringer, som alle med Magt eller under Trussel om Anvendelse af Magt udbytter deres Undersaatter saaledes, som her omtalt, og enhver af disse Regeringer er altid rede til at hugge ned paa en eller anden af de andre for at røve det Udbytte, denne andens trælbundne Undersaatter har tilvejebragt ved deres Arbejde. Regeringerne behøver saaledes ogsaa Hære for at hindre at det Bytte, de selv har tilegnet sig, bliver Nabobanditernes Rov. Enhver Regering bliver som ganske naturlig Følge heraf tvungen til at kappes med de andre om at forøge sin Hær. Der er noget smittende ved disse Hærførøgelser, saaledes som Montesquieu jo har paavist allerede for halvandet Aarhundrede siden.

Hver Gang en Stat til Selvforsvar mod sine egne Undersaatter forøger sin Hærs Styrke, bliver den samtidigt en yderligere fare for sine Nabostater og foranlediger dem til at foretage en lignende Forøgelse af deres Stridskræfter.

Vor Tids Hære er komne til at tælle Millioner af Soldater, ikke blot af Hensyn til den Fare, der kan true udefra, men ogsaa og fornemmelig fordi Regeringerne har indset, at det er nødvendigt at anspænde alle deres Kræfter for at kunne undertrykke Oprør fra Undersaatternes Side.

Begge Aarsager staar i nær Forbindelse med hinanden og har ført til det samme Resultat; Hærene er nødvendige baade mod indre Fjender og overfor

Nabostatorne. Det ene er en Følge af det andet.

En Regerings Despotisme vokser altid i Forhold til Hærens Styrke og til dens Fremgang udadtil, og jo mer udpræget despotisk en Regering bliver, desto stærkere bliver ogsaa dens Trang til at gaa angrebsvis til Værks.

Da de evropæiske Stater uafslædigt har søgt at Overbyde hverandre med Hensyn til deres Hæres Styrke, har de maattet ty til at indføre almindelig Værnepligt, hvorved man til den billigste Pris kan faa det størst mulige Antal Soldater. Det var Tyskland, som gjorde Begyndelsen, og straks efter blev alle de andre Stater nødte til at følge Eksemplet.

Dette har altsaa ført til, at alle vaabenføre Mænd staar under Fanerne for at forsvare en Samfundsorden, der kuer og knuger dem. Borgerne er saaledes paa en maade bleven gjorte til deres egne Undertrykkere.

Almindelig Værnepligt kan betragtes som noget logisk uundgaaeligt; men det er indlysende, at den hedenske Livsanskuelse godtgør sin Umulighed, naar den ikke har andet end raa Magt at støtte sig til.

Man bør nemlig vel erindre, at den hedenske Livsanskuelse er fremgaaet af en Trang til at faa gjort Ende paa de evindelige Stridigheder Mand og Mand imellem, lige som ogsaa af en Erkendelse af, at selve Livstanken bedre vilde komme til sin Ret ved at overføres fra det enkelte Individ til Grupper af Individuer. Hvor der er indført almindelig Værnepligt, sker der nu imidlertid dette, at Individerne netop tvinges til at underkaste sig de samme Farer og til at føre den samme usikre Tilværelse som tid

tigere, inden de endnu havde givet Afkald paa deres fulde personlige Frihed, og inden de endnu havde bragt ofre af alle Slags i Haab om derved at kunne betrygge deres Tilværelse.

Meningen med Regeringen var naturligvis, at den skulde gøre Ende paa de evindelige grusomme Stridigheder Mand og Mand imellem og iøvrigt byde Undersaatterne Sikkerhed for Liv og Ejendom. Men i Stedet for at gøre dette udsætter Regeringen nu Undersaatterne for alle de ulyksalige Følger af Strid og Krig, ganske vist ikke mellem dem selv indbyrdes men med andre Landes Undersaatter. Og saaledes vedbliver der at være Fare for Undersaatternes Liv og Velfærd og samtidigt for selve Statens fortsatte Bestaaen.

Almindelig Værnepligt kan sammenlignes med de Anstrengelser, en Mand gør for at støtte sit faldefærdige Hus: han anbringer Bjælker og Afstivere paa alle Leder og Kanter, sætter Stilladser op, og Enden paa det bliver, at Huset nok kan holdes oppe men slet ikke kan benyttes til Bolig.

Paa samme Maade tilintetgør almindelig Værnepligt alle Fordelene ved den Samfundsorden, det netop var Meningen, at den skulde værne om.

Fordelene ved en Samfundsorden bestaar i Sikkerhed for Ejendom og Arbejde ligesom ogsaa for den fælles Stræben efter at bedre Livsvilkaarene - men almindelig Værnepligt tilintetgør alle disse Fordele.

De Skatter, der afkræves Folket for at anvendes til Krigsforberedelser, repræsenterer en meget stor

Del af det Arbejdsudbytte, som det er Hærens Opgave at væрге.

At kalde alle kraftige Mænd bort fra deres daglige Arbejde er ensbetydende med i det hele taget at umuliggøre eller vanskeliggøre Arbejdet. Den stadigt truende Fare for, at Freden skal blive brudt, har til Følge, at alle Samfundsreformer bliver frugtesløse.

Naar man i gamle Dage gjorde Folk opmærksomme paa, at de kun ved at anerkende og underkaste sig Regeringen kunde sikre sig imod at blive angrebne af indre og ydre Fjender, der let vilde overmande dem og maaske vilde berøve dem Livet, hvis de ikke havde andre end sig selv at stole paa, kunde der være noget deri; og Folk gik da ogsaa villigt ind paa at bringe nogle Ofre for at sikre sig mod saadanne Angreb, da de paa denne Maade kunde gøre sig Haab om en tryk Tilværelse I en Stat, der var bygget paa en fast Grundvold.

Men nu, hvor man ser, at de Ofre, der kræves, stadigt vokser i en aldeles urimelig Grad uden dog at bringe de Fordele, der var stillede i Udsigt, kan man egentlig ikke undre sig over, at Folk kommer til den Opfattelse, at der ikke længer er nogen Anledning til at underkaste sig Regeringen.

Den almindelige Værnepligt er et talende Vidnesbyrd om den Selvmodsigelse, der gør sig gældende i den nuværende Samfundsorden. Men den almindelige Værnepligt har end yderligere til Følge, at enhver af Statsborgerne ved at blive gjort til Soldat kommer til at støtte denne Samfundsorden og til at bære sin Del af Ansvar for alt, hvad Regeringen

gør, skønt han rimeligvis ikke er i Tvivl om, at Regeringen handler ulovligt.

Regeringerne paastaar, at Hæren fremfor alt skal tjene til Forsvar mod ydre Fjender; men det er ikke sandt.

Hærene er først og fremmest bestemte til at anvendes mod vedkommende Stats egne Medborgere, og enhver Mand, der underkaster sig den almindelige Værnepligt, gør sig uhjælpeligt til medskyldig i Regeringens Voldshandlinger mod Landets Undersaatter.

Rigtigheden af denne Paastand vil blive indlysende, naar man blot vil tænke paa alt, hvad der sker i enhver Stat i Ordenens Navn og under Paaskud af, at det er til Gavn for Samfundet, altid med den væbnede Magt i Baghaanden. Naar Borgerne rejser sig - hvad enten det nu er af dynastiske eller af andre Grunde - er det Hæren, der faar Befaling til at knuse Oprøret; naar der skal skrides ind mod strejkende Arbejdere, naar Forsamlinger af Borgere skal sprænges, naar Skatterne skal inddrives med Magt o. s. v., er det enten Hæren, som direkte udfører alle Befalinger i saa Henseende, eller del er Politiet, som gør det med Hæren som Rygstød. Den, der tjener i Hæren, bliver medskyldig i al den Vold og Uret, der forøves, skønt det i mange Tilfælde kan være i Strid ikke blot med hans egne personlige Interesser men ogsaa med hans Samvittighed.

Det kan jo hænde, at en Del af mine Medborgere modsætter sig Betalingen af de Skatter, der er bleven paalagte dem, eller at de ikke vil give

Afkald paa Landstrækninger, som de og deres Forfædre har dyrket i lange Aarrækker; det kan hænde, at nogle af mine Medborgere afholder et Møde og ikke vil gaa fra hverandre, fordi Myndigheden befaler det, eller at de ikke er villige til at adlyde Love, de ikke selv har været med til at give - og jeg, der aftjener min Værnepligt, kan faa Ordre til at skyde paa dem. Jeg maa da nødvendigvis spørge mig selv i mit stille Sind, om det nu ogsaa er ret og billigt, og om jeg virkelig behøver at lystre ordre?

Med Indførelse af almindelig Værnepligt har man naaet den yderste Grænse for den Magtudfoldning, der er nødvendig til at opretholde den nuværende Samfundsorden, og hermed har man ogsaa naaet den yderste Grænse for Underkastelse fra Statsborgernes Side.

Almindelig Værnepligt er hele den nuværende Samfundsbygningens Hjørnesten; tager man den bort, styrter hele Bygningen i Grus.

Regeringerne har nu drevet det saa vidt ved deres uafledigt voksende Misbrug af Magten og Ved deres evindelige Stridigheder med hverandre, at de set sig nødsagede til at forlange saa dybt indgribende materielle og moralske Opofrelser fra Statsborgernes Side, at enhver af disse nødvendigvis maa tænke alvorligt derover og rette omtrent disse Spørgsmaal til sig selv:

- "Kan jeg bringe disse Ofre, og hvorfor skal jeg egentlig bringe dem? Man vil, at jeg for Statens Skyld skal ofre alt, hvad der maa være mig dyrebart: min Fred, min Familie, min personlige Sikker

hed og min Værdighed som Menneske. Hvad er da, naar alt kommer til at alt, denne Stat, der kræver saadanne Opofrelser af mig? Skulde den virkelig være uundværlig-?"

Man siger os jo nok, at Staten er ganske uundværlig, først og fremmest, fordi vi ellers vilde være udsatte for at blive overfaldne af ildesindede Mennesker; dernæst, fordi vi, hvis der ikke var en Statsorden, vilde leve som Wilde, uden Religion, Kultur og Oplysning, uden Handelsforbindelser, Samfærdselsmidler og Samfundsinstitutioner; endelig, fordi vi, hvis vi ikke levede under en Statsorden, vilde være udsatte for at blive erobrede og undertvungne af vore Naboer."

"Hvis der ikke var nogen Stat, vilde vi være udsatte for Angreb af ildesindede Mennesker i vort eget Land."

Men hvem er da disse ildesindede Mennesker i vor egen Midte, hvis Angreb Staten afværger ved Hjælp af sin Hær?

For tre, fire Aarhundreder siden, da Folk endnu pralede af deres Krigsbedrifter, og det blev anset for berømmeligt at slaa sine Medmennesker ihjel, fandtes der endnu saadanne særligt ildesindede Mennesker, men i vore Dage findes de ikke. Vi er nu alle besjælede af Kærlighed til vore Medmennesker, og vi forlanger alle kun at leve fredeligt og roligt. Nutildags er der ingen særligt ildesindede Mennesker, som Staten maa forsvare os imod.

Maaske tænker man paa dem, der straffes som Forbrydere.

Men vi véd jo alle meget vel, at de ikke udgør en særlig Race af Mennesker, der gaar omkring som Ulve i Faareflokkene, men at de er Mennesker ganske som vi selv, og at de ikke men end vi andre har nogen særligt udpræget Tilbøjelighed til at begaa Forbrydelser. Vi véd jo alle meget vel, at Trusler og Straffe ikke kan forringe deres Antal, og at det kun er moralsk Indflydelse og Ændring af deres Omgivelser, der kan bevirke, at de bliver bedre Mennesker.

Der er saaledes ikke nu mere, saaledes som for tre, fire Hundrede Aar siden, nogen Brug for Magtanvendelse fra Statens Side for at beskytte os mod ildesindede Personer. Der var snarere Grund til at paastaa, at Staten ved sine grusomme Straffemidler, der slet ikke er i Samklang med vor Tids Moral: Tugthuse, Galejer, Galger, Økser og Guillotiner, langt mere bidrager til at avle Raahed end til at mildne Sæderne og som Følge heraf ogsaa snarere forøger end formindsker Forbrydernes Antal.

"Hvis der ikke var nogen Stat, vilde vi ikke have nogen Religion, ingen Kultur, ingen Oplysning, ingen Samfærdselsmidler o. s. v.; vi vilde staa uden Samfundsinstitutioner."

Ja, for nogle Hundrede Aar tilbage i Tiden kunde der have været noget rigtigt i denne Bemærkning. Den Gang havde Folk haft vanskeligt

ved at samarbejde paaa alle de mange forskellige Omraader uden at have Staten at støtte sig til, men nu forholder det sig ikke længer saaledes.

Man kan prægtigt undvære Statens Medvirkning ved Dannelsen af Selskaber og Korporationer, ved Sammenkaldelsen af videnskabelige, økonomiske og politiske Kongresser. Ofte nok er Regeringernes Indblanding snarere til Skade end til Gavn.

Fra Slutningen af forrige Aarhundrede at regne kan der næppe anføres et eneste Eksempel paa en Fremskridtsbevægelse i Menneskeheden, uden at den er bleven forsinket af Regeringerne. Saaledes har Tilfældet været baade med Afskaffelsen af legemlige Straffe og pinligt Forhør og med Ophævelsen af Slaveriet. Saaledes er det gaaet med Indførelse af Pressefrihed og med Tilladelse for Statens Borgere til at afholde offentlige Møder. Nutildags er Regeringen saa langt fra at understøtte Borgernes Bestræbelser efter at udarbejde nye Tilværelsesformer, at man snarere kan sige, at de stadigt søger paa alle Maader at lægge Hindringer i Vejen for enhver Bevægelse i denne Retning. Ethvert Forsøg paa at løse de store og vigtige Arbejder, agrariske, politiske og religiøse Spørgsmaal støder paa aaben Modstand fra Regeringernes Side.

"Var der ingen Stat, vilde vi være udsatte for at blive erobrede og undertvungne af vore Naboer."

Det er vist temmelig overflødigt at tilbagevise denne Paastand; den er for hul og falsk. Man vil

indbilde os, at Regeringen og Hæren er nødvendige for at hindre, at vi bliver opslugte af Naboerne.

Men vi véd jo dog meget godt, at alle Regeringerne uden Undtagelse taler saaledes, medens det dog er en Kendsgerning, at alle Evropas Nationer er besjælede af de samme Friheds- og Broderskabsprinciper og derfor ikke behøver at forsvare sig mod hverandre. Og vil man gøre gældende, at vi maa forsvare os mod barbariske Folkeslag; Angreb, da skal man vide, at en Tusindedel af de Tropper, der nu staar under, Vaaben, vilde være mer end tilstrækkelig hertil.

Det forholder sig i Virkeligheden ganske modsat af, hvad man har søgt al faa os til at tro:

Statens Magt er saa langt fra at byde nogen Garanti mod Angreb fra Naboernes Side, at den tværtimod udsætter os for stadig Fare i denne Henseende.

Som Følge heraf maa enhver, der ved den almindelige Værnepligt bliver tvungen til at ofre sin Fredelige Tilværelse og maaske sit Liv, nødvendigvis komme til at tænke nærmere over, hvad Staten egentlig er værd, og han maa komme til den Slutning, at der i vore Dage ikke er noget, der kan retfærdiggøre saadanne Opofrelser til Bedste for Staten.

Og det er ikke blot teoretisk betragtet, at denne Slutning maa paatrænge sig os: set vi praktisk paa Sagen, og vejer vi alle de Byrder, staten lægger paa os, maa vi komme til den Erkendelse, at det i de fleste Tilfælde vil medføre mindre ubehagelige Følger for os, hvis vi vægrer os ved at gøre Militærtjeneste, end hvis vi gaar ind derpaa.

i de fleste Tilfælde vælger de unge Mænd i Værnepligtsalderen at træde i Militærtjenesten hellere end at vægre sig; det kommer dog ikke af, at de omhyggeligt har over tænkt Sagen og vejet for og imod, men simpelt hen af, at de straks kommer under et Slags hypnotisk Indflydelse og gaar ind paa de Suggestioner, der gives dem i Form af Befalinger. Der hører ingen Anspændelse af Viljen til at gøre dette, hvorimod der vilde ud kræves en betydelig Vilje- og Tankeanstrengelse til at fremsætte en Vægning, og Folk er i Almindelighed ikke i Stand til en saadan Anstrengelse.

Ogsaa ganske materielt set - altsaa ganske bortset fra den moralske Betydning. - vil en Vægning ved at gøre Militærtjeneste som oftest være fordelagtigere end en Indvilligelse og det ligegyldigt, om jeg hører til de højere eller de lavere Samfundsklasser.

Jeg vil blive stillet for en Domstol, anklaget for ikke at have adlydt Statens Love; er jeg heldig, vil jeg blive frikendt eller - saaledes som det har været Tilfældet Med Menoniterne i Rusland - faa tildelt andet og borgerligt Arbejde for Staten i Stedet for den Militærtjeneste, jeg har vægret mig ved at paatage mig; er jeg derimod uheldig, kan jeg blive forvist eller sat i Fængsel paa to eller tre Aar (saaledes som det er sket i Rusland), maaske ogsaa paa længere Tid; maaske jeg endogsaa kan blive dømt til Døden, skønt der jo ikke er stor Sandsynlighed herfor.

Her har vi altsaa de Ubehageligheder, der kan være forbundne med en Vægning.

Lad os nu se, hvilke Ubehageligheder der følger med at underkaste sig Militærtjeneste.

Er jeg heldig, vil jeg ikke faa Befaling til at drage afsted for at myrde mine Medmennesker, og jeg vil næppe udsættes for at blive lemlæstet eller slaaet ihjel, men slippe med at blive optagen blandt de militære Slaver. Saa bliver jeg iført en Narredragt, lærer at tage Haanden til Huen for enhver, der har en højere Grad end jeg, lige fra Korporalen og helt op til Feldmarskalken, maa gøre en hel Mængde Legemsøvelser paa Kommando, og naar jeg saa har tjent fra et til fem Aar, maa jeg i de følgende ti Aar holde mig klar til at træde ind igen i Tjeneste hvilket Øjeblik som helst.

Er jeg uheldig, bliver jeg desuden sendt i Krig, hvor man tvinger mig til at dræbe Mennesker, der er af fremmed Nationalitet men aldrig har gjort mig den ringeste Fortræd; og jeg vil blive udsat for at miste Liv og Lemmer eller endog blive sendt i en aldeles uundgaaelig Død, saaledes som det skete under Sevastópol's Belejring<4>, og som det i Almindelighed hænder nu og da i Løbet af en Krig; eller ogsaa kan jeg - hvad der maa være det forfærdeligste af alt - blive sendt mod mine egne Landsmænd og kan blive tvungen til af skyde mine bedste Venner i Anledning af nogle dynastiske eller andre Statsinteresser, der ikke har ringeste Betydning for mig.

Hvis jeg underkaster mig Militærtjenesten, vil jeg kunne gøre mig Haab om, at jeg efter endt Tjenestetid - naar jeg har fundet mig i en utrolig Mængde Ydmygelser, naar jeg har lystret de bar

bariske Befalinger, der er givne mig, og naar jeg er sluppen derfra med Livet - vil faa et Stykke Baand med noget Dingeldangel, som jeg har Lov til at hefte paa min narredragt. Er jeg særlig heldig, kan jeg blive stillet i Spidsen for Hundredtusinder, der er lige saa raa som jeg selv; jeg kan endog faa Titel af Feldmarskalk og en stor Sum Penge oven i Købet.

Hvis jeg vægrer mig ved at gøre Militærtjeneste, vil jeg derimod bevare min Værdighed som Mand; jeg vil vinde alle gode Menneskers Billigelse og vil fremfor alt andet have den Tilfredsstillelse at vide med sig selv, at jeg handler i Overensstemmelse med Guds Vilje og saaledes utvivlsomt handler smukt overfor mine Medmennesker.

Naar den, der underkaster sig Værnepligten, hører til de lavere, undertrykte Samfundsklasser, vil Fordelene og Ubehagelighederne derved for saa vidt blive af ganske tilsvarende Art, men dertil kommer endnu ét: naar han underkaster sig Militærtjenesten, anerkender han den jo paa en Maade og bidrager derved til at styrke dem, der holder ham i hans fortrykte Stilling - og det kan kun være i høj Grad Uheldigt.

Spørgsmaalet om, hvorvidt Regeringsmagten bør afskaffes, vil dog ikke blive løst ved Betragtninger over, hvor vidt Staten kan siges at være gavnlig for den, der ved at gøre Tjeneste i Hæren bidrager til at opretholde den; det vil heller ikke blive løst gennem Overvejelser for og imod med Hensyn til det fordelagtige eller ufordelagtige ved

at vægre sig ved at gøre Militærtjeneste. Nej, Spørgsmaalet vil finde sin endelige Løsning, naar enhver værnepligtig Mand af sin religiøse Bevidsthed vil blive tvungen til at spørge sig selv, om Staten bør vedblive af bestaa eller ej.

VIII.

Det er ofte bleven sagt, at hvis Kristendommen var sand, vilde alle Mennesker straks have antaget den, og den vilde straks have bragt dem til at føre et bedre Liv. Men man kunde lige saa godt sige, at hvis Frøet var modent, vilde det straks skyde Stængler og sætte Blomster og Frugter.

Den kristne Religion er ikke et lovgyldigt System, som med Magt kan paatvinges Menneskene og forandre deres Liv. Kristendommen er en ny og højere Livsanskuelse; men der kan ikke paatvinges Menneskene et nyt Syn paa Livet; det kan kun antages frivilligt og det endda kun paa to Maader: enten aandeligt og gennem indre Forstaaelse eller forsøgsvist og gennem det ydre.

Nogle Mennesker - men det er kun Mindretallet - erkender ved et Slags profetisk Instinkt Lærens Sandhed; de føler sig tildragne af den og antager den. Andre - og det er Flertallet - bringes kun gennem mange Fejltagelser, Forsøg og Lidelser til at erkende denne Sandhed og Nødvendigheden af at indordne sig under den.

Og ved denne ydre, forsøgsvis Fremgangsmaade er nu de fleste kristne Mennesker bleven bragte til at indse Nødvendigheden af at antage Læren. Man

kan undertiden undre sig over, hvad der nødvendiggjorde den Forvanskning af Kristendommen, som nu er den største Hindring for, at den kan antages i sin eneste sande Betydning.

Men hvis Kristendommen var bleven fremstillet for Menneskene i sin sande, uforfalskede Skikkelse, var den ikke bleven antaget af Flertallet; de vilde have været lige saa uberørte af den, som de asiatiske Nationer er det den Dag i dag. De Mennesker, som modtog den i dens forvanskede Form, blev langsomt men sikkert paavirkede af den, og gennem mange Vildfarelser og Forsøg og alle de Lidelser, som fulgte deraf, har de nu indset Nødvendigheden af at antage den i dens sande Betydning.

For Flertallet af Menneskene var det lige saa nødvendigt, at de lærte Kristendommen at kende i dens forvanskede Skikkelse for saa lidt efter lidt at faa den bibragt i dens sande Form, som det er nødvendigt, at Frøet forbliver skjult i Jorden en vis Tid, inden det kan spire.

Kristendommen er paa én Gang en sand og profetisk Lære. For atten Aarhandreder siden aabenbarede Kristendommen Menneskene de Sandheder, de burde lade være bestemmende for deres Liv, og forudsagde samtidigt, hvorledes den menneskelige Tilværelse vilde blive, hvis Menneskene ikke vilde anerkende dem men vedblive at leve efter deres hidtidige Principer, og hvorledes Tilværelsen derimod vilde blive, hvis de antog den kristne Lære og førte den ud i Livet.

Kristus taler i Bjærgprædikenen om, hvorledes Menneskene bør leve: "Derfor, hver den, som

hører disse mine Ord og gør efter dem, den vil jeg ligne ved en forstandig Mand, som byggede sit Hus paa en Klippe. Og en Skylregn nedfaldt, og Vandløbene kom, og Vejrene blæste og faldt an paa samme Hus, og det faldt ikke, thi det var grundfæstet paa en Klippe. Og hver, som hører disse mine Ord og gør ikke efter dem, skal lignedes ved en daarlig Mand, som byggede sit Hus paa Sand.

Og en Skylregn nedfaldt, og Vandløbene kom, og Vejrene blæste og stødte an paa samme Hus, og det faldt, og dets Fald var stort.

(Matth. VII, 24-27.) Og nu, efter atten Aarhundreders Forløb, er Spaadommen bleven opfyldt. Ved ikke i Almindelighed at have fulgt Kristi Lære og ved ganske særligt at have ladet upaaagtet, hvad Kristus har sagt os om ikke at sætte os imod det onde, er Menneskeheden bragt til den uundgaaelige Ødelæggelse, som Kristus forudsagde dem, der ikke vilde lyde hans Bud.

Menneskene mener ofte, at Spørgsmaalet om ikke med Vold at sætte sig imod det onde er en Teori, man ikke behøver at bekymre sig nu. Og dog fremstiller dette Spørgsmaal sig for ethvert Menneske, og det fordrer, at ethvert tænkende Menneske skal besvare det. Lige siden Kristendommen er bleven forkyndt i Verden, fremstiller dette Spørgsmaal sig ofte nok for Menneskene under deres Tilværelse hen paa Jorden, ligesom den rejsende nødvendigvis maa spørge sig selv, hvor han nu skal gaa hen, naar den Vej, han hidtil har fulgt, deler

sig i to. Han skal videre og kan ikke sige: "Jeg vil ikke tage nogen Bestemmelse men gaa ligeud, ligesom jeg hele Tiden har gjort." Der var før kun én Vej, nu er der to, og han maa træffe sit Valg.

Ligeledes kan Mennesket ikke, efter at Kristi Lære er bleven forkyndt for ham, sige: "Jeg vil leve ligesom før og ikke tænke over Spørgsmaalet, hvorvidt det er tilladt med Vold at sætte sig imod det onde eller ej." Ved enhver ny Kamp maa man uundgaeligt tage Bestemmelse om: "Tør jeg, eller tør jeg ikke med Vold sætte mig imod det onde?"

Spørgsmaalet om, hvor vidt man med Vold bør sætte sig imod det onde, blev rejst, da den første Strid opstod mellem Menneskene; siden da har enhver Kamp ikke været andet end en voldelig Modstand mod, hvad enhver af de stridende anser for det onde. Men før Kristus indsaa Menneskene ikke, at voldelig Modstand mod, hvad enhver mente, var det onde - fordi den ene anser det for ondt, som den anden anser for godt - kun er én af de Maader, hvorpaa Striden kan afgøres, og at der endnu gives en anden Maade: den, aldeles ikke med Vold at sætte sig imod det onde.

Før Kristi Tid mente Menneskene, at man kun kunde afgøre en Strid ved med Vold at sætte sig mod det onde. De handlede da i Overensstemmelse hermed, og enhver af de stridende Parter søgte saa at overbevise sig selv og de andre om, at det, han betragtede som ondt, var ondt.

Derfor har Menneskene lige fra de tidligste Tider opstillet Definitioner paa det onde og prøvet paa at gøre dem indlysende for enhver. Disse

Definitioner fik saa efterhaanden Skikkelse af Love, som man mente fremkomne ad overnaturlig Vej eller paa Foranledning af Regeringer eller Forsamlinger, som man betragtede som ufejlbarlige.

Menneskene greb da til voldelige Midler, mod hverandre og overtalte sig selv og andre til at tro, at de kun sætte sig imod det, der af alle blev anset for at være det onde.

Saaledes blev der handlet fra de tidligste Tider særligt af dem, som var i Besiddelse af Magt, og det varede længe, inden man opdagede det meningsløse heri.

Men jo længere Menneskene levede i Verden, og jo men udviklede deres Forbindelse blev, jo mer indlysende blev det dem, at det var meningsløst med Vold at modsætte sig, hvad hver enkelt betragtede som ondt; de forstod, at Stridighederne ikke blev afgjorte paa denne Maade, og at det aldrig vilde lykkes at faa alle til at anse det for ondt, som nogle betragtede saaledes.

Allerede i Kristendommens tidligste Tider var det indlysende for en stor Mængde Mennesker i det romerske Rige, hvor den fremkom, at ikke alle kunde betragte det som ondt, som Nero eller Caligula ansaa for ondt. Paa den Tid var Menneskene nemlig begyndt at forstaa, at uagtet Lovene udgaves for at være guddommelige, var de dog skrevne af Mennesker og kan altsaa ikke være ufejlbare trods den udvortes Glans, de er ikklædte, og at Mennesker ikke kan blive ufejlbare, fordi de slutter sig sammen og kalder sig Senat eller lignende.

Allerede paa den Tid følte og forstod mange dette.

Saa var det, at Kristus prædikede sin Lære, der ikke blot forbød med Vold at sætte sig mod det onde men samtidigt ogsaa gav et helt nyt Syn paa Livet og et Middel til at gøre Ende paa Menneskenes Stridigheder, ikke ved at gøre det til Pligt kun for én Del af Menneskeslægten uden Modstand at underkaste sig, hvad der foreskrives dem af Øvrigheden, men ved at paalægge alle - og som Følge deraf ogsaa øvrigheden - under ingen Omstændigheder at øve Vold mod nogen.

Paa hine Tider blev denne Lære kun antaget af meget faa Disciple. De fleste Mennesker, særligt de, der var i Besiddelse af Magt, vedblev, selv efter Kristendommens Indførelse, at holde paa deres Ret til med Vold at modsætte sig, hvad de ansaa for det onde. Saaledes var det under de romerske og byzantinske Kejsere, og saaledes vedblev det at være.

Allerede ved Kristendommens Begyndelse var det tydeligt, at Myndighedernes Definition af det onde og Retten til med Vold at modsætte sig det var højst mangelfuld, men det bliver endnu mere indlysende ved Romerrigets Deling i en Mængde Stater og ved deres indbyrdes Fjendtligheder og indre Splid.

Men Menneskeheden var ikke moden til at modtage Kristi Lære, og den gamle Definition af det onde, som man burde modsætte sig, blev yderligere fastslaaet ved Love, som alle skulde rette sig efter.

Til Tider var det saa Paven, der bestemte, hvad der skulde anses for det onde, som man med Vold skulde sætte sig imod, til andre Tider var det Kejseren

eller Kongen eller en valgt Forsamling eller en hel Nation. Men der fandtes altid Mennesker, som ikke vilde underkaste sig de Love, der enten udgaves for guddommelige eller var givne af Mennesker, der betragtedes som hellige eller som Herrens Salvede, eller af Institutioner, som skulde være Udtryk for Folkets Vilje; der var altid Mennesker, der ansaa det for godt, som Myndighederne ansaa for ondt, og som i Kampen mod Øvrighederne anvendte samme voldsomme Midler, som blev anvendte mod dem.

De gejstlige Myndigheder ansaa det for ondt, som de verdslige ansaa for godt, og omvendt, og Striden blev mer og mere voldsom. Og jo længere Menneskene anvendte Vold for at afgøre deres Stridigheder, jo mer indlysende blev det, at det var et daarligt Middel til Afgørelse, siden ingen Myndighed var i Stand til at faa enstemmig anerkendt, hvad der burde anses for ondt.

Saaledes er det nu gaaet i atten Aarhundreder, og tilsidst er man nu naaet til den nuværende Tilstand, som gør det aldeles indlysende, at der ikke er og ikke kan findes nogen ydre Definition af, hvad der skal anses for og af alle bør anerkendes som ondt. Vi er nu komne til det Punkt, at man ej, ophørt med at tro paa Muligheden af eller endog blot paa det ønskelige i at finde og opstille en saadan almindelig Definition. Det er kommet saa vidt, at Magthaverne ikke mere gør sig Ulejlighed med at bevise, at det, de anser for ondt, ogsaa virkelig er ondt, og de erklærer uden videre det for ondt, som de ikke synes om, og deres Undersaatter adlyder dem, ikke fordi de godkender Magthavernes

Bestemmelser om, hvad de betragter som det onde, men simpelthen fordi de ikke kan andet. Det var ikke, fordi det var godt, nødvendigt og en Velgerning mod Menneskene, og fordi det modsatte vilde have været ødelæggende for dem, at Nizza blev indlemmet i Frankrig, Lothringen i Tyskland og Bøhmen i Østrig; at Polen blev delt, og Irland og Indien kom under Englands Herredømme; at Kineserne blev angrebne og Afrikanerne myrdede; at Amerikanerne forbød Kineserne at indvandre, eller at Russerne forfulgte Jøderne; at Ejendomsbesidderne erhverver sig Land, som de ikke selv dyrker, og at Kapitalisterne nyder Frugterne af andres Arbejde. Det er nu kommet dertil, at en Del Mennesker begaar Vold men nu ikke mere gør det under Paaskud af, at det er for at sætte sig imod det onde, det er kun for deres Fordels Skyld eller af Lyst; en Del andre Mennesker underkaster sig denne Vold, ikke fordi de tror, som de for dum gjorde, at denne Vold øves imod dem for at skærme dem mod det onde, men simpelthen fordi de ikke kan blive fri derfor.

Hvis Romeren eller den, der levede i Middelalderen, eller den livegne Russer, som jeg husker ham for et halvt Hundrede Aar tilbage, var overbevist om, uden Skygge af Tvivl om, at Myndighedernes Vold var absolut nødvendig, naar de skulde beskytte ham imod det onde; at Skatter, Afgifter, Livegenskab, Fængsler, Pryglestraffe og Knutten var retfærdige, at Hær og Krig var noget selvfølgeligt, saa træffer vi nu sjældent Mennesker, som tror, at alle disse Tvangsmidler bevarer dem for noget som

helst ondt, og som ikke klart indser, at de fleste af disse Voldshandlinger, for hvilke han er udsat, eller som han har Del i, i sig selv er et stort og unødvendigt Onde.

Nutildags indser ethvert Menneske det unødvendige og uretfærdige i at inddrive Skatter hos de arbejdende Klasser for at berige dovne Embedsmænd og det taabelige i at idømme svage og fordærvede Mennesker Straf i Form af at slæbe dem fra ét Sted til et andet eller indespærre dem i en Fæstning, hvor de som Følge af det sikre og magelige Liv, de fører, bliver endnu svagere og endnu mere fordærvede. Vi indser jo ogsaa, at det ikke alene er unødvendigt og uretfærdigt men det rene Barbari at føre Krig og forberede sig til Krig, der kun foraarsager Ødelæggelse og Ruin og ikke har Skygge af Begrundelse. Og dog eksisterer disse Former for Vold bestandigt og bliver taalte af Folket, skønt det indser det nødvendige, uretfærdige og grusomme deri, og skønt det lider derunder.

Naar den rige Mand og den udannede Arbejder for et halvt Aarhundrede tilbage begge var lige overbeviste om, at Gud selv havde bestemt, at den rige bestandig skulde holde Hviledag og den fattige bestandig skulde arbejde, saa véd vi i vore Dage meget godt, at det nu - takket være Befolkningens stadige Forøgelse, Udbredelsen af Bøger og Oplysning - skulde falde vanskeligt at finde en eneste Mand i Evropa, eller vel endog i Rusland, hverken blandt de rige eller de fattige, som aldrig havde næret Tvivl om det retfærdige deri. De rige véd, at de ingen Ret har til at være rige, og de søger

at udsone deres Skyld ved at bringe Kunsten og Videnskaben Ofre, lige som man i fordums Tider udsonede sine Synder ved at give Gaver til Kirken.

Og mer end Halvdelen af de arbejdende Klasser erklærer rent ud, at den nuværende Tilstand er ubillig og maa omordnes.

En stor Del religiøse Mennesker, de saakaldte Sekterere, af hvilke der findes mange Millioner i Rusland, betragter den nuværende sociale Ordning som uretfærdig og fordrer en Ændring paa Grundlig af Evangeliets sande og uforfalskede Lære.

Andre betragter den nuværende Ordning som uretfærdig, fordi den ikke kan bringes i Overensstemmelse med de socialistiske, kommunistiske og anarkistiske Lærdomme, der dukker op i de lavere Lag af den arbejdende Klasse.

Man anvender ikke længere Vold, fordi man mener, at det er nyttigt, men fordi man nu har gjort det i saa lang Tid, og fordi de herskende Klasser, som har Fordel deraf, har indrettet det saaledes, at de, som staar under deres Myndighed, ikke kan frigøre sig derfor. Alle vore Dages Regeringer - lige fra de mest despotiske til de mere frisindede - er blevne, hvad Herzen saa træffende kaldte: "Djingis Khan med Telegrafem" - at forstaa saaledes: Voldsherredømmer, som ikke er begrundede paa Principer men paa det værste Tyranni, som drager Fordel af alle de Midler, Videnskaben har opfundet for at samle frie og ligesindede Mænd til en fredelig, fælles social Virksomhed, men alle disse Midler benytter de til at undertrykke og undertvinge deres Medmennesker.

Regeringerne og de herskende Klasser tager ikke mere deres Tilflugt til Ret eller blot et Skin af Retfærdighed men støtter sig kun til en fortræffelig Organisation, der er bleven saa fuldkommengjort ved Videnskabens Hjælp, at enhver bliver fanget i denne Kreds af Voldshandlinger uden at have nogen som helst Udsigt til at slippe ud. Man benytter hertil fire Fremgangsmaader, og disse er saa fast forenede med hverandre som Ringene i en sammensmedet Kæde.

Den første og ældste Fremgangsmaade er at indgyde Menneskene Frygt. Dette gøres ved at opstille Statsforfatningerne (af hvad Art de end er - frie republikanske eller yderligt despotiske) som hellige og ukrænkelige og som Følge deraf true enhver, der gør Forsøg paa at forandre noget deri, med de haardeste Straffe. Denne Fremgangsmaade benyttes af alle Regeringer - nu, saa vel som i de ældste Tider - overalt, hvor der er en Regering:

i Rusland mod de saakaldte Nihilister, i Amerika mod Anarkisterne, i Frankrig mod Bonapartisterne, Legitimisterne<5>, Kommunarderne og Anarkisterne.

Jærnbaner, Telegrafer, Telefonter, Fotografier ligesom ogsaa ethvert af de mange Midler, der gives for at blive af med Folk i Aarevis uden at dræbe dem, ensomt Fangenskab, hvor de, skjulte for alle, vansmægter og forglemmes, samt de mange andre moderne Opfindelser, som Regeringerne benytter, gør dem saa mægtige, at naar Magten først en Gang er kommet i Hænder, der forstaar at bruge den, skal nok baade Politi og Domstole, baade Fangevogtere og Bøddler gøre deres Arbejde saa

grundigt, at det bliver umuligt at komme Myndighederne til Livs, om de saa er aldrig saa grusomme og ubarmhjertige.

Den anden Fremgangsmaade bestaar i Demoralisering. Den bestaar i at plyndre det flittige og arbejdsomme Folk ved at paalægge det Skatter, der bruges til at tilfredsstille graadige Embedsmænd, som saa til Gengæld er rede til at hjælpe med til og vedligeholde Folkets Undertrykkelse. Disse købte Embedsmænd, lige fra Førsteministeren til den fattigste Skriver, udgør et Net af Mennesker, der er knyttede til hverandre ved en fælles Interesse: den nemlig at leve paa Folkets Bekostning. Jo rigere de bliver, jo mer underdanigt udfører de Regeringens Vilje; overalt og til enhver Tid understøtter de uden ringeste Skrupler i Ord og Handling den Regering, som deres personlige Velfærd beror paa, selv om den begaar de afskyeligste Voldshandlinger.

Den tredje Fremgangsmaade kan jeg kun betegne som et Slags Hypnotisering af Folket. Den bestaar i at svække Menneskenes aandelige Udvikling og gennem forskellige Suggestioner faa dem til at holde fast ved den antikverede Livsanskuelse, der er Grundlaget for den nuværende Samfundsorden, som Regeringerne gør alt muligt for at opretholde.

Denne hypnotiserende Fremgangsmaade er nu organiseret saa fuldstændigt som muligt og begynder i Menneskets tidligste Barndom; den holder ikke op, før han dør. Den begynder med, at Barnet er skolepligtigt, det skal besøge Skolen, som kun er oprettet, for at man her kan paavirke dem; her

faar de saa fra deres tidligste Barndom indpodede deres Forfædres Livsanskuelser, som er i den fuldkommeste Modstrid med den moderne Verdens Anskuelse. I de Lande, hvor der er en Folkekirke, lærer man Børnene de urimelige Gudsbespottelser i Katekismen og indprenter dem Lydighedspligten mod deres overordnede. I de republikanske Lande lærer man dem en overdreven Fædrelandskærlighed og den samme Lydighed mod Regeringen som i de monarkiske Lande.

Denne Fremgangsmaade fortsættes gennem de følgende Aar, idet man gør, hvad man kan, for at opmuntre den religiøse og patriotiske Overtro.

Den religiøse Overtro fremmes ved, at man - for Penge, som er tagne fra Folket - bygger Kirker, anordner Processioner og kirkelige Højtideligheder, hvorunder man med Understøttelse af Maler- og Billedhuggerkunst, med Tilhjælp af Malerier, arkitektonisk Udsmykning, Musik og Røgelse beruser Folket; og fremfor alt fremmer man den religiøse Overtro ved at støtte Gejstligheden, hvis Bestilling det er at fordømme Menneskene og holde dem i en bestandig Sløvhedstilstand dels ved dens Lærdomme og ved at gøre Gudstjenesten højtidelig, dels ved Prædikener og Indblanding i Privatlivet, saaledes som det sker ved Fødsler, Dødsfald og Ægteskaber.

Den patriotiske Overtro opmuntres ved, at man - ogsaa for Folkets Penge - arrangerer Nationalfester og Skuespil, rejser Sejrsmonumenter, festligholder historiske Mærkedage og derigennem faar Nationen til at anse sig for den ypperste og til at

ønske, at Staten og Regeringen maa udvide deres Magt, hvad der saa avler Bitterhed, ja endog Had til de andre Nationer. Af disse Aarsager har de despotiske Regeringer forbudt at trykke og udgive Bøger, som kunde oplyse Folket, og enhver, der gør Forsøg paa at udrydde Folket af dets Dvale, bliver forvist eller kastet i Fængsel. Ydermere neddæmper enhver Regering uden Undtagelse alt, hvad der kunde tjene til at frigøre Folket, imedens den opmuntrer alt, hvad der kan demoralisere det, for Eksempel literære Arbejder, der er i Stand til at Vedligeholde dets religiøse og patriotiske Overtro, medens den tillader alle Slags sanselige Fornøjelser; ja, Regeringerne benytter endog Midler som Tobak og Alkohol for at sløve Folket; de har deraf deres fornemste Indtægtskilder. Endog Utugt bliver opmuntrret, idet den i de fleste Stater ikke alene bliver taalt af Myndighederne men endog ligefrem organiseret. Saa meget om den tredje Fremgangsmaade.

Den fjerde Fremgangsmaade bestaar i at udskille et vist Antal Mennesker blandt alle de Mænd, der er bleven bedøvede og gjorte slaviske gennem de tre tidligere Fremgangsmaader, derefter udsætte dem for nye særligt virksomme Midler til at sløve og fordumme dem for saaledes at gøre dem til viljeløse Redskabet-, der skal udføre alle de Grusomheder og Voldshandlinger, Regeringen har Brug for.

Dette Resultat opnaas ved at udtage dem i den Unge Alder, hvor Menneskene endnu ikke har haft Tid til at danne sig klare og bestemte Moralprinciper, og ved at lede dem bort fra alle naturlige og

menneskelige Livsbetingelser: Hjem, Familie, Slægtninge og nyttigt Arbejde. De bliver indelukkede i Kaserner, klædte i en særlig Dragt, og under Raab og til Lyden af Trommer og Trompeter gennemgaar de visse daglige Øvelser, der er udtænkte netop til dette Brug, og ved Hjælp af alt dette bliver de bragte i en hypnotiseret Tilstand, hvorunder de ophører at være Mennesket og snarere bliver følesløse Maskiner i Hypnotisørens Haand. Disse legemtlig kraftige, unge Mennesker (nutildags alle unge Mennesker, eftersom der er almindelig Værnepligt), der saaledes er hypnotiserede, bevæbnede med morderiske Vaaben, altid lydige mod de herskende Myndigheder og rede til enhver Voldshandling paa deres Befaling, udgør den fjerde og tillige Hovedfremgangsmaaden, der anvendes for at lægge Menneskeheden i Lænker.

Ved denne Fremgangsmaade bliver Kredsen af Voldshandlinger fuldstændig.

Frygt, Demoralisation og Paavirkning bringer Folk i en Tilstand, hvor de er villige til at blive Soldater; Soldaterne giver Regeringerne Magt til at straffe og udplyndre Befolkningen (og til at demoralisere Embedsmændene ved at give dem en Del af Byttet), hypnotisere dem og i Tide forvandle dem til Soldater.

Kredsen er nu sluttet, og der gives ingen Udsigt til med Magt at bryde den.

Nogle Mennesker paastaar, at man kan slippe for Voldshandlinger eller i alt Fald faa dem formindskede, naar man med Magt omstyrtede Voldsheredømmerne og saa indsatte andre Regeringer,

under hvilke saadanne Voldshandlinger og Undertrykkelser vilde blive unødvendige; men disse Mennesker skuffer baade sig selv og andre, og deres Anstrengelser vil ikke gøre Tilstandene bedre men snarere forværre dem. Deres Opførsel tjener kun til at forøge Regeringernes Despoti, deres Handlinger giver blot Regeringerne en antagelig Grund til at være endnu strengere.

Selv om vi indrømmer, at en Regering ved et Sammenstød af Omstændigheder, der er særligt uheldige for den (som i Frankrig 1870), kan omstyrtes ved Magt, og Magten saa kunde blive lagt i andre Hænder, vil den nye Regering næppe være mindre tilbøjelig til Undertrykkelse end den gamle; tværtimod, den vil blive endnu mere despotisk og grusom, da den vil blive nødt til at optage Kampen med Tilhængerne af de nys styrtede Magthavere.

Saadan er det gaaet ved enhver Revolution.

Medens Socialisterne og Kommunisterne anser Samfundets kapitalistiske Organisation for et Onde, og medens Anarkisterne betragter enhver som helst Regering som et Onde, saa anser Royalisterne, de Konservative og Kapitalisterne enhver socialistisk eller kommunistisk Samfundsorden eller ethvert Anarki for et Onde, og alle disse Partier har kun ét Middel: Vold, til at bringe Menneskene til at bøje sig for dem. Hvilket af disse Partier, der end var saa heldigt at bringe sine Planer til Udførelse - det vilde dog blive nødt til at støtte sin Myndighed ved Anvendelse af Vold og endog udtænke nye Former, hvorunder det kunde gøre sin Magt gældende.

Det vilde blive andre Mennesker, som blev

undertrykte, og Straffene vilde blive anderledes; men Vold og Undertrykkelse vilde vedblive, ja vilde maaske endog blive endnu grusommere, eftersom Hadet vilde vokse med Stridighederne, og nye Former for Vold vilde blive udtænkte. Saaledes er det bestandig gaaet ved alle Revolutioner og alle Forsøg paa Revolutioner, ved alle S sammensværgelser og alle voldsomme Regeringsforandringer. Enhver Strid styrker kun Undertrykkelsesmidlerne i dens Haand, hvem det i det givne Øjeblik lykkes at tiltvinge sig Magten.

Vort kristne Samfunds Stilling leverer slaaende Beviser for Rigtigheden heraf.

Der er nu egentlig kun ét Felt tilbage i det menneskelige Liv, som de regerende Myndigheder ikke har blandet sig i - det er det huslige, økonomiske Felt, det private Liv og Arbejde. Og dog har Regeringerne nu lidt efter lidt - takket være Kommunisternes og Socialisternes Anstrengelser - blandet sig ogsaa heri, saa at Arbejde og Hviletid, Klædedragt og Fødemidler efterhaanden, dersom Reformatorenes Haab ikke skuffes, vil blive foreskrevne og ordnede af Regeringerne.

Atten Aarhundreders langsomme Fremskridt har lidt efter lidt bragt de kristne Nationer i den Nødvendighed at maatte tage det Spørgsmaal under Overvejelse, som de hidtil har undgaaet - Spørgsmaalet om, hvor vidt de skal antage Kristi Lære eller ej, Samt det Spørgsmaal, der bliver Følgen af det foregaaende:

Om man i det sociale Liv med Vold skal modsætte sig det onde eller ej. Men der er den Forskel: at om Menneskene end fordum kunde gaa ind paa

eller nægte at gaa ind paa den Løsning, Kristus anviser dem, kan de ikke undgaa det nu, eftersom den er den eneste, der kan frelse Menneskene fra et Slaveri, i hvilket de er hildede som i et Net.

Men det er ikke blot det elendige i deres Stilling, som gør dette uundgaeligt.

Medens det mer og mer er blevet godtgjort, at den hedenske Livsanskuelse er fejltagtig, er den kristne Religions Sandheder blevne mer og mer indlysende.

Det er ikke forgæves, at den kristne Menneskeheds bedste Mænd, som begreb Sandheden ligesom ved et aandeligt Instinkt, allerede for atten Aarhundreder siden bekendte Kristendommen til Trods for alle Trusler, alle Savn og alle Lidelser. Ved deres Martyrdom fik de Menneskene til at tro paa Lærens Sandhed og indskrev den i deres Hjerter.

Kristendommen er trængt ind i Menneskehedens Bevidsthed, ikke alene fordi man har indset det umulige i at vedblive at leve det hedenske Liv, men ogsaa fordi den efterhaanden er bleven fremstillet simpelt og klart, frigjort for al den Overtro, hvormed den tidligere var beheftet, og den har saaledes kunnet brede sig og forstaaes i alle Klasser af Befolkningen.

Kristendommen har ikke kunnet eksistere i atten Aarhundreder uden at udøve sin Virkning endog paa dem, der blot har antaget den i det ydre. Disse atten Aarhundreder har bragt Menneskene saa vidt, at de, skønt de endnu vedbliver at leve det hedenske Liv, som ikke længere er i Overensstemmelse med Menneskehedens Udvikling, dog ikke alene klart i Joseph de Maistre 1753-1821, Italiensk diplomat og forfatter. Forkæmper mod den franske revolutions ideer og fortaler for autoritetsprincippet, der skulle virkeliggøres gennem kirken og det uindskrænkede kongedømme.

2Eduard Rod 1857-1910. Fransk litteraturprofessor og redaktør.

3Georg Leo von Caprivi 1831-1899, Bismarchs efterfølger som tysk rigskansler. I 1893 gennemførte han betydelige militærforslag.

4under Krim-krigen, hvor Tolstoj tjenestegjorde som officer.

5Tilhængere af, at herredømmet over et land er arveligt "af Guds nåde", uden hensyn til folkets vilje.

Kristi Lære og Kirkens Lære Af Leo Tolstoj

Indscannet af Holger Terp

s. 241-300

241

indser det nedværdigende i deres Stilling, men endog i deres Sjæls inderste har en aldeles bestemt Følelse af, at der ikke kan tænkes nogen Redning uden ved at følge Kristi sande Lære. I Overensstemmelse med hvert enkelt Samfunds intellektuelle Udvikling og forudfattede Anskuelser er Meningerne delte om, hvorledes og hvornaar Menneskeheden vil kunne frelses; men ethvert moderne Samfundsmenneske indser, at Frelsen bestaar i at opfylde Kristi Lov.

Nogle, som tror paa Kristendommens overnaturlige Karakter, mener, at Frelsen vil komme, naar alle Mennesker er naaede til det Punkt, at de tror paa Kristus, hvis "Genkomst" anses for nærforestaaende.

Andre, som ogsaa tror paa Kristendommens overnaturlige Karakter, mener, at Frelsen skal komme gennem Kirken, som vil samle alle Mennesker i sit Skød, opdrage dem i de kristelige Dyder og forvandle deres Liv. Atter andre, som ikke vil anerkende, at Kristus er Gud, mener, at Menneskehedens Frelse vil kunne naas ved langsomme og gradvise Fremskridt, gennem hvilke vor hedenske Tilværelses Principer vil blive afløste af Friheds, Ligheds og Broderskabs Principer - det vil sige: kristne Principer. Der er atter andre, som tror paa den sociale Revolution og mener, at Frelsen vil komme, naar Menneskene ved en voldsom Revolution blev tvungne til at dele al Ejendom, til at afskaffe enhver Regering og til kollektivt i Stedet for individuelt Arbejde - det vil sige Virkeliggørelsen af én Side af den kristne Lære. Alle vor Tids Mennesker fordømmer enten paa den ene eller anden Maade den nuværende hedenske Samfundsorden og mener, ofte

ubevidst og samtidigt med at de anser sig selv for Kristendommens Fjender, at vor Frelse ene beror paa, at vi i det daglige Liv overholder Kristi Lære eller Dele af den i dens rette Betydning.

Kristendommen kan, som dens Grundlægger erklærede, ikke straks udøves af Flertallet af Menneskene; den maa vokse, ligesom det mægtige Træ er spiret af et lille Frø. Saaledes har den vokset sig stor og har nu naaet sin fulde Udvikling, ikke i det virkelige Liv men i vor Tids Bevidsthed.

Ikke alene Mindretallet, som altid har forstaaet Kristendommen gennem det aandelige Instinkt, men ogsaa hele det store Flertal, som i deres sociale Tilværelse synes saa fjernede derfra, erkender dens sande Betydning.

Betragt de enkelte Mennesker i deres private Liv, lyt til den Maade, hvorpaa den ene dømmer den anden; hør ikke alene paa deres Ytringer i det offentlige Liv men paa de Raad, Forældre og Værger giver deres Børn og Myndliger, og Du vil se, at lige saa langt deres sociale Liv, der er grundet paa Vold, er fra den sande Kristendom, lige saa vist er det, de alle i deres private Liv anser for godt, intet andet end de kristelige Dyder, medens det, de anser for slet, ikke er andet end de ukristelige Laster. De, som helliger deres Liv til at tjene Menneskeheden, anses for de bedste Mennesker, medens den, der benytter sig af andres Uheld til sin egen Fordel, anses for slet.

Uagtet nogle ikke kristelige Idealer som Styrke, Mod og Rigdom endnu skattes af enkelte, der ikke er gennemtrængte af Kristendommens Aand, er

disse Idealer dog nu forældede, og de bliver forladte, om ikke af alle saa dog af de bedste blandt Menneskene. Der er ingen andre Idealer end de kristelige, som anerkendes af alle og anses som forpligtende for alle.

Hvis man betragter Kristenhedens nuværende Stilling og kun holder sig til Overfladen, er den i Sandhed skrækkelig med al den Grusomhed og Nedværdigelse, der er betegnende for den. Men trænger man til Bunds i den, saa er, det Syn, der møder én, fuldstændig forskelligt.

Alt det onde i vort Liv synes kun at eksistere, fordi det har været til saa længe; de, som øver ondt, har endnu ikke haft Tid til at lære, hvorledes det er muligt at handle anderledes, men i Virkeligheden er de slet ikke tilfredse med at handle, som de gør.

Alt ondt synes at eksistere af Grunde, der ikke har noget med Menneskenes Samvittighed at gøre.

Skønt det synes besynderligt og modsigende, saa hader alle vor Tids Mennesker den samme sociale Ordning, som de selv opretholder.

Jeg tror, det er Max Müller, som beskriver en omvendt Hednings Bestyrtelse, da han efter at have tilegnet sig Kristendommens Grundsætninger kom til Evropa og saa' de Kristnes virkelige Liv. Han kunde ikke komme sig af sin Forbavselse over det, han saa' i Virkeligheden, og det, han havde ventet at finde hos de kristne Nationer. Naar vi ikke føler Forbavselse over Kontrasten mellem vore Overbevisninger og vor Opførsel, er det, fordi mange ydre Indflydelser, der er rede til at dække over

Forskellen, øver deres Virkning paa os. Vi behøver kun at se paa den vilde Dyriskhed, hvoraf vort Liv er gennemtrængt, og vi maa forfærdes over de Modsigelser, vi ofte lever midt iblandt uden at bemærke dem.

Vi behøver kun at tænke paa Krigsforberedelserne, Mitrailleurserne, Torpedoerne og - det Røde Kors"; de ensomme Cellefængsler, Forsøgene paa at henrette ved Elektricitet - og Omsorgen for Fangernes hygiejniske Velfærd; de riges Menneskekærlighed og - deres Liv, der netop fremavler den Fattigdom, de søger at hindre.

Men disse Modsigelser er dog ikke, som man skulde tro, en Følge af, at Menneskene foregiver, at de er Kristne, medens de i Virkeligheden er Hedninger, men derimod af noget holdningsløst hos Menneskene eller af en Magt, der hindrer dem i at være, hvad de dog føler, at de allerede er i deres Bevidsthed, og hvad de i Virkeligheden ønsker at Være. Vor Tids Mennesker foregiver ikke blot, at de hader Undertrykkelse, Stands- og Rangsforskel ligesom ogsaa ethvert Slags Grusomhed mod Dyr saa vel som mod Mennesker; men de véd ikke, hvorledes de skal sætte en Stopper derfor, eller maaske de ikke kan bestemme sig til at opgive alt det, der opholder den nuværende Samfundsorden og maaske synes dem en Livsbetingelse.

Spørg blot hver enkelt Mand, om han finder det rosværdigt eller passende for en Mand i vor Tid at beklæde en Stilling, hvor han faar en Løn, der er alt for høj i Forhold til det Arbejde, han udfører; at inddrive Skatter hos Folk, der ofte er

fattige, for at anskaffe Kanoner, Torpedoer eller andre Slagterinstrumenter; eller at paaføre Folk Krig, som vi ønsker at leve i Fred med, og som ogsaa ønsker at holde Fred med os; eller at modtage Løn for at hellige sit Liv til Opfindelse af andre Slagterinstrumenter eller at forberede sig selv og andre til Myrderi. Og spørg ham, om han finder det rosværdigt og hæderligt for en Mand eller passende for en Kristen for Løn at lade sig bruge til at gribe stakkels vildledede, ofte utilregnelige og uoplyste Mennesker, fordi de har taget andres Ejendom - noget, vi selv gør i langt højere Grad - eller fordi de dræber Mennesker paa en Maade, der er forskellig fra vor - og saa kaste dem i Fængsel af den Grund, mishandle og dræbe dem? Og om det er rosværdigt og hæderligt, at en Mand og Kristen mod Vederlag prædiker for Folket ikke Kristendom men Overtro, som han godt véd, er dum og fordærvelig? Og om det er rosværdigt og hæderligt, at en Mand for at tilfredsstille sin Nydelseslyst berøver sin nabo, hvad denne behøver for at tilfredsstille sine simpleste Livsfornødenheder, saaledes som de Store Landejendomsbesiddere gør? Eller tvinge ham til at udføre et Arbejde, der udmatter ham, blot for at berige sig, saaledes som Fabrikejerne gør? Spørg enhver i Enrum, og hans Svar vil blive "Nej!" - i Særdeleshed hvis han mærker, at vore Spørgsmaal ikke er rettede til ham personligt! Og dog vil maaske denne samme Mand, som indser alt det slette heri, af egen fri Vilje, ofte ikke en Gang for at vinde Fordel derved men kun af barnagtig Forfængelighed (for et Kors eller- en

Stump Baand "med Tilladelse til at bære samme"), være beredt til at træde i Militærtjeneste, blive Magistratsmedlem eller Fredsdommer, Statholder, Ærkebiskop eller Politiembedsmand, skønt han meget godt véd, at han, naar han først beklæder et af disse Embeder, kan komme til at begaa Handlinger, hvis Slethed og Skamløshed han absolut maa indse.

Jeg véd, at mange af disse Mænd dristigt vil prøve paa at bevise, at de har Ret til at betragte deres Stilling som lovlig og ganske nødvendig. De vil Sige til deres Forsvar, at Myndigheden er givet af Gud, at det er nødvendigt for Menneskehedens Velfærd, at der er Statsembeder; at det ikke er i Modstrid med Kristendommen at besidde Rigdomme; at det kan er befalet den unge rige Mand at sælge alt, hvad han ejede, og give det til de fattige, for det Tilfælde at han ønskede at være fuldkommen ; at den nuværende Fordeling af Ejendommene og vore Handelssystemer altid maa forblive, som de er, og at det er til alles Fordel, o. s. v. Men hvor meget de end søger at skuffe sig selv og andre, saa véd de dog godt alle sammen, at det, de gør, er i Modstrid med den Tro, de bekender, og naar de er ene med deres Samvittighed, vil de i deres Sjæls inderste føle sig skamfulde og elendige ved at huske derpaa, særligt da det nedværdigende i deres Handlinger maa staa klart for dem. Et Nutidsmenneske kan ikke, enten han tror paa Kristi Guddommelighed eller ej, lade være at indse, at det at hjælpe med til at befæste Tsarens, Ministerens, Guvernørens eller Statholderens Magt ved at udpante en fattig Familie, der ikke har kunnet betale

sine Skatter, og tage dens sidste Ejendele, fordi man skal have Penge til Kanoner eller til at betale Gage og Pension til unyttige Embedsmænd, som lever i Overflødighed og er mer end overflødige, eller sætte en Mand i Fængsel, som vi selv har fordærvet, og kaste hans Familie paa Gaden; eller myrde og plyndre i Krig; eller udbrede barbarisk og afguderisk Overtro i Stedet for Kristi Lov; eller tilegne sig den Ko, der har forvildet sig ind paa éns Jord, skønt vi véd, at den tilhører en anden, der ikke ejer Jord ; eller narre Fabriksarbejderen ved at lade ham give Mulkt, naar han imod sin Vilje kommer til at ødelægge et eller andet; eller lade en fattig Mand betale alting dobbelt saa dyrt, fordi han er stedt i den yderste Nød - intet Menneske kan nu om Stunder være uvidende om, at alle disse Handlinger er lave og nedværdigende, og at vi ikke behøver at begaa dem. De véd det alle. De véd, at det, de gør, er ondt, og de vilde ikke gøre det for alt i Verden, hvis de havde Kraft til at modstaa den Magt, som lukker deres Øjne for det forbryderiske i deres Handlinger og tilskynder dem til at begaa dem.

Den almindelige Værnepligt, som er Statens sidste og kraftigste Ord i Retning af Voldsanvendelse, viser bedre end noget andet, hvor vidt Kontrasterne er naaede i vor Tid.

Det er ogsaa kun, fordi denne almindelige Væbningstilstand er tilvejebragt gradvist og umærkeligt, og fordi Regeringerne for at vedligeholde den har taget deres Tilflugt til Terrorisation, Demoralisation, Fordømmelse og Vold, at vi ikke set dens

aabenbare Modstrid med de kristelige Idéer og Følelser, som den moderne Verden er gennemtrængt af.

Vi er saa vante til det modstridende deri, at vi ikke ser, at alle de Mennesker handler modbydelig dumt og umoralsk, der frivilligt vælger dette Morderhaandværk, som om det var en hæderlig Livsstilling; eller at stakkels elendige Mennesker gaar ind paa at aftjene deres Værnepligt, eller at Folk i Lande, hvor Værnepligten ikke er tvungen, forlader et nyttigt og arbejdsomt Liv for at hverve Rekruter og indøve dem til at blive Mordere.

Vi véd, at alle disse Mennesker enten er Kristne eller bekender humane og liberale Principer, og de véd, at de saaledes bliver delvist ansvarlige - ved den almindelige Værnepligt personligt ansvarlige - for de mest vanvittige, hensynsløse og umenneskelige Mord. Og dog gør de det.

Ja, de gaar endnu videre; I Tyskland, hvor almindelig Værnepligt først blev indført, har Caprivi udtalt, hvad man i saa lang Tid omhyggeligt har skjult, nemlig, at det ikke alene bliver fremmede Mennesker, Soldaterne faar Ordre til at dræbe, men maaske deres egne Landsmænd, de samme Mennesker, som de har levet iblandt. Og denne Tilstaaelse har ikke aabnet Folkets Øjne, har ikke oprørt dem.

De lader sig stadigvæk ligesom Faar føre til Slagteren og underkastet sig alt, hvad der fordres af dem.

Og dette er endnu ikke alt: den tyske Kejser har for nyligt endnu klarere vist, hvad der anses for en Hærs Dyder, ved at takke og belønne en Skildvagt, der havde dræbt en forsvarsløs Fange,

som uforsigtigt havde nærmet sig ham. Ved saaledes at belønne en Handling, som altid er blevet anset for slet og nedværdigende endog af de Mennesker, der staar paa det laveste moralske Trin, har Kejser Wilhelm tilkendegivet, at en Soldats Hoveddyd - den eneste, Øvrighederne sætter Pris paa - er at være Bøddel, og det ikke en Bøddel, som kun henretter dømte Forbrydere, men en Bøddel, der paa given Befaling er rede til at slagte ethvert uskyldigt Menneske.

Og dette er endda ikke alt. I 1891 holdt den den samme Wilhelm, dette Statsmagternes enfant terrible, som aabenlyst siger, hvad andre Mennesker kun vover at tænke, følgende Tale til nogle Soldater, og den næste Dag fandtes den offentliggjort i Tusinder af Aviser: "Rekruter !" sagde han, "I har svoret mig Troskab for Alteret og for Guds Tjener! I er endnu for unge til at forstaa hele Betydningen af, hvad der her er bleven sagt; befliet Eder derfor kun paa at adlyde de Ordre og Befalinger, I faar. I har svoret mig Troskab, unge Folk af min Garde! Det vil sig e, at I er mine Soldater, at I har givet Jer i min Vold med Legeme og Sjæl. For Eder gives der nu kun én Fjende, mine Fjender. I disse Tider med deres socialistiske Opstande kan det maaske hænde, at jeg befaler Jer at skyde paa Eders egne Slægtninge, Eders Brødre, ja maaske endog paa Eders Fædre og Mødre - hvad Gud dog forbyde - men selv da skal I være rede til at adlyde mine Befalinger uden Tøven."

Den Mand udtaler aabent, hvad alle kloge Stats

overhoveder tænker, men med Flid skjuler. Han siger aabenlyst, at Soldaterne er i hans Tjeneste, til hans Raadighed og skal være rede til for hans Fordels Skyld at myrde endog deres Brødre og Fædre.

I de raaeste Udtryk omtaler han ganske ligefremt alle de Rædsler og Forbrydelser, Folk forbereder sig til ved at træde ind i Hæren, og den Afgrund af Vanære, de falder i ved at love Lydighed. Ligesom en dristig Hypnotisør prøver han, hvor ufølsom det hypnotiserede Medium er. Han berører dets Hud med det rødglødende Jærn; Huden ryger og brænder, men Mediet vaagner ikke.

Dette Menneske, der absolut maa være aandeligt svækket og beruset af sin Magt, besudler gennem disse Ytringer alt, hvad der maa være helligt for vor Tids Mennesker. Og dog harmes kristne, frisindede og oplyste Mennesker ikke over hans Forhaanelser, ja de lægger ikke en Gang Mærke dertil! Denne sidste og haardeste Prøve bliver paalagt Menneskene i den plumpeste Form. Og de synes ikke en Gang at bemærke, at det er en Prøve; de tror, at der ikke er andet for dem at gøre end at underkaste sig! Man skulde have troet, at disse hensynsløse Ord, der besudler alt, hvad et Menneske nutildags holder helligt, at disse Ord vilde have vakt deres Harme; men det lader ikke til det.

Alle unge Mænd i hele Evropa bliver Aar efter har underkastede den samme Prøve, og paa faa Undtagelser nær fornægter de alt, hvad et Menneske bør holde helligt, og de erklærer sig alle rede

til at dræbe deres Brødre, ja endog deres Fædre, paa Befaling af den første den bedste forrykte Person, blot han bærer Uniform med røde eller gyldne Striber, og de venter kun at faa Besked om, hvor og naar de skal dræbe. Og de er virkelig rede.

Enhver Vild har et eller andet, han holder helligt, noget, han er beredt til at lide for, noget, han nægter at gøre. Men hvad er helligt for det civiliserede Menneske nu om Stunder? Man siger til ham: "Du skal være min Slave, og dette Slaveri kan tvinge Dig til at dræbe maaske endog din egen Fader," og han, der ofte er godt oplært, der har studeret Videnskaberne ved Universitetet, finder sig roligt i, at man paalægger ham dette Aag. Man stikker ham en Narredragt, giver ham Ordre til at gøre Krumspring, vende og sno sig og bukke og dræbe - han gør det alt sammen lydigt. Og naar man saa lader ham gaa, synes han at ryste det af sig og vender tilbage til sit forrige Liv, og han vedbliver ligesom før at holde Taler om Menneskeværdighed, Frihed, Lighed og Broderskab! "Ja, men hvad skal man gøre?" spørger Folk ofte med naturlig Forbavselse; "hvis alle vilde sætte sig derimod, kunde det blive til noget, men hvis jeg vilde gøre det, vilde det kun skade mig uden at gavne nogen."

Og det er sandt. Et Menneske, der er paavirket af den hedenske Livsanskuelse, kan ikke sætte sig derimod. For ham er det personlige Velfærd det vigtigste. Det er bedre for hans personlige Velfærd at underkaste sig, og han gør det.

Hvad de end gør med ham, hvorledes de end piner og ydmyget ham, vil han dog underkaste sig, thi alene kan han intet udrette; han har ingen Principer, for hvis Skyld han alene kunde sætte sig mod Vold. Og de, der behersker ham, tillader ham aldrig at rotte sig sammen med andre.

Man har fremsat den Formodning, at Opfindelsen af de seneste Aars perfektionerede Mordvaaben vilde umuliggøre Krigene. Det er en Fejltagelse. Lige som man opfinder forbedrede ødelæggelsesmidler, vil man ogsaa finde paa nye og bedre Midler til at tvinge de Mennesker til Underkastelse, der lever under Paavirkning af den hedenske Livsanskuelse. Man kan lade dem myrde i Tusindvis, i Millionvis, man kan lade dem rive i Stykker, og dog vil de gaa i Krig som umælende Kvæg. Det vil være nødvendigt at slaa nogle af dem for at drive dem frem, andre vil være stolte over at gaa, hvis de faar Lov til at bære en Stump Baand eller en forgyldt Snor.

Og af disse Menneskemasser, der er saa barbariske, at de er rede til at dræbe deres egne Slægtninge, tror de sociale Reformatorer - de Konservative, Liberale, Socialisterne og Anarkisterne - at de kan danne et fornuftigt og moralsk Samfund! Hvilket fornuftigt og moralsk Samfund kan der dannes af saadanne Bestanddele? Du kan ikke bygge et Hus af skæve og raadne Planker, hvor meget Du end forsøger derpaa. Og det vilde være ligesaa umuligt at danne et fornuftigt og moralsk Samfund af saadanne Mennesker. De kan ikke blive andet end en Flok Kvæg, der drives frem ved Røgterens Skrig og Piskeslag.

Saaledes har vi altsaa Mennesker, der kalder sig Kristne, som taler om Friheds-, Ligheds- og Broderskabsprinciper, og som dog paa samme Tid er rede til - i Frihedens Navn - at underkaste sig den mest slaviske Lydighed, og - i Lighedens Navn - at gaa ind paa den haardeste, ufornuftigste Inddeling af Menneskene i højere og lavere Klasser, i Bundsforvandrede og Fjender, og - i Broderskabets Navn - rede til at myrde deres Brødre. *) Modstriden mellem Livet, saaledes som det har formet sig, og Samvittighedens Stemme og al den Elendighed, der er bleven Følgen deraf, har naaet den yderste Grænse og kan ikke komme videre.

Statens Organisation af Livet, der var grundet paa Vold, men hvis Maal var personligt, husligt og socialt Velfærd, er nu kommet til det Punkt, at den maa opgive selve de Øjemed, for hvis Skyld den var organiseret - den har ikke bragt Menneskene andet end fuldstændig Opgivelse og Tab af den Lykke, som den skulde sikre dem.

*) Den Kendsgerning, at der ikke er almindelig Værnepligt i adskillige Stater, som England og Amerika, (skønt der dog allerede er Tale om, at den skal indføres) forringer ikke den slaviske Lydighed, som Borgerne i Principet viser Regeringerne. I de Stater, hvor der findes almindelig Værnepligt, er vi tvungne til at dræbe eller lade os dræbe; I England og Amerika maa vi betale, for at der kan blive hvervet Folk, som mod et vist Vederlag er villige til at dræbe og til at lade sig dræbt.

IX.

De kristne Folk er i vore Dage lige saa grusomt stillede som paa Hedenskabets Tid. I mange Henseender, navnlig hvad angaar Massernes Forkuelse, er de stillede endnu mere grusomt end i Hedenskabets Dage.

Men mellem de Forhold, hvorunder Menneskene levede i længst forsvundne Tider, og dem, hvorunder de lever i vore Dage, er der netop den samme Forskel, som vi kan iagttage i Planteverdenen mellem de sidste Efteraarsdage og de første Foraarsdage.

Om Efteraaret svarer den ydre Livløshed i Naturen til den indre Dødhed, medens derimod om Foraaret den ydre Livløshed staar i den stærkeste Modsætning til den indre Tilstand af genopvaagnende Liv og Overgang til nye Livsformer.

Paa samme Maade er Ligheden mellem det fordums hedenske Liv og vore Dages Liv kun rent ydre: i Hedenskabets Tid var Menneskehedens indre Tilstand helt forskellig fra, hvad den nutildags er.

De ydre Tilstande med deres Barbari og Trældom var den Gang i fuld Overensstemmelse med de Følelser, som da besjælede Menneskene, og hvert Skridt fremad bevirkede kun, at denne Overensstemmelse gjorde sig gældende med endnu større

Styrke; vore Dages ydre Forhold med al deres Barbari og Trældom staar derimod i den aller krasseste Modstrid til vort kristelige Følelsesliv, og hvert Skridt fremad bevirker kun, at denne Modstrid fremtræder med større Skarphed og bliver endnu mer iøjnefaldende.

Menneskeheden kæmper en tilsyneladende unyttig, frugtesløs Dødskamp, eller, om man foretrækker Billedet: den ligger i Fødselsveer; alt er rede for det nye Liv, men det nye Liv viser sig endnu ikke.

Der synes ikke at være nogen Mulighed for at kumme ud af de nuværende Forhold, og der vilde virkelig ikke være nogen, hvis vi ikke var i Stand til at tilegne os en anden og højere Livsanskuelse, der paa én Gang kan sprænge alle de Lænker, der nu trykker os.

En saadan Livsanskuelse er den kristelige, som blev udviklet for Menneskeheden for atten Aarhundreder siden.

Den, der tilegner sig denne Livsanskuelse, vil se, hvorledes de Lænker, der er lagte om hans Hænder og Fødder, og som han troede, at han aldrig vilde være i Stand til at sprænge, falder til Jorden ganske af sig selv, og han vil føle sig fuldstændig fri, ganske paa samme Maade som en Fugl, der befinder sig paa en Plads, som er omgivet af et Plankeværk, vil være fri i samme Øjeblik, den blot vil bruge sine Vinger.

Man taler om den kristne Kirkes Frigørelse fra Staten, om dens Evne til at frigøre eller til ikke at frigøre den Kristne; men der ligger en ejendommelig Misforstaaelse til Grund for denne Opfattelse og

disse Udtryk. Frihed kan lige saa lidt gives som fratages den Kristne eller de Kristne; Frihed er den Kristnes uadskillelige Eje.

Naar der tales om at tilstaa eller om at berøve Kristne Frihed, kan der tydeligt nok ikke menes virkelige Kristne men kun Mennesker, der kalder sig selv Kristne. En Kristen maa nødvendigvis være fri, thi ingen og intet kan forbyde eller afholde ham fra at naa det Maal, han har sat sig.

Naar vi blot forstaa Livet, saaledes som Kristendommen lærer os at forstaa det; naar vi blot gør os det klart, at vort Liv ikke tilhører os, ikke os personlig, ikke vor Familie, ikke staten, men derimod Ham, der har sat os her paa Jorden, og at vi derfor ikke skal adlyde nogen anden Befaling end Guds evige Bud, vil vi i samme Øjeblik være frigjorte fra enhver menneskelig Magt, og vi vil ikke længer lade nogen jordisk Magt lægge os Hindringer i Vejen.

Naar vi blot gør os det klart, at vort Livs Maal er at opfylde Guds Lov, saa vil denne Lov træde i Stedet for alle andre Love; vi vil da kun adlyde denne Lov, og derved vil alle menneskelige Love blive uden spor af Betydning og uden bindende Kraft for os.

Den Kristne er ikke afhængig af nogen jordisk Myndighed, idet han nemlig betragter den guddommelige Kærligheds Lov, der er skrevet i ethvert Menneskes Hjerte og aabenbaret ham af Kristus, som den eneste Rettesnor for hans eget og ogsaa for alle andre Menneskers Liv.

Den Kristne kan blive udsat for ydre Vold;

man kan berøve ham Friheden; han kan blive en Slave af sine Lidenskaber (den, som begaar Synd, er Syndens Træl), men han kan ikke blive Slave i den Forstand, at han ved Vold eller ved Trussel om Vold kan tvinges til at gøre noget, der strider mod hans Samvittighed.

Han kan nemlig ikke tvinges hertil, fordi de forskellige Volds- og Tvangsmidler, der udgør et saa mægtigt Vaaben overfor dem, der er paavirkede af den hedenske Livsanskuelse, er aldeles magtesløse overfor ham.

Disse Volds- og Tvangsmidler berøver dem, der er paavirkede af den hedenske Livsanskuelse, alt, hvad der udgør deres Lykke her i Livet; men da den Kristne anser det for sin Lykke at opfylde Guds Vilje, kan disse Tvangsmidler ikke forstyrre hans Lykke, naar de bliver bragte til Anvendelse overfor ham, men kan tværtimod kun forhøje den.

Den Kristne, der er bestemt paa at lyde Guds Lov i sit Indre, kan som Følge heraf ikke underkaste sig menneskelige Love, naar de ikke er i Overensstemmelse med den guddommelige Lov, han anerkender -- saaledes som Tilfældet ofte kan være med Statens Love; han kan end ikke indrømme, at han har nogen Lydighedspligt overfor nogen eller noget.

En Kristen maa nødvendigvis opfatte Aflæggelsen af Lydighedsed til Staten (saaledes netop den Handling, der bliver betragtet som selve Grundlaget for den hele Statsorden) som en aabenbar Fornægtelse af Kristendommen. Thi den, der lover, at han i Fremtiden ubetinget vil adlyde ikke blot de be

staaende Love men ogsaa de Love, der senere kan fremkomme, fornægter jo ved selve dette Løfte aabenbart Kristendommen, der vil, at vi i hvert enkelt Tilfælde, der møder os i Livet, skal adlyde den guddommelige Lov, som staar skrevet i vore Hjerter.

Det lod sig forene med den hedenske Livsanskuelse at udføre Myndighedernes Befalinger uden at komme i Strid med Guds Lov, som fik sit Udtryk gennem Omskærelsen, Sabbater, bestemte Bedetimer, Afholdelse fra at nyde visse Arter af Fødemidler o. s. v. Den ene Lov stod ikke i Strid med den anden. Men her er netop Forskellen mellem den kristne og den hedenske Religion. Kristendommen forlanger ikke visse bestemte negative Handlinger men stiller os i et helt nyt Forhold til vore Medmennesker, og dette kan føre til Situationer af den mest forskellige Natur men umulige at bestemme forud. Som Følge heraf kan den Kristne ikke love at lyde en andens Befalinger, naar han ikke véd, hvad denne anden kan falde paa at fordre af ham; han kan ikke love at adlyde de vekslende menneskelige Love, og ligesaa lidt kan han love at gøre noget bestemt til en bestemt Tid eller at afholde sig en vis bestemt Tid fra at gøre noget.

Thi han kan jo ikke vide, hvad den kristne Kærligheds Lov, der jo er alt for ham her i Livet, i et givet Øjeblik kan forlange af ham. Hvis en Kristen lovede ubetinget Opfyldelse af enhver menneskelig Lov, der maatte blive dikteret ham i Fremtiden, vilde han alene ved at afgive et saadant

Løfte klart vise, at Guds Lov i hans Hjerte ikke er den eneste Rettesnor for hele hans Liv.

Hvis en Kristen lover, at han under alle Betingelser vil udføre, hvad Mennesker befaler ham, bærer han sig ikke anderledes ad end en Arbejder, der har sluttet en Overenskomst med en Arbejdsherre men samtidigt lover at udføre enhver Ordre, der vil blive givet ham af Udenforstaaende. Ingen kan tjene to Herrer.

Den Kristne er uafhængig af enhver menneskelig Myndighed, fordi han kun anerkender Guds Myndighed. Guds Lov; der er aabenbaret ham af Kristus, er indskrevet i hans Hjerte, og han adlyder den frivilligt.

Han opnaar ikke denne Uafhængighed gennem Kamp og Strid, heller ikke ved en Tilintetgørelse af bestaaende Livsformer men blot gennem en ny Opfattelse af Livet. Han opnaar at blive uafhængig først og fremmest ved at anerkende den Kærlighedslov, der er udviklet for ham af hans store Læremester, og som han maa betragte som fyldestgørende under alle Livets skiftende Forhold; som Følge heraf anser han enhver Magtanvendelse for unødvendig og utilstedelig; dernæst gennem den Betragtning, at alle de Voldshandlinger eller Trusler om Voldshandlinger, hvorved de, der lever under Paavirkning af den hedenske Livsanskuelse, tvinges til Lydighed, ikke er andet end uundgaaelige Udslag af den endnu raadende Livsopfattelse, hvori han som Kristen jo ikke kan have Lod og Del; han værger sig derfor ikke mod disse Voldshandlinger men bøjer sig taalmodigt under dem paa

samme Maade, som han taalmodigt. finder sig i Sygdom, Nød og enhver anden Ulykke, der kan ramme ham - men alle Ulykker af denne Art kan umuligt blive nogen Rettesnor for hans Livsførelse. Han kender ikke til nogen anden Rettesnor end den guddommelige Lov, han har i sit Hjerte, og som ingen jordisk Magt er i Stand til at bortfortolke eller udslette.

Den Kristne handler i Overensstemmelse med de profetiske Ord, der er tillagte hans Læremester:

"Han skal ikke trætte og ej raabe, og der skal ikke nogen høre hans Røst paa Gaderne.

"Han skal ikke sønderbryde det knuste Rør og ej udslukke den rygende Tande, indtil han udfører Retten til Sejr." (Matth.

XII, 19--20.) Den Kristne vil ikke trættes med nogen, ligesaa lidt som han vil bruge Magt imod eller angribe nogen. Han vil tværtimod finde sig i Voldshandlinger uden at sætte sig til Modværge, og herved vil han ikke alene frigøre sig selv men samtidigt hele Verden fra enhver ydre Magt.

"I skal lære Sandheden at kende, og Sandheden skal gøre Eder fri." Kunde der være nogen Tvivl om, at Kristendommen er Sandhed, maatte den fulde Frihed, som intet er i Stand til at indskrænke, og som bliver ethvert Menneskes Eje i samme Øjeblik, han tilegnet sig den kristne Livsanskuelse, være det sikreste Bevis for, at Kristendommen er Sandhed.

Her er en slaaende Lighed mellem Menneskeheden under de nuværende Forhold og en Bisværn,

der hænger i en Klump paa en Gren. Biernes Ophold paa Grenen er midlertidigt og maa nødvendigvis skiftes; de maa bort derfra og finde en Bolig.

Enhver af Bierne véd det og ønsker at forandre baade sin egen og alle de andres Stilling, men det synes ikke muligt for dem at komme bort, hvis de ikke alle beslutter sig til at flyve afsted; paa den anden Side kan de heller ikke alle flyve bort paa én Gang, fordi den ene hænger fast ved den anden, og de saaledes hindrer hverandre i at frigøre sig fra Sværmen; de bliver derfor ved at hænge i en Klump paa Grenen. Det ser derfor ud til, at Bierne aldrig vil kunne slippe løs - ganske paa samme Maade, som det kan se ud til, at Mennesker, der er lagte i den hedenske Livsanskuelses Lænker, ikke vil have nogen Mulighed for at frigøre sig for den. Det vilde i Virkeligheden ikke blive muligt for Bierne at slippe bort, hvis ikke hver enkelt af dem var en levende, selvstændig Skabning, udstyret med Vinger. Paa samme Maade vilde Menneskene ikke have nogen Mulighed for at frigøre sig, hvis ikke enhver enkelt af os var en levende Skabning, der har det i sin Magt at anerkende den kristne Livsanskuelse.

Hvis ikke hver enkelt af Bierne stræbte efter at komme bort, vilde heller ikke alle de andre komme i Bevægelse, og Sværmen vilde blive, hvor den var. Og hvis ikke den, der har fattet Betydningen af den kristne Livsanskuelse, begyndte at leve i Overensstemmelse med den, vilde Menneskeslægten ikke komme bort fra de fortvivlede Forhold, hvorunder den nu befinder sig.

Men naar blot en af Bierne udfolder sine Vinger og flyver bort, vil straks endnu en og derpaa flere følge dens Eksempel, og den tilsyneladende livløse Klump af Bier vil faa Liv og flyve derfra som en fri Sværm. Paa samme Maade behøver blot et eneste Menneske at anerkende den virkelig kristne Livsanskuelse, saa vil der straks være baade en og flere, der følger hans Eksempel, og den hedenske Livsanskuelses trykkende Lænker, der syntes i Stand til at trodse alt, vil sprænges som ved Trylleri.

Men man vil maaske finde, at det paa denne Maade vil vare altfor længe, inden Menneskeheden kunde blive frigjort, og man vil maaske søge efter Midler til at fremskynde Processen og til at gøre alle Mennesker frie paa én Gang. Det vilde dog være ganske det samme, som om Bierne, der ønsker at komme bort fra Grenen, vilde mene, at det skulde vare for længe, hvis de maatte vente, til de kunde komme til at flyve bort en for en, og derfor vilde søge at finde et eller andet Middel, saa at hele Sværmen paa én Gang kunde flyve hen, hvor den ønskede. Men det lader sig ikke gøre. Sværmen vil ikke kunne komme bort for at begynde et nyt Liv, førend en og to og tre og Hundreder af Bier af egen fri Vilje har udfoldet deres Vinger og frigjort sig fra den samme Masse. Paa samme Maade vil Menneskeheden som Helhed ikke kunne begynde et nyt Liv under andre og bedre Former, førend hver enkelt tilegner sig den kristne Livsanskuelse og begynder at leve i Overensstemmelse hermed.

Et af vor Tids mærkværdigste Fænomener er

den megen Talen til Forsvar for Ufrihedstilstanden.

Man kan høre den overalt blandt Masserne, og vel at mærke føres dette Forsvar ikke paa Regeringernes Vegne, thi saa var der jo ikke noget forbavsende ved det - Regeringerne maa jo holde paa den - men af Mænd, der udbreder socialistiske Teorier og anser sig selv for Frihedens Forkæmpere.

De gør gældende, at en Bedring af de nuværende Forhold, saaledes at de bliver bragte i Overensstemmelse med Samvittighedens Bud, vil kunne opnaas, ikke paa Grund af de enkelte Individens personlige Anstrengelser, men som en Følge af en eller anden ikke nærmere bestemt Omdannelse af det menneskelige Samfund, hidført paa den ene eller den anden Maade. Man faar det Indtryk, at vi slet ikke skulde behøve at bruge vore egne Ben for at naa det Maal, vi stræber hen til, men at Grunden paa en vis Maade skulde trækkes bort under vore Fødder, medens vi holdt os ganske rolige, indtil Maalet kom til os. Vi skulde derfor ikke behøve at bruge vore Kræfter, det bedste vi kunde, for at nærme os Maalet men derimod anvende dem paa at konstruere en saadan rullende Grund! Paa den politiske Økonomis Omraade kan man høre fremsat en Teori, der egentlig gaar ud paa at hævde, at jo værre det gaar, desto bedre er det:

jo større Kapital, der samles paa enkelte Hænder, og jo mer underkuede Arbejderne bliver som Følge heraf, desto snarere vil ogsaa Frigørelsens Time slaa; der er saaledes aldeles ingen Anledning til, at

vi gør os personlig Ulejlighed for at afkaste Kapitalisternes Aag ...

Paa den anden Side gøres det gældende, at jo større Magt Staten faar, saa at den kan faa Myndighed til at træffe Afgørelser paa de forskellige Omraader af Statsborgernes Privatliv, hvor den endnu ikke har haft noget at sige, desto bedre vil det være; det fornuftigste, vi kunde gøre, var altsaa at anmode Staten om at tage sig af vort private Liv ...

Overfor politiske og internationale Spørgsmaal fremsættes den Paastand, at der er Grund til at tro, at de vedholdende Rustninger og de stadigt videre drevne Forbedringer af Krigsvaabnene nødvendigvis vil føre til, at man lader Voldgiftskendelser træde i Stedet for Afgørelser med Vaaben i Haand. ...

Og med Skam at sige er Folk gennemgaaende saa langsomme til at opfatte, at de tror paa Rigtigheden af disse Teorier, skønt hele Livets Gang, Skridt fur Skridt, leverer Beviset for, at disse Teorier er grundfalske.

Vi lider, fordi vi er undertrykte, og saa vil man raade os til at give Myndighederne endnu større Magt, end de allerede har, for at vi paa denne Maade kan komme til at leve under bedre Forhold: vi skal give dem nye Magtmidler i Hænde, og vi kan ikke se, at Følgen heraf kun vil blive den, at vi undertrykkes endnu mer end før! Vi har begaaet utroligt mange Fejl, der har haft til Følge, at vi har fjernet os fra det Maal, vi stræber hen til, men af alle Fejl er dog ingen større og mere skæbnesvanger end den at tro paa Rigtig

heden af de nævnte Teorier. Vi anstiller Betragtninger uden Tal for at finde Midler, der kan bringe os til Maalet, men vi tænker aldeles ikke paa at anvende det ganske simple og dog tillige eneste Middel, der kan føre til Maalet, og som bestaar i, at enhver enkelt af os skal lade være at gøre, hvad der netop er Aarsag til, at hans Stilling er saa fortvivlet.

Man har fortalt mig en lille Historie om en brav Politiofficer, der kom til en Landsby, hvor Bønderne havde gjort Oprør; der var bleven sendt Tropper til Stedet, men han paatog sig at genoprette Ordenen à la Nikolaj I, udelukkende ved at anvende sin egen personlige Indflydelse. Han gav Ordre til, at man skulde bringe ham en stor Mængde Kæppe, og da han havde faaet dem, sagde han til Bønderne, at de alle sammen skulde gaa ind i en stor Lade; han selv gik ogsaa derind og lukkede Døren af efter sig. Saa begyndte han med at tordne løs mod de ulykkelige Bønder, og da hans haarde Tiltale havde gjort sin Virkning, delte han Kæppene om til dem og gav dem Befaling til at slaa løs paa hverandre det bedste, de kunde. Bønderne lystrede, og Kæppene hvinede ned paa deres Rygstykker, indtil en af Bønderne, som ikke syntes om at blive pryglet, sagde til de andre, at de skulde lade være dermed; saa ophørte denne Pryglescene øjeblikkeligt, og Politiofficeren var saa heldig at slippe levende derfra. Men vi, der lever under den hedenske Livsanskuelses Tyranni, vi synes at have vanskeligt ved at følge det gode Raad, den jævne Bonde gav sine Kammerater inde i Laden; blot fordi man behager

at fortælle os det, indbilder vi os, at de barbariske Voldshandlinger, Folkeslagene begaar mod hverandre, er noget, der ikke kan være anderledes.

Naar vi ganske roligt underkaster os Militærtjeneste, fordi den bliver paalagt os, bærer vi os i Virkeligheden ikke en Smule kløgtigere ad end de enfoldige Bønder, jeg nys har omtalt; vi lader os gøre til Trælle, lider derunder og tænker, at der ikke er noget at stille op dermed, og haaber imidlertid paa, at det alligevel vil lykkes os at blive frigjorte, lidt før eller lidt senere, om ikke paa anden Maade saa ved et Mirakel.

Lad os tage en af vore Samtidige for os (jeg mener ikke en virkelig Kristen, men en Mand, saaledes som Folk er flest), ligegyldigt om han er dannet eller udannet, troende eller ikke troende, rig eller fattig, gift eller ugift. han lever af sit Arbejde eller tilbringer sin Tid med at more sig eller anvender Frugterne af sit Arbejde paa sig selv eller sin Familie; han er en Fjende af alt, hvad der kan kaldes Tvang, eller hvad der kan indskrænke hans Handlefrihed og paalægge ham Savn og Lidelser. Men en skønne Dag kommer man og siger til ham: nu skal Du først sværge, at Du vil vise os ubetinget Lydighed, ligegyldigt hvad vi befaler Dig at gøre; Du skal anerkende alt, hvad vi falder paa at beslutte, som godt og rigtigt; dernæst skal Du at give en Del af din Fortjeneste til os, for at vi kan faa Midler til at holde Dig i Trældom og gøre det umuligt for Dig med Magi at afkaste Aaget ; endvidere skal Du vælge nogle af dine Samtidige (maaske bliver Du selv valgt) til at tage Del i Regeringen, for at det kan

se ud, som om vi tog det mindste Hensyn til, hvad Du selv eller de andre kan falde paa at ytre, men selvfølgelig sætter vi vor Vilje igennem, thi naar det kommer til Stykket, er det jo os, der har Magten, idel vi nemlig har Hæren til vor Raadighed; fremdeles skal Du som Edsvoren nu og da tage Del i alle de meningsløse Grusomheder, vi gennem vore Domstole bringer til Anvendelse overfor ulykkelige Syndere, hvis Forvildelser vi til syvende og sidst har paa vor Samvittighed, og Du skal saa i din Egenskab af Edsvoren hjælpe os med at faa dem dømt til Forvisning, Cellefængsel eller maaske til Døden. Endelig skal Du holde Dig rede til, saa snart vi forlanger det af Dig, at betragte og behandle de Mennesker, vi udpeger for Dig, som Fjender, og det er aldeles ligegyldigt, om Du maaske hidtil har staaet paa den venskabeligste Fod med dem; Du skal være rede til at plyndre og myrde dem, deres Hustruer og Børn, ja selv dine aller nærmeste, saa snart vi forlanger det af Dig. - Nu skulde man jo tro, at ethvert Menneske i vor Tid, naar han da ikke var helt blottet for sund Sans, vilde svare herpaa med et: "Hvorfor i al Verden skulde jeg gøre det?" Man skulde tro, at ethvert rettænkende Menneske maatte udbryde; "Hvorfor skulde jeg love ubetinget Lydighed overfor alt, hvad Salisbury befaler den ene Dag, og hvad Gladstone befaler imorgen; i dag Napoleon, imorgen Boulanger, den ene Dag Peter III, den næste Dag Katharine og den næstfølgende Pugatschév; i dag en vanvittig Konge af Bajern, imorgen en Kejser Wilhelm? Hvorfor i al Verden skulde jeg love at

adlyde dem, da jeg dog véd, at det er Slette Og afsindige Mennesker eller Folk, jeg slet ikke kender?

Hvorfor skulde jeg overlade dem en Del af min Fortjeneste, da jeg dog véd, at den vil blive anvendt til Embedsmænd, til Fængsler og Kirker og til Hæren - kort sagt til lutter skadelige Ting og til at holde mig selv i Trældom? Hvorfor skulde jeg tilføje mig selv Ulykke? Hvorfor skulde jeg spille min Tid, og hvorfor skulde jeg give Regeringen et Skin af Berettigelse ved at tage Del i dens Arbejde, da jeg jo dog ikke kan være blind for, at de, der har Hæren i deres Magt, udelukkende bestemmer, hvad der skal ske? Hvorfor skulde jeg deltage i Domstolenes Virksomhed med at straffe arme Syndere, da jeg dog, hvis jeg er en Kristen, maa vide, at Kærlighedens Lov har afløst Gengældelsens Lov, og da jeg, hvis jeg er en oplyst Mand, maa vide, at Straffene ikke gør Synderne bedre men tværtimod slettere? Hvorfor skulde jeg behandle Borgerne i en Nabostat som Fjender, da jeg jo dog altid har levet fredeligt med dem og ikke ønsker, at der skal ske nogen Forandring i dette Forhold? Hvorfor skulde jeg deltage i et Røvertog mod dem og bringe Ulykke over dem og deres Land, maaske blot for, at Nøglerne til den hellige Gravs Kirke i Jerusalem, kan overgives til en anden Ærkebiskop end den, der nu har dem, eller for at en anden tysk Prins end den nuværende kan blive Fyrste i Bulgarien, eller for at skaffe nogle engelske Købmænd Ret til at fange Sæler oppe i Behringshavet?

"Hvorfor i al Verden -- og- det er det vigtigste af alt - skulde jeg gaa ind paa at dræbe mine

nærmeste Slægtninge, naar det forlanges af mig, eller give Penge til Hvervning at andre, der skal gøre det i mit Sted? Det behøver jeg heller ikke at gøre; det er ikke blot fordærveligt for mig men ogsaa umoralsk, lavt og slet. Hvorfor skulde jeg da gøre det? Man vil maaske svare mig, at der vil hænde mig noget meget ubehageligt, hvis jeg ikke gaar ind paa, hvad der forlanges af mig. Dertil skal jeg saa bemærke to Ting: for det første, at der i intet Tilfælde kan hænde mig noget mer ubehageligt end netop det, der indtræffer, hvis jeg opfylder, hvad der forlanges af mig; dernæst, at det er ganske klart for mig, at der ikke er nogen, der kan gøre os det mindste, hvis vi ikke selv rækker Haand dertil.

Regeringerne - Fyrsterne, Ministrene og deres Embedsmænd med Pen i Haand - vil ikke personligt give sig af med at tvinge mig; de, der kan komme til at øve Tvang imod mig, trække mig for Domstolen, for at jeg kan blive dømt til Fængsel eller til Døden, er jo Mennesker, der er stillede ganske som, jeg selv, og de har lige saa lidt Lyst som jeg selv til at blive underkastede Tvang; der er som Følge deraf al Grund til at tro, at de, naar jeg aabner deres Øjne, ikke vil gøre mig det mindste men tværtimod gøre fælles Sag med mig.

"Men selv om jeg skulde komme til at lide under, at jeg nægter at gøre, hvad der forlanges af mig, vilde det dog være bedre for mig at blive forvist eller sat i Fængsel, fordi jeg tager Parti for den sunde Fornuft, som dog maa sejre, inden der er gaaet ret lang Tid, end at underkaste mig alle

de Savn og Lidelser, der følger af, at jeg gaar ind paa, hvad en vanvittig og forbryderisk Samfundsorden, der maa styrte sammen en af de første Dage, forlanger af mig. Det vil ubetinget være at foretrække at blive forvist, sat i Fængsel eller maaske endog dræbt fremfor ved egen Skyld hele mit Liv at være Forbryderes Træl. Det vil ubetinget være at foretrække fremfor den Mulighed, at jeg kan blive grusomt lemlæstet eller myrdet af sejrriige Fjender i Kampen om en Kanon, et Stykke Land, der ikke er til Nytte for nogen af Parterne, eller medens jeg forsvarer en Klud, der kaldes en Fane.

"Jeg har ikke i Sinde at slaa løs paa mig selv, og jeg gør det ikke. Der er ikke Spor af Grund til det. I kan gøre det selv, hvis I har Lyst, men jeg gør det ikke." - Man skulde som sagt tro, at ikke blot moralske og religiøse Bevæggrunde men ogsaa almindelig sund Fornuft og Omtanke vilde faa ethvert af vor Tids Mennesker til at svare og optræde, som her antydet. Men saaledes forholder det sig i Virkeligheden ikke: de, der lever under Paavirkning af den hedenske Livsanskuelse, mener nemlig, at det slet ikke er nødvendigt at optræde paa denne Maade, og at det tværtimod kunde være til Skade for det Maal, de har sat sig: Menneskehedens Frigørelse fra Trældom. De mener, at det er bedst, vi bliver ved med at prygle og piske os selv ligesom Bønderne i Laden, og de trøster sig med, at der imidlertid kan blive talt mange smukke Ord paa Møder og Kongresser, at der kan organiseres "1ste Maj Demonstrationer", og at der nok kan udtænkes et

eller andet, som maa ærgre Regeringen, der har givet os Befaling til at mishandle os selv - og saa gaar de om og bilder sig ind, at de ved at lade sig lægge i tungere og tungere Lænker nok snart skal blive udløste af Trældom! I Virkeligheden er der intet, der i højere Grad hindrer Menneskehedens Frigørelse, end denne forbavsende Fejltagelse. I Stedet for, at hver enkelt af os bør gøre en Kraftanstrengelse for at frigøre sig selv ved at ændre sin Livsanskuelse, venter vi, at Frigørelsen skal komme udefra paa den ene eller den anden Maade, og imidlertid lader vi os baste og binde mer og mer.

Vil man tænde et Baal, kan det ikke nytte, at man stabler Kul eller Brænde sammen og saa overlader, det hele til sig selv: der maa sættes Ild paa nogle af Kul- eller Brændestykkerne.

Imidlertid begynder det dog at gaa op for Folk, at Menneskehedens Frigørelse kun kan naas gennem de enkelte Individets Frigørelse, og Statsmagterne kan have al Grund til at blive betænkelige, naar de nu ser, hvorledes der for hver Dag, som gaar, viser sig tydeligere Tegn til, at Menneskene ikke længer vil finde sig i den Trældom, der udøves fra Staternes Side.

I tidligere Tid, under Romernes Herredømme, kunde det indtræffe, at en Kristen bekendte sin Religion og vægrede sig ved at tage Del i Ofringer og ved at vise Kejserne eller Guderne sin Ærefrygt, I Middelalderen kunde det indtræffe, at en Kristen ikke vilde kysse de hellige Billeder og ikke anerkende Pavens Myndighed. Det kunde ske men kun

ganske undtagelsesvist: den Kristne, der levede paa den Tid, kunde komme i det Tilfælde, at han blev nødt til at bekende sin Tro, men der var langt større Rimelighed for, at han hele sit Liv igennem ikke vilde komme i dette Tilfælde. I vor Tid vil derimod alle Mænd uden Undtagelse blive stillede paa en saadan Prøve; enhver af os vil faa Valget mellem at tage Del i alle de barbariske Grusomheder, der er uadskillelige fra den hedenske Livsanskuelse, eller at vægre sig ved at have Lod og Del i dem. I hine længst forsvundne Tider var det for saa vidt uden Betydning, om en Mand vilde vise Kejseren eller Guderne eller Paven sin Ærefrygt, thi Staten led ikke noget derved; den vedblev at være lige mægtig. I vor Tid rammes derimod selve Statsmagtens Grundvold direkte af enhver Vægning ved at adlyde de ukristelige Forlangender, Regeringerne stiller til os, thi hele Statsmyndigheden beror jo netop paa lydlig Opfyldelse af disse ukristelige Fordringer.

De herskende Magter i Verden er i Tidens Løb bleven bragte i en Stilling, hvor de, for deres egen Sikkerheds Skyld, er nødt til at fordrø saadanne Handlinger af Menneskene, som den, der bekender sig til den sande Kristendom, ikke kan tage Del i.

Derfor rammes Statens Magt i vore Dage af hvert enkelt Menneske, som bekender den sande Kristendom, og dette baner uundgaaeligt Vej for alles Frigørelse.

Man kunne tænke: Hvilken Betydning kan man tillægge det, at nogle Snese forrykte Mennesker, som Folk vil kalde dem, nægter at aflægge Troskabsed

til Regeringen, nægter at betale Skat, at tage Del i Sagers Behandling for Retten eller i Militærtjeneste?

Disse Mennesker, bliver straffede og forviste, og Livet gaar sin sædvanlige Gang. Man kunde synes, det var urimeligt at tillægge saadanne Tilfælde nogen Betydning; men det er netop disse Tilfælde, der vil undergrave Statens Magt og bane Vejen for Menneskenes Frigørelse. Disse er de enkelte Bier, der skiller sig fra Sværmen og saa flyver i Nærheden af den saa længe, til hele Sværmen ikke mere kan holdes tilbage men flyver efter dem.

Regeringerne véd godt dette, og de frygter derfor disse Tilfælde langt mer end alle Socialisterne, Kommunisterne og Anarchisterne med deres Sammensværgelser og Dynamitbomber.

En ny Regering begynder. I Følge den almindelige Regel og nuværende Orden fordres det, at alle Undersaatterne skal aflægge Troskabsed til den nye Regering. Der udstedes af den Grund en almindelig Befaling, og alle stævnes til at give Møde paa Raadhusene og aflægge Eden. Men saa paa én Gang erklærer én Mand i Perm, en anden i Tula, en tredje i Moskvà og en fjerde i Kalùga, at de ikke vil aflægge Eden, og skønt de ikke har haft noget Samkvem med hverandre, giver de alle de samme Grunde til deres Vægtring - nemlig at Kristi Lov forbyder at sværge, og at de, selv om det ikke var forbudt at sværge, dog ikke, naar de vil handle i Kristi Aand, kan love at udføre de slette Handlinger, som fordres af dem, naar de aflægger Eden:

nemlig at angive alle dem, som kunde handle mod

Regeringens Interesser, eller forsvare deres Regering med Vaaben eller angribe dens Fjender. De bliver saa bragte for Landpolitiet, Distriktets øverste Politiembedsmænd, Præsterne og Guvernørerne. De bliver formanede, udspurgte, truede og straffede; men de holder fast ved deres Beslutning og aflægger ikke Eden. Og disse faa, som ikke aflagde Eden, vedbliver at leve blandt alle de Millioner, som aflagde den, og man spørger dem:

"Er det muligt! har Du ikke aflagt Ed?"

"Nej, jeg har ikke aflagt Ed?"

"Og hvad skete der saa - intet?"

"Nej, intet."

Alle Statens Undersaatter er pligtige at betale Skat. Og de betaler allesammen Skatter, til pludselig en Mand i Kharkov, en anden i Tver og en tredje i Samara nægter at betale Skat - alle angiver den Samme Grund, som om de havde truffet en hemmelig Aftale med hverandre. En af dem erklærer, at han kun vil betale Skat, hvis man vil sige ham, hvad de Penge, man tager fra ham, skal bruges til. "Hvis det er til noget godt," siger han, "vil han betale af egen fri Vilje, ja endog meget mer, end der fordres af ham. Hvis det er til noget ondt, giver han ikke frivilligt noget, fordi han efter Kristi Lov, som han følger, ikke kan tage Del i slette Handlinger."

De andre siger ogsaa det samme, maaske med andre Ord, og vil ikke frivilligt betale Skat.

Man tager deres Ejendom fra dem, der har nogen; dem, det ingenting har, lader man i Fred.

"Hvad! betalte Du ikke Skat?"

"Nej, jeg betalte ikke."

"Og hvad skete der saa - intet?"

"Nej - intet!"

Saa er der Forordningen om Pas. Enhver, som forlader sit Opholdssted, er pligtig at have et Pas og skal betale en Afgift af det. Men saa findes der pludselig Mennesker paa forskellige Steder, som erklærer, at det ikke er nødvendigt at have Pas, at man ikke bør være afhængig af en Stat, der kun eksisterer paa Grundlag af Magt, og disse Mennesker har intet Pas og betaler ingen Afgift deraf. Og atter er det umuligt ved noget som helst Middel at tvinge disse Mennesker til at gøre, hvad der fordres af den. De bliver sætte i Fængsel men slippes atter løs og lever uden Pas.

Alle Bønder er pligtige at opfylde visse Politiforretninger. men pludselig nægter en Bonde i Kharkov at gøre sin Pligt, og han giver til Grund for sin Vægning, at efter Kristi Lov, som han følger kan han ikke lægge noget Menneske i Lænker, sætte ham fast eller trække ham fra ét Sted til et andet.

En Bonde i Tver, en anden i Tambov afgiver den samme Erklæring. Disse Bønder bliver skældte ud, slaaede, satte i Fængsel, men de holder fast ved deres Beslutning og udfører ikke disse Embedsforretninger mod deres Overbevisning. Til sidst ophører man at forlange Polititjeneste af dem, og der sker intet videre.

Alle Borgere kan som Edsvorne komme til at tage Del i Forhandlinger. Men pludselig nægter Mænd i de forskelligste Stillinger at opfylde denne Pligt - Mekanikere, Professorer, Haandværkere, Bønder og Tjenestefolk - og de fremkommer ikke

med Grunde, som Loven billiger, men forsvarer deres Vægning, med at enhver Rettergang i Følge deres Livsanskuelse er ukristelig. Man paalægger disse Mennesker en Pengebøde og forsøger ikke at lade dem faa Lejlighed til at forklare deres Grunde for Offentligheden; derpaa tager man andre i deres Sted. Og atter er der ikke noget at gøre.

Alle unge Mænd i en og tyve Aars Alderen skal trække Lod til Militærtjenesten. Men saa paa én Gang fremstiller en ung Mand i Moskvà, en anden i Tver, en tredje i Kharkov og en fjerde fra Kiev sig for Myndighederne, og - som efter forudgaaende Aftale - erklærer de, at de ikke vil aflægge Ed; de vil ikke gøre Militærtjeneste, fordi de er Kristne. Jeg vil fortælle Enkelthederne ved et af disse første Tilfælde, som jeg tilfældigvis véd Besked om; senere er de blevne mere hyppige. *) Den samme Behandling er bleven gentaget i ethvert af de andre Tilfælde.

En velopdragen ung Mand nægter paa Flaadhuset i Moskvà at aflægge Eden. Der er ingen, som bryder sig om, hvad han siger, og det forlanges, at han skal fremsige Edsformularen ligesom alle de andre. Han nægter det og henviser til et særligt Sted i Evangeliet, hvor al Sværgen er forbudt. Ingen bryder sig om hans Grunde, og der forlanges igen, at han skal rette sig efter Befalingen, men han gør det ikke. Saa formodes det, at han er en Sekterer og derfor ikke forstaar Kristen_____

*) Alle Enkelthederne ved dette saa vel som ved de foregaaende Tilfælde er nøjagtige.

dommen i dens rette Betydning - det vil sige, ikke i den Betydning, hvori Præsterne, der betales af Regeringen, forstaar den. Den unge Mand bliver saa, ledsaget af Vagten, ført til Præsterne, for at de kan bringe ham til Fornuft. Præsterne begynder da ogsaa at formane ham, men alle deres Anstrengelser for i Kristi Navn at overtale ham til at opgive Kristi tydelige Befaling gør intet Indtryk paa ham; han erklæres for uforbederlig og sendes igen tilbage til Hæren. Han vedbliver med ikke at ville aflægge Eden og nægter af opfylde nogen som helst af de militære Pligter. Det er et Tilfælde, som Loven ikke har forudset. Der kan ikke være Tale om at se gennem Fingre med en saadan Vægning ved at rette sig efter Myndighedens Befalinger, men man kan lige saa lidt stille saadant et Tilfælde i Klasse med et almindeligt Brud paa Disciplinen.

Efter megen Snakken frem og tilbage bestemmer de militære Myndigheder sig- omsider, for at blive af med den besværlige, unge Mand, til at betragte ham som en Revolutionsmand, og han bliver saa under Bevogtning sendt til det hemmelige Politi.

Politirmyndighederne og Gendarmerne krydsforhører ham, men intet al alt det, han siger, kan komme ind under de lovstridige Handlinger, som falder ind under deres Jurisdiktion. Og der gives ingen Mulighed for at beskyldte ham enten for oprørske Handlinger eller Sammenrottelse, eftersom han aabent erklærer, at han ikke ønsker at angribe nogen, men oven i Købet sætter sig imod at bruge Magt, og han kan ikke betragtes som Konspirator, da han

netop søger enhver Lejlighed til at sige og gøre alt paa den mest aabenlyse Maade. Og skønt Gendarmerne ikke er bundne af bestemte Regler, finder de dog ingen Grund til at se en Forbryder i den unge Mand, og ligesom Præsten sender de ham tilbage til Hæren. Myndighederne raadslaar atter med hverandre og bestemmer sig til at indrullere ham, skønt han ikke har aflagt Eden, og stikke ham ind mellem Soldaterne. De giver ham Uniformen paa, indruller ham og sender ham under Bevogtning til det Sted, hvor Afdelingen ligger, i Garnison. Den Øverstbefalende for den Division, han skal tilhøre, venter naturligvis, at den unge Mand vil udføre sine militære Pligter, men han nægter igen at adlyde, og i Overværelse af de andre Soldater anfører han som Grund for sin Vægning, at han som Kristen ikke frivilligt kan forberede sig til at begaa Mord, som er forbudt af Moses' Lov.

Dette Tilfælde finder Sted i en Provinsby. Sagen vækker Interesse, ja endog Sympati ikke alene blandt den civile Befolkning men ogsaa blandt Officererne. Den Øverstkommanderende beslutter saa ikke at straffe dette Brud paa Lydigheden efter de militære Regler. Men for at frelse Skinnet sætter man den unge Mand i Fængsel og skriver til de højeste Militærmyndigheder for at spørge, hvorledes man skal forholde sig. Fra officielt Synspunkt betragtet maa det forekomme vanvittigt, at nogen vil vægre sig ved at tjene i den Hær, hvori Tsaren selv tjener, og som Kirken har velsignet. Som Følge heraf skrives der fra St. Petersborg, at eftersom den unge Mand utvivlsomt har mistet Forstanden, maa han

ikke udsættes for streng Behandling men skal sendes til en Sindssygeanstalt, for at hans mentale Tilstand kan blive undersøgt, og for at han kan blive behandlet af Lægerne. De sender ham saa til Hospitalet i Haab om, at han kan forblive dér ligesom en anden ung Mand, der for ti Aar siden i Tver nægtede at tjene i Hæren, og som blev pint i Hospitalet, lige til han gav efter. Men de militære Myndigheder bliver endnu ikke fri for det besværlige Menneske. Lægerne undersøger ham, interesserer sig varmt for hans Sag, men da de naturligvis ikke finder Tegn til aandelig Lidelse, sender de ham igen tilbage til Hæren. Dér tager de saa imod ham, lader, som de har glemt hans Vægning og Grundene dertil og befaler ham at gaa til Øvelserne, men atter nægter han i Overværelse af de andre Soldater at gøre det og forklarer Grundene til sin Vægning.

Sagen tiltrækker sig mer og mer Opmærksomhed, baade blandt Soldaterne og Byens Beboere. Der bliver atter skrevet til St. Petersborg, og der kommer saa Befaling til at sende den unge Mand til en eller anden Division, som har Station ved Grænsen, et eller andet Sted, hvor Hæren staar under Krigsloven, og hvor Sagen kan gaa hen uden at tiltrække sig Opmærksomhed, eftersom der er meget faa Russere og Kristne i en saa afsides Egn, hvorimod Størsteparten er Udlændinge eller Muhamedanere.

Dette sker. Han føres til en Division, der ligger paa den anden Side af det Kaspiske Hav; sammen med Forbrydere sendes han til den Øverstkommanderende, der er bekendt for sin Haahed og Strengthed.

I al denne Tid, og medens han føres fra Sted

til Sted, bliver den unge Mand raat behandlet, udsat for Kulde, Sult og Urenlighed, og Livet er i det hele taget byrdefuldt for ham. Men alle disse Lidelser faar ham ikke til at forandre sin Beslutning.

Nede ved det Kaspiske Hav faar han atter Befaling til at trække paa Vagt fuldt bevæbnet, og han vægrer sig igen ved at adlyde. Han nægter ikke at gaa og staa nær ved de Høstakke, hvor de stiller ham hen, men han nægter at bære Vaaben og erklærer, at han i intet som helst Tilfælde vil anvende Vold mod nogen. Alt dette sker i Overværelse af de andre Soldater. Det er umuligt at lade en saadan Vægning gaa ustraffet helt, og den unge bland, bliver taget i Forhør for Brud paa Disciplinen. Derefter bliver han dømt til to Aars Arrest i Militærfængslet. Han bliver atter sendt afsted sammen med Forbrydere, denne Gang til Kaukasus, og dér bliver han kastet i Fængsel og overgivet i Slutterens Hænder. Han bliver her plaget i halvandet har, men han forandrer ikke sin Beslutning om ikke at ville bære Vaaben, og han forklarer enhver, han kommer i Berøring med, hvorfor han ikke vil gøre det. Ved Slutningen af det andet Aar sættes han i Frihed, da man erkender, at det er stridende mod Loven at holde ham i Fængsel længer, end til hans Militærtjeneste vilde være endt, og da man iøvrigt kun er altfor glad ved at blive af med ham.

I de forskellige Dele af Rusland findes der andre Mænd, der bærer sig ad akkurat paa samme Maade, som om det var efter gensidig Overenskomst, og alle disse Tilfælde handler Regeringen paa

samme frygtsomme, ubestemte og hemmelighedsfulde Maade. Nogle af disse unge Mænd bliver sendt til Sindssygeanstalter, andre bliver indrullede som Skrivere og sendte til Sibirien, atter andre bliver sendte til Arbejde i Skovene eller kastede i Fængsel eller idømte Bøder. Nu for Tiden er der nogle unge Mænd af dette Slags i Fængsel, ikke anklagede for deres virkelige Forseelse - at have erklæret Regeringens Handlinger for ulovlige - men for ikke at have opfyldt visse særlige Forpligtelser, som Regeringen har paabudt. Saaledes blev en Reserveofficer, som ikke anmeldte Forandring af Opholdssted og gav til Grund, at han ikke længere vilde tjene i Hæren, idømt en Bøde paa tredive Rubler for Uvillighed til at adlyde de øverste Myndigheders Ordre. Men han nægtede ogsaa at betale denne Bøde. Ligeledes er nogle Bønder og Soldater, som har nægtet at eksersere og bære Vaaben, bleven satte i Arrest, beskyldte for Brud paa Disciplinen og for Trods.

I den senere Tid er der ikke alene i Rusland men overalt forekommet Tilfælde, hvor forskellige Mennesker har nægtet at adlyde Regeringens Befalinger, naar de strider mod Kristendommen, og i Særdeleshed at gøre Krigstjeneste. Saaledes har jeg tilfældigt erfaret, at i Serbien vægrer de Mænd, der hører til de saakaldte Nazareneres Sekt, sig bestandigt ved at gøre Vaabentjeneste, og at den østrigske Regering i mange Aar har ført en frugtesløs Kamp mod dem og straffet dem med Fængsel.

Jeg véd, at der i Schweiz i Aaret 1890 sad Mænd fængslede paa Slottet Chillon, fordi de havde vægret

sig ved af tjene i Hæren, men deres Beslutning var ikke bleven rokket trods Fangenskabet. Der har været lignende tilfælde i Sverige, og de Mænd, der nægtede Lydighed, blev satte i Fængsel akkurat paa samme Maade, og Regeringen skjulte omhyggeligt disse Tilfælde for Folket. Det samme er hændet i Preussen. Jeg véd et Tilfælde med en Sekondløjtnant i Garden, som i Aaret 1892 erklærede Myndighederne i Berlin, at han som Kristen ikke kunde vedblive at gøre Tjeneste, og trods alle Formaninger, Trusler og Skaffe stod han fast ved sin Beslutning. I Sydfrankrig har der i den senere Tid dannet sig et Selskab, der kalder sig Hintschisterne (disse Kendsgerninger har jeg fra Peace Herald<2>, Juli 1891); Medlemmerne af dette Selskab nægter at deltage i Militærtjenesten paa Grund af deres kristne Tro. Først blev de saa ansatte ved Ambulancen, men nu, da deres Antal vokser, bliver de underkastede Straf, fordi de ikke vil opfylde deres Pligt; men alligevel nægter de at bære Vaaben.

Regeringerne frygter ikke nær saa meget for Socialisterne, Kommunisterne og Anarkisterne med deres Bomber og Tumulter som for disse enkelte Personer, der kommer fra forskellige Steder, og som alle støtter deres Vægning til Grundlæren i den selv samme Religion, som er kendt hele Verden over.

Enhver Regering véd, ved hvilke Midler og paa hvad Maade den skal forsvare sig mod Oprørere, og den har Hjælpekilder til at gøre det og frygter derfor ikke disse ydre Fjender. Men hvad skal Regeringerne stille op med Mænd, som viser det.

unyttige, overflødige og ødelæggende i enhver Rege

ring, og som ikke kæmper imod dem men simpelthen ikke behøver dem og kommer ud af det uden den og derfor er uvillige til at tage nogen som helst Del i dens Handlinger?

Revolutionsmændene siger: "Regeringsformen er daarlig, hvad dette eller hint angaar; vi maa derfor kuldkaste den og indføre denne eller hin Regeringsform." Den Kristne siger: "Jeg kender intet til Regeringsformen - jeg véd ikke, om den er god eller slet; jeg ønsker ikke at omstyrte den, netop fordi jeg ikke véd, om den er god eller slet, men af samme Aarsag vil jeg heller ikke støtte den. Jeg kan heller ikke støtte den, fordi det, den forlanger, strider mod min Samvittighed."

Forpligtelser overfor Staten - Troskabseden, Skatterne, Retsforhandlingerne og Militærtjenesten - strider mod den Kristnes Samvittighed, men hele Regeringens Magt er netop bygget paa disse Forpligtelser.

Oprørene angriber Regeringen udefra. Kristendommen angriber den aldeles ikke, men inde fra ødelægger den hele den Grundvold, hvorpaa Regeringen støtter sin Magt.

Blandt det russiske Folk og særligt siden Peter 1's Dage, er Kristendommens Protest mod Regeringen aldrig ophørt, og Samfundstilstandene har været af den Beskaffenhed, at Menneskene skarevis er udvandrede til Tyrkiet, Kina og til ubeboede Lande, og de har ikke alene ikke haft Brug for Statens Hjælp men har altid betragtet Staten som en unyttig Byrde, der kun var at betragte som en Ulykke, enten den saa var tyrkisk, russisk eller kinesisk.

Saa er der i den senere Tid i Rusland forekommet flere og flere Eksempler paa, at samvittighedsfulde Kristne har frigjort sig for Statens Undertrykkelse.

Disse Eksempler har foruroliget Regeringen, saa meget mere som disse Mennesker ofte har tilhørt, ikke de saakaldte lavere, uoplyste Klasser, men tværtimod har været dannede, oplyste Mænd; Regeringen foruroliges ogsaa ved den Kendsgerning, at disse Mennesker nutildags ikke begrundet deres Anskuelse ved noget som helst mystisk eller særligt Livssyn saadan som i forrige Tider - de indfører ingen fanatiske eller overtroiske Kirkeskikke saaledes som de Sekterere, der piner sig selv, eller de vandrende Pilgrimme; de støtter deres Vægring paa de simpleste og klareste Grunde, der er forstaaelige for alle og af alle er anerkendte som Sandhed.

Saaledes vægrer de sig ved at betale Skatter, fordi Skatterne anvendes til Voldshandlinger: til at betale Soldaterne Lønning, til at opføre Fængsler, til Fæstninger og Kanoner. Som Kristne anser de det for syndigt og umoralsk at have Del i saadanne Handlinger.

De, der nægter at aflægge Trokabseden, gør det, fordi det at love Lydighed mod Myndighederne - det vil sige mod Mennesker, som begaar Voldshandlinger - strider mod Kristi Lære. De nægter at aflægge Ed for Retten, fordi Ed udtrykkeligt er forbudt i Evangeliet. De nægter at gøre Tjeneste i Politiet, fordi de derved kan blive nødt til at

bruge Magt mod deres Brødre og mishandle dem, og det kan en Kristen ikke gøre. De nægter at

deltage i Retsforhandlinger, fordi de betragter enhver Anklage for Retten som Hævn, og denne er uforenelig med den kristne Lov, der byder Tilgivelse og Kærlighed. De nægter at tage Del i Vaabenøvelser og i Krig, fordi de ikke vil være Mordere og ikke vil forberede sig til at blive det.

I alle disse Tilfælde er Grundene saa fortræfelige, at, hvor despotisk en Regering end er, kan den dog vanskeligt straffe vedkommende aabenlyst.

Hvis Regeringen straffer dem, der vægrer sig ved at handle imod deres Samvittighed, maa det nødvendigvis gaa op for alle og enhver, at Regeringen hverken udmærker sig ved sin sunde Fornuft eller ved sin Godhed. Og dog forsikrer Regeringen jo Stadigt, at det kun er i Kraft af den sunde Fornuft og i det godes Navn, at de fører Herredømmet.

Hvad skal Regeringerne stille op med saadanne Mennesker?

De kan naturligvis piske alle de Fjender til Døde, der med Vold vil omstyrte dem, eller henrette dem eller holde dem i livsvarigt Fængsel; de kan strø Guld til alle de Mennesker, der er rede til at ødelægge deres Fjender. Men hvorledes skal de forholde sig overfor Mennesker, der ikke har i Sinde at omstyrte eller ødelægge noget som helst men kun for deres Part ønsker ikke at handle mod Kristi Lov, og som derfor nægter at udføre Statens almindeligste Fordringer, der absolut maa til for at opretholde Staten?

Det vilde være en let Sag at undertrykke dem, hvis de var Oprørere, sum prædikede Vold og ikke Veg tilbage for Mord; man kunde da have bestukket

nogle af dem, narret eller gjort andre af dem bange, og dem, man ikke kunde bestikke, føre bag Lyset eller gøre bange, kunde man have behandlet som Forbrydere, Samfundsfjender - man kunde have henrettet eller fængslet dem, og Mængden vilde have billiget Regeringens Handling. Hvis de havde været Fanatikere, som fremsatte en eller anden ny Lære, vilde det oven i Købet have været muligt at bekæmpe dem og deres Læres Sandhed blot ved at modbevise de overtroiske Vildfarelser, de blandede ind i deres Religion.

Men hvad er der at stille op med Mennesker, som ikke tænker paa at gøre Revolution og heller ikke fremkommer med særlige religiøse Læresætninger, men som, fordi de ikke vil handle ondt mod nogen, nægter at aflægge Ed, at betale Skatter, at tage Del i Domstolenes Virksomhed, at gøre Militærtjeneste eller opfylde nogen af alle de Forpligtelser, hvorpaa hele Statsordenen hviler? Hvad skal man dog gøre med saadanne Mennesker? Det er umuligt at vinde dem ved Bestikkelser; selve den Fare, de frivilligt udsætter sig for, viser, at de er ubestikkelige. Det er ogsaa umuligt at indbilde dem, at det er deres Pligt mod Gud, eftersom deres Vægning er baseret paa Guds tydelige Ord, som det er umuligt at tage Fejl af, da den er anerkendt endog af dem, der søger at faa Menneskene til at handle imod dem. Det er endnu mer umuligt at skrække dem ved Trusler, fordi alle de Tab og Lidelser, de udsættes for, kun styrker deres ønske om at følge Kristi Ord, som byder dem: at adlyde Gud mer end

Menneskene og ikke frygte for dem, der kun kan slaa Legemet ihjel, men frygte Ham, som kan ødelægge baade Legeme og Sjæl.

Det er heller ikke tænkeligt, at Regeringen vil kunne dræbe dem eller holde dem i livsvarigt Fangenskab. Disse Mennesker har en Fortid, og de har Venner; deres Taakemaade er vel kendt; de er kendte af alle og enhver som gode, ædle og fredelige Mennesker, og de kan ikke betragtes som Forbrydere, der maa fjernes for Statens Sikkerheds Skyld. At dræbe dem, der anses for gode Mennesker, vilde kun skabe nye Forkæmpere og retfærdiggøre deres Vægning. Og der behøvedes blot Forklaring af Bevæggrundene til deres Vægning for at gøre det indlysende for alle og enhver, at disse Grunde ogsaa burde være bestemmende for alle andre Mennesker, og at de for længe siden burde have handlet paa samme Maade. Disse Tilfælde bringer Regeringerne i en fortvivlet Stilling. De ser, at Kristendommens Spaadom nu gaar i Opfyldelse - at den løsner deres Baand, som er lænkede, og giver dem fri, som er Trælle, og at dette uundgaaeligt maa gøre Ende paa al Undertrykkelse. De indser dette, de véd, at deres Timer er talte, og de kan intet udrette. Alt, hvad de kan gøre for at frelse sig, er at forhale Timen for deres Fald.

Det gør de, men deres Stilling bliver derfor ikke mindre fortvivlet.

De er stillede omtrent som Erobreren, naar han prøver at redde en By, som dens egne Indbyggere har stukket Ild paa. Saa snart han har slukket

Ilden paa ét Sted, bryder den ud paa to andre; sad snart han bliver Herre over Ilden og river alt det ned, der brænder paa en stor Bygning, bliver deri atter antændt i begge Ender. De enkelte Ildspasættelser kan være aldrig saa smaa, men de brænder med en Flamme, der ikke ophører, før det hele staar i lys Lue, hvor lille den Gnist end er, som har givet Anledning til hele Branden.

Deraf kommer det, at de herskende Myndigheder er komne i en saa forsvarsløs Stilling overfor de Mennesker, der prædiker Kristendommen, at der kun behøves saa uendelig lidt for at omstyrte selv den stærkeste Regering, der i mange Aarhundreder har forstaaet at hævde sin Stilling.

Og dog forsvarer de sociale Reformatorer ivrigt den Idé, at det ikke alene er unødvendigt men ogsaa ødelæggende og umoralsk, at hvert Menneske for sig arbejder paa sin Frigørelse. Det var, ligesom naar en Del Mennesker i lang Tid havde arbejdet paa at lede Vandet ind i en ny Kanal og allerede havde udgravet hele Vandløbet og kun behøvede at aabne for Sluserne, for at Vandet kunde strømme ind og gøre Resten, og saa en Del onde Mennesker vilde komme til og begynde at give dem gode Raad om, at det vilde være meget bedre, i Stedet for at lede Vandet derhen, saa at konstruere en Maskine, som kunde øse Vandet op fra den ene Side og helde det ud paa den anden.

Men Sagen er skredet for vidt frem. De herskende Magter føler. allerede det svage og forsvarsløse i deres Stilling, og de Mennesker, der har

kristne Principer, vaagner al deres Sløvhedstilstand og begynder allerede at føle deres Overmagt.

Kristus sagde: "Ild er jeg kommen at kaste paa Jorden, og hvor vilde jeg, at den var optændt allerede!" (Lukas XII, 49).

Og denne Ild er begyndt at brænde.

X.

Kristendommen i dens sande Betydning gør en Ende paa al Regering. Saaledes blev det forstaaet fra Begyndelsen, og det var af den Grund, at Kristus blev korsfæstet. Saaledes er det blevet forstaaet af Folk, der frit har kunnet udtale deres Mening og ikke har behøvet at tage kristelige Regeringer i Forsvar. Først da Statsoverhovederne antog en ydre og nominel Kristendom, begyndte man at udtænke umulige, men ganske snedige Teorier, ved hvis Hjælp Regering kan synes forenelig med Kristendom. Men ingen ærlig og alvorligt tænkende Mand kan nutildags undgaa at se det uforenelige i sand Kristendom - Læren om Ydmyghed, Tilgivelse og Kærlighed - med Regering og dens Pragt, Voldshandlinger, Henrettelser og Krige. Bekendelsen af den sande Kristendom udelukker ikke alene Muligheden af retmæssig Regering men tilintetgør den endog fuldstændigt.

Men hvis det er saaledes, og hvis vi har Ret i at sige, at Kristendom er uforenelig med Regering, saa maa det Spørgsmaal ganske naturligt paatrænge sig: Hvad er mest nødvendigt for Menneskehedens Velfærd, og hvorledes kan Menneskenes Lykke bedst sikres, ved at holde paa Regerings

organisationen eller ved at afskaffe dem og sætte Kristendommen i Stedet?

Nogle Mennesker paastaar, at Regeringen er mere nødvendig for Menneskeheden, og at Statsorganisationens Ødelæggelse kun vilde foranledige Tilintetgørelse af alt, hvad Menneskeheden har vundet; at Staten har været og endnu er den eneste Form, hvori Menneskeheden kan udvikle sig. De paastaar, at det onde, vi ser iblandt Folk, der lever under en ordnet Regering, ikke skyldes; denne Samfundsform men dens Misbrug. Disse, siger de, kan rettes uden at tilintetgøre Samfundsordenen, og Menneskeheden kan saaledes trygt udvikle sig og naa en høj Grad af Lykke. Og til Støtte for dette Syn paa Forholdene fremkommer de saa med Argumenter, som de mener er uigendrivelige, og som de har hentet fra Historien, Filosofien; ja endog fra Religionen. Men der er ogsaa dem, som paastaar, at ligesom der var en Tid, da Menneskeheden levede uden nogen Regering, saaledes varer en saadan Ordning ogsaa kun en Tid; at deri Tid maa komme, da Menneskene har Brug for en ny Ordning, og at denne Tid nu er kommen. De, der tænker saaledes, støtter sig til Argumenter, som de anser for uigendrivelige, og som de har hentet fra Historien, Filosofien og Religionen.

Der kan skrives tykke Bøger til Forsvar for den først nævnte Synsmaade (der er virkelig for længe siden skrevne tykke Bøger derom, og der vil blive skrevet endnu flere), men der kan ogsaa skrives meget derimod (og der er ogsaa

skrevet meget derimod og meget udmærket - skønt først i den senere Tid).

Det kan ikke bevises, saaledes som Statens Forkæmpere hævder det, at Ophævelse af Regeringerne vilde fremkalde et almindeligt Kaos, Rov og Myrderi, Ødelæggelse af alle sociale Institutioner og Menneskehedens Tilbagevenden til Barbariet.

Heller ikke kan det bevises, saaledes som Regeringens Modstandere gør gældende, af Menneskene allerede er blevne saa vise og gode, at de ikke vil røve eller myrde hverandre men foretrække en fredelig Overenskomst for Fjendtligheder; at de i Enighed, uden Statens Hjælp, vil foretage alle de Ordninger, som er nødvendige for dem, og at Regeringen derfor langt fra at gøre nogen Nytte udøver en skadelig og hemmende Indflydelse paa dem, de giver sig Udseende af at beskytte. Det er umuligt at bevise enten det ene eller det andet ved abstrakte Fornufts slutninger. Endnu umuligere er det at bevise det ved Forsøg, eftersom det hele vil komme til at dreje sig om det Spørgsmaal:

"Bør vi gøre Forsøget?" Det vilde blive umuligt at besvare Spørgsmaalet, om Tiden nu er kommen eller ej til at gøre en Ende paa al Regering, med mindre der eksisterer et andet praktisk Middel til at naa til fuld Klarhed herover.

Vi kan gerne strides om, hvorvidt Ungen i Ægget er færdig til at komme ud, eller om den endnu ikke er tilstrækkelig udruget. Men Fugleungen vil selv afgøre Spørgsmaalet uden Hensyn til, hvad vi mener, naar den mærker, at Ægge

skallen trykker den. Saa vil den begynde at hakke deri med sit Næb og af egen Drift komme ud.

Paa samme Maade gaar det med Spørgsmaalet om, hvorvidt Tiden nu er kommen til at bortkaste den herskende Samfundsorden og sætte en anden i Stedet. Dersom et Menneske paa Grund af højere Betæneligheder ikke længere kan rette sig efter Regeringen, føler han sig trykket af den men behøver paa samme Tid heller ikke mere dens Beskyttelse. Naar dette sker, er Spørgsmaalet om, hvorvidt Menneskene er udviklede nok til at afsætte den nuværende Regering, løst. Og Følgen vil blive ligesaa afgørende for dem som for Fugleungen, der er ruget ud af Ægget. Ligesom ingen Magt i Verden kan putte den ind i Skallerne igen, saaledes kan ingen Magt i Verden igen bringe Menneskene under den Samfundsorden, som de en Gang er vokset fra.

"Det kan godt være, at Regeringen var nødvendig og, endnu er nødvendig paa Grund af alle de Fordele, Du mener, at den skaffer Dig", siger det Menneske, der har tilegnet sig den kristelige Livsanskuelse, "men jeg véd blot, for det første, at Regeringen ikke længer er nødvendig for mig, og for det andet, at jeg ikke længer kan udføre det, som er nødvendigt for Regeringens Eksistens.

Afgør med Dig selv, hvad der er nødvendigt for Dig. Jeg kan ikke bevise, om Regeringen i al Almindelighed gør Gavn eller Skade. Jeg véd kun, hvad jeg behøver, og hvad jeg ikke behøver, hvad jeg kan gaa ind paa, og hvad jeg ikke kan gaa ind paa. Jeg véd, at jeg ikke behøver at tage

Afstand fra andre Nationer, og derfor kan jeg ikke indrømme, at jeg udelukkende tilhører én Stat eller én Nation, eller at jeg skylder nogen Regering Troskab. Jeg véd, at jeg ikke behøver alle de Magtinstitutioner, som er organiserede i Staten, og derfor kan jeg ikke berøve Folk mit Arbejde, naar de har Brag for det, og afgive det i Form af Afgifter til Institutioner, som jeg ikke behøver, og som jeg véd er fordærvelige for alle. Jeg véd, at jeg ikke behøver Ministerier eller Domstole, der er grundede paa Magt, og derfor kan jeg heller ikke have med dem at gøre.

Jeg Véd, at jeg ikke behøver at angribe andre Nationer med Ild og Sværd eller forsvare mig mod dem med Vaaben, og derfor kan jeg heller ikke tage nogen Del i Krig eller Forberedelse til Krig.

Det kan maaske nok være, at der er Mennesker, som ikke kan lade være at betragte alt dette som nødvendigt og uundgaaeligt. Jeg kan ikke indlade mig paa at strides med dem derom, jeg kan tale for mig selv; men jeg kan med absolut Sikkerhed sige, at jeg ikke behøver det, og at jeg ikke kan gøre det. Og det er ikke, fordi det er min egen personlige Vilje, at jeg ikke behøver det og ikke kan gøre det, men fordi det er Hans Vilje, som satte mig paa Jorden, og som gav mig en uforanderlig Lov for min Livsvandel."

Hvilke Argumenter man end kunde fremføre for at støtte den Mening, at Ophævelse af Regeringsmyndighederne vilde være uretfærdig og føre til store Forviklinger, ét er sikkert: de Mennesker, der en Gang er voksede fra den herskende Sam

fundsorden, kan ikke paa ny underkaste sig den.

Og ingen Fornuftgrunde i Verden kan faa det Menneske, der er vokset fra den hedenske Samfunddsorden, til at tage Del i de Handlinger, hans Samvittighed misbilliger, ligesaa lidt som man kan faa den fuldvoksne Fugl til at vende tilbage til Æggeskallen igen.

"Men selv om det forholder sig saaledes", siger den, der kæmper for den nuværende Tingenes Ordning, "kan Afskaffelse af Regeringerne og deres Magtmidler dog kun være mulig og ønskelig, naar alle Mennesker er blevne Kristne. Saa længe der iblandt de saakaldte Kristne gives ukristelige, onde Mennesker, som for at tilfredsstille deres egne Lyster er rede til at gøre andre Skade, vil Afskaffelse af Regeringsmyndigheden langt fra at være en Velsignelse meget mere forøge Menneskenes Elendighed. Afskaffelse af den herskende Regeringsform kan ikke alene ikke ønskes, saa længe der kun er et Mindretal af sande Kristne, den vilde ikke en Gang være ønskelig, selv om en hel Nation virkelig var Kristne mer omgiver af andre Nationer med ukristelige Mennesker; thi disse ukristelige Mennesker vilde saa ustraffet røve, plyndre og dræbe de Kristne og gøre deres Liv elendigt. Alt, hvad der kom ud deraf, vilde være, at de onde ustraffede vilde undertrykke og forhaane de gode. Og derfor maa Regeringsmyndigheden ikke afskaffes, før de onde og rovgerrige Mennesker i Verden er tilintetgjorte. Og eftersom dette aldrig vil ske, eller det i det mindste vil vare mange Tider, inden det sker, bør Regeringerne støttes

af Hensyn til Flertallets Interesser, trods de enkelte Kristnes Anstrengelser for at afkaste Aaget. Regeringens Forkæmpere hævder, at uden den vil de onde undertrykke og forhaane de gode, mens de gode nu ved Regeringens Magt er i Stand til at modstaa de onde.

Men de, der forsvarer den nuværende Tingenes Ordning, gaar her netop ud fra, hvad de skal bevise. Naar de siger, at uden Regeringen vilde de Onde undertrykke de gode, tager de det for givet, at det for Tiden er de gode, der er i Besiddelse af Magten, mens de onde maa underkaste sig dem.

Men det er det, de skal bevise. Det vilde kun væresandt, hvis vort Samfund var ordnet saaledes, som det er eller rettere menes at være i Kina: det vil sige, at de gode altid hersker, og at saa snart de, der staar i Spidsen for Regeringen, ophører at være bedre end dem, de hersker over, har Borgerne Ret til at jage dem bort. Dette menes at være Skik og Brug i Kina; i Virkeligheden er det ikkesaaledes og kan aldrig være saaledes. For at afSætte dem, som staar i Spidsen for en Regering, der hersker med Vold, maa man ikke alene have Retten men ogsaa Magten dertil. Derfor maa det bero paa en Misforstaaelse, at man kan bære sig saaledes ad i Kina, Og i vor kristne Verden kunde man ikke en Gang tænke sig Muligheden af en saadan kinesisk Skik og Brug, og der er intet, som taler for Rigtigheden af den Forudsætning, at det er de gode, der er ved Magten; i Virkeligheden holder den, der en Gang har faaet Magten i Hænde,

fast paa den og gør Brug af den til Fordel for sig selv og sine Tilhængere.

De gode kan ikke gribe Magten eller være Tilhængere af den; for at gøre dette maatte de elske Magten. Og Kærlighed til Magt er uforenelig med Godhed men godt forenelig med de modsatte Egenskaber - Stolthed, List, Grusomhed.

Ingen Magt kan grundes eller opretholdes, uden at Magthaverne hæver sig selv paa andres Bekostning, uden Hykleri og Bedrag, uden Fængsler, Fæstninger, Henrettelser og Mord.

"Hvis Regeringens Magt bliver omstyrtet, vil de slette undertrykke de mindre onde," siger Forkæmperne for Statsmyndigheden. Egypterne undertvang Jøderne, Romerne Grækerne og Barbarerne atter Romerne - var Erobreren altid bedre end de besejrede? Og ligeledes, naar Magten i en Stat er gaaet over i Hænderne paa en anden: Er Magten saa altid berøvet den slettere og givet den bedre ?

Da Ludvig XVI var styrtet, og Robespierre kom til Magten og senere Napoleon, var det saa en bedre eller slettere Mand, som regerede? Og naar var de bedste Mennesker ved Magten: Da VersaillesPartiet eller Kommunen herskede? Da Karl I var Regent, eller da Cromwell var det? Da Peter III var Tsar, eller da han blev dræbt, og Katarina blev Kejserinde i den ene Halvdel af Rusland, mens Pugatchév herskede i den anden Del? Hvem var den slette, og hvem var den gode? Alle de Mennesker, hvem det lykkes at komme til Magten, paastaar, at deres Myndighed er nødvendig for at forhindre de onde i at undertrykke de gode; de mener,

at de selv er ganske særligt gode, og at de maa beskytte andre gode Mennesker imod de onde.

Men at herske betyder at anvende Magt, og at brage Magt betyder at gøre mod den, man anvender Magt imod, hvad han ikke synes om, og hvad den, der anvender Magten, sikkert nok ikke vilde synes om, at man gjorde mod ham. At herske betyder altsaa at gøre mod andre, hvad man ikke ønsker, de skal gøre mod en selv - det vil sige: en slet Handling.

At underkaste sig vil sige det samme som at foretrække Lidelser for at brage Vold. Og at foretrække at lide i Stedet for at brage Magt betyder at være god eller i alt Fald mindre ond end de, der gør mod andre, hvad de ikke ønsker, der skal gøres mod dem selv.

Og derfor er der al Sandsynlighed for, at ikke de bedre, men de slettere altid har hersket og vil vedblive dermed. Der kan være slette Mennesker iblandt de beherskede, men det kan ikke være saaledes, at de bedre i Almindelighed har hersket over de slettere.

Det var maaske muligt at antage det med den urigtige hedenske Definition af det gode; men med den tydelige kristne Definition af ondt og godt er det umuligt at bilde sig dette ind.

Om det end var muligt, at den hedenske Verden ikke kunde skelnes mellem, hvad der var mer eller mindre godt, og hvad der var mer eller mindre slet, saa har det kristelige Begreb om godt og ondt saa klart bevist, hvad der er det gode, og hvad der er det slette, at det er umuligt

at tage fejl deraf. Ifølge Kristi Lære er de Mennesker gode, som er ydmyge og langmodige, som ikke med Vold sætter sig imod det onde, som tilgiver Fornærmelser og elsker deres Fjender; de derimod er onde, som ophøjet sig selv, undertrykker, strides og bruger Vold. Derfor kan man gennem Kristi Lære ikke være i Tvivl om, hvorvidt de gode findes blandt Herskerne eller de beherskede, og hvorvidt de onde findes blandt de beherskede eller blandt Herskerne. Det er virkelig en Taabelighed blot at tale om kristelig Regering.

De Ikke-Kristne ---- det vil sige de, hvis Livsmaal er jordisk Lykke - maa altid beherske de Kristne, hvis Livsmaal det er at give Afkald paa saadan jordisk Lykke.

Denne Forskel har altid eksisteret, og den er bleven mer og mere tydelig, efterhaanden som den kristne Religion er bleven mer udbredt og bedre forstaaet.

Jo mer udbredt det sande Kristendom blev, og jo mere den er trængt ind i Menneskenes Bevidsthed, jo umuligere blev det for de Kristne at herske, og jo lettere blev det for de Ikke-Kristne at beherske dem.

"Hvis man slap fri for Regeringens Vold i et Land, hvor ikke alle var sande Kristne, vilde det kun have til Følge, at de onde vilde herske over de gode og ustraffet undertrykke dem", siger Forkæmperne for den nuværende Tingenes Tilstand.

Saaledes har det altid været ligefra Verdens Begyndelse, og saaledes er det endnu. De onde vil

altid herske over de gode, og de vil altid undertrykke dem. Kain dræbte Abel, den listige Jakob narrede den ærlige Esau og blev atter bedraget af Laban, Kaipfas og Pilatus undertrykkede Kristus, de romerske Kejsere undertrykkede Seneca, Epictet og de gode Romere, som levede paa deres Tid. Jvan den Grusomme og hans Yndlinge, den syfilitiske, drukne Peter og hans Hofnarre, den lastefulde Katarina og hendes Elskere -- alle disse beherskede og undertrykkede de vindskibelige og religiøse Russere paa deres Tid.

Wilhelm hersker over Tyskerne, Stambuloff over Bulgarien, de russiske Embedsmænd over det Russiske Folk. Tyskerne har hersket over Italienerne, nu hersker de over Ungarer og Slaver; Tyrkerne har behersket og behersker endnu Slaver og Græker, Englænderne behersker Hinduerne, Mongolerne behersker Kineserne.

Saaledes vil de gode Menneskers Stilling blive forandret med Hensyn til, at de undertrykkes af de onde, enten Regeringens Magt bliver omstyrtet eller ej.

Det er umuligt at indjage Menneskene Skræk ved Udsigten til, at de onde vil komme til af beherske de gode; thi det er ikke andet, end hvad de altid har gjort, hvad de gør nu og altid vil gøre.

Hele Historien fra de hedenske Tider er ikke andet end en Opregnelse af de Omstændigheder og Forhold, hvorunder de mere slette fik Magten over de mindre onde og bevarede den ved Grusomheder og Svig; de herskede over de gode under Paaskud af at forsvare Retfærdigheden og beskytte 1Forbundsfæller, alliancer.

2Læs: Herald of Peace : Bulletin of the London Peace Society. Udkommet siden 1819.

de gode mod de onde. Alle Revolutioner i Verden er kun Eksempler paa, at de mere slette satte sig i Besiddelse af Magten og undertrykkede de gode.

Ved at erklære, at hvis deres Myndighed ikke var, vilde de slettere undertrykke de gode, viser de herskende Myndigheder blot deres Utilbøjelighed til at lade andre Undertrykkere komme til Magten, som gerne vil snappe den fra dem.

Men ved at paastaa dette opdynger de kun Beskyldninger mod sig selv. De siger, at deres Magt, det vil sige Vold, er nødvendig for at forsvare Menneskene mod andre mulige Undertrykkere nu og i Fremtiden.*) Voldsanvendelsens svage Side beror paa den Kendsgerning, at alle de Argumenter, Undertrykkerne kommer med for at forsvare sig, med langt mere Grund kan anvendes imod dem selv. De beraaber sig paa den Fare, der er for Vold -- en meget ofte indbildt fjern Fare - men ikke desto mindre vedbliver de glat væk selv at udøve Vold.

"De siger, at Menneskene i tidligere Tider plyndrede og myrdede hverandre, og at Du er bange for, at _____

*) I Sammenhæng hermed maa jeg anføre den forbavsende naive og komiske Erklæring, som de russiske Myndigheder er fremkomne med, disse Undertrykkere af andre Nationaliteter: Polakkerne, Tyskerne i de Baltiske Provinser og Jøderne. Den russiske Regering har i Aarhundreder undertrykt sine Undersaatter og har aldrig bekymrer sig om Lillerusserne i Polen eller Letterne i de Baltiske Provinser eller om de russiske Bønder, som blev Underkuede af alle. Og nu er den pludselig blevet Forkæmper for de undertrykte - disse samme undertrykte, som den selv undertrykker!

de vilde plyndre og myrde hverandre, hvis din Magt ikke længer eksisterede. Det kan være - eller det kan ikke være. Men det er en Kendsgerning, at Du ødelægger Tusinder af Mennesker i Fængsler, Fæstninger, paa Galejerne og ved Forvisning, opløser Millioner af Familier og ødelægger Millioner af Mænd, fysisk saa vel som moralsk, i Hæren - dette er ikke en indbildt men en virkelig Voldshandling. Og saaledes er Du selv et af disse onde Mennesker, mod hvem det, ifølge Dit eget Argument, er absolut nødvendigt at anvende Vold," saaledes vil de undertrykte sikkert sige til Undertrykkerne. Og de ikke-kristne Mennesker taler, tænker og handler bestandig overensstemmende hermed. Hvis de undertrykte er slettere end Undertrykkerne, vil de angribe dem og søge at overmande dem; under heldige Omstændigheder vil det lykkes dem - og saa vil de selv begynde at undertrykke.

Regeringens Forkæmpere søger nok at skræmme os med den Paastand, at de gode vilde blive Ofre for de slette, hvis Regeringernes Tvangsforholdsregler blev ophævede, men det er jo ikke noget nyt, at de slette øver Vold mod de gode: Saaledes er det altid gaaet og vil det altid gaa i ethvert menneskeligt Samfund, og der er aldeles ingen Grund til at tro, at de gode vilde komme til at lide mer end tidligere som Følge af de slette Menneskers Overgreb, naar der blev gjort Ende paa det Voldsherredømme, som enhver Stat selv udøver.

Hvis Statens Voldsherredømme ophørte, vilde det maaske blive andre Mennesker, der forøvede

Voldshandlinger, end de, der tidligere havde gjort det. Men selve Antallet af Voldshandlinger kunde paa ingen Maade blive forøget ved den blotte Kendsgerning, at Magten kom i andre Hænder, end den før havde været.

"Statens Tvangs- og Voldsherredømme kan kun ophøre, naar der ikke findes flere onde Mennesker i Samfundet," siger Forkæmperne for den nuværende Tingenes Orden, og de mener naturligvis hermed, at siden der altid vil findes onde Mennesker, kan Statens Vold aldrig ophøre. Og dette vilde være rigtigt nok, hvis det var sandt, som de paastaar, at Undertrykkerne altid var de bedste Mennesker, og at Vold var det eneste Middel til at frelse Menneskene fra det onde. Saa vilde Vold virkelig aldrig ophøre. Men eftersom dette ikke er Tilfældet, og det tværtimod ikke er de bedre, der undertrykker de slettere, men de slettere, der undertrykker de bedre; og eftersom Vold aldrig kan gøre Ende paa det onde, hvorimod der gives ganske andre Midler til al gøre Ende derpaa, er Paastanden om, at Vold aldrig vil ophøre, ikke holdbar. Anvendelse af Vold bliver mindre og mindre og maa til sidst helt forsvinde. Men del vil ikke ske, saaledes som Forkæmperne for den nuværende Verdensorden indbilder sig, fordi de undertrykte skulde blive bedre og bedre gennem Regeringens Indflydelse (dens Indflydelse gør dem tværtimod bestandig slettere), men fordi det er en Kendsgerning, at alle Mennesker efterhaanden bliver bedre og bedre af sig selv, saa at endog de sletteste, som er i Besiddelse af Magten, vil blive

mindre og mindre onde, indtil de tilsidst er saa gode, at de ikke er i Stand til at anvende Vold.

Denne Menneskehedens fremadskridende Bevægelse kommer ikke af, at de bedre Elementer i Samfundet griber Magten og tvinger deres Undersaatter til at blive bedre, saadan som baade de Konservative og de Revolutionære bilder sig ind.

Den kommer først og fremmest af den Kendsgerning, at alle Mennesker i Almindelighed stadigt og sikkert skrider frem mod en mer og mere bevidst Tilegnelse af den kristne Livsanskuelse; dernæst den Kendsgerning, at Menneskene, uafhængigt af bevidst aandeligt Liv, ubevidst er komne til et mere kristeligt Standpunkt i Livet blot der-ved, at én Del Mennesker har grebet Magtens Tøjler men igen er blevet afløst af andre.

Selv de værste Samfundselementer bliver mindre og mindre grusomme, naar de kommer i Besiddelse af Magten! De kommer til at se mere nøgternt paa Sagerne og bliver efterhaanden mindre i Stand til at begaa grusomme Voldshandlinger. Som Følge heraf bliver andre i Stand til at sætte sig i deres Sted, og den samme mildnende Proces og, om man saa maa sige, ubevidste Tilegnelse af Kristendommen foregaar saa med dem.

Det gaar til, ligesom naar Vandet koger. Flertallet af Menneskene, som har det ikke-kristelige Syn paa Livet, stræber altid efter Magt og kæmper for at faa den. I denne Kamp overmandet de grusomste, raaeste og mindst kristelige Elementer de blidere, fredelige og kristne og naar ved Hjælp af den Vold, de udøver, de højeste Stillinger i

Samfundet. Og i dem bliver Kristi Spaadom opfyldt: "Ve Eder, I Rige! Ve Eder, I, som er fyldte! Ve Eder, naar alle Mennesker taler vel om Eder!" Thi alle de Mennesker, som er i Besiddelse af Magt og alt, hvad dermed følger:

Hæder og Rigdom, og som har naaet de forskellige Maal, de har sat sig, erkender det forfængelige deri og vender tilbage til den Stilling, hvorfra de er komne. Karl V, Ivan den Grusomme og Aleksander I, som indsaa det tomme og slette i Magten, gav Afkald derpaa, fordi de blev ude af Stand til at bruge Vold for deres egen Fordel Skyld, saaledes som de før havde gjort.

Men de er ikke de eneste, som har erkendt det utilfredsstillende og onde i Magten. Enhver, som opnaar den Magtstilling, han har stræbt efter, enhver General, Minister eller Millionær, enhver lille Embedsmand, som opnaar den Stilling, han har higet efter i en halv Snes Aar, enhver rig Bonde, som har lagt nogle Hundrede Rubler, til Side, gennemgaar den samme ubevidste Mildningsproces.

Og ikke alene de enkelte Mennesker men Samfund, ja hele Nationer gennemgaar denne Proces.

Magten og al den Rigdom, Ære og Overflødighed, den fører med sig, synes blot at være et tilstrækkeligt højt Maal for Menneskenes Anstrengelser, saalænge den er uopnaaet. Saa snart et Menneske kommer i Besiddelse deraf, indser han alle disse Tings Forfængelighed, og lidt efter lidt mister de hele deres Tiltrækningskraft for ham. De er ligesom Skyer, der i Frastand har Form og Skønhed;

men saa snart man er inde i dem, forsvinder al deres Pragt.

De Mennesker, som er i Besiddelse af Magt og Rigdom, undertiden endog de, der selv har erhvervet sig denne Magt og Rigdom, men hyppigere deres Arvinger, ophører at være saa begærlige efter Magt og saa hensynsløse i deres Anstrengelser for at hævde den.

Da Menneskene efterhaanden gennem Erfaringen og gennem den kristelige Indflydelse har lært. det forfængelige i alt, hvad der opnaas ved Vold, har de undertiden i én, undertiden i flere Generationer aflagt de Laster, som er avlede af lidenskabelig Magtbrynde. De bliver mindre grusomme, og saa kan de ikke opretholde deres Stilling men bliver stødte fra Magten af andre, som er mindre kristelige og mere slette. Paa denne Maade kommer de nok til at indtage en lavere Rang i social Henseende men en højere i moralsk Henseende, og de højner derved den kristelige Morals Niveau i Menneskeheden. Men straks efter dem hæver de værste, listigste og mindst kristelige Elementer sig op til de øverste Trin af Samfundsstigen, og de undergaar saa den samme Proces som deres Forgængere; efter en Tids Forløb ser de, at alt er forfængeligt, som vindes ved Vold, og naar de har optaget Kristendommen i sig, kommer de saa igen ned blandt de Undertrykte, og deres Plads bliver optaget af nye Undertrykkere, som nok er mindre umenneskelige end de forrige Undertrykkere men dog langt slettere end dem, de undertrykker. Saaledes forbliver Magten altsaa udadtil, hvad den altid har, været, men med

hvert nyt Hold Mennesker, som kommer til Magten, forøges Tallet af dem, som gennem Erfaringen har indset det nødvendige i at antage den kristne Livsanskuelse, og med hvert nyt Hold - skønt det bestandig er de snedigste, grusomme og mindst kristelige, der kommer til Magten - bliver de mindre listige og grusomme og mere kristelige, end deres Forgængere var, da de fik Magten i Hænde.

Magten udsøger og tiltrækker de værste Elementer i Samfundet, omformer, forædler og mildner dem og sender dem saa tilbage til Samfundet igen.

Det er paa denne Maade, at Kristendommen - til Trods for at den fremmes i sin Fremgang ved Regeringernes Voldshandlinger - dog stadig skaffer sig større Indgang blandt Menneskene; og man kan være berettiget til at sige, at den skaffer sig Indgang blandt Menneskene ikke blot til Trods for Regeringernes Voldshandlinger, men maaske til en vis Grad paa Grund af dem.

Naar Statens Talsmænd vil gøre gældende, at Følgen af, at Regeringsmagten blev afskaffet, kun vilde blive den, at de slette kom til at undertrykke de gode, er det naturligvis en mindre vellykket Paastand; det er jo nemlig ikke andet end, hvad der netop sker nu: det er jo netop Regeringsmagten, der sætter de slette i Stand til at undertrykke de gode, og den er altsaa et Onde, der snarest muligt bør hæves, og som i Følge Naturens Orden ogsaa efterhaanden maa hæves.

Men hvis det er sandt, at Regeringerne vil forsvinde, naar de, der har Magten, bliver saa kristelige, at de af egen fri Vilje giver Afkald paa

deres Magt, og der ikke findes Mennesker, som er villige til at indtage deres Plads, og selv om denne Proces vedbliver," siger Forkæmpere for den nuværende Orden, "naar vil det da ske? Naar der endnu efter atten Aarhundreders Forløb er saa mange, som er begærlige efter Magt, og saa faa, der vil adlyde, saa er der ingen Sandsynlighed for, at det snart vil ske, eller at det i det hele taget vil ske.

"Selv om der nu, ligesom altid, er nogle Mennesker, der hellere vil give Afkald paa Magt end have den i Hænde, saa er dog den Mængde, der er tilbage, og som hellere vil herske end underkaste sig, saa stor, at det er vanskeligt at tænke sig en Tid, hvor de ikke vilde være i Flertal.

"Førend den kristnende Proces vilde indvirke saaledes paa alle Mennesker, at de én efter én vilde opgive den hedenske Livsanskuelse og antage den kristne, vilde det være nødvendigt, at alle de halvvilde Mennesker, som endnu er fuldstændig ude af Stand til at skatte Kristendommen eller rette sig efter den - og af dem findes der altid mange i ethvert kristent Samfund - omvendte sig til Kristendommen. Ja men endnu: alle de vilde og ukristelige Folk, hvoraf der er saa mange udenfor den kristne Verden, maa ogsaa omvendes. Selv om vi derfor kan indrømme, at denne kristnende Proces i Tidens Løb vil komme til at indvirke paa alle Mennesker, maa vi dog, naar vi dømmes efter de Fremskridt, den har gjort i de forløbne atten Aarhundreder, holde paa, at det vil vare mange Gange atten Hundrede Aar, førend den har gjort sin Virk

ning. Og derfor er det umuligt og ufordelagtigt i Øjeblikket at tænke paa at afskaffe Myndighederne.

Vi bør kun søge at lægge Magten i de bedste Hænder."

Denne Kritik vilde være fuldkommen rigtig, hvis Menneskene ikke var i Stand til paa anden Maade at gaa fra den ene Livsanskuelse til den anden end ved hver for sig og lidt efter lidt at indse det tomme i Magten og erkende den kristne Sandhed gennem den indre aandelige Fred. Denne Proces foregaar bestandig, og Menneskene gaar ogsaa én efter én paa denne Maade over til Kristendommen.

Men der er samtidigt et andet, ydre Middel, hvorigennem Menneskene naar hen til Kristendommen, og hvorved Overgangen sker mindre gradvis.

Denne Overgang fra den ene Livsorganisation til den anden foregaar ikke lidt efter lidt ligesom ved Timeglasset, hvor Sandet passerer fra den ene Halvdel til den anden, Korn efter Korn. Den ligner mere Vandet, der strømmer ind i et Skib og fylder det. Først løber Vandet ganske langsomt ind i det, men da Skibet saa bliver tungere, begynder det pludseligt at synke og fyldes saa næsten øjeblikkeligt.

Paa samme Maade sker Menneskeheds Overgang fra én Livsanskuelse til en anden - lige saa fra én Livsorganisation til en anden. I Begyndelsen erkender Menneskene kun langsomt Sandheden paa denne indre, aandelige Maade, gradvist, én efter én, og saa fører de den ud i Livet. Men naar Sandheden er bleven udbredt til et vist Punkt, bliver

den pludselig anerkendt af alle, ikke paa denne indre Maade men aldeles uvilkaarligt.

Netop her fejler forkæmperne for den nuværende Orden, naar de paastaar, at eftersom kun en saa ringe Part at Menneskene er gaaet over til Kristendommen i disse atten Aarhundreder, maa det vare mange Gange atten Hundrede Aar, før alle andre gør det samme. Naar de fremfører denne Paastand, gør de ikke Regning paa de andre Midler, der eksisterer foruden den indre, aandelige Maade, hvorigennem Menneskene anerkender den nye Sandhed og gaar over fra den ene Livsorden til den anden.

Menneskene antager ikke alene en Sandhed, fordi de erkender den gennem profetisk Indsigt eller gennem Livserfaring. Naar Sandheden er ført tilstrækkelig vidt ud i Livet, antager alle Mennesker, som staar paa et lavere Udviklingstrin, den lige paa én Gang, fordi de har Tillid til dem, der har naaet den paa den indre, aandelige Maade, og som fører den ud i Livet.

Enhver ny Sandhed, hvorved det menneskelige Livs Orden forandres og Menneskeheden skrider fremad, bliver til at begynde med kun antaget af en meget ringe Del af Menneskene, idet de forstaar den gennem indre, aandelig umiddelbar Opfattelse.

Resten af Menneskeslægten, som i god Tro modtog den forudgaaende Sandhed, paa hvilken den nuværende Orden er grundet, vil altid sætte sig imod den nye Sandheds Udbredelse.

Men naar de først ser, at Menneskene ikke staar stille men stadigt gaar fremad i videre Aner

kendelse af Sandheden og bestandigt knyttes nøjere til den; naar dernæst alle, i forskellig Grad efter deres forskellige Alder, Opdragelse og Race, bliver i Stand til at forstaa de nye Sandheder, gaar først de Mennesker, som kommer i nærmest Samkvem med dem, der naaede Sandhedens Erkendelse gennem aandelig umiddelbar Opfattelse, langsomt én efter én, men dernæst fler og fler over til den nye Sandhed.

Saaledes faar de, der er tilbage, og som mindre er i Stand til at forstaa Sandheden, efterhaanden større Tillid til den. Og det bliver lettere for dem at tilegne sig den, og et bestandigt større Antal antager den.

Paa denne Maade foregaar Bevægelsen hurtigere og hurtigere og vokser bestandig ligesom en Snebold, indtil der tilsidst skabes en offentlig Mening i Overensstemmelse med den nye Sandhed, og saaledes naar hele den store Mængde paa én Gang frem til den nye Sandhed, og der dannes en ny Samfundsorden overensstemmende hermed.

De Mennesker, der erkender en ny Sandhed, naar den har naaet en vis Grad af Udvikling, gaar altid over til den i store Skarer. De er ligesom Ballasten, et Skib er ladet med, og som paa samme Tid skal holde det oprejst og sætte det i Stand til at sejle jævnt. Hvis Skibet ingen Ballast havde, vilde det ikke ligge lavt nok i Vandet, og det vilde rulle og hugge ved den mindste Forandring af Vind og Vejr. Denne Ballast, som straks kan synes overflødig og endog hindrende for Skibets Fremgang, er i Virkeligheden uundgaelig, naar det skal sejle godt.

Det samme er Tilfældet med det store Flertal af Menneskeheden, som ikke enkeltvis men altid i Skarer, under Indflydelse alen ny Samfundsidé alle paa én Gang gaar fra én Livsanskuelse over til en anden. Disse Masser hindrer paa Grund af deres Uvirksomhed de hyppige og hurtige Omvæltninger i den Samfundsordning, som endnu ikke er tilstrækkelig prøvet gennem menneskelig Erfaring.

Og det forhaler Antagelsen af den nye Sandhed saa længe, til den har staaet sin Prøve gennem den forlængede Kamp og derved er trængt ind i Menneskehedens Bevidsthed.

Og derfor tager de storligen fejl, som siger, at fordi kun et lille Antal Mennesker har tilegnet sig Kristendommen i atten Aarhundreder, saa vil der hengaa mange Gange ligesaa mange Aarhundreder, inden hele Menneskeslægten antager den, og at vi, der lever i Nutiden, ikke en Gang behøver at tænke derpaa, fordi der er saa længe, til det vil ske. De taget fejl, fordi netop de Mennesker, der staa paa et lavere Kulturtrin, de Mennesker og de Nationer, som menes at være en Hindring for, at den kristne Livsanskuelse kan antages, netop er de samme, som i store Masser alle paa da Gang gaar over til enhver Sandhed, der er anerkendt af den offentlige Mening.

Derfor vil Omformningen af det menneskelige Liv, hvor de mægtige vil give Afkald paa deres Magt, og hvor ingen vil bryde sig om at indtage deres Plads, ikke finde Sted, blot fordi alle Mennesker samvittighedsfuldt og hvert for sig vil anerkende den kristne Livsanskuelse. Det vil ske, naar

der er fremkommet en kristelig offentlig Mening, som er saa simpel og let forstaaelig, at den kan fattes af hele denne sløve Masse, der ikke er i Stand til at naa Sandheden ved egen Opfattelse, og derfor altid er under Indflydelse af den offentlige Mening.

Den offentlige Mening opstaar vilkaarligt og kan holde sig i Hundreder og Tusinder af Aar, men den har den Magt at virke smittende paa Menneskene og faar meget hurtigt en stor Mængde Tilhængere.

"Men", siger Forkæmperne for den nuværende Ordning, "selv om det er sandt, at den offentlige Mening, naar den har naaet en vis Grad af Bestemthed og Nøjagtighed, kan Omvende den sløve Menneskemasse udenfor den kristne Verden - de ikke-kristnede Folkeslag - saa vel som de raa og fordærvede, der lever i dens Midte, hvad Bevis har vi saa for, at denne kristne, offentlige Mening virkelig findes og hvilken Sikkerhed har vi for, at den vil være i Stand til at træde i Stedet for Magten og gøre denne unødvendig?"

"Vi bør derfor ikke opgive Magten, hvorved den nuværende Orden opretholdes og, ved at stole paa den offentlige Menings svage og umærkelige Indflydelse, udsætte de Kristne for at blive plyndrede, myrdede og røvede paa enhver mulig Maade af Barbarerne i og udenfor det civiliserede Samfund.

"Eftersom vi selv med Anvendelse af Magt næppe nok kan holde de ikke-kristelige Elementer i Tømme, som altid er rede til al styrte sig over os og ødelægge alt, hvad der er vundet gennem

Civilisationen, hvor kan vi da gøre os Haab om, at den offentlige Mening vilde være i Stand til at indtage Magtens Plads og yde os Beskyttelse? Og desuden, hvorledes kan vi vide, naar den offentlige Mening er stærk nok til at sættes i Stedet for Anvendelse af Magt? At forkaste Brugen af Magt og stole paa, at den offentlige Mening skal forsvare os, vilde være lige saa ufornuftigt som at bortfjerne alle Forsvarsvaaben fra et Menageri og saa slippe alle Løverne og Tigrene løs, fordi vi havde iagttaget, at Dyrene saa' fredelige ud, mens de var i deres Bure og blev holdt Tvang af glødende Jærn. Derfor har de mægtige, som har opnaaet denne deres Magt enten ved Skæbnens eller Guds Vilje, ikke Ret til at udsætte os for den Mulighed, at alt, hvad der er vundet ved Civilisationen, bliver ødelagt, fordi de faar i Sinde at forsøge, om den offentlige Mening er i Stand til at yde samme Beskyttelse som Magten."

En fransk Forfatter, Alphonse Karr<1>, som nu er forglemt, siger et eller andet Sted, hvor han prøver paa at bevise det umulige i at afskaffe Dødsstraffen: *Que messieurs les assassines commencent par nouns donner l'exemple.* " Jeg har ofte hørt dette bon mot gentaget af Mennesker, som mente, at disse Ord var et sindrigt og overbevisende Argument mod Ophævelsen af Livsstraf. Og dog kunde det fejlagtige i deres Argumenter, som mener, at Regeringerne ikke kan opgive Brugen af Magt, før alle Mennesker er i Stand til at gøre det samme, ikke udtrykkes tydeligere end i dette Epigram.

"Lad Morderne," siger de, der forsvarer Statens

Voldshandlinger, "give os Eksemplet ved at lade være med at myrde, saa skal vi ogsaa nok lade være dermed." Men Morderne siger akkurat det samme, kun med endnu mere Ret. De siger: "Lad dem, der har paataget sig at lære og føre os, give os Eksemplet ved at afstaa fra Mord, saa skal vi nok efterligne dem." Og de siger ikke dette spøgende men alvorligt, fordi Sagen virkelig forholder sig saaledes.

"Vi kan ikke opgive Vold, fordi vi er omgivne af Forbrydere. " Dette falske Ræsonnement er det, som i vore Dage mest af alt hindrer Menneskehedens fremgang og en Ordning, som kunde passe til dens nuværende Udviklingstrin. De mægtige er Overbeviste om, at Menneskene kun ledes og skrider fremad ved Magtens Brug, og derfor gør de i god Tro Brug af den for at støtte den nuværende Ordning. Den nuværende Orden opretholdes ikke ved Vold men ved, den offentlige Mening, hvis Virkninger modarbejdes ved Anvendelse af Vold. Saaledes bliver Virkningen af Voldsanvendelse netop en Svækkelse af den Samfundsorden, der søges opretholdt.

Selv heldigste Tilfælde, hvor Vold ikke simpelthen anvendes til personlig Fordel af dem, der har Magten i Hænde, straffer den altid efter Lovens Bogstav, hvad der længe i Forvejen er bleven domfældt af den offentlige Mening. Men der er denne Forskel: at medens den offentlige Mening dadler og fordømmer alle de Handlinger, der strider imod Moralens Lov, og indeslutter de mest forskelligartede Tilfælde i denne sin Fordømmelse, saa

dømmer og straffer Loven, der er grundet paa vold, kun et vist, meget begrænset Omfang af Handlinger, og ved at gøre dette synes den at billige alle andre Handlinger af samme Slags, som ikke falder ind under Lovens Bogstav.

Den offentlige Mening har lige siden Moses Tid betragtet Havesyge<2>, Udsvævelser og Grusomhed som slette og derfor domfældt dem. Og den fordømmer ethvert Slags aabenbar Havesyge, ikke alene Tilegnelse af andres Ejendom ved Magt, Svig eller Rænker men ogsaa den uforsvarlige Misbrug af Rigdom; den fordømmer ethvert Slags udsvævelse, hvad enten det nu er med en Bolerske, en Slavinde, en fraskilt Kone eller vor egen Hustru. Den fordømmer ethvert Slags Grusomhed, enten denne viser sig i Slag, daarlig Behandling eller Mord, ikke alene paa Mennesker men ogsaa paa Dyr.

Loven, der er grundet paa Magt, straffer kun visse Former af Havesyge, saasom Rov og Bedrag, visse Former af Usædelighed og Grusomhed, saasom ægteskabelig Utroskab, Mord og Tilføjelse af Skade.

Og paa denne Maade ser det ud, som om den billigede alle de andre Former for Havesyge, Usædelighed og Grusomhed, som ikke kommer under Lovens skarpt trukne Grænser.

Men foruden at demoralisere den offentlige Mening bevirker Voldsanvendelse ogsaa, at Menneskene kan komme paa den uheldige Tanke, at de skrider fremad, ikke som Følge af aandelig Paavirkning, der tvinger dem til at erkende Sandheden og føre den ud i Livet, og som udgør den eneste Kilde til enhver fremadskridende Bevægelse

i Menneskeheden, men ved Hjælp af Vold, denne samme Magt, som tværtimod at lede Menneskene til Sandhed altid bringer, dem længere bort fra den. Dette er en skæbnesvanger Vildfarelse, fordi den bringer dem til at overse den Hovedkraft, der er Grundlaget for deres Liv - deres aandelige Virksomhed - og faar dem til at lægge Hovedvægten paa Brugen af Vold, som kun kan have ydre og i Almindelighed ødelæggende Virkninger.

De gør sig skyldige i den samme Fejltagelse som de Mennesker, der vilde sætte en Dampmaskine i Bevægelse og derfor drejede Hjulene rundt med Hænderne, idet de ikke havde Begreb om, at det, der laa til Grund for Maskinens Gang, var Dampens Kraft og ikke selve Hjulenes Bevægelse. Ved at dreje Hjulene med Haanden og med Løftestænger kunde de blot faa en Lighed i Bevægelsen frem, og imidlertid vilde de forrykke Hjulene og derved sætte dem ud af Stand til at bevæge sig paa rette Maade.

Det er netop, hvad de Folk gør, som tror, at de kan faa Menneskene til at skride fremad ved Hjælp af ydre Magt.

De siger, at det kristne Liv ikke kan opretholdes uden Anvendelse af Vold, fordi der findes vilde Folkeslag udenfor Kirkens Skød, i Afrika og i Asien (der gives endogsaa nogle, som paastaar, at Kineserne er en Fare for Civilisationen), og at der i det kristne Samfunds Midte er barbariske og fordærvede Mennesker og, i Følge Teorien om Arvelighed, Folk, hos hvem Forbrydelsen et medfødt.

Og Vold, paastaar de, er nødvendig for at for

hindre de Vilde og Forbryderne i at tilintetgøre vor Civilisation.

Men disse Vilde i og udenfor det kristne Samfund, som er en saadan Rædsel for os, er aldrig bleven undertvungne med vold og bliver det heller ikke. Nationerne har aldrig undertvunget andre Nationer alene ved Vold. Naar en Nation, som undertvang en anden, stod paa et lavere Kulturtrin, lykkedes det den aldrig ved Vold at paatvinge denne sin Livsordning. Tværtimod har den da altid maattet antage den Ordning, som herskede i den overvundne Nation. Hvis en Nation, der har maattet bøje sig for Vaabnernes Magt, nogensinde er bleven helt eller blot tilnærmelsesvist undertvungen, er det altid sket under Indflydelse af den offentlige Mening og aldrig ved Vold, da denne kun tjener til at drive Folk til yderligere Opstand.

Naar hele Nationer har antaget en ny Religion og er blevene Kristne eller Muhamedanere, har en saadan Omvendelse aldrig fundet Sted, fordi Myndighederne har befalet det (tværtimod har Tvang meget ofte bevirket det modsatte), men fordi den offentlige Mening gjorde en saadan Forandring uundgaaelig. De Nationer, som med Vold er bragte til at antage deres Undertvingeres Tro, er derimod altid forblevene Modstandere af den.

Netop det samme er Tilfældet med de vilde Elementer, der findes i vort civiliserede Samfunds Midte. Hverken Forøgelse eller Formindskelse af Straffens Strenghed, Indskrænkning af Fængsler eller Forøgelse af Politi vil forøge eller formindske Antallet, af Forbrydelser. Deres Antal vil kun for

mindskes, naar Samfundets moralske Maalestok for andres. Ingen Strenghed kunde sætte en Stopper for Dueller og Vendetta'er i visse Lande. Til Trods for, at saa mange Tcherkessere er blevne henrettede for Røveri, vedbliver de dog at røve ligefra deres tidligste Ungdom, thi ingen Pige vil ægte en ung Tcherkesser, før han har givet Bevis paa sin Tapperhed ved at bortføre en Hest eller i det mindste et Faar. Hvis Menneskene ophører med Dueller og Tcherkesserne med at være Røvere, er det ikke af Frygt for Straf (Straffen giver blot Forbrydelsen forøget Tiltrækningskraft i Ungdommens Øjne), men fordi den offentlige Mening anlægger en anden moralsk Maalestok. Det samme er Tilfældet med alle andre Forbrydelser. Voldsmænd kan ikke i Længden sætte sig ad over den offentlige Menings Tilkendegivelser ; den offentlige Mening behøver kun at stille sig i direkte Opposition til Magten for snart at tilintetgøre alle dens Virkninger. Det har altid været saaledes og vil altid gaa saaledes i ethvert Tilfælde, hvor en uskyldig bliver Magthavernes Offer.

Vi véd ikke, hvad der vilde ske, hvis der ikke blev anvendt Magt imod fjendtlige Nationer og Samfundets forbryderiske Elementer. Men vi véd gennem lang Erfaring, at det aldrig er lykkedes at tilintetgøre hverken Fjender eller Forbrydere ved Magt.

Og hvorledes kunde ogsaa de Nationer undertvinges ved Vold, som gennem hele deres Opdragelse, deres Traditioner og endog deres Religion er bragte til at anse det for en ophøjet Dyd at føre Krig med deres Undertrykkere og kæmpe for Friheden?

Og hvorledes skulde vi med Magt kunne undertrykke saadanne Handlinger, der begaas i vort Samfunds Midte, og som af Regeringen bliver anset for en Forbrydelse men af Folket for en kæk Bedrift?

Det er muligt at udrydde saadanne Nationer og saadanne Forbrydere med Vold, og det er ogsaa sket, men det er umuligt at tvinge dem til Underkastelse.

Det eneste, som leder Menneskene og Nationerne, har altid været og er den usynlige, uhaandgribelige indre Magt, Resultatet af alle de aandelige Kræfter hos et bestemt Folk eller i hele Menneskeheden, som finder sit ydre Udtryk i den offentlige Mening.

Anvendelse af Vold svækker kun denne Magt, hindrer og ødelægger den og søger at sætte en anden Magt i dens Sted, som, langt fra at virke fremmende for Menneskehedens Fremskridt, kun skader den.

Der gives kun ét Middel til at bringe alle vilde Nationer udenfor den kristne Verdens Grænser under Kristendommens Indflydelse - alle Zuluerne, Mandschuerne og Kineserne, som mange anser for Vilde - samt alle de Barbarer, der lever i vor Midte. Dette Middel er Udbredelse af de kristne samfundsidealer blandt disse Nationer, men dette kan kun ske ved et kristeligt Liv, kristelige Handlinger og kristelige Eksempler. Og skønt der kun gives dette eneste Middel til at indvirke paa de Folk, som ikke er Kristne, giver vor Tids Mennesker sig til at arbejde i den stik modsatte Retning for at opnaa dette Resultat.

Vil vi, at Kristendommen skal kunne udøve en gavnlig Indflydelse paa vilde Nationer, som ikke angriber os, og som vi derfor ikke har nogen Undskyldning for at undertrykke, bør vi fremfor alt lade dem i Fred, og hvis vi er nødte til eller ønsker at komme i nærmere Forbindelse med dem, bør vi søge at paavirke dem ved den Maade, hvorpaa vi optræder overfor dem, ved kristelig Mildhed og ved at vise os besjælede af den kristelige Kærligheds Aand. I Stedet derfor begynder vi med at gøre deres Land til Markedsplads for vor Handel, og den eneste Hensigt dermed er vor egen Fordel; saa tilegner vi os deres Land, d. v. s. røver det; saa sælger vi Spiritus, Tobak og Opium til dem, d. v. s., vi demoraliserer dem; derpaa viser vi dem og lærer dem Brugen af de nyeste Ødelæggelsesmaskiner, d. v. s., vi lærer dem intet andet end den dyriske Side at Tilværelsen, og vi gør det mest mulige for at skjule alt det kristelige i os for dem.

Derefter sender vi nogle Snese Missionærer til dem for at prædike Kirkens skinhellige Dumheder, og saa anfører vi vort mislykkede Forsøg med at omvende Hedningene til Kristendommen som et uomtvisteligt Bevis for, hvor umuligt det er at føre Kristendommens Sandheder ud i det praktiske Liv.

Det gaar paa samme Maade med de saakaldte Forbrydere, der lever iblandt os. Der gives kun ét Middel til at bringe disse Mennesker under Kristendommens Indflydelse, og det er det kristne Samfundsideal, som kun kan bringes til Udførelse blandt dem ved sand kristelig Lærdom og støttes

ved sandt Eksempel paa kristeligt Liv. Og for at prædike denne kristne Sandhed og støtte den ved kristeligt Eksempel bygger vi Fængsler, oprejser Guillotiner og Galger og træffer Forberedelser til Mord; vi udspreder afguderisk Overtro blandt den store Hob for at fordumme dem; vi sælger Spiritus, Tobak og Opium til dem for at gøre dem dyriske; vi organiserer endog lovbeskyttet Prostitution; vi giver Jord til dem, der ikke behøver den; vi stiller en meningsløs Luksus til Skue lige for Øjnene af den yderste Fattigdom; vi tilintetgør Muligheden af en kristelig offentlig Mening og søger omhyggeligt at undertrykke alt, hvad der eksisterer deraf.

Og efter at vi saa ufortrødent selv har fordærvet Menneskene, indelukker vi dem ligesom vilde Dyr i Bygninger, hvorfra de ikke kan slippe ud, og hvor de bliver endnu mer umenneskelige; eller ogsaa dræber vi dem. Og disse samme Mennesker, som vi selv har fordærvet og gjort umenneskelige, fremstiller vi som et Bevis for, at man ikke kan behandle Forbryderne anderledes, end vi gør under de nuværende Forhold.

Vi er ligesom uvidende Læger, der udsætter et Menneske, som er kommet sig af sin Sygdom ved Naturens Hjælp, for de ugunstigste hygiejniske Betingelser, fylder ham med de skadeligste Lægemidler og derpaa triumferende hævder, at det er deres Hygiejne og deres Lægemidler, som har frelst hans Liv, mens Patienten vilde være kommet sig for længe siden, dersom de havde ladet ham skøtte sig selv.

Vold, der fremstilles som Midlet til at opret

holde den kristelige Livsorganisation, frembringer ikke blot ikke denne Virkning men hindrer endog den hedenske Samfundsorden i at blive, hvad den kunde og burde være. Naar denne Samfundsorden ikke er endnu værre, end den er, da er dette ikke som Følge af, men til Trods for Magtanvendelsen.

Derfor tager Forkæmperne for den nuværende Samfundsorden fejl, naar de paastaar, at eftersom de slette og ikke-kristne Elementer i Menneskeheden endog ved Magtens Hjælp næppe kan hindres i at angribe os, vilde Menneskeheden staa ganske ubeskyttet, naar Magtanvendelse blev afskaffet og den offentlige Mening sat i Stedet.

De tager fejl, fordi Magt ikke beskytter Menneskeheden men tværtimod berøver den det eneste mulige Middel til virkelig at beskytte sig selv - det vil sige Fremkomsten og Udbredelsen af en kristelig offentlig Mening. Kun naar Vold afskaffes, vil den kristelige offentlige Mening kunne undgaa Demoralisation og blive i Stand til at udbredes uden Hindring, og Menneskene vil da anvende alle deres Kræfter paa at naa frem ad den eneste Vej, der vil kunne føre dem til Maalet.

"Men hvorledes kan vi give Afkald paa Politisoldatens synlige og følelige Beskyttelse, og hvorledes kan vi have Tillid til noget saa ulegemligt som den offentlige Mening? Eksisterer den i det hele taget? Vi kender de Betingelser, vi nu lever under, baade de gode og de slette; vi kender deres Ufuldkommenhed og er vant dertil; vi véd, hvad vi har at gøre, og hvorledes vi skal forholde os under de nuværende Betingelser. Men hvad vil der ske, naar

vi opgiver det nuværende og har Tillid til noget usynligt og ulegemligt og i ethvert Tilfælde ukendt?"

Den ukendte Verden, som de maatte træde ind i, naar de opgav deres sædvanlige Livsførelse, forekommer dem som noget skrækindjagende. Det kan nu være meget naturligt, at vi frygter for det ukendte, naar vor nuværende Stilling er fast og sikker. Men vor Stilling er saa langt fra at være sikker, at vi tværtimod véd, at vi uden Tvivl staar paa Randen af en Afgrund.

Hvis vi skal være bange, saa lad os være bange for, hvad der virkelig er ængstende, og ikke for det, vi bilder os ind at have Grund til at frygte.

Naar vi er bange for at gøre en Anstrengelse for at slippe ud af en farefuld Stilling, fordi Fremtiden ikke ligger fuldkommen klar, er vi ligesom Passagererne paa et synkende Skib, som lukker sig inde i en Kahyt og vægrer sig ved at komme ud af den, fordi de er bange for at betros sig til den Baad, der vilde føre dem til Land; eller vi ligner Faar, der er forskrækkede over, at deres Stald er i Brand, og saa trykker sig sammen i en Krog i Stedet for at gaa ud af den vidt aabne Dør.

Vi staar paa Tærskelen til en blodig og gruopvækkende Samfundsomvæltning, og de, der forbereder den, fortæller os, at Rædslerne i 1793 vil være Børneleg imod den. Og kan vi saa tale om den Fare, der truer os fra Dahorney's Krigere, Zuluerne og andre, som lever langt borte fra os og ikke drømmer om at angribe os, og fra nogle Tusinde Bedragere, Tyve og Mordere, vi selv har

fordærvet og gjort umenneskelige, og hvis Antal aldeles ikke formindskes paa Grund af alle vore Domme, Fængsler og Henrettelser.

Denne Angst for at afskaffe Politiets synlige Beskyttelse er væsentligst et Udtryk for Stadboernes Anskuelse - det vil sige Folk, der lever under abnorme og kunstigt fremavlede Livsbetingelser.

Folk, der lever under naturlige Livsbetingelser, ikke i Byerne men i Naturens Skød, lever uden denne Beskyttelse og véd, hvor lidt Magt kan beskytte dem mod de virkelige Farer, som omgiver dem.

Der er noget sygeligt i denne Angst, som hovedsageligt kommer af de unaturlige Livsbetingelser, hvorunder mange af os lever og er bleven opdragne.

En Læge, Specialist i Sindssygdomme, har fortalt, at en Sommerdag, da han forlod Hospitalet, fulgte de sindssyge ham til Døren. "Gaa en Tur ind i Byen med mig" foreslog Lægen dem. De sindssyge samtykkede, og en Del af dem fulgte virkelig med Lægen. Men jo længere de kom ind i Gaderne, hvor sunde Mennesker færdedes frit, desto mere frygtsomme blev de, og de trykkede sig tættere og tættere op til Lægen for at hindre ham i at gaa videre. Til sidst begyndte de at bede ham om at bringe dem tilbage til Hospitalet, til deres vanlige interesseløse Tilværelse, til deres Sygevogtere, til Slag, Spændetrøjer og ensomme Celler.

Netop paa samme Maade flokker Menneskene sig sammen i Angst og hænger fast ved deres ufornuftige Tilværelse, deres Fabriker, Domstole, Fængsler, Henrettelser og Krige, skønt Kristen

dommen kalder dem til Frihed, til et frit, fornuftigt Liv i Fremtiden, i den kommende Menneskealder.

Folk spørger: "Hvorledes vil vor Sikkerhed blive garanteret, naar den nuværende Organisation bliver afskaffet? Hvorledes vil denne Organisation blive, som afløser den tidligere? Saa længe vi ikke bestemt véd, hvorledes vort fremtidige Liv vil blive ordnet, rører vi os ikke et Skridt fremad."

En Forsker, som rejste til et ukendt Land, kunde lige saa godt forlange et detailleret Kort over Landet, førend han begav sig paa Vej.

Hvis en Mand kendte alle Enkeltheder i sit fremtidige Liv, førend han tog et nyt Skridt fremad, vilde han intet have at leve for. Det samme gælder om Menneskeheden.

Vi kan intet vide om Betingelserne for en ny Livsorden, fordi vi selv skal skabe den ved vort Arbejde. Dette er hele Livet - at lære det ubekendte at kende og afpasse vore Handlinger efter de nye Erfaringer.

Dette er hvert enkelt Menneskes Liv, og det er de menneskelige Samfunds og den hele Menneskeheds Liv.

XI.

Den Stilling, den kristne Menneskehed indtager med sine Fængsler, Straffefanstalter, Galger, sine Fabriker og Opdyngen af Kapital, med alle sine Skatter, Kirker, Brændevinspaladser og lovbeskyttede Bordeller, med bestandigt forøgede Rustninger og Millioner af Individuer, der uddannes i Raahed og ligesom Lænkehunde er rede til at angribe enhver, deres Herre pudser dem paa, denne Stilling vilde i Sandhed være skrækkelig, hvis den var Virkningen af Vold, men den er først og fremmest den offentlige Menings Værk, og hvad der er fremkommet ved den offentlige Mening, kan ogsaa ødelægges af den offentlige Mening - og er nu virkelig i Færd med at blive det.

Pengene bliver i Hundrede Millionvis forøgede til Millioner disciplinerede Tropper, til Vaaben, der har en forbavsende ødelæggende Magt, og som har naaet den højeste Grad af Fuldkommenhed, en hel Hær af Præster har det Hverv at bedrage og hypnotisere Folket, og naar alt dette sker i Elektricitetens Aarhundrede, hvor enhver Afstand ophæves, og under direkte Kontrol af Mennesker, som ikke alene betragter en saadan Samfundsorden som nødvendig for deres Fordel, men endog for

deres Selvopholdelse, og som derfor bruger al deres Kløgt for al bevare den - hvilken uovervindelig Magt synes der da ikke at ligge deri ! Og dog behøver vi kun for et øjeblik at tænke os det, som uundgaaeligt maa' ske: - det vil sige, at den kristne Opfattelse af Samfundet træder i Stedet for den hedenske og faar samme Magt og Udstrækning som denne, og al de fleste Mennesker vil skamme sig lige saa meget over at begaa Vold eller drage Fordel deraf, som de nutildigs skammer sig over at være Tyve eller Svindlere, Tiggere eller Kujoner - og straks vil vi faa at se, hvorledes hele den tilsyneladende mægtige Samfundsbygning af sig selv falder i Ruiner uden nogen som helst Hjælp og Redning.

Det er ikke nødvendigt at vække nye Tanker hos Menneskene, for at dette kan ske. Blot den Taage forsvinder fra Menneskenes Øjne, som skjuler den sande Betydning af disse Voldshandlinger - da vil den kristelige offentlige Mening, som er ved at fremspire, fordømme den hedenske offentlige Mening, som tillod Voldshandlingerne og fandt dem Retfærdige. Folk behøver blot at komme til det Punkt, hvor de er ligesaa skamfulde over at begaa Voldshandlinger, hjælpe til med dem eller drage Fordel af dem, som de nu er ved at være, eller blive ansete for at være, Svindlere, Tyve, Kujoner eller Tiggere. Denne Forandring er allerede i Færd med at foregaa, men vi lægger ikke Mærke til den, ligesom vi ikke lægger Mærke til Jordens Bevægelse, fordi vi og alle Ting omkring os bevæges med.

Det er ubestrideligt, at Samfundsordenen nutildags i sine Hovedtræk er en Organisation, der er ligesaa meget bygget paa Vold, som den var det for atten Aarhundreder siden, og i nogle Henseender, særlig hvad Forberedelse til Krig og selve Krigen angaar, er den endnu mere raa i sin Form.

Men man mærker allerede Indflydelsen af de gryende kristne Idealer, som paa et vist Udviklingsstandpunkt maa afløse det hedenske Livsideal. Et udgaet Træ staar tilsyneladende ligesaa fast som nogensinde - det ser endog fastere ud, fordi det er haardere - men det er raadent i det indre og maa snart falde. Det samme gælder om den nuværende Samfundsorden, der er bygget paa Vold og Magt. Stillingen er uforandret i det ydre. Der er de samme Undertrykkere og undertrykte som forhen, men deres Anskuelse om Betydningen og Vigtigheden af deres Forhold til hverandre er ikke længer de samme som i tidligere Tid.

Undertrykkerne, det vil sige de, som tager Del i Regeringen, og de, der drager Fordel af Undertrykkelsen - det vil sige de rige - bilder sig ikke længer ind, som de før gjorde, at de er Verdens udvalgte, og at de udgør Idealet for Menneskelig Lykke og Storhed, som det en Gang var de undertryktes højeste Livsmaal at naa.

Det hænder nu ofte, at de undertrykte ikke stræber efter at naa Undertrykkernes Stilling eller søger at efterligne dem, men at det tværtimod er Undertrykkerne, som frivilligt opgiver Fordelene ved deres Stilling og foretrækker at leve under de

undertryktes Livsbetingelser og søger at efterligne deres Tarvelighed i Levemaaden.

Det er unødvendigt at omtale de Bestillinger og Beskæftigelser, der nu aabenlyst foragtes af alle, saaledes som Spion, Agent i det hemmelige Politi, Aagerkarl eller Ejer af en Brærdevinsskænk, men der er mange Stillinger, der før blev betragtede som hæderværdige, for Eksempel som Politiembedsmænd, Hofmænd, Dommere og Regeringsfunktionærer, Præster, Officerer, Spekulanter og Bankierer, Stillinger, der nutildags ikke eftertragtes af alle Mennesker, men endog ligefrem foragtes af en stor Mængde af de mest fremragende Folk. Der findes allerede nu Mennesker, som frivilligt giver Afkald paa disse Stillinger, der før ansaas for attraaværdige, og som foretrækker mindre glimrende Stillinger, hvori der aldrig kan blive Tale om Anvendelse af Vold under nogen som helst Form.

Der gives endogsaa Rigmænd, som ikke af nogen religiøs Følelse men blot, fordi de samstemmer med den gryende Samfundsorden, giver Afkald paa deres nedarvede Ejendom, da de mener, at et Menneske kun har Ret til at bruge, hvad han tjener ved sit eget Arbejde.

Embedsmænd og Rigmænd bliver nu ikke mere som forhen - og tildels endnu blandt ikke-kristelige Folk - *es ipso* betragtede som ubetinget agtværdige og som staaende under Guds særlige Beskyttelse. De mest agtværdige Statsborgere (det er som Regel ogsaa de mest oplyste) foretrækker

at leve under mere beskedne Forhold, hvor det ikke kan blive nødvendigt at anvende Magt.

De bedste af vore unge Mennesker, der er i den Alder, hvor de endnu er uberørte af Livet og skal vælge sig en Stilling, foretrækker at blive Læger, Ingeniører, Lærere, Kunstnere, Forfattere eller ogsaa at leve af eget Arbejde som simple Landmænd fremfor at blive Advokater, Dommere, gejstlige eller militære Embedsmænd, der betales af Regeringen, eller - hvis de er velhavende - fremfor at gaa ubeskæftigede og leve af deres Penge.

Nutildags bliver der ikke saa ofte oprejst Mindesmærker til Ære for Statsmænd eller Generaler, endnu mindre for Rigmænd, langt snarere for Videnskabsmænd, Opfindere og Kunstnere - Mennesker, som ikke har noget med Regeringen at gøre, men ottere er i Opposition til den. Saadanne Mænd hylde i Digt, æres af Billedhuggerkunsten og hilses overalt med Begejstring.

Nutildags stræber alle de bedste Mennesker efter saadanne Hædersbevisninger. Selvfølgelig bliver den Samfundsklasse mindre, der navnlig besætter Embedsstillinger og besidder Rigdomme, og den indtager et lavere Standpunkt, hvad Intelligens, Opdragelse og særligt hvad Moral angaar.

Saaledes udgør de rige og Embedsmændene nutildags ikke Eliten af Samfundet; tværtimod, de staar lavere end Middelklassen.

I Rusland og Tyrkiet, ligesom ogsaa i Amerika og Frankrig, er Størstedelen af Embedsmændene, hvor ofte Regeringen end ansætter nye, pengegridske og bestikkelige, og de staar paa et saa lavt moralsk

Trin, at de ikke en Gang fyldestgør de ringe Fordringer, Regeringen stiller med Hensyn til Hæderlighed. Man kan nu ofte træffe Folk, der hører til Regeringens trofaste, ganske naivt udtale deres Forundring over, at de bedste Mennesker ved et - som det forekommer dem - besynderligt Tilfælde altid findes blandt Oppositionen. Det er, som om man vilde undre sig over, at den, der beklædte Bøddelembedet - ved et besynderligt Tilfælde - besad en modbydelig. og lav Karakter.

Tidligere var det Regelen at finde de mest oplyste og ædle Mennesker blandt de rige Klasser, men nu er det ikke mere Tilfældet. De rige er meget ofte plumpe, foragtelige Pengepugere, der kun lever og aander for af. forøge deres Skatte, ikke saa sjældent ved uærlige Midler; eller ogsaa er de vanslægtede Arvinger efter saadanne Pengepugere, og langt fra at spille nogen fremragende Rolle i Samfundet er de meget mere Genstand for almindelig Foragt.

Den Samfundsklasse, i hvilken man har været vant til at finde de fleste Embedsmænd og de fleste Rigmænd, er, som allerede antydnet, efterhaanden bleven mindre talrig, og samtidigt har dens moralske Niveau sænket sig betydeligt. Endvidere er det vel værd at lægge Mærke til, at Embedsmændene og de rige ikke længer vover at tillægge sig samme Betydning som tidligere; ofte skammer de sig ligefrem over den uværdige Rolle, de spiller i Samfundet, og efterkommer ikke de Forpligtelser, der er forbundne med deres Stilling. Det er næppe nok, at Konger og Kejsere regerer, de tager knap nok

Beslutninger om indre Reforme eller om Ændringer i den udenlandske Politik. De overlader som Regel Regeringsmyndighederne eller den offentlige Mening at tage saadanne Beslutninger. Alle deres Pligter indskrænker sig til at repræsentere Regeringens Enhed og Magt; men endogsaa denne Pligt opfylder de med mindre og mindre Held. De fleste af dem opretholder ikke de majestætiske Traditioner men bliver mer og mere demokratiske, ja de gør sig endog til Folkets Ligemænd, idet de ofte bortkaster den ydre Glans, der tidligere omgav dem, og derved nedbryder de netop det, de skulde søge at opretholde.

Det same er Tilfældet med Hæren. I Stedet for at opmuntre Soldaterne til den Umenneskelighed og Vildhed, som er nødvendig for deres Arbejde, ser vi, at Officerer af den højeste Rang søger at belære dem og indprente dem menneskekærlige Grundsætninger, ja ofte nok hylder de selv Mængdens socialistiske Idéer og udtaler sig mod Krig. I de sidste Sæmmensværgelser mod den russiske Regering var mange af Deltagerne Officerer. Tallet paa de misfornøjede i Hæren forøges bestandigt. Det hænder ofte (saaledes er der forekommet et Tilfælde i de allersidste Dage), at de nægter at skyde paa Folk, naar det befales dem at undertrykke Uroligheder. De fordømmer ganske almindeligt krigerske Bedrifter, og man kan ofte høre, hvorledes de gør saadanne Bedrifter til Genstand for Spot.

Det gaar paa samme Maade med Dommerne og de offentlige Anklagere. Dommerne, hvis Pligt det er at dømme Forbryderne, gør ofte alt, hvad de paa nogen Maade kan, for at disse kan slippe saa

lemfældigt som muligt. Det gaar saa vidt, at naar den russiske Regering ønsker at være sikker paa at faa nogen dømt og straffet, bringes Sagen aldrig for de almindelige Domstole, men den anklagede stilles for en Krigsret, som kun er en Parodi paa Retfærdigheden. De offentlige Anklagere nægter ofte at skride ind, og selv naar de gør det, forsvarer de ofte deri, som de egentlig skulde anklage.

De lærde Jurister, hvis Opgave det er at træde i skranken for Øvrighedens Ret til at bruge Vold, bliver efterhaanden mer og mere tilbøjelige til at mene, at ingen skal have Ret til at straffe; de opstiller i Stedet Teorier om Uansvarlighed og moralsk Utilregnelighed og foreslaar, at de saakaldte Forbrydere kun skal tages under Lægebehandling.

Det er ganske almindeligt, at Fængselsforstandere og sluttere tager sig paa bedste Maade af dem, der bliver overgivne i deres Hænder; det hænder meget ofte, at Gendarmer og Politiagenter lader dem undløbe, som de har faaet Befaling til at paagribe; det sker, at Præster i deres Prædikener træder op mod Anvendelse af Vold, og at de mere forstandige af dem gør sig Umage for ikke at komme ind paa de forskellige bedrageriske Lærdomme, hvorpaa Kirken er bygget, og som det egentlig var deres Pligt at støtte paa bedste Maade; Bødlerne nægter at gøre Tjeneste, saa at Dødsstraffen kun meget vanskeligt kan bringes til Anvendelse i Rusland, og det er kun meget sjældent, at Forbrydere i paakommende Tilfælde frivilligt gaar ind paa at agere Skarprettere, skønt man stiller dem meget betydelige Begunstigelser i Udsigt.

Guvernører, Politiembedsmænd og Skatteopkrævere har ofte Medlidenhed med Folk og søger at finde Paaskud til ikke af opkræve Skat af dem.

De rige finder ingen Tilfredsstillelse ved at anvende deres Rigdomme udelukkende paa sig selv, men benytter dem ogsaa til almennyttige Formaal. Godsejere bygger Skoler og Hospitaler paa deres Ejendomme, og der er endog dem, som helt og holdent afstaar deres Ejendomme eller overlader deres Jord til Arbejderne eller gør dem til Fælleseje.

Møllejere og Fabriksejere opretter Hospitaler, Skoler, Sparekasser, Asylter og Boliger for deres Arbejdere; andre danner kooperative Foreninger, hvoraf de selv er Medlemmer paa samme Vilkaar som Arbejderne.

Kapitalister anvender en Del af deres Kapital til Opdragelsesanstalter, kunstneriske, filantropiske og andre offentlige Stiftelser, og mange, hvem det ikke passer at afstaa deres Rigdomme i levende Live, efterlader dem ved Testamente til offentlige Institutioner.

Hvis man absolut vil, kan alle disse Fænomener naturligvis betragtes som Undtagelser, men det er dog det at bemærke hertil, at man utvivlsomt kan henhøre dem alle til samme Aarsag. Man kunde jo ogsaa betragte de første Blade paa Træerne i April som Undtagelser, naar man ikke vidste, at der var en fælles Aarsag dertil, nemlig Foraaret; naar vi ser nogle Træer skyde Knopper og blive grønne, da véd vi, at det samme snart vil være Tilfældet med dem alle. Naar den kristelige Livsanskuelse allerede nu gør sin Indflydelse gældende paa nogle, de mest paavirkelige, og foranlediger mange

til at give Afkald paa Fordele, der er grundede paa Magt, saa vil dens Indflydelse strække sig videre og videre, indtil den har omdannet alle Regler for Menneskenes Handlinger og gjort dem overensstemmende med det kristne Ideal.

Ligesom der nu er Herskere, som ikke tager nogen Bestemmelse af egen Magtfuldkommenhed, som prøver at være sal lidt som muligt Monarker og saa meget som muligt almindelige Mennesker, og som viser deres Redebonhed til at opgive deres Forrettigheder og simpelthen optræder som Statens fornemste Borgere; naar der allerede nu er Soldater, der betragter Krig som en Synd og en Ulykke, og som ikke vil skyde paa Mennesker hverken i deres Fædreland eller i Udlandet; naar der er offentlige Anklagere og Dommere, der trykker sig ved at anklage og dømme Forbryderne, Præster, som ikke vil medvirke ved Kirkens Bedrag, Skatteopkrævere, som søger at gaa saa meget udenom deres Pligt som muligt, og rige Mænd, som giver Afkald paa deres Rigdomme - Saa vil uandgaaeligt andre Herskere, andre Soldater, andre Dommere, Præster, Skatteopkrævere og rige Mænd gøre det samme. Naar der saa ikke mere findes Mennesker, der vil beklæde disse Embeder, vil Embederne af sig selv bortfalde.

Men dette er ikke den eneste Maade, hvorpaa den offentlige Mening leder Menneskene til Ophævelse af den nuværende Orden og til Indførelse af en ny. Lige som de Stillinger, der er grundede paa Regeringens Magt, bliver mindre tiltrækkende, og der stadig findes færre Mennesker, som er villige

til at beklæde dem, desto tydeligere vil deres Unyttighed vise sig.

Overalt i hele den kristne Verden findes de samme Regenter og Regeringer, de samme Hære, de samme Domstole, de samme Skatteopkrævere, de samme Præster, de samme Rigmænd, Godsejere, Fabrikherrer og Kapitalister, som der altid har været; men Verdens Stilling til dem og deres Stilling indbyrdes er helt forandret.

Statsoverhovederne giver endnu bestandigt Audienser, afholder Jagter, Banketter og Baller; der er fremdeles Diplomater og Raadslagninger om Krig og Fred; der forhandles om det orientalske Spørgsmaal, om Afrika, om Traktater og Traktatbrud, om Home-rulen og den otte Timers Arbejdsdag; det ene Ministerium afløser det andet o. s. v.; men naar man lægger Mærke til, hvorledes en eneste Avisartikel kan faa større Virkning end en halv Snes Sammenkomster mellem kronede Hoveder eller en hel Række Rigsdagssamlinger, vil det blive mer og mer indlysende, at disse Fyrstesammenkomster og disse Rigsdagsforhandlinger ikke har Spor af Indflydelse paa Tingenes Gang; denne paavirkes af noget ganske andet, af noget; der ikke bestemt kan paapeges.

Der er endnu bestandig Generaler, Officerer, Soldater, Kanoner, Fæstninger, Revyer og Manøvrer, men ingen Krig bryder ud. Et Aar - ti, tyve Aar forløber. Det bliver mindre og mindre muligt at stole paa Hæren, naar et Oprør skal undertrykkes, og som Følge heraf bliver det mer og mer indlysende, at Generaler, Officerer og Soldater kun

bliver Statister i højtidelige Processioner - Genstande for Regeringens Fornøjelse, et Slags umaadeligt og altfor kostbart *corps de ballet*.

Der er, ligesom tidligere, offentlige Anklagere og Dommere, men det bliver os for hver Dag klarere, at der i Civilretssagerne træffes Afgørelser, der kan støtte sig til de mest forskellige Motiver men egentlig slet ikke tager noget Hensyn til Lovens Ord, medens man samtidigt kommer til Erkendelse af, at Kriminalretterne maa betragtes som meningsløse, idet nemlig de Straffe, som Forbryderne bliver idømte ved dem, ganske forfejlet deres Hensigt. Domstolene Tjener saaledes ikke til andet end til at underholde en hel Del Mennesker, der ikke er i Stand til at foretage sig noget nyttigere.

Der er Kirker og Synoder, Præster og Ærkebiskopper, men det bliver mer og mer indlysende, at de for længe siden har ophørt at tro paa, hvad de prædiker, og derfor kan de ikke overbevise nogen om Nødvendigheden af at tro derpaa.

Der er endnu bestandig Skatteopkrævere, men de krymper sig mer og mer ved at tage Folks Ejendom fra dem med Magt, og det bliver mer og mer indlysende, at Folket uden deres Hjælp ved frivillig Subskription kan indsamle, hvad der er nødvendigt til almennyttige Foretagender.

Der er Rigmænd, men det bliver tydeligere og tydeligere, at det bedste, de kan gøre, er at ophøre med selv at bestyre deres Ejendomme og give hele deres Rigdom eller i det mindste en Del deraf til Samfundet.

Og naar nu alle og enhver klart har indset

det, vil Menneskene ganske naturligt spørge sig selv: "men hvorfor skal vi egentlig holde og underholde alle disse Konger, Kejsere, Præsidenter og Medlemmer af alle Slags Senater og Ministerier, naar der ikke kommer noget ud af alle deres Forhandlinger og Møder? Vilde det saa ikke være meget bedre, som en Humorist for nyligt foreslog, at lave en Dronning af Kautsjuk?"

"Hvad Gavn har vi af disse Arméer med deres Generaler, Musikkorps, Heste og Trommer? Hvad Nytte gør de, naar der ikke er Krig, naar ingen ønsker Krig (hvis der udbrød Krig, vilde andre Nationer ikke lade os faa nogen Fordel af den), og naar Soldaterne nægter at skyde paa deres Landsmænd?"

"Hvad Brug er der for disse offentlige Anklagere og Dommere, som ikke afgør civile Sager i Overensstemmelse med Loven, og som selv erkender det unyttige i at straffe Forbryderne?"

"Hvad skal vi med Skatteopkrævere, som ugerne opkræver Skatterne, og naar det uden deres Hjælp er let at skaffe til Veje, hvad der er Brug for?"

"Hvad gavner Præsterne, som ikke en Gang selv tror paa, hvad de prædiker?"

"Og hvad nytter Kapitalerne i Privatmænds Hænder, naar de kun gør Gavn som Fællesejendom?"

Naar Folk først har stillet sig selv alle disse Spørgsmaal, maa de træffe en Afgørelse og høre op med at støtte Institutioner, som ikke længer er til nogen Nytte.

Men de, der beklæder de mange forskellige

Slags Stillinger, der her er nævnede, enten som Privatmænd eller i offentlige Institutioner, vil finde sig foranledigede til frivilligt at opgive deres Stillinger, endog før de tvinges dertil.

Den offentlige Mening fordømmer mer og mer Anvendelsen af Magt, og derfor bliver Folk mindre og mindre tilbøjelige til at beklæde de Stillinger, der er grundede paa Magt; og hvis de beklæder dem, bliver de stadigt mindre tilbøjelige til at bruge deres Magt; derfor bliver de efterhaanden mer og mer overflødige.

Jeg var en Gang i Moskvà til et religiøst Møde, som i Almindelighed fandt Sted i Ugen efter Paaske, i Nærheden af Fominàja Kirken i Okhotni Gaden.

En lille Gruppe paa en Snes Mennesker stod paa Fortovet, optaget af en religiøs Diskussion. Samtidigt blev der afholdt en Koncert i Adelsforsamlingens Lokaler, der ligger i samme Gade, og en Politiofficer, som saa' den lille Gruppe samlet nær ved Kirken, sendte en ridende Gendarm hen for at adsprede den, Det var absolut unødvendigt for Officeren at adsprede den. En Gruppe paa tyve Mennesker kan ikke genere nogen; men han havde staaet dér hele Morgenen og trængte til at udrette noget.

Gendarmen, der var en ung Fyr, red hen til os, slog ud med den højre Arm, lod Sablen rasle og befalede os strengt: "Passér! hvad bestiller I her?"

De saa' allesammen paa Gendarmen, og en af de talende, en stiltfærdig Mand i Bondedragt, svarede roligt og venligt: "Vi taler om alvorlige Sager, og der er ingen Anledning for os til at gaa; Du, unge Mand, gjorde bedre i at staa af din Hest og lytte

til; det kunde maaske gavne Dig," og han vendte sig om og fortsatte Samtalen. Gendarmen vendte sin Hest og red bort uden at sige et Ord.

Saaledes skulde man forholde sig overfor alle Voldshandlinger.

Officeren var ked af det; han havde jo ingenting at bestille. Stakkels Fyr, han var bleven sat paa en Post, hvor han ikke havde andet at gøre end at give Befalinger. Han var der ikke som Menneske som Politimand; hans Bestilling var, at have Overopsyn og give Ordre, skønt der ikke var nogen som helst Grund hverken til Overopsynet eller Ordrene. Til en vis Grad befinder alle disse ulykkelige Herskere, Ministre, Parlamentsmedlemmer, Guvernører, Generaler, Officerer, Ærkebiskopper og Præster, ja endog de rige sig allerede nu i en uheldig Stilling, og endnu uheldigere vil den blive, efterhaanden som Tiden gaar. De har ikke andet at gøre end give Befalinger, og de giver Befalinger og sender deres Bud, ligesom Officeren sendte Gendarmen, for at blande sig i Folkets Sager; og naar vi forstyrres af dem og beder dem om ikke at blande sig i vore Sager, bilder de sig ind, at de gør megen Nytte.

Men den Tid vil komme og er allerede i Færd med at komme, hvor det vil staa aldeles klart for enhver, at de slet ingen Gavn gør og kun er til Hinder, og de Mennesker, som de søger at forulempe, vil, ligesom min Ven paa Gademødet, stille og roligt sige: "vær saa venlig ikke at blande Dem i vore Sager." Og alle Sendebudene og alle de, der sendte dem, vil blive nødte til at følge dette gode Raad:

det vil sige, de vil holde op med at fare omkring og klirre med deres Vaaben og blande sig i Folkets Sager; de vil staa af deres Heste og tage Sporerne af; de vil lytte til, hvad der bliver talt om, og sammen med de andre vil de blive Deltagere i et eller andet virkelig menneskekærligt Værk.

Den Tid vil uundgaeligt komme, hvor det vil være indlysende for enhver, at alle de Institutioner, der er grundede paa Magt, forsvinder, fordi de er unyttige, taabelige, ja endog ligefrem skadelige.

Den Tid maa komme, da alle de Mennesker i vor moderne Verden, som beklæder Stillinger, der er grundede paa Magt, vil føle sig tilmode ligesom Kejseren i H. C. Andersens Eventyr "Kejserens nye Klæder", da Barnet saa, at Kejseren var nøgen, og i sin Uskyldighed raabte: "men han har jo ingen Klæder paa!" Og saa maatte hele Folket, som allerede havde set det men ingenting sagt, indrømme, at Barnet havde Ret.

Historien lyder saaledes: "Der var en Gang en Kejser, som holdt saa uhyre meget af nye Klæder.

En Dag kom der to Skrædere til ham og lovede at sy ham nogle usædvanlig dejlige Klæder. Kejseren antog dem, og de begyndte at sy, men de forklarede, at Klæderne havde den mærkværdige Egenskab at være usynlige for alle dem, der ikke passede til deres Stilling. Hoffolkene kom for at se paa Klæderne, men de kunde ingenting se, for Skræderne førte Synaalene i det tomme Rum. Men da Hofmændene huskede paa den mærkelige Egenskab, Klæderne havde, erklærede de, at de kunde se dem, og udtalte højlydt deres Beundring. Kejseren gjorde selv

det samme. Festdagen kommer, hvor Kejseren skal iføres sine nye Klæder. Kejseren klæder sig af og tager sine nye Klæder paa - det vil sige, han vedbliver at være nøgen -- og han spadserer nøgen gennem Byen. Men da alle husker paa den trolddomsagtige Egenskab, Klæderne har, er der ingen, der vover at sige, at han ikke ser noget, føret lille Barn raaber: "men han har jo ingen Klæder paa!" "

Alle de, der af gammel Vane vedbliver at beklæde Embeder, som i lang Tid har været unyttige, vil være i den samme Stilling, indtil én, der ikke har Interesse af at skjule det unødvendige i disse Poster, simpelthen udbryder: "Men disse Mennesker har jo allerede i lang Tid været unyttige!"

Den kristne Menneskeheds Stilling med alle dens Fæstninger, Kanoner, Dynamitgranater, Torpedoer, Fængsler, Galger, Kirker, Fabriker, Toldbygninger og Paladser er virkelig skrækkelig. Men Kanoner og Geværer kan ikke skyde af sig selv, Fængslerne kan ikke indespærre Menneskene af sig selv, Galgerne ikke hænge dem, Kirkerne ikke bedrage dem, Toldkamrene ikke hindre dem, og Paladser og Fabriker kan ikke opbygges og vedligeholdes af sig selv. Alle disse Ting er Menneskeværk. Naar Menneskene er komne til Erkendelse af, at alt dette bør afskaffes, vil det ogsaa ophøre i samme Stund - og de begynder allerede at komme til denne Erkendelse, om end ikke alle saa dog de, der danner Fortroppen, og Resten vil følge efter. Fortroppen kan ikke ophøre at erkende, hvad den en Gang har erkendt,

og hvad der er gaaet op for dem, maa uundgaeligt snart gaa op for hele Resten.

Saa er Spaadommen om, at den Tid skal komme, da Menneskene vil lytte efter Guds Ord og ikke mere forsvare Krigen, da de vil omdanne deres Sværd til Plovskær og deres Spyd til Leer - det vil, oversat paa vort Sprog, sige, at Fæstninger, Fængsler, Kaserner, Paladser og Kirker vil staa tomme, at alle Galger, Bøsser og Kanoner vil staa ubenyttede - ikke længer være nogen Drøm men den nye Form for Livet, hvortil Menneskeheden nærmer sig med stedse voksende Hastighed.

Men naar vil det ske?

For atten Aarhundreder siden har Kristus svaret paa dette Spørgsmaal, at Verdens Ende (det vil sige den hedenske Verdensordens Ende) skal komme, naar Menneskenes Trængsel er størst, og naar Evangeliet om Guds Rige, - det vil sige Muligheden af en ny Livsorganisation - bliver prædikeret i Verden for alle Nationer. (Matth. XXIV. 3-28).

Men intet Menneske véd, naar den Dag og Time kommer, uden Faderen alene (Matth. XXIV. 36), siger Kristus. Men den Time kan komme, naar Du mindst venter den.

Paa Spørgsmaalet om, naar den Time kommer, svarer Kristus, at derom véd vi intet; men netop derfor bør vi altid holde os rede; ligesom den Mand, der vil vogte sit Hus for Tyve, som Jomfruerne, der burde holde deres Lamper tændte for Brudgommen, og fremdeles bør vi af al Magt arbejde paa af fremskynde denne Stund, ligesom

Tjenerne burde arbejde med det Pund, der var betroet dem. (Matth. XXIV. 43 og XXV. 1-30.) Andet Svar kan der ikke gives. Menneskene kan ikke vide Dagen og Timen, naar Himmerigets Rige er nær, fordi dets Komme alene afhænger af dem selv.

Svaret kommer til at ligne det, den vise Mand gav, da nogle Vejfarende spurgte ham, om de vilde være længe om at naa Byen, og han svarede: "Gaa!"

Hvorledes kan man vide, om Menneskene vil være længe om at naa Maalet, naar vi ikke véd, hvorledes de gaar imod det, og naar det afhænger al dem selv, om de vil gaa eller staa stille, sagtne deres Gang eller fremskynde den?

Vi véd, hvad vi og hele Menneskeslægten bør gøre for at bringe Himmerigets Rige nær. Vi behøver kun at begynde paa, hvad vi bør gøre; vi behøver kun at leve i Overensstemmelse med den kristne Sandhed, der er nedlagt i vort Hjerte, for at bringe det Rige, Gud har lovet os, til at komme, det Rige, som ethvert Menneske higer efter.

XII.

Denne Bog, som jeg havde arbejdet paa i to Aar, var næsten færdig, da jeg tilfældigvis den 9de September [1892] rejste paa Jærnbane gennem Guvernementerne Tula og Riazan, hvor Bønderne ifjor led saa stor Nød, og hvor Hungersnøden næsten er endnu værre nu [1893]. Ved en Jærnbanestation passerede mit Tog et Ekstratog, der befordrede en Afdeling Soldater under Anførsel af Provinsguvernøren samt Geværer, Patroner og Rottinger, som skulde bruges til at prygle og myrde disse samme hungerlidende Bønder.

Uagtet det er en Kendsgerning, at legemlig Straf for tredive Aar siden ved Lov er bleven ophævet i Rusland, anvendes Pryglestraffen dog i den senere Tid mer og mere hyppigt af de russiske Myndigheder.

Jeg havde nok hørt og ogsaa læst i Aviserne om de frygtelige Pryglestraffe, der var bleven fuldbyrdede i Tchernigov, Tambòv, Saràtov, Astrakhan og Arjòll, samt om de Straffe, Guvernøren i NisjniNovgorod, General Barànov, gjorde sig til af at have ladet eksekvere.

Og her saa' jeg, hvorledes brave Russere, besjælede af kristelige Følelser tog afsted med Geværer

og Svøber for at pine og dræbe deres lidende Brødre! Anledningen til deres Ekspedition var følgende:

paa en Ejendom, der tilhørte en rig Godsejer, havde Bønderne sammen med denne Fællesret til en Skov (som de havde plantet og fredet under Opvæksten), og da de altid havde nydt godt af disse Rettigheder, betragtede de Skoven som deres egen eller mente i alt Fald, at den tilhørte dem i Fællesskab med Godsejeren. Denne ønskede imidlertid at beholde Skoven helt for sig selv og begyndte at fælde den. Bønderne nedlagde Indsigelse herimod. Dommerne afgav i første Instans en uretfærdig Kendelse (jeg siger uretfærdig, fordi den støttede sig til Erklæringer af Prokurøren og Guvernøren, der umuligt kan have kendt Sagens rette Sammenhæng) og afgjorde Sagen til Gunst for Godsejeren. Skønt Senatet maa have indset, at Sagen var bleven uretfærdigt bedømt, gav det Godsejeren Medhold og tilkendte ham Skoven. Han begyndte at fælde Træerne, men Bønderne, som ikke vilde tro paa, at de højere Myndigheder kunde gøre sig skyldige i en saa skrigende Uretfærdighed, vilde ikke underkaste sig Dommen og jog de Mænd bort, som var sendte hen for at fælde Træerne; de erklærede, at Skoven tilhørte dem, og de vilde gaa til Tsaren, før de vilde tillade nogen at fælde Skoven.

Sagen blev indberettet til St. Petersborg, og herfra blev der givet Ordre til, at Guvernøren skulde bringe Dommen til Udførelse; Guvernøren rekvirerede en Afdeling Soldater.

Her var nu Soldaterne med Bajonetter og Patroner samt Rottinger, der var særligt bestilte til denne Lejlighed og lagte ind i en af Vaggonerne, og nu skulde de udføre de høje Myndigheders Befaling.

De høje Myndigheders Bestemmelser bringes til Udførelse ved Mord eller Prygl eller ved Trussel herom, alt eftersom Bønderne gør Modstand eller ej, I første Tilfælde, altsaa hvis Bønderne gør Modstand, bruger man følgende Fremgangsmaade i Rusland og forøvrigt ogsaa alle andre Steder, hvor der er en Statsorganisation, og hvor der eksisterer privat Ejendomsret: Guvernøren oplæser en Dagsbefaling, hvori han fordrer Underkastelse. Den ophidsede Mængde, der i Almindelighed bliver bedragen af Førerne, forstaar ikke et Ord af, hvad Myndighedernes Udsending siger i det forskruede, Officielle Sprog, og de bliver endnu mer ophidsede.

Saa erklærer Guvernøren, at hvis de ikke vil underkaste sig og gaa hver til sit, vil han blive nødt til at anvende Magt. Hvis Folk alligevel ikke Spreder sig, giver Guvernøren Befaling til, at Soldaterne skal affyre deres Geværer over Hovederne paa Mængden. Hvis de endnu ikke gaar, giver han Ordre til at skytte paa dem; Soldaterne giver saa Ild, og døde og saarede styrter om paa Vejen.

Saa løber Folk sædvanligvis i alle Retninger, og Soldaterne tager da paa Guvernørens Befaling dem i Forvaring, som man mener er Hovedmændene, og de føres bort under Bevogtning. Saa opsamles de saarede, døende eller døde; undertiden er der Kvinder og Børn imellem dem. De døde bliver

begravede, og de saarede bragte paa Hospitalet.

De, der anses for Hovedmændene, bliver bragte til Byen og stillede for en særlig Krigsret. Har de gjort sig skyldige i Voldshandlinger overfor den væbnede Magt, bliver de dømt til at hænges. Saa bliver Galgerne rejste, og nogle forsvarsløse Individier bliver højtideligt hængte. Saaledes er det ofte sket i Rusland, og saaledes sker det og maa det altid ske, hvor Samfundsordenen er grundet paa Magt.

Men i det andet Tilfælde, altsaa hvis Bønderne underkaster sig, sker der noget, som er ganske særligt for Rusland: Guvernøren ankommer til Skuepladsen og holder en Tale til Bønderne, bebrejder dem deres Ulydighed, og enten indkvarterer han derpaa Soldaterne i alle Husene i Landsbyen, hvor de saa ofte en hel Maaned igennem lever paa Bøndernes Bekostning, eller ogsaa rejser han højmodig bort igen, naar han synes, at Trusler kan være tilstrækkelige; men i de hyppigste Tilfælde erklærer han, at Hovedmændene skal straffes, og fuldstændig egenmægtigt, uden Forhør, tidtager han saa et vist Antal Mænd, som anses for Hovedmændene, og befaler, at de skal prygles i hans Nærværelse.

For at give en Idé om, hvorledes sligt gaar for sig, vil jeg beskrive et Tilfælde af dette Slags, som fandt Sted i Arjöll, og som vandt de højeste Myndigheders fulde Bifald.

Ganske som i Provinsen Tula vilde en Godsejer her tage Bøndernes Ejendom, og ganske paa samme Maade satte Bønderne sig der imod. Striden

drejede sig om et Vandløb, som Bønderne benyttede til Overrisling af deres Marker, men som Godsejeren vilde opdæmme, for at det kunde drive hans Mølle. Bønderne satte sig imod, at dette skete.

Godsejeren indgav Klage til Kredsehefen, som ulovligt (noget, der senere blev fastslaaet ved Dom) afgjorde Sagen til Gunst for Godsejeren og tillod ham at bortlede Vandløbet. Godsejeren udsendte saa Arbejdsfolk med Ordre til at grave den Kanal, hvorigennem Vandet skulde ledes til Møllen. Bønderne var oprørte over den uretfærdige Dom, og de sendte deres Hustruer hen, for at de skulde forhindre Godsejerens Folk i at udføre Arbejdet. Kvinderne gik heri til Dæmningerne, væltede Vognene og drev Folkene bort. Godsejeren indgav Klage over Kvinderne, fordi de saaledes paa egen Haand havde taget sig til Rette. Kredsehefen gav saa Befaling til at der fra hvert Hus i Landsbyen skulde tages en Kvinde og sættes i Fængsel. Det var ikke let at udføre denne Befaling, thi i hvert Hus var der adskillige Kvinder, og det var umuligt at afgøre, hvem af dem der skulde fængsles. Som Følge heraf efterkom Politiet ikke Befalingen. Godsejeren beklagede sig til Guvernøren over Politiets Forsømmelighed, og uden at undersøge Sagen gav denne den øverste Politiembedsmand streng Ordre til ufortøvet at efterkomme Kredsehefens Befaling.

Politiembedsmanden, der var lydige mod sin Overordnede, begav sig nu til Landsbyen, og med den Uforskammethed, der er russiske Embedsmænd egen, befalede han saa sine Betjente at arrestere én Kvinde i hvert Hus. Men eftersom der var mer

end én Kvinde i hvert Hus, og da ingen vidste, hvem af dem der skulde i Fængsel, opstod der Stridigheder, og der blev gjort Modstand. Men til Trods herfor befalede Politiofficeren, at den første den bedste Kvinde fra hvert Hus skulde sættes i Fængsel. Bønderne begyndte at forsvare deres Hustruer og Mødre, de vilde ikke lade dem gaa og slog løs paa Politibetjentene og Officeren. Dette var en ny og skrækkelig Forbrydelse: man havde gjort Modstand mod Myndighederne! Der blev sendt Indberetning til Staden Arjøll om denne nye Forbrydelse. Og saa ankom Guvernøren med en Bataljon Soldater, som hastigt var bleven samlet ved Hjælp af Telegraf, Telefoner og Jærnbaner; da kom med Ekstratog til Gerningsstedet og havde baade Geværer og Knutte med sig og desuden en Læge, som skulde paase, at Piskningen blev foretaget i Overensstemmelse med Hygiejnens Fordringer, Denne Guvernør opfyldte fuldkomment Herzen's Spaadom om en moderne "Djingis-Khan med Telegraf".

Tropperne og en Afdeling Politisoldater med deres Revolvere i røde Gehæng, de mest ansete blandt Bønderne og de tiltalte blev opstillede foran Sogneraadets Bygning. Mer end tusinde Mennesker stod udenom. Da Guvernøren ankom, steg han ud af sin Vogn, afleverede en velforberedt Tale og sagde, at man skulde komme med de tiltalte og en Bænk. Man forstod ikke straks den sidste Befaling. Men en Politisoldat, som Guvernøren altid havde med sig, og hvis Bestilling det var at arrangere alt fornødent ved saadanne Afstraffelser -

der paa ingen Maade forekommer sjældent ude i Provinserne - forklarede, at han mente en Bænk, hvor de, der skulde prygles, kunde lægge sig. Man bragte nu Bænken samt Knuttene, og saa blev der sendt Bud efter Bødlerne. (Man havde i Forvejen sikret sig Assistance af nogle Hestetyve, da Soldaterne nægtede at gøre Tjeneste som Bødler). Da alt var i Orden, befalede Guvernøren den første af de tolv tiltalte, som Godsejeren havde udpeget som de mest skyldige, at træde frem. Han var Familiefader, omtrent fyrretyve Aar gammel, og da han altid tappert havde kæmpet for sin Stands Rettigheder, stod han i stor Anseelse blandt alle Landsbyens Beboere. Han blev ført hen til Bænken, klædt af og fik Befaling til at lægge sig ned.

Bonden bad om Naade, men da han saa', at det var unyttigt, slog han Korsets Tegn for sig og lagde sig ned. To Politibetjente skyndte sig hen for at holde paa ham. Lægen stod ved Siden af, rede til at yde Videnskabens Hjælp, naar det skulde vise sig nødvendigt. Hestetyvene spyttede i Næverne, svang Knuttene og begyndte at slaa løs. Men det viste sig, at Bænken var altfor smal, og at det havde sin Vanskelighed at holde Offeret, der vred sig i Smerte, nede paa den. Saa befalede Guvernøren, at man skulde bringe endnu en Bænk. Soldaterne førte Haanden til Huen, mumlede et ærbødigt: "vel, Deres Ekscellense" og skyndte sig at udføre hans Befaling. Imedens stod den pryglede Mand og Ventede, halv nøgen, bleg og truende, med Blikket hæftet paa Jorden og klaprende Tænder. Da den

anden Bænk var kommet til Stede, lod de ham atter lægge sig ned og begyndte igen at prygle ham.

Offerets Ryg, Laar og Ben, ja endogsaa hans Sider blev mer og mere bedækkede med blodige og opsvulmede striber, og ved hvert nyt Slag hørte man Lyden af en dump Stønnen, som han nu ikke længere kunde holde tilbage. Blandt Mængden, der stod omkring, hørtes Hustruers, Mødres og Børns Hulken - det var den mishandlede Mands og alle deres Familier, som nu stod for Tur til Afstraffelse.

Den elendige Guvernør, der var helt beruset af sin Magt, talte Slagene paa sine Fingre, og alt imedens røg han Cigaretter, og flere særligt tjenstivrige Personer bød ham brændende Tændstikker, hver Gang han tog en frisk Cigaret. Da Bonden havde faaet over halvtredsindstyve Slag, holdt han op med at skribe og vride sig, og Lægen gik hen til Offeret, følte hans Puls, lyttede til hans Hjerte og erklærede den tilstedeværende Repræsentant for Statsmagten, at den afstraffede Mand havde mistet Bevidstheden, og at det var hans Overbevisning som Læge, at det vilde medføre Fare for Offerets Liv, hvis man ikke holdt op med at prygle ham.

Men den elendige Guvernør, der nu var fuldstændig beruset ved Synet af Blod, gav Befaling til, at Afstraffelsen skulde fortsættes, og at han skulde prygles, indtil han havde faaet halvfjerdsindstyve Slag - dette Tal havde Guvernøren af en eller anden Grund angivet som passende. Da han havde faaet det halvfjerdsindstyvende Slag, sagde Guvernøren: "Det er nok! Den næste!" Og det lem

læstede Offer, hvis Ryg var bedækket med Blod, blev løftet op og bragt bevidstløs bort, og den næste blev ført frem. Hulkenen og Skrigene blandt Skaren blev lydeligere. Men Statens Udsendinge fortsatte Torturen.

Paa samme Maade piskede de alle de tolv Mænd, og enhver af dem fik halvfjerdsindstyve Slag. De bønfuldt alle om Barmhjertighed, jamrede sig og hulkede. Kvindernes Skrig og Hulken blev lydeligere og mere hjerteskrærende, og Mændenes Ansigter blev mørkere og mørkere. Men de var omgivne af Soldaterne, og Mishandlingen hørte ikke op, førend man havde naaet den Grænse, som var fastsat ved et Lune af denne elendige, halvdrukne og afsindige Skabning, som de kaldte Guvernør! Embedsmændene, Officererne og Soldaterne hjalp ikke blot med derved, men de var endog tildels ansvarlige derfor, eftersom de ved deres Nærværelse forhindrede den forsamlede Menneskemængde i at skride ind.

Da jeg en Gang spurgte en Guvernør, hvorfor man gjorde Brug af dette Slags Mishandling, naar Bønderne allerede havde underkastet sig, og Soldaterne var indkvarterede i Landsbyen, svarede han med en vigtig Mine som en Mand, der til Bunds forstaaer Statskunstens Finesser, at hvis Bønderne ikke blev gjorte ordentlig tamme ved Piskning, vilde de snart igen begynde paa at sætte sig mod Myndighedernes Afgørelse. Men naar nogle af dem var bleven tilstrækkeligt mishandlede, vilde Statens Magt for bestandigt være sikret iblandt dem.

Derfor var det, at Guvernøren i Tula paa sin

Side sammen med sine underordnede Embedsmænd, Officerer og Soldater havde taget lignende Forholdsregler! Netop ved de samme Midler, d. v. s.

ved Mord og Mishandling, skulde man sikre sig, at de højere Myndigheders Afgørelse blev tagne til Følge.

Og den paagældende Afgørelse var truffet for at sætte en ung Godsejer, der havde en Indtægt af hundrede Tusind, i Stand til at indvinde tre Tusind Rubler mere ved at tage en Skov fra en Mængde forfrosne og forsultne Bønder og saa øde Pengene paa to eller tre Uger i Salonerne i Moskvå, St. Petersborg eller Paris. Det var noget lignende, de Folk nu skulde hjælpe med til, som jeg traf paa Jærnbanen.

Efter at mine Tanker i to Aar havde beskæftiget sig med dette, var det Skæbnen, som for første Gang i mit Liv bragte mig Ansigt til Ansigt hermed for i Praksis at vise mig noget, der længe teoretisk havde været mig klart - nemlig at vor Samfundsorden er grundet, ikke paa visse retsvidenskabelige Principer, som de Mennesker, der har Interesse af at opretholde den nuværende Orden, gerne vil indbilde Verden, men paa simpel brutal Magt, paa at myrde og mishandle Menneskene! Folk, der ejer store Godser eller Formuer, eller som har store Indkomster, der tages fra de Klasser, som ikke har det nødvendige - de arbejdende Klasser - saa vel som alle de, dersom Købmænd, Læger, Kunstnere, Professorer, Kuske, Kokke, Skrivere, Kammertjenere, Sagførere o. s. v. lever af disse rige Folk, vil helst slaa sig til Ro med den Tanke, at de Privilegier, de nyder, ikke er Resultatet af Magt men af gensidig fri og retfærdig Ud

veksling af Tjenester, og at deres begunstigede Stilling ingenlunde opretholdes ved saadanne Straffe og Myrderier, som dem, der det Aar fandt Sted i Arjöll og adskillige andre Steder i Rusland, og som bestandigt finder Sted overalt i Evropa og Amerika; "vor Stilling i Samfundet", siger de, "nødvendiggør ingenlunde saadanne Voldshandlinger." De vil helst tro, at deres Privilegier er noget for sig og Resultatet af en fri Overenskomst imellem Folk, og at de Grusomheder, der begaas imod Folket, ligeledes er noget for sig og Resultatet af en eller anden retmæssig, politisk eller økonomisk Lov. De søger at lukke Øjnene for, at alle de Privilegier, de nyder godt af, er Resultatet af den samme Kendsgerning, som tvinger Bønderne, der har plantet og fredet Skoven, og som har haardt Brug for den, hvis de ikke skal fryse, til at give Afkald paa den til Fordel for en rig Godsejer, som ikke har haft Andel i Fredningen, og som slet ikke behøver den. Kendsgerningen er, at Bønderne bliver pryglede eller dræbte, hvis de ikke vil opgive deres Ret.

Og dog synes det mig, at naar det staa klart, at det kun var ved Trusler, Slag eller Mord, at Møllen i Arjöll kom til at kaste mere af sig, eller at Skoven, som Bønderne havde plantet, blev Godsejerens, saa maa det staa lige saa klart, at alle de andre særlige Forrettigheder, som de rige nyder godt af ved at berøve de fattige det nødvendigste, er grundede paa Vold. Naar Bønderne, som behøver Jord for at ernære deres Familier, ikke maa dyrke den Jord, der ligger omkring deres Huse, medens en anden Mand, en Russer, Englænder,

Østriger eller hvilken som helst anden stor Godsejer, har Jord nok til at underholde mer end tusinde Familier, skønt han ikke selv dyrker den; og naar en Købmand, der benytter sig af Bøndernes Fattigdom og køber deres Korn til en Tredjedel af Værdien og kan opbevare det i sine Lader fuldstændig sikkert, medens Folk omkring ham er ved at dø af Sult, kort Tid efter sælger det for den tredobbelte Pris til de samme Jordbrugere, han har købt det af - saa er det indlysende, at alt dette ogsaa kan føres tilbage til samme Aarsag. Naar en Mand ikke maa købe en Vare af en anden Mand, der bor paa den anden Side af en vis bestemt Linie, der kaldes Grænsen, uden at betale en Afgift til nogle Mennesker, der slet ikke har haft nogen Andel i samme Vare - og naar Bønder tvinges til at sælge deres sidste Ko for at betale Skatter, som Regeringen fordeler mellem sine Embedsmænd eller øder bort for at holde Soldater, der skal myrde disse samme Skatteydere - saa maa det synes indlysende, at alt dette ikke sker i Følge en eller anden abstrakt Lov men netop er grundet paa den samme Vold, der blev udøvet i Arjöll, som skulde udøves i Tula, og som bestandigt under en eller anden Form udøves overalt i Verden, hvor der findes en Regering, og hvor der er rige og fattige.

Men fordi der nu ikke udøves Grusomheder og Mord i ethvert Tilfælde, hvor der undertrykkes Med Magt, overtaler de, der nyder særlige Forrettigheder, sig selv og andre til at tro, at deres Forrettigheder ikke er baserede paa Grusomhed

og Mord, men paa nogle hemmelighedsfulde, almindelige Grunde, abstrakte Love og saa videre.

Man skulde dog Tro, det. var aldeles indlysende, at naar Mennesker, som finder det uretfærdigt (og i vore Dage betragter alle de arbejdende Masser det som en Uretfærdighed), at de skal betale den største Del af deres Fortjeneste til Kapitalisten og Godsejeren, dog gør det, og naar de udreder Afgifter, skønt de véd, hvilken slet Brug der gøres af disse Penge, saa gør de det ikke, fordi de anerkender disse abstrakte Love, som de aldrig har hørt om, men kun fordi de véd, at de vil blive mishandlede og dræbte, hvis de ikke gør det.

Naar man nu ikke behøver at sætte Folk i Fængsel, prygle eller dræbe dem, hver Gang en Godsejer opkræver sine Afgifter, eller hver Gang de nødlidende maa betale en bedragerisk Købmand den tredobbelte Værdi for det Korn, de trænger til, eller hver Gang en Fabrikarbejder maa laade sig nøje med en Løn, der næppe er halv saa stor som Fabrikejerens Fortjeneste, eller hver Gang en fattig Mand maa betale sin sidste Rubel i Skat, saa er det blot, fordi saa mange Mennesker allerede er bleven pryglede og dræbte, da de prøvede paa at modsætte sig alle disse Fordringer.

En dresseret Tiger, som ikke æder et Stykke Kød, der lægges foran den, og som springer over en Kæp paa Befaling, gør ikke dette, fordi det tiltaler den, men fordi den husker paa de rødglødende Jærn og den Faste, den straffes med, hver Gang den ikke adlyder. Netop saaledes gaar det med Menneskene, naar de indvilliger i, hvad der er

ufordelagtigt, ja endog ødelæggende for dem, og hvad de anser for uretfærdigt ; de gør det kun, fordi de husker paa, hvad de maa lide, hvis de gør Modstand.

Hvad de Mennesker angaar, som nyder Forrettigheder, der er vundne ved forudgaaende Voldshandlinger, saa glemmer de ofte og holder mest af at glemme, hvorledes de har opnaaet disse Forrettigheder. Men man behøver blot at erindre sig Historien - ikke Historien, der omhandler da forskellige Dynastiers og Herskeres Bedrifter, men den virkelige Historie, Historien om, hvorledes et ringe Antal Mænd altid har undertrykt det store Flertal - for at se, at alle de Fordele, som de rige har forud for de fattige, kun er baserede paa Piske-, Fængsels- og Dødsstraffe.

Man behøver kun at tænke over, hvorledes alle fører en evig, uophørlig Kamp for at forbedre deres materielle Vilkaar (hvad jo nutildags er alle Menneskers Hovedøjemed), for at blive overbevist om, at alle de Fordele, de rige har fremfor de fattige, kun sikres ved Anvendelse af Magt.

Der kan vel nok gives Tilfælde af Undertrykkelse, Vold eller Straffe - skønt kun sjældent - hvor Formaalet ikke er at sikre de besiddende Klassers Privilegier. Men man kan roligt paastaa, at i ethvert Samfund - hvor der for hvert Menneske, som nyder Livets Goder, findes ti, der er udmattede af Arbejde, misundelige, begærlige, og ofte med deres Familier lider ligefrem Nød - er det kun ved Anvendelse af brutal Magt, Fængselsstraffe og Mord, at de rige kan vedblive at leve i Overflod.

Det Tog, jeg mødte den 9de September, var fyldt med Soldater, der havde Bøsser, Patroner og Svøber med sig og skulde skaffe den rige Godsejer fuld Raadighed over en lille Skov, han havde taget fra de nødlidende Bønder, skønt de trængte saa haardt til den, og han slet ikke behøvede den: det hele var et slaende Bevis for, hvorledes Mennesker kan handle lige stik imod deres Principer og deres Samvittighed, uden at de en Gang lægger Mærke dertil.

Ekstratoget bestod af en første Klasses Vogn til Guvernøren, Embedsmændene og Officererne og adskillige Godsvogne, der var stoppede fulde med Soldater. Disse - raske, unge Fyre i nye, rene Uniformer - stod i Grupper eller sad og dinglede med Benene ud af de store Døraabninger i Godsvognene.

Nogle af dem røg eller puffede til hverandre, spøjte, smaagrinede og skoggerlo; andre gnaskede Solsikkefrø og spyttede Skallerne ud med en dybsindig Mine. Nogle af dem løb hen ad Perronen for at drikke ved et Vandspring dér, og naar de mødte Officererne, sagtede de deres Gang, gjorde en dum, hilsende Bevægelse ved at føre Haanden til Huen, og deres Ansigter var saa alvorlige, som om de foretog sig en meget vigtig Sag. De holdt Øjnene fæstede paa Officererne, mens de passerede dem, og saa løb de af Sted endnu hurtigere, stampede med Hælene i Perronen og lo og snakkede, som saadanne raske, godmodige unge Fyre altid gør, naar de rejser i muntert Selskab.

Skønt de var undervejs for at myrde deres Fædre eller Bedstefædre, var de lige saa vel til Alphonse Karr 1808-1890. Skønlitterær og satirisk forfatter. Hans hovedværk er Les Guêpes fra 1839.

2grådighed.

mode, som om de skulde til en Fornøjelse eller i det mindste til en ganske almindelig Forretning.

Man fik det samme Indtryk af de elegante Embedsmænd og Officerer, der dels opholdt sig omkring paa Perronen, dels i den første Klasses Vogn. Et Bord med fyldte Flasker stod foran Guvernøren, der bar Ansvar for hele denne Ekspedition; han var iført sin halvt militære Uniform og sad og spiste et eller andet, mens han muntert snakkede om Vejret med nogle bekendte, han havde truffet; det var, som om den Forretning, han begav sig til, var noget saa almindeligt og ganske ligefremt, at det ikke kunde forstyrre hans Sindsro eller hans Interesse for Vejrforandringer.

I nogen Afstand fra Bordet sad Gendarmchefen.

Han nød ingen Drikkevarer og havde et uigennemtrængeligt, gnavent Udtryk, som om han var led og ked af alle de Formaliteter, der skulde iagttages.

Allevegne fór Officererne støjende omkring, iførte deres smukke, guldbroderede Uniformer: én sad ved et Bord og drak en Flaske Øl; en anden stod ved Buffeten og spiste Postejer, han børstede Krummerne af sin Uniform og smed Pengene paa Disken med en selvtilfreds Mine; en tredje slentrede forbi Vognene i vort Tog og stirrede paa Damerne.

Alle disse Mænd, der nu skulde ud at myrde eller mishandle de nødlidende og forsvarsløse Skabninger, som dog skaffer dem Livets Ophold, havde Udseende af at være Folk, der meget vel vidste, hvad de gjorde, Og Nogle af dem var tydeligt nok ligefrem stolte over det Hverv, der var tildelt dem! Hvordan skal man forklare sig dette?

Alle disse Mennesker vil om en halv Times Tid være paa det Sted, hvor de for at skaffe en velhavende ung Mand tre Tusind Rubler, som stjæles fra en hel Mængde nødlidende Bønder, er nødte til at begaa de skrækkeligste Gerninger, man kan tænke sig: de maa ligesom i Arjöll myrde og mishandle uskyldige Væsner, deres Brødre. Og med uforstyrret Sindsro ser de Tiden og Stedet rykke nærmere! Man kan ikke undskylde alle disse Regeringsembedsmænd, Officerer og Soldater med at sige, at de ikke vidste, hvad der skulde gaa for sig; de var bleven underrettede derom. Guvernøren maatte absolut have sagt Besked om Rottingerne, Embedsmændene maatte have sendt Bud efter dem, betalt dem og indført Udgiften i deres Regnskaber. Officerne havde modtaget og givet Ordre angaaende Patronerne. De vidste alle sammen, at de skulde ud for at mishandle, maaske dræbe deres Medskabninger, og at de maatte lægge Haand paa Værket inden en Times Forløb.

Det vilde være urigtigt at mene, at de handlede saaledes, fordi de var overbeviste om, at det var nødvendigt paa denne Maade at forsvare Samfundsordenen. For det første havde disse Mennesker sandsynligvis aldrig tænkt over Statsordningen og dens Nødvendighed; for det andet kunde de umuligt tro, at det, de var i Begreb med at begaa, vilde tjene til at støtte Staten; og for det tredje var der vel næppe en eneste af alle disse Mennesker, der brændte af Lyst til at ofre sin egen Tilfredshed og Ro for at støtte Staten; man ser tværtimod, at de under almindelige Forhold

griber enhver Lejlighed til at skaffe sig personlig Fordel paa Statens Bekostning. Altsaa kan det ikke have været af Hensyn til det abstrakte Begreb "Staten", at de gik med til de paatænkte Voldshandlinger.

Men hvorledes skal man da forklare sig det?

Jeg kender imidlertid alle disse Mennesker. Selv om jeg ikke har personligt Bekendtskab til dem alle, saa kender jeg dog noget nær deres Karakter, deres Fortid og Tankemaade. De har alle Mødre, nogle af dem har Hustruer og Børn. De er sikkert nok for Størstedelen gode, venlige, endog blødhjertede Mænd, som hader ethvert Slags Grusomhed, ikke at tale om Mord; mange af dem vilde ikke dræbe eller gøre et Dyr Fortræd. De bekender sig endvidere alle til Kristendommen og betragter al Vold mod forsvarsløse som noget lavt og nedværdigende.

Sikkert nok vilde ingen af dem i det daglige Liv kunne gøre en Hundrededel af det, Guvernøren i Aijøll gjorde, for at vinde nogen Fordel derved.

Enhver af dem vilde betragte det som en Fornærmelse, at man kunde tro, han vilde handle saaledes i det private Liv.

Og dog vil de om en halv Time være paa det Sted, hvor de uundgaeligt vil blive tvungne til at begaa en lignende Forbrydelse.

Hvordan skal man forklare det?

Men det er ikke blot disse Mennesker, der kommer med Toget, som forbereder Vold og Mord.

Hvorledes kunde alle disse Mennesker, der paabegyndte hele denne Sag: Godsejeren, Statholderen, Dommeren og de, der gav Ordre til den og er an

svarlige derfor: Ministrene og Tsaren, som ogsaa er gode Mænd og Kristne, hvorledes kunde de dog foreslaa og godkende saadanne Forholdsregler, da de jo dog maatte kende Følgerne? Og Tilskuerne, der ikke havde nogen Del i Sagen, og som oprøres ved Synet af Grusomhed i det daglige Liv, ja endog over en Hests Mishandling, hvorledes kunde de tillade, at en saadan Grusomhed blev begaaet? Hvorfor rejste de sig ikke i Harmen, spærrede Vejen og raabte: "Nej! vi kan ikke roligt staa og se paa, at man mishandler og dræber nødlidende Mennesker, fordi de ikke vil finde sig i, at man stjæler deres Ejendom fra dem!" Men langt fra - de fleste af disse Mennesker, selv de, der har direkte Del i Sagen, saasom Godsbestyreren, Godsejeren selv, Dommeren og alle de, der skal ordne og lede Ekspeditionen, saasom Guvernøren, Ministrene og Tsaren, er fuldkomment rolige og føler ikke en Gang det mindste Samvittighedsnag. Tilsyneladende anfægtes de Mennesker, som skal udføre denne Forbrydelse, ikke i ringeste Grad deraf.

Tilskuerne, som man dog skulde mene, ikke havde nogen personlig Interesse af Sagen, saa' snarere med Velvilje end med Misbilligelse paa, at alle disse Mennesker forberedte denne nederdrægtige Handling. I Samme Vogn som jeg sad der en Tømmerhandler, en forhenværende Bonde. Han udtalte aabent sin Sympati med saadanne Voldshandlinger.

"De maa ikke være ulydige mod Øvrighederne, " sagde han; "derfor har vi jo en øvrighed. Lad dem bare faa en ordentlig Overhaling, saa vil de nok høre

op med at gøre Vrøvl; det kan jeg love for. Saadan Skal de have det."

Hvordan forklarer man dette?

Det er da vel ikke muligt, at alle disse Mennesker, som har fremkaldt, hjulpet til eller tilladt denne Ugerning, er saa usle Skabninger, at de godt har Begreb om det nederdrægtige, de begaar, men gør det mod deres Principer, nogle for Vindings Skyld, andre af Frygt for Straf. De er jo dog ellers i Stand til at træde op for deres Anskuelse. Ingen af disse Embedsmænd vilde falde paa at stjæle en Pung eller læse en anden Mands Brev; heller ikke vilde han lade sig fornærme uden at fordre Oprejsning.

Ikke én af disse Officerer vilde falde paa at snyde i Kortspil eller nægte at betale en Æresgæld, forraade en Kammerat, flygte fra Slagmarken eller lade Fanen i Stikken. Ingen af disse Soldater vilde spytte Nadverens Sakramente ud eller spise Kød paa Langfredag. Alle disse Mennesker er rede til at trodse enhver Modgang, Lidelse eller Fare hellere end at gøre noget, som de anser for galt. De har Styrke til at modstaa, hvad der er stridende mod deres Grundsætninger.

Endnu urimeligere vil det være at antage, at alle disse Mennesker er saadanne Uhyrer, at det falder dem naturligt og ikke modbydeligt at udføre saadanne Handlinger. Man behøver kun at tale en kort Tid med dem for at indse, at de allesammen, selv Godsejeren, Dommeren, Ministeren, Tsaren og Regeringen, Officererne og Soldaterne, ikke alene i deres inderste misbilliger saadanne Handlinger, men endog lider ved Bevidstheden om,

at de har Del deri - naar de blot kommer til at tænke paa, hvorledes det gaar til ved saadanne Lejligheder; men de søger at tænke saa lidt som muligt derpaa.

Man behøver kun at tale med den ene eller den anden af dem, der har med Sagen at gøre, ligefra Godsejeren til den ringeste Politibetjent eller Soldat, for at indse, at de alle i deres Sjæls inderste indrømmer, at det, de gør, er ondt, at det vilde være bedre ikke at gøre del, og at de lider ved at have Lod og Del deri.

En frisindet Dame, som var i vort Tog, saa' Guvernøren og Officererne i første Klasses Ventesal, og da hun havde faaet Oplysning om Hensigten med deres Ekspedition, begyndte hun straks at tale saa højt, at de kunde høre hende; hun rev ned paa den bestaaende Samfundsorden og udtrykte sin Foragt for dem, der var usle nok til at tage Del i saadanne Voldshandlinger. Det var tydeligt nok, at de følte sig forlegne og ikke vidste, hvorhen de skulde se, men ingen af dem vovede at tage til Genmæle. De søgte at give det Udseende af, at de ikke ansaa det for Umagen værd at svare paa saadanne Bemærkninger. Men man kunde se paa deres Ansigter og bortvendte Blik, at de skammede sig. Det samme var Tilfældet med Soldaterne. De vidste godt, at det var noget skammeligt, de havde Ordre til at udføre, men de ønskede helst ikke at tænke derpaa.

Da Tømmerhandleren, som jeg har en Mistanke om kun talte paaa Skrømt for at vise, at han var en Mand af Opdragelse, begyndte at tale om Nød

vendigheden af saadanne Forholdsregler, vendte de Soldater, som var i Nærheden, sig bort fra ham, saa' vredt paa ham og lod, som om de ikke hørte, hvad han sagde.

Alle de Mennesker, der, som Godsbestyreren, Godsejeren, Ministeren og Tsaren, var ansvarlige for Udøvelsen af denne Handling, lige saa vel som de, der skulde tage Del i den, og endog de, der kun var Tilskuere ved den, vidste, at det var en slet Handling og skammede sig over at have noget med den at gøre eller blot være til Stede ved den.

Hvorfor gjorde de det da, eller hvorfor tillod de, at det blev gjort?

Spørg dem blot derom, og de vil alle give omtrent det samme Svar, baade Godsejeren, der var den første Anledning til, at man skred ind mod de forfrosne og forsultne Bønder, og Dommeren, der afgav en Kendelse, som var uretfærdig, skønt den kunde dække sig bag Lovens Bogstav; baade de, der gav Befaling til at lade Dommen fuldbyrde, og de, der, saaledes som Gendarmerne og Soldaterne, skulde tage personlig Del i deres Brødres Mishandling.

Myndighederne vil erklære, at saadanne Handlinger er nødvendige for at støtte den bestaaende Samfundsorden; de vil sige, at den bestaaende Samfundsorden er nødvendig for Landets og Menneskehedens Velfærd, for Statens Bevarelse og Menneskehedens Fremskridt.

Folk af de fattigere Klasser ligesom ogsaa Soldaterne, som skal fuldbyrde Voldshandlingen med deres egne Hænder, siger, at de gør det, fordi de

har faaet Befaling dertil af deres øverste Myndighed, og at øvrigheden nok véd, hvad den gør. At de mægtige er mægtige, fordi de bør være det, og at de nok véd, hvad de gør, forekommer dem en uomtvistelig Sandhed. De kan nok tillade sig at tro, at en Embedsmand af lavere Grad kan gøre sig skyldig i en Fejltagelse; men den øverste Myndighed, paa hvem det hele kommer an, synes dem hævet over enhver Mistanke.

Baade de højeste Embedsmænd og deres Underordnede vil søge at forsvare deres Handlemaade med, at den bestaaende Samfundsorden skal og maa opretholdes, og at det derfor er ethvert Menneskes hellige Pligt at støtte den.

Alle de, der tager Del i Regeringens Voldshandlinger, vil bestandig retfærdiggøre sig ved at henvise til, at den nuværende Orden er nødvendig og derfor ikke bør forandres.

"Eftersom den nuværende Orden ikke bør og ikke kan ændres," siger de, "vilde det aldeles ingen Forandring gøre, hvis en enkelt nægtede at opfylde de Pligter, der blev paalagt ham; der vilde kun blive sat en anden Mand i hans sted, som maaske vilde udføre sit Hverv endnu mere grusomt, saaledes at Offeret kom til at lide endnu mer under Mishandlingerne."

Det er Overbevisningen om, at den bestaaende Samfundsorden er nødvendig og derfor ikke bør forandres, og at det er ethvert Menneskes hellige pligt at støtte den, som har til Følge, at brave Folk, der i det daglige Liv vedkender sig smukke Principer, med mer eller mindre rolig Samvittighed

kan begaa saadanne Forbrydelser, som der blev udøvede i Arjöll, og som de Mennesker, der var i Tula-Toget, nu skulde til at udøve.

Men hvormed begrundes denne Overbevisning?

Det er let at begribe, at Godsejeren gerne vil tro, at den nuværende Samfundsorden ikke kan ændres; den sikrer ham jo Indtægten af hans Hundreder og Tusinder Tønder Land, saa at han kan føre sit tilvante, magelige og overdaadige Liv.

Det er let at forstaa, at Dommeren er villig til at tro paa Nødvendigheden af en Ordning, som giver ham en Løn, der er mange Gange større, end den, som den flittigste Arbejder kan tjene, og det samme gælder om alle de højere Embedsmænd. Det er kun under en Samfundsorden som den nuværende, at en Guvernør, Sagfører, Senator eller Medlemmerne af de forskellige Raad kan oppebære deres adskillige Tusind om Aaret; uden dette vilde de og deres Familier stedes i Nød, thi hvis de ikke beklædte deres nuværende Stillinger, vilde de aldrig ved egen Dygtighed, Flid eller Talent kunne tjene tilnærmelsesvis hvad de nu faar i Gage.

Ministeren, Tsaren og alle de høje Myndigheder er stillede paa samme Maade. Den eneste Forskel er, at jo højere og mer enestaaende deres Stilling er, desto nødverdigere er det for dem at tro paa, at den nuværende Orden er den eneste mulige. Uden den vilde de ikke være i Stand til at indtage deres Stillinger, men de vilde synke dybere end alle andre Folk. Et Menneske, der af egen fri Vilje træder ind i Politistyrken for en Løn af ti Rubler, bryder sig vel næppe stort om at bevare den nuværende

Samfundsorden, og derfor tror han heller ikke paa, at den ikke kan forandres. Men en Konge eller Kejser, som faar Millioner for at beklæde sin Stilling; som véd, at Tusinder af Mennesker omkring ham heller end gerne vilde afsætte ham og indtage hans Plads; som véd, at han aldrig i nogen som helst anden Stilling vilde faa en saa stor Indtægt eller være Genstand for saa mange Hædersbevisninger; som véd, at han, hvis han blev afsat, kunde komme til at staa Folket til Regnskab for alle de Misbrug af sin Magt, hvori han har gjort sig skyldig - han er nødt til at tro paa den nuværende Ordens Nødvendighed, ja endog paa dens Hellighed og Ukrænkelighed. Jo højere og fordelagtigere en Mands Stilling er, jo mer usikker den er, jo mer forfærdeligt og farefuldt hans Fald vilde være, desto fastere tror han paa den nuværende Orden, og med desto større Samvittighedsro kan han gøre sig skyldig i grusomme og slette Handlinger, som om det ikke var i hans egen Interesse men kun for at opretholde den bestaaende Orden.

Saaledes forholder det sig med enhver Mand, der beklæder en indbringende Stilling, som han vilde miste, hvis den bestaaende Samfundsorden ophævedes, og det ligefra den ringeste Politiofficer og op til Tsaren. De er allesammen mer eller mindre overbeviste om, at den nuværende Orden er uforanderlig, fordi - det er Hovedgrunden - den er fordelagtig for dem. Men Bønderne og Soldaterne, der staar paa det laveste Samfundstrin, som ikke har nogen som helst Fordel at den nuværende Ordning, og som hører til de undertrykte,

hvad tvinger dem til at tro, at den bestaaende Samfundsorden, som er Skyld i, at de har det saa usselt, absolut maa opretholdes, absolut bør støttes af dem endog med slette Handlinger, der strider mod deres Samvittighed?

Hvad tvinger disse Mennesker til at antage, at den nuværende Orden ikke kan ændres, og at de derfor bør støtte den, naar det tværtimod er saa indlysende, at den kun er uforanderlig, fordi de selv støtter den?

Hvad tvinger disse Bønder, som igaar tages fra Ploven og i dag maa trække i en naragtig Dragt med blaa Krave og forgyldte Knapper, til at gaa med Bøsse og Sabel og myrde deres nødlidende Fædre og Brødre? De har ingen Fordel deraf og kan ikke nære nogen Frygt for at miste den nye Stilling, de beklæder, da den er endnu ringere end den, de før indtog.

De, der hører til de saakaldte højere Klasser, Godsejere, Officerer, Dommere, Senatorer, Guvernører, Ministre, Tsarer o. s. v., tager Del i Voldshandlinger, fordi den nuværende Orden er fordelagtig for dem. De kan ofte være brave, blødhjertede Mennesker, og de vilde ikke være i Stand til at deltage i saadanne Voldshandlinger, hvis de personligt maatte udføre dem.

De nøjes med at udstede Befalinger. I Regelen ser de ikke, hvorledes alle de afskyelige Handlinger, de har bemyndiget eller befalet, bliver udførte.

Men de ulykkelige Mennesker af de lavere Samfundsklasser, som ikke har nogen Fordel af den bestaaende Samfundsorden, men tværtimod be

handles med den yderste Ringeagt, støtter denne Orden ved med egne Hænder at trække Folk bort fra deres Familier, belægge dem med Haandjærn, kaste dem i Fængsel, bevogte dem og skyde dem.

Hvorfor gør de dette?

Hvad tvinger dem til at tro, at den bestaaende Orden ikke kan ændres, og at de maa støtte den?

Vi véd, at enhver Voldshandling afhænger af dem, som med egne Hænder pisker, belægger med Haandjærn, sætter i Fængsel og dræber. Hvis der ikke var Soldater eller bevæbnede Gendarmer, som var rede til at mishandle eller dræbe, saa snart de faar Befaling dertil, vilde ikke én af alle dem, som nu dømmes til Døden, til Strafarbejde eller Forvisning paa Livstid, faa i Sinde at hænge, fængsle eller mishandle en Tusindedel af de Mennesker, han nu, mens han sidder roligt ved sit Arbejdsbord, giver Befaling til at plage paa alle mulige Maader, simpelthen fordi han ikke selv ser det eller udfører det, men blot paa Afstand giver sit lydige Værktøj Befaling til at gøre det.

Alle de Grusomheder og Uretfærdigheder, som nu er saa almindelige i det daglige Liv, er kun blevne det, fordi der altid er Mennesker rede til at begaa dem. Hvis det ikke var saaledes, vilde de, der nu idømmer disse Straffe, slet ikke tænke paa at anvende Vold mod de umaadelige Menneskemasser, de nu mishandler; ja de vilde ikke en Gang vove at fælde saadanne Domme, de vilde knap turde drømme om de Straffe, de nu fastsætter med den største Sindsro. Hvis der ikke fandtes Mennesker, der var beredte til at dræbe og mis

handle hvem som helst paa deres Overordnedes Befaling, vilde ingen vove som noget ganske naturligt at fremkomme med Forlangende om, at et Stykke Jord, der er omgivet af Bønder, som er fattige og elendige, fordi de ingen Jord har, skulde afstaas til en Mand, der ikke dyrker det, eller at Dynger, af Korn, som er frasvindlet Bønderne, skulde henligge urørligt, mens Befolkningen dør af Sult, fordi Købmændene ser deres Fordel derved. Hvis der ikke var lydige Redskaber til Myndighedernes Raadighed, vilde Godsejeren aldrig være faldet paa at berøve Bønderne den Skov, de havde plantet og fredet; heller ikke vilde Embedsmændene mene, at de var berettigede til deres Løn, da den i Virkeligheden tages fra det nødlidende Folk; mindst af alt vilde nogen af dem drømme om at dræbe eller landsforvise Folk, fordi de afslører Løgner og holder sig til Sandheden. Alle sligt kan kun ske, fordi Myndighederne stoler sal sikkert paa, at de altid har deres lydige Værktøj ved Haanden, rede til at udføre deres Befalinger om Vold og Mord.

Alle de Voldshandlinger, som begaas af Tyranner fra Napoleon og ned til den ringeste Kompagnichef, der lader sine Folk skyde paa den tilstedeværende Mængde, kan kun forklares ved, at de beruses af den Magt, de véd, at de har over deres Folk. Derfor afhænger enhver Magt af de Mennesker, der skal tjente som Redskab for alle Voldshandlinger; den afhænger af dem, der staar i Politiets Tjeneste eller i Hæren, særligt i Hæren, thi Politiet vover kun at skride ind, fordi det har Hæren i Ryggen.

Hvorledes er da alle disse brave Mennesker, af hvem det hele afhænger, som ikke har nogen Fordel deraf, og som med egne Hænder skal udføre disse Ugerninger - hvorledes er de dog blevne saa skrækkeligt forblindede, at de betragter den nuværende Orden, der dog er saa ufordelagtig, ødelæggende og skæbnesvanger for dem, som den eneste mulige?

Hvem i al Verden har dog saaledes kunnet vildlede dem?

De kan aldrig selv være komne til den Overbevisning, at de bør handle mod deres Samvittighed og saaledes blive Kilden til ødelæggelse for sig selv og hele deres Klasse, der udgør ni Tiendedele af Befolkningen.

Jeg har ofte spurgt forskellige Soldater: "Hvorledes kan Du dræbe Mennesker, naar Guds Bud byde: "Du skal ikke ihjelslaa!"" De er altid blevne forvirrede og forlegne, naar jeg har erindret dem om, hvad de helst ikke vil tænke paa. De vidste, at de var bundne ved Guds Lov : "Du skal ikke ihjelslaa!" og de vidste ogsaa, at de var bundne ved deres Soldaterpligt, men de havde aldrig tænkt over Modsigelsen mellem disse Pligter.

Størsteparten af de frygtsomme Svar, jeg fik paa dette Spørgsmaal, gik altid i følgende Retning: at det at dræbe i Krig eller henrette Forbrydere paa Regeringens Befaling ikke kan henregnes under det almindelige Forbud mod at slaa ihjel, men naar jeg saa indvendte, at der ikke staaar noget herom i Budene, og naar jeg mindede dem om, at det er den Kristnes Pligt at tilgive og elske sin Næste,

og at dette ikke kan forenes med Mord, gik disse Folkets Børn i Almindelighed ind derpaa, men gjorde mig paa deres Side det Spørgsmaal: "Hvorledes kan det da være, at Regeringen (som efter deres Anskuelse ikke kan gøre noget galt) sender Hæren i Krig og befaler, at Forbryderne skal henrettes?" Da jeg svarede, at Regeringen handlede uret i at give saadanne Befalinger, blev Bønderne i højeste Grad forvirrede og afbrød enten Samtalen eller blev vrede paa mig.

"De maa have fundet en Lov for det. Ærkebiskoppen véd da vel lige saa meget derom som vi, skulde jeg mene," bemærkede en russisk Soldat en Gang til mig. Og med dette Svar beroligede Soldaten sig, i fuldeste Overbevisning om at hans aandelige Førere havde fundet en Lov, som bemyndigede hertil, og at det Spørgsmaal, jeg havde gjort ham, var en Fælde, jeg vilde stille op for ham.

Enhver, der tilhører vort kristne Samfund, véd dog enten gennem Tradition, Aabenbaring eller gennem Samvittighedens Røst, at Mord er en af de skrækkeligste Forbrydelser, et Menneske kan begaa; Evangeliet siger os det; vi indser, at der ikke kan være nogen Mening i, at Mord kun skulde være en Synd, naar det begaas af nogle Mennesker, derimod ikke af andre. Enhver véd, at hvis Mord er en Synd, er det altid en Synd, hvem der end er det myrdede Offer, ligesom Ægteskabsbrud, Tyveri o. s. v. altid er en Synd. Men paa samme Tid set vi ligefra vor Barndom, at Mord ikke alene bliver tilladt, men at der endogsaa lyses Vel

signelse over det af selve de Mænd, vi er vante til at betragte som vore af Gud indsatte aandelige Ledere; vi ser, at vore verdslige Ledere med den største Sindsro ordner alt til Myrderiet, at de er stolte over at bære morderiske Vaaben, og at de i Følge Landets Lov, ja selv i Guds Navn forlanger, at alle skal tage Del i Myrderiet. Vi ser, at der her er en Modsigelse, men da vi ikke kan forklare os den, antager vi uvilkaailigt, at denne tilsyneladende uoverensstemmelse kun er en Følge af vor Uvidenhed. Det plumpe og- iøjnefaldende i denne Modsigelse bestyrker os i denne Overbevisning.

Vi kan ikke forstaa, at Civilisationens Banebrydere, de oplyste Klasser, med saa stor Tillidsfuldhed kan hylde to saa modsatte Principer som Kristi Lære og Mord. En jævn, ufordærvet ung Mand kan ikke faa det i sit Hoved, at de, han gør sig saa store Meninger om, og som han anser for hellige eller lærde Mænd, kunde falde paa at føre ham saa skammeligt bag Lyset. Men det er dog netop, hvad der bestandigt sker. Det sker 1) ved lidt efter lidt ved Eksemplets Magt og gennem Undervisning- fra Barndommen af at indbilde de arbejdende Klasser, der ikke har Tid til selv at studere moralske og religiøse Spørgsmaal, at Mishandling og Mord er forenelige med Kristendommen, og at de under visse Omstændigheder ikke alene er tilladelige men endog nødvendige; og 2) ved at indbilde de Mennesker, der enten frivilligt eller tvungne er traadte ind i Hæren, at de ved personlig Deltagelse i Mord eller anden Raahed udfører en hellig

Pligt, ja, at det endog er en hæderfuld Bedrift, der fortjener Ros og Belønning.

Denne Vranglære udbredes blandt alle Mennesker ved Hjælp af Katekismer eller andre Bøger, som nutildags benyttes ved den tvungne Skoleundervisning. Heri læres der, at Vold - det vil sige Fængsel og Henrettelse - saa vel som Myrderi i inden- og udenlandske Krige til Forsvar for den nuværende Samfundsorden (af hvad Slags den end er: absolut eller indskrænket Monarki, Konvent, Konsulat, Kejserdømme med denne eller hin Napoleon eller Boulanger i Spidsen, konstitutionelt Monarki, Kommune eller Republik) er absolut lovligt og ikke i Strid med Moral og Kristendom.

Saaledes fremstilles det i alle Katekismer eller Bøger, der bruges i Skolerne. Og Menneskene er saa fuldkomment overbeviste om, at det ikke kan være anderledes, at de opvokser, lever og dør i denne Tro, uden at de gribes af den mindste Tvivl om Rigtigheden heraf.

Dette er én Form for Bedraget, det almindelige Bedrag, der udøves mod alle; men der er et andet Bedrag, der særligt anvendes overfor Soldater og Politi, og som ved forskellige Midler bringer disse til at udøve alle de Mishandlinger og Mord, der er nødvendige for at forsvare og opretholde den nuværende Samfundsorden.

I alle Landes Militærlovgivning forekommer der under en eller anden Form, hvad der i den russiske udtrykkes med følgende Ord:

Artikel 87. At udføre en overordnet Officers Befaling punktligt og uden Indvending vil sige: at

udføre en Befaling, man har faaet af en overordnet Officer, nøjagtigt uden at anstille Betragtninger over, hvor vidt den er god eller ikke, og hvor vidt det er muligt at udføre den eller ej. Den overordnede Officer er ansvarlig for Følgerne af den Befaling, han giver.

Artikel 88. Den underordnede maa aldrig nægte at udføre en overordnet Officers Befaling, med mindre han tydeligt indser, at han ved at udføre denne Befaling gør Brud paa (Guds Lov, skulde man uvilkaarligt vente; nej, paa ingen Maade!) den Ed, hvorved han har svoret Tsaren Troskab og Lydighed.

Hermed siges der, at en Mand, der er Soldat, kan og skal efterkomme enhver Befaling, han faar af sine Overordnede; og da disse Befalinger i Regelen paabyder Mord, følger deraf, at han nødvendigvis maa bryde Guds og Menneskers Love.

Den eneste Lov, han ikke maa bryde, er den Lov, der byder ham Troskab og Lydighed mod den Mand, som i Øjeblikket tilfældigvis er ved Magten.

Alle andre Militærlovgivninger forlanger det samme om end med andre Udtryk. Og det er egentlig ganske naturligt, eftersom hele Hærens og Statens Magt i Virkeligheden er grundet paa at faa Menneskene til saaledes at sætte sig ud over deres Pligt mod Gud og deres Samvittigheds Stemme og betragte deres Pligt mod den overordnede Officer for vigtigere end alle andre Pligter.

Dette er altsaa Grunden til de lavere Klassers Tro paa, at den nuværende Samfundsorden, der er saa skæbnesvanger for dem, er det eneste mulige,

og at de derfor bør støtte den endog ved Mishandling og Mord.

Denne Tro har de faaet ved, at de højere Klasser med fuld Bevidsthed fører dem bag Lyset.

Det kan ikke være anderledes. Det var nødvendigt at bedrage de lavere Klasser, som er langt talrigere, for at faa dem til at undertrykke og mishandle sig selv, endog ved at gøre noget, der strider imod deres Samvittighed, Dette Bedrag fortsættes uafbrudt.

For kort Tid siden saa' jeg atter, hvorledes dette skammelige Bedrag aabenlyst blev udøvet, og atter undrede jeg mig over, hvor let og skamløst det hele gik for sig.

Da jeg i Begyndelsen af November kom igennem Tula, saa' jeg igen foran Raadhuset en Skare Bønder; jeg hørte drukne Mænds Skrig, og deres Hustruers og Mødres ynkelige Klager. Det var Folk, der skulde til Session.

Jeg kan aldrig gaa forbi, naar jeg ser saadant.

Jeg tiltrækkes deraf ligesom ved Trylleri. Jeg gik hen til Skaren, blandede mig mellem Bønderne, saa' mig omkring og udspurgte dem. Jeg blev paa ny sat i Forbavselse over, at saadanne skrækkelige Overgreb kan begaas saa let ved højlys Dag og midt i en stor By.

Som det er Skik og Brug hvert Aar den første November i alle Landsbyerne i det store Rusland, havde Landsbyens "Ældste" samlet alle de værnepligtige unge Folk, der var udskrevne - ofte var deres egne Sønner iblandt dem - og havde ført dem til Staden,

Paa Vejen til Tula havde Folkene uafbrudt drukket; Landsbyernes "Ældste", som de kaldes, de, der førte dem til Staden, havde vel nok en Følelse af, at Afskeden fra deres Slægt og Venner og alt, hvad de har kært, vilde være alt for pinlig for de unge Rekruter, hvis de ikke fik Lov til at drikke saa meget, de vilde, og de havde derfor ikke gjort det mindste for at holde dem tilbage.

Og saa er de da dragne afsted, drikkende, bandende, syngende, puffende og stødende til hverandre. De har tilbragt Natten i Kroerne. Om Morgen har de saa sovet Rusen ud og har samlet sig foran Raadhuset for at begynde deres Uddannelse til lydige Ødelæggelsesmaskiner.

Nogle af dem, i nye Faareskinds Pelse, med Store Halstørklæder paa, med Øjne, der er opsvulmede af Drik, raaber vildt til hverandre for at vise deres Mod; andre, der har samlet sig nærved Døren, venter roligt og bedrøvet, til det er deres Tur, sammen med deres grædende Hustruer og Mødre; atter andre er allerede komne ind i Sessionssalen.

Inde i Kontoret gaar Arbejdet rask fra Haanden.

Døren bliver lukket op, og skildvagten kalder paa Piotr Sidorov. Piotr Sidorov træder frem, slaar Kors for sig og gaar ind i et lille Værelse med Glasdør, hvor de værnepligtige klæder sig af. En af Piotr Sidorovs Kammerater, der lige er bleven taget til Soldat og kommer nøgen ud, klæder sig hastigt paa, mens Tænderne klapper i Munden paa ham. Sidorov har allerede hørt Nyheden og kan se paa hans Ansigt, at han er bleven taget. Han

har Lyst til at gøre ham nogle Spørgsmaal, men man skynder paa ham og siger, at han i en Fart skal klæde sig af. Han kaster sin Pels fra sig, skyder Støvlerne af, tager Vesten af og trækker Skjorten op over Hovedet, og saa gaar han ind nøgen, skælvende over hele Kroppen; der staar en Stank af Tobak, Brændevin og Sved af ham, og han véd ikke; hvad han skal gøre med sine svære, nøgne Arme.

Ligeoverfor ham i Sessionslokalet hænger der i en bred forgyldt Ramme et stort Portræt af Tsaren i fuld Uniform og med Masser af Ordener, og i Hjørnet et lille Portræt af Kristus i Kjortel og med Tornekrone. I Midten af Værelset staar et Bord, bedækket med grønt Klæde, hvorpaa der ligger Papirer.

Rundt om Bordet sidder Sessionsembedsmændene rolige og ligegyldige. En af dem røger en Cigaret, en anden kigger i nogle Papirer. Straks da Sidorov kommer ind, gaar en Soldat hen til ham, stiller ham hen under Maaleapparatet, løfter hans Hoved i Vejret og retter paa hans Ben.

Manden med Cigaretten - det er Lægen - kommer hen til ham og, uden at se paa Rekruttens Ansigt, beføler han hans Legeme med et Udtryk af Væmmelse, maaler ham, undersøger ham, siger, at han skal lukke sin Mand op, aande dybt og tale. En anden skriver noget ned. Til sidst siger Lægen, uden endnu at have set ham ind i Ansigtet: "Det er godt! Den næste!" og med en træt Mine sætter han sig igen ved Bordet. Soldaterne fører saa atter Knøsen ud og skynder paa ham.

Uden at han ret véd, hvordan, faar han sine Benklæder, sine hullede Sokker og sine Støvler paa, ser efter sit Halstørklæde og sin Hue og tager sin Pels under Armen. Saa føres han ind i den største Sal, skilles fra de andre ved en Bænk, bag ved hvilken de Værnepligtige stilles op, som allerede er tagne til Militærtjeneste. En anden Bondesøn, som nu er Soldat og bevæbnet med et Gevær med en blank Bajonet, holder Vagt, rede til at jage Bajonetten igennem ham, hvis han skulde prøve paa at flygte.

Imidlertid staar alle Fædrene, Mødrene og Hustruerne, der er trængte sammen af Politiet, trykkede op til Dørene for at høre, hvem der er taget, og hvem der er sluppet fri. En af de kasserede kommer og siger, at Piotr er taget, og paa én Gang høres et gennemtrængende Skrig fra hans unge Hustru, thi for hende betyder det Ord "taget" Skilsmisse i fire eller fem Aar, hun som en Soldats Hustru maa tilbringe som Tjenestepige, manges Gang hjeinfalden til Skændsel.

Men nu kommer en Mand kørende ned ad Gaden, han er klædt i en ejendommelig Dragt og bærer flagrende Haar; han stiger ud af sin Vogn og gaar ind i Raadhuset. Politiet baner Vej for ham gennem Menneskemængden. Det er den "hellige Fader", som kommer for at tage Rekrutterne i Ed. Og denne "Fader", der er overbevist om, at han er særlig ivrig i Kristi Tjeneste, og som i Regelen ikke selv lægger Mærke til det Bedrag, han gør sig skyldig i, gaar nu ind i Salen, hvor de udskevne venter. Han kaster en Dragt af

Brokade om sig, ordner sit lange Haar, aabner Evangeliet, det samme Evangelium, i hvilket det er forbudt at sværge, tager Korset - det samme Kors, som Kristus blev korsfæstet paa, fordi han ikke vilde gøre det, hans falske Tjener nu befaler Menneskene at gøre - og lægger det paa Stuealteret. Og alle disse ulykkelige, forsvarsløse og bedragne Knøse gentager nu efter ham den Løgn, som han med største Sikkerhed udtaler.

Han læser, og de gentager efter ham:

"Jeg lover og sværger ved Gud den Almægtige paa hans hellige Evangelium o. s. v., at forsvare o. s. v." - og det betyder: at myrde, hvem man byder mig at myrde, og gøre alt, hvad der befales, mig af Mennesker, som jeg slet ikke kender, og som kun bryder sig om mig, fordi jeg er et Redskab i deres Haand til at udføre Forbrydelser, som kan styrke deres Magt og holde mine Brødre i Elendighed.

Alle de udskrevne gentager disse barbariske Ord uden at tænke derover. Og saa gaar den saakaldte "Fader" sin Vej med en Følelse af, at han nu har udført sin Pligt godt og samvittighedsfuldt.

Og alle disse stakkels bedragne Knøse tror nu, at disse meningsløse og uforstaaelige Ord har fritaget dem for deres Menneskepligter, saa længe de er i Tjenesten, og paalagt dem nye og mere bindende Soldaterpligter.

Og en saadan Forbrydelse begaas aabenlyst, og der er ikke én, som raaber til de bedragde eller til Bedragerne: "Tænk dog paa, hvad Du gør! Dette er den mest nedværdigende og falske Løgn,

hvorved ikke alene Legemet, men ogsaa Sjælen fordærves."

Ingen gør det. Tværtimod, naar de alle er indrullerede og er bleven førte ud igen, gaar den øverste Officer med tillidsfuld og majestætisk Mine ind i Salen, hvor de drukne og bedragne Karle befinder sig, og med kraftig, bydende Stemme raaber han: "Goddag Folk! jeg lykønsker Jer til, at I er traadte i "Tsarens Tjeneste!" Og de stakkels Fyre (en eller anden har i Forvejen givet dem et. Vink) mumler forlegent, med Stemmer, som er hæse af Drik, noget, der skal udtrykke, at de er glade.

Imidlertid staar alle Fædrene, Mødrene og Hustruerne udenfor og venter. Kvindernes taarefyldte Blikke er vendte mod Indgangen, til sidst gaar Dørene op, og de udskrevne træder vaklende ud, mens de dog søger at gøre gode Miner til slet Spil.

Her er Piotr og Vania og Makar; de undgaar at møde deres kæres Blik. Man hører kun Hustruernes og Mødrenes jamren. Nogle af Karlene omfavner dem og græder med dem, andre lader, som om de er modige, og atter andre prøver at berolige dem.

Hustruerne og Mødrene, som véd, at de nu i tre, fire, fem Aar staar uden Forsørger, græder og taler højt om deres Kummer. Fædrene siger kun lidt. De smækker blot med Tungen og sukker bedrøvet; de véd, at de ikke mere vil faa deres statelige Dreng at se, som de har opdraget til deres Alderdoms Støtte; de véd, at de ikke vil faa dem tilbage som de støtte, kraftige Arbejdere, de før var, men at de for Størsteparten vil blive demorali

serede og uskikkede til at leve saa tarveligt som tidligere.

Saa begiver Skaren sig igen hen til deres Slæder, og de kører ned ad Gaden, hen til Kroerne og Knejperne, og endnu højere end før lyder der en forvirret Blanding af Sang og Hulken, druknes Skrig, Hustruernes og Mødrenes Jamren, Harmonikaspil og Eder. De gaar allesammen ind i Kroerne, hvis Indtægter gaar til Regeringen, og der tager saa det Drikkelag sin Begyndelse, som døver deres Sans for den Uret, der er begaaet imod dem.

Saa skal de tilbringe tre eller fire Uger i deres Hjem, men det meste af den Tid gaar med Drik og Svir.

Paa en bestemt Dag kalder man dem saa sammen, fører dem afsted som en Flok Faar og begynder at lære dem militære Øvelser og Vaabenbrug. Deres Læremestre er unge Fyre ligesom de selv, kun er de blevet bedragne og demoraliserede to, tre Aar tidligere. Uddannelsen sker ved Hjælp af Bedrag, Fordummelse, Prygl og Brændevin.

Før et Aar er omme, vil disse gode, aandeligt sunde Knøse blive lige saa raa som deres Læremestre.

- "Lad os en Gang sætte, at din Fader var arresteret og prøvede paa at flygte?" spurgte jeg en Gang en ung Soldat.

- "Saa skulde jeg stikke min Bajonet igennem ham," svarede han med det dumme Tonefald, der er særligt for Soldater, "og hvis; han løb sin Vej, skulde jeg skyde paa ham," tilføjede han, øjensynligt stolt over, at han vidste, hvad han havde

at gøre, hvis hans Fader vilde prøve paa at flygte.

Naar en af Naturen godhjertet Fyr er bragt til at indtage et Standpunkt, der er lavere end Dyrets, er han netop bleven, som de ønsker ham, der vil bruge ham som et Redskab til at udøve Vold. Han er uddannet og rede til alt. Mennesket i ham er ødelagt, men der er skabt et nyt Redskab til at udøve Vold. Og dette gøres hvert Aar, hvert Efteraar, overalt i hele Rusland, ved høj lys Dag, midt i de store Byer, hvor alle kan se det, og Bedraget udføres saa flinkt og behændigt, at skønt alle Mennesker føler det afskyelige deri og ser alle de skrækkelige Følger deraf, kan de dog ikke unddrage sig Bedragerne.

Naar vort Øje bliver opladt for det forfærdelige Bedrag, der øves imod os, maa vi undre os Over, at der i det hele taget er nogen, der befattet sig med at undervise Ungdommen Morallære og i den kristelige Religion i et Samfund, hvor man aabenlyst gaar ud fra (alle Regeringer og alle Kirker gaar ud derfra), at Mord og Mishandling er noget uundgaaeligt i Menneskenes Liv; hvor der altid maa findes Soldater, der oplæres til at dræbe deres Medmennesker, og hvor vi alle efterhaanden maa lære denne Kunst.

Hvorledes kan man lære Børn, unge Mennesker og Folk i Almindelighed Moral - ikke at tale om Kristendom - samtidigt med, at man lærer dem, at Mord er nødvendigt for det offentlige Vel og derfor tilladt, og at der maa findes Mennesker - enhver af os kan blive uddannet dertil - hvis

Pligt det er at myrde og mishandle og begaa alle Slags Forbrydelser paa deres Bud, som er ved Magten. Hvis dette er saaledes, og hvis man kan og bør myrde og mishandle, saa er der ikke, og kan der ikke være noget Slags moralsk Lov, men kun den Lov, at Magt er Ret. Og saaledes forholder det sig netop. Det er i Virkeligheden denne Lov, som er den bestemmende i vort Samfund.

Ingen etisk Lære kan indlade sig paa at indrømme, at Mord nogensinde kan blive tilstedeligt.

Det er lige saa umuligt som at faa Matematiken til at indrømme, at $2 = 3$.

Den sande Morallære kan aldrig tillade Mord under Form af Krig eller Henrettelse af Forbrydere.

Enhver Morallære er grundet paa Erkendelse af, at hvert Menneskes Liv er helligt.

Læren om Øje for Øje og Tand for Tand er bleven dømt af Kristendommen, fordi den retfærdiggjorde Umoraliteten, blot havde et Skin af Berettigelse og var fuldstændig meningsløs. Livet har et Værd, Som hverken kan vejes eller maales; det kan ikke Sammenlignes med noget andet, og der, er derfor ingen Mening i at tage Liv for Liv. Desuden burde enhver Lov tilsigte at forbedre Menneskets Tilværelse. Hvorledes kan da Tilintetgørelse af nogle Menneskers Tilværelse forbedre de andres? Tilintetgørelse er ikke et Middel til at forbedre Tilværelsen; det er en Handling, som nærmest har Lighed med Selvmord.

At berøve nogen Livet i Retfærdighedens Navn er lige saa meningsløst, som hvis en Mand, der

havde den Ulykke at miste sin ene Arm, ogsaa vilde lade den anden skære af.

Men bortset fra den Synd det er at faa Menneskene narrede til at anse de skrækkeligste Forbrydelser for en Pligt; bortset fra den oprørende Synd man begaar ved i Kristi Navn at billige, hvad Han mest af alt fordømte, ikke at tale om den Forargelse man vækker hos "disse smaa" - hvorledes kan saa Mennesker, der sætter Pris paa deres eget Liv og paa hele Menneskehedens Fremskridt, kun for deres egen personlige Sikkerheds Skyld tillade, at der i deres Midte dannes en vældig Magt, der er saa meningsløs, grusom og ødelæggende, som enhver Regering, der er organiseret paa Grundlag af en Hær? Man behøver ikke en Gang at frygte den grusomste Røverbande saa meget som en saadan Regering.

Den Magt, en Røverhøvding har, er i det mindste saa begrænset, at Folkene i hans Bande dog beholder nogen menneskelig Frihed og kan nægte at begaa Handlinger, der oprører deres Samvittighed.

Men takket være den fuldkomne Disciplin Hæren er underkastet, er der ingen Grænse for den Tvang, Menneskene er underkastede under en vel organiseret Regering, Der er ingen Forbrydelse saa oprørende, at de Mennesker, som er Medlemmer af en Regering eller en Hær, ikke er beredte til at begaa den paa Befaling af den (hvad enten det nu er en Boulanger, Napoleon eller Pugatschëv), der tilfældigvis har Magten i Hænde.

Naar man ser det udskrevne Mandskab, deres Mililærøvelser og Manøvrer, Politiofficerer med

ladte Revolvere og Skildvagter paa Post med Bajonetten paa Geværet; naar man (saaledes som jeg gør det i Hamovniki, hvor jeg bor) hele Dage igennem hører Kuglernes Hvislen og de dumpe Smæld, naar de slaar ned i Sandet; naar man midt i en stor By, hvor ethvert Forsøg paa Selvtægt er utilstedeligt, hvor Salg af Krudt og visse Kemikalier ikke tillades, hvor for hurtig Kørsel er forbudt af Hensyn til Folks Liv og Lemmer, og ligeledes ethvert Slags Kvaksalveri - naar man der ser Tusinder af disciplinerede Tropper, der er uddannede til at begaa Mord, og som skal lyde én Mands Vilje, saa maa man spørge sig selv: Hvorledes kan Mennesker, der sætter Pris paa deres Sikkerhed, finde sig deri og lade det ske? Selv naar man ser bort fra de umoralske og slette Virkninger deraf, kan man ikke lukke Øjnene for de materielle Farer, der er forbundne med saadanne Forhold. Hvad tænker Folk dog paa? Her mener jeg ikke særligt de Kristne, Religionens Tjenere, Filantroperne og Moralisterne, men i Almindelighed paa de Mennesker, der sætter Pris paa deres Liv, Sikkerhed og Velfærd. Vi véd, at denne Organisation vil arbejde lige saa godt i den ene som i den anden Mands Hænder. Lad os sætte, at Magten i dag er i Hænderne paa en taalelig god Hersker, saa kan imorgen en Biron, en Elisabeth en Katarina, en Pugatschèv, en Napoleon I eller Napoleon III tilvende sig den.

Den ene Dag kan en Mand være ved Magten, som er nogenlunde taalelig, mens der den næste Dag kan komme et Umenneske paa Tronen, eller

Regenten kan afløses af en gal eller idiotisk Arving som Kongen af Bajern eller vor Paul I.

Ikke alene de højeste Myndigheder men enhver af de Smaatyranner, der findes overalt, enhver General Baranov, enhver Guvernør, ja selv Politioffieerer og Kompanikommaadører kan begaa de skrækkeligste Forbrydelser, før der kan blive Tid til at faa dem afsatte fra deres Embede. Og saadant hænder jo ogsaa bestandigt.

Man spørger uvilkaarligt sig selv, hvorledes Menneskene kan finde sig deri, ikke set fra et højere Synspunkt men blot af Hensyn til deres egen Sikkerhed.

Svaret paa dette Spørgsmaal bliver, at det ingenlunde er alle, der godkender denne Ordning; men Flertallet - de bedragne og undertrykte - har intet Valg og maa finde sig i alt. Andre, som kun under en saadan Organisation kan beklæde deres fordelagtige Stillinger, finder sig ogsaa deri.

De taaler denne Ordning, fordi de Lidelser, der kan ramme dem, naar et taabeligt eller grusomt Menneske staar i Spidsen for Regeringen, dog altid er ringere end de Tab, de var udsatte for, naar selve Organisationen gik til Grunde.

En Dommers, Politidirektørs, Guvernørs eller Officers Stilling vil blive den samme, enten han beklæder den under Boulanger eller Republiken, under Pugatsehøv eller Katarina. Men han vil ganske sikkert miste den, hvis den nuværende Samfundsorden, som har indsat ham, bliver kuldkastet.

Paa denne Maade kan det være alle disse Mennesker omtrent ligegyldigt, hvem der staar i Spidsen

for Organisationen - de passer ind under hvem som helst; det eneste, de frygter, er, at den nuværende Orden skal blive omstyrtet, og det er - skønt ofte ubevidst - Grunden til, at de støtter den.

Man undrer sig ofte over, hvorfor uafhængige Folk, som ikke er nødte dertil, Samfundets saakaldte *Elite*, baade i Rusland, England, Tyskland, Østrig, ja endog i Frankrig træder ind i Hæren for at uddannes til at blive Mordere. Hvorfor sender selv højhjertede Forældre deres Sønner til Militærskolerne? Hvorfor giver Mødrene deres Børn Hjelme, Bøsser og Sværd til Legetøj? (I Forbigaaende sagt:

de russiske Bønderbørn leger aldrig Soldater.) Hvorfor kommer gode Mænd, ja endog Kvinder, som sikkert ikke har nogen Interesse af Krig, i Begejstning over Skobelevs og andres Bedrifter, og kappes med hverandre om at hædre dem? Hvorfor ofrer Mennesker, som ikke er nødte dertil og ikke oppebærer Løn derfor, som Adelsmarskalkerne i Rusland, flere Maaneder af Aaret med at udføre en Bestilling, der er fysisk ubehagelig og moralsk pinlig - nemlig Indrullering af de udskrevne?

Hvorfor bærer Konger og Kejsere militære Uniformer? Hvorfor afholder de Revyer og Manøvrer, uddeler Belønninger til Militæret, rejser Monumenter for Generaler og heldige Erobrere? Hvorfor betragter Rigmænd i uafhængige Stillinger det som en Ære at udføre en Kammertjeners Pligter ved at opvarte kronede Personligheder, smigre og krybe for dem og lade, som om de tror paa deres særlige Ophøjethed? Hvorfor foregiver Mennesker, der har ophørt at tro paa al den middelalderlige Kirkes

Overtro, og som umuligt kunde tro derpaa, hvorfor lader de, som om de alvorligt og vedblivende tror paa og støtter den demoraliserende og gudsbespottelige Institution, vi kalder "Kirken"? Hvorfor søger ikke blot Regeringerne men ogsaa Privatfolk af de højere Klasser saa omhyggeligt at holde Folket i Uvidenhed? Hvorfor falder de med et saadant Raseri over ethvert Forsøg, der foretages, for at gøre Ende paa den religiøse Overtro og virkeligt oplyse Folket? Hvorfor fremstiller Historikere, Novellister og Digtere, som ikke har Haab om nogen Fordel af deres Smigrerier, svundne Dages Konger, Kejsere og Erobrere som Helte? Hvorfor anvender Mænd, der kalder sig lærde, et helt Liv paa at opstille Teorier for at bevise, at den Vold, Myndighederne anvender mod Folket, aldeles ikke er Vold, men en særlig Ret? Man undrer sig ofte over, hvorfor højbaarne Damer eller Kunstnere, som man dog skulde tro ikke havde nogen Interesse for politiske eller militære Spørgsmaal, altid fordømmer Arbejdernes Strejker, men derimod forsvarer Krig! Men der er ingen Grund til at undre sig, naar man véd, at de højere Klasser har et sikkert Instinkt for, hvad der tjener til at opretholde, og hvad der tjener til at ødelægge den Samfundsorden, som skaffer dem alle deres Privilegier. Den højbaarne Dame har sikkert nok ikke tænkt paa, at hvis der ikke var Kapitalister og ingen Hær til at forsvare dem, vilde hendes Mand ikke have nogen Formue, Og hun kunde saa ikke føre Hus eller faa Baldragter.

Og Kunstneren har sikkert nok ikke tænkt over, at han behøver Kapitalisterne og Tropperne til at for

svare dem, for at de kan købe hans Malerier; men Instinktet, der i dette Tilfælde træder i Stedet for Fornuften, gør det indlysende for dem. Og det er netop dette Instinkt, der paa faa Undtagelser nær leder alle Mænd til at støtte de religiøse, politiske og økonomiske Institutioner, der er fordelagtige for dem.

Men er det muligt, at de højere Klasser støtter den nuværende Samfundsorden, blot fordi den er fordelagtig for dem? Kan de ikke se, at den nuværende Samfundsorden er aldeles urimelig, at den ikke længer er paa Højde med det moralske Udviklingstrin, Folket indtager, eller med den offentlige Mening, og at den er fuld af Farer? De herskende Klasser, eller i det mindste de mange gode, ærlige og intelligente Mennesker iblandt dem, lider nødvendigvis under disse store Uoverensstemmelser og ser de Farer, der truer dem. Og er det muligt, at alle disse Millioner blandt de lavere Klasser kan have en rolig Samvittighed, naar de begaar saadanne slette Handlinger som at mishandle og myrde, fordi de er bange for Straf? Nej, det vilde være umuligt; de maatte nødvendigvis alle indse det urimelige i deres Handlemaade, hvis ikke den udviklede Regeringsorganisation forstod at kaste et Slør derover.

Der er saa mange, som tilskynder, billiger eller hjælper med ved Udøvelsen af enhver af Statens oprørende Handlinger, at ingen, som har Del dem, føler sig moralsk ansvarlig derfor.

Det er Skik og Brug blandt Snigmorderne at tvinge alle Vidnerne ved Mordet til at lægge Haand

paa det myrdede Offer, for at Ansvaeret kan blive fordelt paa saa mange som muligt. Regeringsorganisationen anvender det samme Princip - ganske vist under noget afvigende Former - ved Udøvelsen af Forbrydelser, der maa begaas, naar man vil opretholde den nuværende Samfundsorden. Herskerne forsøger altid at gøre sad mange Borgere som muligt delagtige i alle de Forbrydelser, der begaas for at støtte dem.

Dette har i den senere Tid fundet ganske karakteristiske Udtryk, idet der nemlig i nogle Lande er truffet Bestemmelse om, at Borgerne skal kunne udtages til Medlemmer af Edsvorneretterne, i andre Lande er bleven lovbestemt, at de skal tjene i Hæren som Soldater, at de skal benytte deres Valgret, ikke maa vægre sig ved at modtage Valg o. s. v. o. s. v.

Ligesom alle Enderne i en Vidiekurv<1> er saa godt skjulte, at det er vanskeligt at finde dem, saaledes er Ansvarligheden for Forbrydelser saa godt skjult i Statsorganisationen, at Menneskene vil kunne begaa de mest oprørende Handlinger uden at opdage, at de er ansvarlige for dem.

I gamle Dage gjorde man Tyrannerne ansvarlige for de Forbrydelser, de begik, men nutildags begaas der de mest oprørende Skændigheder, der vilde have været utænkelige selv under en Nero, uden at nogen drages til Regnskab derfor.

Et Hold Mennesker har udtænkt, et andel har forstaaet, et tredje refereret, et fjerde bestemt, et femte bekræftet, et sjette givet Befaling, og endelig har et syvende udført Befalingen. Man hænger og

pisker Kvinder, gamle Mænd og uskyldige Mennesker til Døde, saaledes som det for nyligt hændte i Jusovski Fabrikerne, og som det sker overalt i Evropa og Amerika i Striden mod Anarkisterne og andre, der ligger i Kamp mod den nuværende Samfundsorden; man skyder og hænger Mennesker i Hundred- ja Tusindvis, de saares i Millionvis i Krigen; man knuser Menneskenes Hjerter ved at holde dem i enligt Fængsel, man fordærver deres Sjæle ved at opdrage dem til Soldater - men ingen er ansvarlig.

Nederst paa den sociale Samfundsstige har vi Soldaterne, bevæbnede med Bøsser, Pistoler og Sabler, til at mishandle og myrde Folk og derved tvinge dem til at træde ind i Hæren, og de er aldeles overbeviste om, at Ansvar for disse Handlinger ene paahviler Officererne, som giver dem Befalinger, de er tvungne til at adlyde.

Paa det øverste Trin beslutter Tsarerne, Præsidenterne, Ministrene og Parlamentere alle disse Mishandlinger, Mord og Militærudskrivninger, og det er deres fulde Overbevisning, at de ikke kan have noget Ansvar, da de jo beklæder deres høje Stillinger enten af Guds Naade eller valgte af det Samfund, de regerer over, og som forlanger saadanne Befalinger af dem. Mellem disse to Yderpunkter staar alle de mange, der som oftest kun er Vidne til de Voldshandlinger, der begaas, og som er aldeles overbeviste om, at de er ansvarsfrie, dels fordi det er de Overordnede, som giver Befalingerne, dels fordi det er en Kendsgerning, at alle de, der

staar paa det laveste Samfundstin, forlanger saadanne Befalinger.

Den Myndighed, som giver Befalingerne, og den, som udfører dem, mødes ved de to Yderpunkter i Statsorganisationen ligesom de to Endepunkter i en Ring; de støtter og hviler paa hinanden og omslutter alt, hvad der kommer indenfor Ringen.

Hvis en Soldat ikke havde den Overbevisning, at der findes en eller flere, som paatager sig alt Ansvar for hans Handlinger, kunde han aldrig begaa et Mord eller anden Voldshandling.

Uden den Overbevisning, at Folket venter det, vilde ikke en eneste Konge, Kejser, Præsident eller Rigsdag befale Mord eller Voldshandlinger. Uden den Overbevisning, at der findes Personer paa et højere Samfundstrin, som tager Ansvar, og Folk paa et lavere Trin som mener, at saadanne Handlinger er nødvendige og til deres Bedste, vilde Folk overhovedet slet ikke finde sig i, at de fandt Sted.

Staten er saaledes organiseret, at ethvert Menneske kan betragte sig som uansvarligt, ligegyldigt hvilket Trin han indtager i Samfundet.

Alle de, som er knyttede til en Statsorganisation, vælter Ansvar for deres Handlinger over paa andre - Bonden, der er blevet taget til Soldat, skyder Skylden paa den Adelsmand eller Borger, som er hans Officer; Officeren paa den Adelsmand, der er vagt til Guvernør, Guvernøren paa den Adelsmand eller Søn af en Embedsmand, som er Minister, Ministeren paa det Medlem af den kejserlige Familie, der for Tiden beklæder Tronen som Tsar - og Tsaren skyder atter Skylden paa alle

disse Embedsmænd, Adelsmænd, Borgere og Bønder.

Men det er ikke alt. Menneskene mister ogsaa deres Følelse af moralsk Ansvar, derved at de, naar de bliver Led af Statsorganisationen, saa vedholdende og utrætteligt fortæller sig selv og andre, at de ikke alle er lige, at de tilsidst ganske naturligt kommer til at tro derpaa. Saaledes holder nogle sig overbeviste om, at de ikke er jævne Folk som alle andre, men derimod noget mer og derfor kan forlange, at der tages særlige Hensyn til dem. Nogle Mennesker gør man det indlysende ved alle mulige Midler, at de staar under andre, og at de derfor uden al Kny maa underkaste sig enhver Befaling, der gives dem af de højere staaende.

Disse Urimeligheder har haft til Følge, at Menneskene er blevne blinde for det meningsløse i den nuværende Samfundsorden og for det forbryderske Bedrag, hvorpaa den er bygget.

De, der har faaet den Tanke indpodet, at de er forlenede med en overnaturlig Storhed og Betydning, er saa berusede ved Følelsen af deres egen indbildte Værdighed, at de ophører at betragte sig som ansvarlige for, hvad de gør.

De derimod, som lever i den Tro, at de er lavere Skabninger, der er nødte til at lyde deres Overordnede i alt, bliver gennem denne bestandige Ydmygelse bragte i en saa ejendommelig Sløvhedstilstand, at de ikke kan overse Betydningen af deres Handlinger og mister al Følelse af Ansvar for, hvad de gør.

Man behøver kun under en Revy at kaste et Blik paa deri Øverstkommanderende, der er beruset

ved Tanken om sin egen Betydning, ledsaget af sit Følge, alle paa prægtige, festligt smykkede Heste, i glimrende Uniformer og med Ordner paa Brystet, og se, hvorledes han, medens Musiken spiller, passerer de lange Rækker af Soldater, som præsenterer Gevær og staar saa stive som Støtter: man behøver kun at kaste et Blik paa dette Skuespil for at forstaa, at i saadanne Øjeblikke, hvor de tydeligt nok befinder sig i den fuldstændigste Rus, vilde saa vel Øverstkommanderende som Soldater og Officerer være i Stand til at begaa Forbrydelser, de under andre Omstændigheder aldrig vilde drømme om.

Men den Beruselse, der frembringes ved saadanne Stimulationsmidler som Parader, Revyer, religiøse Højtideligheder og Kroninger, er dog kun forbigaaende; men der gives endnu en anden Form for Beruselse, en kronisk og permanent, som ikke blot alle, der har nogen Magt, er udsatte for, ligefra Tsaren og til den ringeste Politisoldat paa Gadehjørnet, men ogsaa alle de, der er underkastede deres Myndighed og derved bringes i en slavisk Sløvhedstilstand. Naturligvis søger de ganske paa samme Maade som andre Trælle at undskylde deres Kryben ved at indbilde baade sig selv og andre, at deres Herrer er saa ganske forfærdeligt store og mægtige.

Del er under Paavirkning af denne ejendommelige Beruselse, at Mennesker, der er knyttede til en Statsorganisation, bliver i Stand til uden Betænkning at begaa Handlinger, som er deres Samvittighed imod.

Under Indflydelse af denne Rus bilder Folk sig ind, at de ikke længer er almindelige dødelige men ophøjede Væsner - Adelsmænd, Købmænd, Guvernøren, Dommere, Officerer, Tsarer, Ministre eller Soldater - at de ikke længer er bundne af almindelige menneskelige, men af vigtigere Pligter d. v.

s. de særlige Pligter, der passer for en Adelsmand, Guvernør, Dommer, Officer, Tsar, Minister eller Soldat.

Godsejeren, der gjorde Fordring paa Skoven, optraadte som omtalt, blot fordi han indbildte sig, at han ikke var et almindeligt Menneske ganske som Bønderne, der boede ved Siden af ham, men at han var en stor Godsejer og Adelsmand, og under Indflydelse af denne Magtrus følte han sin Værdighed krænket ved Bøndernes Fordringer. Det var kun paa Grund af denne Følelse, at han uden at tænke over de Følger, der kunde flyde deraf, indsendte sin Fordring om at blive genindsat i sine formentlige Rettigheder.

De Dommere, som uretfærdigt tilkendte Godsejeren Skoven, handlede saaledes, blot fordi de glemte, at de ikke var almindelige Mennesker som alle andre og derfor kun skulde lade sig lede af, hvad de ansaa for Ret; under Magtens berusende Indflydelse bildte de sig ind, at de var den ufejlbarlige Retfærdigheds Tjenere, og de ansaa sig forpligtede til bogstaveligt al udføre alt, hvad der staar skrevet i en bestemt Bog, den saakaldte Lov.

Ligeledes tror alle de, der har Andel i en saadan Sag, ligefra den øverste Repræsentant for Magten, der underskriver og derved godkender en saadan

Fremgangsmaade, ligefra Sessionsebedsmændene og Præsten, der bedrager Rekrutterne, og ned til den ringeste Soldat, som er beredt til at fyre paa sine Brødre - alle indbilder de sig, under den Magts eller Underdanigheds Rus hvori de befinder sig, at de er nogle ganske særlige Mennesker. De gaar ikke nærmere ind paa det Spørgsmaal, de dog maa gøre sig selv: om de bør eller ikke bør tage Del i Handlinger, som deres Samvittighed siger dem er slette, mer de indbilder sig, at de forud er bestemte til deres Stilling - én som Tsar, Guds Salvede, et ophøjet Væsen, der er kaldet til at vaage over hundrede Millioners Lykke; en anden som Repræsentant for Adelen; én som Præst, der har modtaget særlige Naadesbevisninger ved sin Ordination; atter en anden som Soldat, der ved sin Militæret er forpligtet til uden selv at tænke at udføre alt, hvad han faar Befaling til.

Hvis de ikke alle var fast overbeviste om, at deres respektive Kald som Tsar, Minister, Guvernør, Dommer, Adelsmand, Godsejer, Officer og Soldat er noget. virkeligt og betydningsfuldt, vilde ikke én af dem uden Rædsel og Modbydelighed tænke paa at tage Del i, hvad de nu foretager sig.

Vi har nu i saa mange Hundrede Aar været vante til at se alle disse Samfundsstøtter optræde med Pomp og Pragt og i særlige, glimrende Dragter, og dette har haft til Følge, at vi næsten helt har glemt, at de, naar alt kommer til alt, ikke i nogen Henseende adskiller sig fra os, skønt de jo ganske vist har levet sig saa grundigt ind i deres forkvalede Forestillinger om eget Værd og

Betydning, at det er dem saa godt som umuligt at bedømme menneskelige Forhold fra et rent menneskeligt Synspunkt.

I Forbindelse hermed kan der ganske i Forbigaaende henvises til noget virkelig meget betegnende, hvorpaa vi kan se Eksempler hver Dag under den nu bestaaende Samfundsorden; vi kan træffe paa Mennesker, der er komne til Skelsaar og Alder og i øvrigt har deres Forstands fulde Brug, og som dog bliver baade indbildske og lykkelige, naar de faar Lov til at gaa med en forgyldt Nøgle paa Kjoleskødet eller nogle Guldgalloner paa Ærmet eller faar Ret til at pynte sig med Baand, som vilde passe bedre til en ung Pige, der skal paa Bal, eller naar de faar Titel af Kammerherre, General, Ridder af St. Andreasordenen og andre Dumheder; og vi kan træffe Folk, der er nærved at blive syge af Sorg, naar de ikke faar den Orden, de havde haabet at faa! Som et andet slaaende Eksempel paa, hvorledes det alment menneskelige Syn paa Forholdene kan blive helt forandret som Følge af de bestaaende Samfundsforhold, skal det anføres, at det ikke er længe siden, at en ganske fornuftig ung Mand med et godt og varmt Hjerte og fuldstændig uafhængigt stillet lod sig gøre til Landdistriktschef og straks efter bragte det over sit gode og varme Hjerte at lade en fattig Moder slæbe bort fra sine tre smaa Børn og kaste i Fængsel, blot fordi hun - ganske vist i Strid med en eller anden Lovparagraf - i Smug havde solgt en Smule Brændevin for at tjene lidt

til sine smaa. Og han føler intet Samvittighedsnag over, hvad han har gjort! Eller synes man ikke, det er ubegribeligt, at en brav Fyr, der ellers ikke kunde falde paa at gøre en Kat Fortræd, øjeblikkelig er rede til at skyde sin bedste Ven ned, blot fordi man giver ham et Gevær i Haanden og fortæller ham, at han nu er en Soldat, der staar paa Post? Ingen vil bebrejde ham det mindste, hvis han gør Brug af sit Vaaben, men det vil tværtimod volde ham Ulejlighed, hvis han ikke skyder eller bruger Bajonetten.

Og der er Dommere og Edsvorne, som dømmes Mennesker til Døden, og Soldater, som dræber Mennesker i Tusindvis uden den ringeste Skrupel, blot fordi man har fortalt dem, at de ikke er almindelige Mennesker, men Edsvorne, Dommere, Generaler og Soldater.

Menneskenes besynderlige og abnorme Stilling i Statssamfundet karakteriseres ganske godt ved den almindelige Floskel: "som Menneske har jeg Medlidenhed med ham, men som Dommer, General, Guvernør, Tsar eller Soldat er det min Pligt at dræbe eller mishandle ham." Som om der var Forhold, som kunde fritage os for de Forpligtelser, der er paalagte os alle som Mennesker.

Som f. Eks. i det foreliggende Tilfælde myrder og mishandler man de nødlidende, og man erkender, at i Striden mellem Bønderne og Godsejeren har Bønderne Ret (alle Øvrighedspersonerne fortalte mig det). Man véd, at Bønderne er fattige, elendige og sultne, og Godsejeren er rig og ikke at beklage.

Dog dræber man Bønderne for at sikre Godsejeren tre Tusinde Rubler, kun fordi man paa det Tidspunkt ikke betragter sig som almindelige Mennesker, men respektive som Guvernør, Embedsmand, Gendarmerichef, Officer og Soldat, og som saadanne anser de sig forpligtede til at adlyde, ikke Samvittighedens evige Røst, men de tilfældige, øjeblikkelige Krav, deres Embede som Officer og Soldat stiller til dem.

Det synes besynderligt, men den eneste Forklaring paa dette forbavsende Fænomen er, at de er i en hypnotiseret Tilstand, og i denne Tilstand føler og optræder de som de Skabninger, Hypnotisøren befaler dem at forestille. Naar man f. Eks. suggestionerer den hypnotiserede Person, at han er halt, begynder han at gaa, som om han virkelig var det; man suggestioner ham, at han er blind, og han kan ikke se; at han er et vildt Dyr, og han begynder at bide. Ikke alene i dette Tilfælde men altid, hvor Menneskene foretrækker at opfylde deres Stats- og sociale Pligter til Skade for deres menneskelige Pligter, befinder de sig i en saadan hypnotiseret Tilstand.

Det væsentlige ved denne Tilstand er, at de under Indflydelse af Suggestionen mister Evnen til at kritisere deres Handlinger, og derfor aldeles tankeløst gør alt, hvad der stemmer overens med den Suggestion, man har fremkaldt hos dem enten paa den ene eller den anden Maade.

Forskellen mellem den, der er hypnotiseret af en Videnskabsmand, og den, der er under Indflydelse af Statshypnotismen, bestaar i, at den første

kun suggestioneres for et meget kort Tidsrum, og saa viser den hypnotiserede Tilstand sig for os i en slaaende og forbavsende Form, imedens den, som suggestioneres af Statshypnotismen, paavirkes lidt efter lidt, langsomt, umærkeligt fra Barndommen; ofte finder Paavirkningen Sted i Aarevis, ofte gennem hele Generationer, og det er ikke en enkelt Person men hele Samfundet, der paavirkes.

"Men," vil der indvendes, "til alle Tider og i alle Samfund vil flertallet af Menneskene - alle Børn, alle Kvinder, som er optagne af at sætte Børn i Verden og af at opfostre de unge, hele den store Arbejderbefolkning, som er nødt til uophørligt og anstrengende legemligt Arbejde, alle de, der af Naturen er svage af Karakter, alle de, hvis intellektuelle Standpunkt er svækket af Nikotins, Brændevinets, Opiumets eller andre Berusningsmidlers Virkninger - alle disse vil være ude af Stand til at tænke selvstændigt, og enten bliver de afhængige af dem, som staar paa et højere intellektuelt Trin, eller ogsaa paavirkes de af Familieeller sociale Traditioner, af hvad man kalder den Offentlige Mening, og man finder intet unaturligt eller urimeligt i denne Paavirkning."

Nej, der er sandelig intet unaturligt heri, og det er en ubestridelig Kendsgerning, at Mennesker, der har ringe intellektuelle Evner, har en Tilbøjelighed til at følge dem, der staar paa et højere aandeligt Standpunkt end de selv, og heraf kommer det, at Menneskene kan leve i Samfund og i det hele taget efter samme Principer. Mindretallet retter sig bevidst efter bestemte Fornuftsprinciper, fordi deres For

stand tilsiger dem det, medens Flertallet ubevidst handler efter de samme Principer, fordi den offentlige Mening fordrer det saaledes.

Paa denne Maade er der ikke noget unaturligt i, at den mindre intelligente Del retter sig efter den offentlige Mening, saa længe denne med Rette kan kaldes saaledes.

Men der kommer Tider, da en højere Sandhed, som fra Begyndelsen kun aabenbares for enkelte Mennesker, gradvist vinder Indgang, til den har faaet tag i saa mange, at den tidligere offentlige Mening, der var begrundet paa lavere sandheder, begynder at vakle, og den nye er da rede til at indtage dens Plads, men den har endnu ikke antaget faste Former. Denne Overgangstilstand ligner Foraaret; de gamle Idéer er endnu ikke helt kuldcastede, og de nye har endnu ikke helt vundet Fodfæste. Menneskene begynder at kritisere deres Handlinger fra den nye Sandheds Standpunkt, men imidlertid vedbliver de dog i Praksis dels af Sløvhed, dels af Vane at følge de Principer, der en Gang forestillede det højeste bevidste Fornuftstandpunkt, men som nu er i aabenbar Modstrid med den nye Sandhed.

Saa kommer Menneskene i en abnorm, vakkende Stilling: De føler Nødvendigheden af at følge det nye Ideal, og dog er de ikke dristige nok til at bryde med de gamle, en Gang udarbejdede Former og Regler.

Saaledes forholder Menneskene sig nu i vor Tid til de kristelige Sandheder, ikke blot de Mennesker, der var med Tulatoget, men saa godt som alle

Mennesker, lige meget om de indtager en højere eller lavere Stilling i Samfundet.

De herskende Klasser, som nu ikke længere har nogen virkelig Berettigelse til de fordelagtige Stillinger, de beklæder, er nødte til at gaa paa Akkord med deres Samvittighed og at gøre, hvad de kan, for at indbilde sig selv, at deres Stillinger er absolut nødvendige for hele Samfundet. Og de lavere Klasser, som er udmattede af Slid, og som med fuldt Forsæt er gjorte sløve, er vedblivende Genstand for det Bedrag, der udøves mod dem af de højere Klasser.

Kun paa denne Maade kan man forklare de mærkværdige Modsigelser i vor Tilværelse, og hvorpaa jeg havde et slaaende Eksempel i den Ekspedition, jeg mødte den niende September. Gode, fredelige Mennesker, som jeg kendte personligt, gik med uforstyrrelig Ro til at udføre de grusomste, mest meningsløse og skammelige Forbrydelser. Hvis disse Mennesker ikke havde døvet deres Samvittighed, vilde ikke én af dem have været i Stand til at begaa Hundrededelen af en saadan Slethed.

Det er ikke, fordi de ikke har en Samvittighed, der forbyder dem at handle saaledes, lige saa lidt som det er tænkeligt, at Folk, da man endnu brændte Mennesker paa Baalet eller lagde dem paa Pinebænken, ikke skulde have haft en Samvittighed, der forbød dem det. Samvittigheden er der, men den er dysset i Søvn, hos de herskende ved, hvad Psykologerne kalder Selvsuggestion, hos Soldaterne ved den direkte, bevidste Hypnotisering, der udøves mod dem af de højere Klasser.

Skønt Samvittigheden slumrer, er den der dog, og til Trods for Hypnotiseringen taler den allerede og er ved at vaagne.

Alle disse Mennesker befinder sig i samme Tilstand som det hypnotiserede Individ, der faar Befaling til at gøre noget, som er aldeles i Modstrid med, hvad han anser for godt og fornuftigt, som f. Eks. at dræbe sin Moder eller sit Barn. Den hypnotiserede føler sig tvungen til at udføre Suggestionen - han tror, der er umuligt at modstod - men jo nærmere Tiden og Stedet er, jo mere begynder den døde Samvittighed at røre sig, stride imod og prøve paa at vaagne. Ingen kan i Forvejen sige, om han vil adlyde Suggestionen eller ej, hvem der vil faa Overtaget, den fornuftige Samvittighed eller den ufornuftige Suggestion. Det afhænger alt sammen af deres gensidige Styrke.

Netop i denne Tilstand befandt de Mænd sig, som var i Tulatoget, og enhver, som nutildags udfører en Voldshandling, befinder sig i Regelen i samme Tilstand.

Der var en Tid, hvor Mænd, som drog ud for at myrde og plyndre "for at statuere et gavnligt Eksempel", ikke vendte tilbage til deres Hjem, førend de havde udført det Hverv, de havde paataget sig, og naar de saa havde pisket deres Medmennesker til Døde, kunde de smilende og glade, uden Spor af Samvittighedsnag, kærtegne deres Børn og nyde Hjemmets Lykke.

Den Tid; Godsejere og Rigmænd, de, der havde Fordel af saadanne Forbrydelser, tænkte slet ikke over, at der var en nær Forbindelse mellem de

Privilegier, de nød godt af, og de omtalte Grusomheder. Men nu er det anderledes. Folk har nu et ganske klart Blik for, hvorledes det egentlig hænger sammen med Forhold af denne Art. De kan jo nok for en Tid lukke deres Øjne og dysse deres Samvittighed i Søvn, men saa snart de lukker Øjnene op, og naar samvittigheden ikke kan bringes til at sove længer, maa de nødvendigvis indse Betydningen af, hvad de har gjort, baade de, der har udøvet Forbrydelsen, og de, der har haft fordel af den. Undertiden kommer de til denne Erkendelse, umiddelbart forinden Forbrydelsen begaas, undertiden først efter at den er bleven begaaet. Saaledes kom de, der havde givet Befaling til de nylig udøvede Voldshandlinger i Nisjni-Novgorod, Saràtov, Arjòll og ved Jusovski Fabriken, først til Erkendelse af, hvad de havde gjort, efter at Grusomhederne havde fundet Sted, og nu kan man iagttage, at baade de, der udstedte Befalingerne, og de, der udførte dem, skammer sig for deres Medmennesker over, hvad de har gjort. Jeg har talt med adskillige af de soldater, der havde taget Del i disse Forbrydelser, og de søgte altid at lede Samtalen bort derfra; lykkedes det dem ikke, var det med Afsky og Rædsel, de talte derom.

Men der kan som sagt ogsaa anføres Eksempler paa, at Folk, medens det endnu var Tid, har indset det forfærdelige i de Handlinger, de netop stod i Begreb med at begaa. Jeg véd saaledes et Tilfælde, hvor en Underofficer, der ved en Undertrykkelse af nogle Uroligheder var bleven slaet at to Bønder, havde indgivet Klage over dem, men som

allerede den næste Dag tog sin Klage tilbage og bad sin Chef om at lade de to Bønder slippe fri, da han nemlig havde haft Lejlighed til at se, hvor grusomt de andre Bønder blev behandlet. Jeg véd ogsaa flere Tilfælde, hvor Soldater har nægtet at lystre, naar der blev kommanderet "Fyr!" og jeg kender endnu mange flere Tilfælde, hvor Officerer har vægret sig ved at overtage Kommandoen over saadanne Eksekutionstropper.

Vi ser saaledes, at Folk undertiden bliver klare over sig selv, endnu længe forinden de har begaaet den Forbrydelse, man har villet forlede dem til, undertiden umiddelbart forinden, undertiden først efter at Forbrydelsen er begaaet.

De Folk, der kørte med det omtalte Tog, var jo paa Vejen for at mishandle og dræbe deres Medskabninger, men ingen kunde sige, om de vilde udføre deres Forehavende, eller om de ville opgive det.

Hvor ringe Del af det hele Ansvar der end falder paa hver enkelt, og hvor stærkt rodfæstet den Forestilling end er hos alle de paagældende, at de ikke er Mennesker, men Guvernører, Politimestre, Officerer eller Soldater, og at de i denne deres Egenskab kan træde enhver uenneskelig Følelse under Fødder, saa kommer der dog en Tvivl op i dem, naar de begiver sig paa Vej til det betegnede Sted, om hvorvidt de nu ogsaa handler rigtigt, og jo nærmere de kommer, desto stærkere bliver denne Tvivl, og i det Øjeblik, de skal til at skride til Handling, vil denne Tvivl have naaet sit Højdepunkt.

Det hjælper ikke, at Guvernøren ved at kaste et Blik paa sine glimrende Omgivelser kan faa et

behageligt Indtryk af sin Magt og Herlighed - han vil dog være tvivlraadig, naar Øjeblikket kommer, hvor han maa give den skæbnesvangre Befaling; han véd jo, at Guvernøren i Arjöll som Følge af en ganske lignende Handlemaade er bleven GenStand for Foragt fra alle rettænkende Menneskers Side, og han mindes, at han selv mange Gange i Selskabslivet og under Paavirkning af den offentlige Mening har udtalt sig skarpt misbilligende om den nævnte Guvernør; han véd, at Prokurøren, der skulde have ledsaget ham, rent ud erklærede, at han ikke vilde have noget med en Sag at gøre, som han maatte anse for skammelig og vanærende; han véd ogsaa, at der maaske med det første kan komme til at foregaa et Regeringsskifte, og at det, som i dag skaffer ham Naadebevisninger, maaske imorgen kan lade ham falde i Unaade; han véd desuden, at der er en Presse, om end ikke i Rusland saa i ethvert Tilfælde udenlands, som kan bringe denne Sag frem for Offentligheden, og at han saaledes for bestandig kan blive bedækket med Vanære; han er ikke blind for, at der er foregaaet et Omslag i den offentlige Mening, og at denne nu misbilliger, hvad der i tidligere Tider blev anset for prisværdigt; endvidere er han ikke saa absolut sikker paa, at hans Soldater vil lystre ham i det afgørende Øjeblik. Som Følge af alt dette vil han blive Vaklende, og ingen kan i Forvejen sige, hvad han vil gøre i det Øjeblik, han maa tage en Beslutning.

Noget ganske lignende - maaske i højere, maaske i ringere Grad - føler ogsaa alle de Embedsmænd og Officerer, der ledsager Guvernøren; inderst

inde i deres Hjerter har de en Fornemmelse af, at det er en Skændighed, de er ved at gøre sig skyldige i, og at de derved udsætter sig for at miste adskillige Menneskers Agtelse, der hidtil har været dem meget værd; de véd, at de vil føle sig skamfulde, naar de, efter, at have mishandlet og dræbt de forsvarsløse, fremstiller sig for deres Trolovede eller for den Kvinde, hvis Hjerter de søger at vinde; dertil kommer, at de - ligesom Guvernøren - slet ikke er saa ganske sikre paa, at Soldaterne vil lystre, naar det kommer til Stykket.

Alle disse Mennesker saa' jo nok saa tillidsfulde ud, da de gik op og ned paa Stationens Perron; men det var lutter Forstillelse: deres Hjerter var forpinte og ængstelige og blev det endnu mere, jo nærmere de kom Maalet for deres Ekspedition.

Og det er vel værd at fremhæve, at Soldaterne, disse brave, unge Mennesker, der tilsyneladende var gennemtrængte af Pligtfølelse overfor deres Officerer, alle uden Undtagelse tænkte noget ganske lignende som Guvernøren og hans Ledsagere.

Vor Tids Soldater har intet tilfælles med svundne Tidens Krigsfolk, der opgav deres fredelige Arbejde for at faa Lejlighed til at tage Del i Mord, Plyndring og alle Slags Udsvævelser, saaledes som de romerske Stridsmænd og Landsknægtene paa Trediveaarskrigens Tid, ja ogsaa saaledes som Soldater fra en langt senere Periode, der ofte tjente fire og tyve Aar under Fanerne. Soldaterne har i Vore Dage som oftest ganske nylig forladt deres Hus og Hjem og bevarer al den Godhed og Kærlighed, som fandtes dér, i frisk Minde.

Alle disse unge Mennesker, for Størstedelen Bønder, véd meget godt, hvad de nu skal bruges til; de véd, at Godsejerne altid undertrykker Bønderne, og det er derfor meget rimeligt, at det ogsaa har været Tilfældet her. Dertil kommer, at en meget stor Del af dem nu kan, læse, og de Bøger, debat læst, har just ikke allesammen været en Lovprisning af Soldaterlivet; tværtimod er der flere af dem, der har paavist det umoralske i Soldatervæsenet. I deres Rækker findes adskillige unge Mennesker, som er Fritænkere, og som er traadte ind som "etaarigt Frivillige"; der findes endvidere Officerer, som ikke læggen Skjul paa deres frisindede Anskuelser - Og alt dette har bevirket, at Soldaterne ikke længer er saa aldeles overbeviste om, at Militærvæsenet er lovligt og hæderligt.

Ganske vist har de alle uden Undtagelse maattet deltage i disse oprørende men snildt udtænkte Øvelser, der er bragte til Fuldkommenhed i Aarhundredernes Løb og indrettede saaledes, at de dræber Initiativet ethvert Menneske og forvandler ham til en Maskine; paa Kommandoordet "hele Bataljonen an Fyr!" vil han og alle hans Kammerater ganske mekanisk lægge an og trykke løs - men "Fyr!" vil nu sige, at Soldaterne skal skyde paa deres nedbrudte Fædre og udasede Brødre, som de kan se i Folkemassen foran sig, og som, fulgte af deres Hustruer og Børn, udstøder høje Raab og vinker til dem med Hænderne; dér staar én, som har paafaldende Lighed med den gamle Fader der hjemme i Kasàn eller Rjasàn ... dér henne staar en Olding, der støtter sig til en Krykkestok,

ganske som den gode, gamle Bedstefader ... ved Siden af ham staar en ung Knøs i langskafte Støvler og med rød Skjorte - saadan gik han jo selv klædt for blot et Aar siden ... lidt længere borte ser han en Kvinde i en Dragt, som ganske ligner den, hans Moder gik med der hjemme - og man vil, at han skal skyde paa disse Mennesker! Mon Soldaterne virkelig vil trykke løs? Ingen kan ville, hvad de vil gøre i sidste Øjeblik. Det mindste Ord, den svageste Hentydning kan bringe dem til Fornuft.

De er som en hypnotiseret, der er bleven suggestioneret til at begaa en Forbrydelse; maaske vil han gøre, hvad der er bleven ham befalet, maaske vil han det afgørende Øjeblik komme til Klarhed over, hvad han staar i Begreb med at udføre. Paa Samme Maade kan det gaa med Soldaterne: maaske vaagner de op, medens det endnu er Tid, maaske vil de udføre den Forbrydelse, man forlanger, at de skal begaa.

Vaagner de ikke op, medens det endnu er Tid, vil de gøre sig skyldige i den rædselsfuldeste Forbrydelse, saaledes som i Arjøll, og den skændige Gerning vil endvidere have til Følge, at alle andre, der er under hypnotisk Paavirkning af samme Slags, vil blive endnu stærkere hypnotiserede; vaagner de derimod op, endnu i sidste Øjeblik, vil dette medføre ikke blot, at Forbrydelsen slet ikke bliver begaaet, men ogsaa, at mange, der hører Tale om, hvorledes det er gaaet, vil ryste den hypnotiske Mare af sig eller dog føle sig stærke nok til at gøre det, hvis Omstændighederne skulde kræve det.

Og selv om det kun er nogle faa af dem, der faar Øjnene op, vil de være i Stand til at forhindre Udøvelsen af en saa rædselsfuld Forbrydelse, hvis de blot har Mod til at gøre de andre opmærksomme paa, hvor stor den Skændighed er, man forlanger, at de skal begaa.

Ja, man kan endogsaa være fuldt og fast overbevist om, at det vil have den heldigste Virkning, naar blot de, der har været tilfældige Tilskuere ved en saadan Lejlighed, eller de, der senere har erfaret, hvad der er foregaaet, uforknytt tager Ordet og udtaler sig aabent og ligefremt om det skammelige heri, og det ligegyldigt, om disse Udtalelser henvendes til dem, der allerede har været med til at udføre saadanne Skændselsgerninger, eller til dem, der maaske en anden Gang kunde faa Befaling til at udøve dem.

Saaledes gik det jo netop i det paagældende Tilfælde: Det var, tilstrækkeligt, at nogle faa - hvoraf endda kun en Del var personlig indblandet i Sagen, medens de øvrige var helt udenforstaaende - udtalte deres stærke Fordømmelse af de Mishandlinger, der var bleven udøvede andet Steds, og deres dybe Foragt og Afsky for dem, som havde medvirket derved; det var tilstrækkeligt, at nogle af dem, der skulde deltage i Ekspeditionen, aabent erklærede, at det var dem i højeste Grad imod at være med dertil; det var tilstrækkeligt, at en Dame og nogle faa andre, som rejste med Toget, paa Stationen gav deres Afsky og Harme Luft over, hvad Ekspeditionen tilsigtede; det var tilstrækkeligt, at en af de Regimentschefer, der blev anmodet om at afsende Soldater

til Ordenens Genoprettelse, gav til Svar, at hans Folk ikke skulde faa Lov til at gøre Bøddeltjeneste - og disse Tilkendegivelser, forfejlede ikke deres Virkning paa de hypnotiserede Folk: den hele Sag tog en ganske uforudset Vending, og da Tropperne naaede Maalet for deres Rejse, blev der ikke skredet til nogen Afstraffelse af Bønderne; man nøjedes med at hugge Træerne om og lade Godsejeren faa Raadighed over dem.

Men var der ikke faldet Ytringer og Tilkendegivelser af saadan Art, vilde der i Tula være sket ganske det samme som tidligere i Arjöll; hvis de Ytringer, der faldt, havde været stærkere og derfor havde paavirket alle vedkommende i endnu højere Grad, er det mer end sandsynligt, at Guvernøren ikke en Gang havde indladt sig paa at fælde Træerne og lade Godsejeren faa dem; ja det er endogsaa meget muligt, at Guvernøren slet ikke havde adlydt den Befaling, der blev givet ham; det er ikkeumuligt, at Ministeren slet ikke havde givet denne Befaling, eller at han ikke havde faaet Kejseren til at billige den.

Alt kommer saaledes an paa, hvor kraftigt den kristne Samvittighed giver sig tilkende idet enkelte Menneskes Bryst.

Man kunde derfor have ventet, at alle Mennesker nutildags - naar det da virkeligt er dem om at gøre at fremme Menneskehedens Vel - vilde rette alle deres Anstrengelser paa at udvikle Erkendelsen af den kristelige Sandhed baade hos sig.

selv og andre.

Men mærkværdigt nok er det netop dem, der

viser størst Iver for at bedre Menneskehedens Livsvilkaar, og som betragtes som Ledere af den offentlige Mening, der søger at gøre gældende, at der gives andre og langt mere virksomme Midler til at bedre de menneskelige Forhold. De paastaar saaledes, at der til at hidføre den ønskede Bedring ikke behøves andet end en gradvis Ændring af Befolkningens ydre Livsvilkaar; det skulde som Følge heraf ikke være nødvendigt, at hvert enkelt Menneske gjorde særlige Anstrengelser for at komme til Erkendelse af og udbrede den kristelige Sandhed, men det vilde være tilstrækkeligt, om man bestræbte sig for lidt efter lidt at hidføre en Bedring af de ydre Livsforhold. De mener nemlig, at Følgen af, at man udbredte Kendskab til den kristelige Sandhed, som ikke er forenelig med den nuværende Samfundsorden, kan vilde være den, at Myndighederne fik Lejlighed til at øve yderligere Tvang, hvad der jo saa maatte vanskeliggøre enhver videre Optræden til Gavn for Menneskeheden.

Men det vil jo egentlig ikke sige andet, end at alle Religionsstiftere, saaledes Moses og Profeterne, Konfucius, Lao-Tse, Buddha, Kristus o. a., har fremsat deres Lære, og at deres Tilhængere har Sluttet sig til dem, ikke fordi de elskede Sandheden, men fordi de politiske, sociale og navnlig de økonomiske Forhold blandt de Folkeslag, hvor disse Religioner fremkom, var særligt gunstige for deres Fremkomst og videre Udvikling.

De ovenomtalte Ledere af den offentlige Mening hævder derfor ved enhver Lejlighed, at den, der ønsker at tjene Samfundet og forbedre Menneske

fredens Vilkaar, bør stræbe efter at bedre de ydre Forhold, saaledes de politiske, sociale og fremfor alt de økonomiske, hvorimod han ikke bør befatte sig med at gøre den kristne Sandhed almindelig bekendt og indlysende for alle. Derfor bør man ikke undlade at være en god Regeringens Tjener og søge at bane Vejen for Fremskridtsidéer og liberale Reforme - men samtidigt bør man arbejde paa at fremme Handel og Industri, udbrede socialistiske Idéer og sprede Oplysning.

Det skulde saaledes ikke være til den ringeste Nytte at bekende den Sandhed, der var bleven os aabenbaret, og indrette vor Livsførelse derefter; der skulde ikke være det mindste til Hinder for, at vi kunde vedblive at tjene Regeringen og styrke dens Myndighed, selv om vi maatte betragte denne Myndighed som fordærvelig; at drage Fordel af det kapitalistiske System, selv om vi maa anse det for uretfærdigt; at deltage i forskellige kirkelige Ceremonier, skønt vi ikke kan betegne dem som andet end nedværdigende Overtro; at yde Loven vor Understøttelse, selv om vi er fuldt overtydede om, at den er bygget paa Fejlsyn; al tjene som Soldat, at aflægge Ed og nedværdige os selv, det skulde altsammen ingen Skade være til! Hovedsagen er, at vi ikke rører ved den bestaaende Samfundsorden, men bøjer os for den, skønt den aldeles strider mod vor Overbevisning, og arbejder for Frihed og Fremskridt, for de socialistiske Idéer, for Videnskabens og Oplysningens Sejr. Der skulde saaledes intet være i Vejen for at hylde socialistiske og revolutionære Grundsætninger samtidigt med at

være Godsejer, Købmand, Fabrikant, Dommer, Embedsmand, Officer eller Soldat! Hykleriet, der tidligere var bygget paa religiøs Grundvold, i Læren om Syndefaldet, Forløsningen og Kirken, har i vor Tid faaet en ny videnskabelig Grundvold, og det er lykkedes det at fange alle dem i sit Net, der er for oplyste til at kunne finde nogen Trøst i det religiøse Hykleri.

I tidligere Tid kunde man tage Del i alle Statens Misgerninger og dog betragte sig selv som fri for Synd, hvis man blot bekendte Kirkens Religion og iagttog alle dennes ydre Forskrifter; men nutildags har de, der ikke tror paa Kristi Lære, fundet en udmærket videnskabelig Udvej, der gør det muligt for dem at betragte sig selv som fejlfri og i høj Grad moralske, skønt de tager Del i Regeringens Misgerninger og nyder godt af de fordele, som følger hermed.

Den rige Godsejer, ikke blot i Rusland men ogsaa i Frankrig, England, Tyskland, Amerika eller andet Steds, lever højt paa, hvad han kan pine ud af de fattige Mennesker, der bor paa hans Jord; hans Ejendomsret over den paagældende Jord hviler udelukkende paa den ubestridelige Kendsgerning, at ethvert Forsøg fra den undertrykte Befolknings Side paa uden hans Tilladelse at benytte den Jord, han kalder sin, øjeblikkeligt vil have til Følge, at den bevæbnede Magt rykker ud for at kvæle dette Forsøg og overgive de skyldige til Domfældelse og Straf.

Nu skulde man jo tro, at den, der levede saaledes, ikke kunde være frisindet eller kristelig sindet,

men maatte være et slet og egenkærligt Menneske.

Man skulde have troet, at det første, en saadan Mand maatte gøre, hvis han vilde gælde for Kristen eller frisindet, var at ophøre med at plyndre sine Medmennesker og at benytte sig af Statsmagtens Medvirkning hertil; saaledes vilde han sikkert ogsaa have gjort, hvis det videnskabelige Hykleri ikke var kommet ham til Undsætning og havde gjort gældende, at det fra et religiøst Standpunkt betragtet aldeles ikke kan spille nogen Rolle med Hensyn til Sjælens Frelse, om man er besiddende eller ikke besiddende, medens det fra et videnskabeligt Synspunkt betragtet ikke vilde være til nogensom helst Nytte at give Afkald paa en saadan Jordejendom, da det ikke er ad den Vej, men ved en gradvis Ændring af de ydre Former, at Menneskeslægtens Lykke kan fremmes.

Og vi kan blive Vidner til, at denne Mand uden at blinke, med den mest fuldkomne Sindslikevægt og overbevist om, at Folk vil tro paa hans Oprigtighed, organiserer en Agerbrugsudstilling, stiller sig i Spidsen for en Maadeholdsforening eller lader sin Hustru og sine Børn sende nogle gamle Koner et Par Uldrøjer og en Smule Suppe, medens han i sine Saloner, de Komitéer, hvoraf han er Medlem, eller gennem Pressen siger en hel Del smukke Ord, hentede fra Evangeliet eller fra den humanistiske Lære, om, at vi bør elske vor Næste i Almindelighed, den agerdyrkende Befolkning i Særdeleshed - denne samme Befolkning, han stadig udnytter og undertrykker. Og andre, der er stillede ligesom han, tror, at han mener det ærligt og op

rigtigt, løfter ham til Skyerne og forhandler sammen med ham om, hvad der kan gøres for at hjælpe den ulykkelige Arbejderbefolkning, som de udnytter paa det ubarmhertigste; og de forhandler om alle tænkelige Midler til at bedre de arbejdende Klassers Kaar - kun ikke om det eneste Middel, der kunde afhjælpe Nøden, og som bestaar i at lade Befolkningen faa den Jord, den behøver for at kunne leve.

Et karakteristisk Eksempel paa dette Hykleri er af ganske frisk Datum. Man kunde saaledes under den store Hungersnød i 1892 iagttage, hvor ivrige de russiske Godsejere var at bekæmpe den Elendighed, de selv havde foranlediget, og som bragte dem stor pekuniær Fordel, idet de ikke blot solgte Korn til overdrevent høj Pris, men ogsaa fik afsat Kartoffelhalm til Brændsel for den frysende Befolkning. Bønderne maatte betale fem Rubler for at faa Lov til at samle Kartoffelhalmen paa et Stykke Jord af en Dessjatins (halvanden Tønde Land) Størrelse! Eller lad os tage en Købmand, hvis Forretning, ligesom enhver Handelsomsætning, bestaar i en Række Fif og Kneb, og som benytter sine Medmenneskers Nød eller Uerfarenhed til at købe Varer under deres Værdi og at sælge dem over deres Værdi. Nu skulde man jo tro, at en Mand, hvis hele Beskæftigelse bestaar i, hvad han selv vilde betegne som Svindel, hvis; den foregik under lidt andre Former, nødvendigvis maatte skamme sig over sin Virksomhed og i ethvert Tilfælde ikke kunde betragte sig selv som en Kristen eller et frisindet Menneske, saa længe han fortsatte denne 1 Kurv af pilegrene.

Virksomhed - men det videnskabelige Hykleri hjælper ham over Vanskelighederne, saa at han kan vedblive med sin Forretning og dog gaa og gælde for at være en brav Mand; en religiøs Mand behøver nemlig kun at have "Troen", og en frisindet Mand behøver blot at hjælpe med til at ændre de ydre Livsvilkaar?: at fremme Handel og Industri. Og Købmanden (der ofte gaar videre og gør sig skyldig i ligefrem vanærende Handlinger f. Eks. ved at sælge fordærvede Varer, benytte falsk maal og Vægt eller ved at gøre Forretninger med Produkter, der er skadelige for Helbredet, saasom Alkohol og Opium) betragter sig selv og bliver ogsaa af andre betragtet som et Mønster paa Ærlighed og Retskaffenhed, saa længe han ikke direkte bedrager sine Forretningsvenner. Og naar han giver en Tusindedel af, hvad han paa uærlig Maade har erhvervet sig, til en offentlig Stiftelse, et Hospital, et Musæum eller en Skole, bliver han anset for en Menneskehedens Velgører, en Ven af Folket, dette samme Folk, ved hvis Udbytning han har samlet sig sine Rigdomme; hvis han desforuden giver en Del af sin sletterhvervede Formue til en Kirke eller et Fattighus, er han et Mønster paa en Kristen.

Fabrikherren er en Mand, hvis Indtægter fremkommer ved Udpining og Overanstrengelse af Arbejderne. Man skulde nu tro, at denne Mand Maatte ophøre med at udmatte sine Arbejdere til Fordel for sig selv, hvis han da vedkender sig kristne eller frisindede Principer. Men Hykleriet rykker ogsaa ham til Undsætning: han udvikler

Industrien, og der er ingen, der kan bebrejde ham, at han benytter sine Arbejderes Kræfter saa meget som vel muligt; det vilde være til Skade for hele Samfundet, hvis han standsede sin Virksomhed. Og saa set vi, hvorledes denne strenge Herre over Tusindet af Slaver bygger Smaaboliger med ganske smaa Haver til Brug for de Arbejdere, der har slidt sig op for ham; han indretter en Sparekasse for dem, et Fattighus og et Hospital, og han er derefter fuldt og fast overtydet om, at han har gjort meget mer, end han strengt taget behøvede, for at sikre sig Syndsforladelse for alle de Menneskeliv, der er gaaede til Grunde paa Sjæl og Legeme i hans Tjeneste - og han fortsætter sin Fabrikvirksomhed og er stolt over den.

Statsoverhoveder og civile, kirkelige eller militære Embedsmænd, som tjener Staten enten af Forfængelighed og Magtlyst eller, hvad der jo som oftest er Tilfældet, for Penge, som er tagne fra de arbejdende Klasser (det er altid Arbejdet, der er beskattet), anser sig selv for meget nyttige og betydningsfulde Medlemmer af Samfundet og bliver ogsaa af deres Medborgere ansete derfor, hvis de ikke direkte udplyndrer Staten paa den gamle, bekendte Maade, noget, der meget sjældent hænder.

En Dommer eller Prokurør véd, at han ved sin Kendelse eller Anklage kan rive Hundreder og Tusinder af ulykkelige bort fra deres Familie og faa dem kastede Fængsel, hvor de maaske vil, gaa fra Forstanden eller begaa Selvmord af Fortvivlelse, imedens deres Hustru og Børn, der er hjemfaldne til den yderste Nød, forgæves vil anraabe

om Tilgivelse eller dog om en ringe Lettelse i Straffen. Men Dommeren og Prokurøren, deres Slægt og Venner er overbeviste om, at de begge er Mønstre paa Mænd. Det videnskabelige Hykleri hævder nemlig, at de virker til Gavn for Samfundet. Og disse Mænd, der har tilintetgjort Hundreder og Tusinder af Medmenneskers Tilværelse og bragt dem til Fortvivlelse, gaar ganske roligt til Herrens Bord i Fuld Fortrøstning til Guds og det godes Sejr, og med et fromt Udtryk i deres Ansigt lytter de til Evangeliets Ord; de kærtegner deres Børn, lærer de Moralens Grundsætninger og fælder Taarer, naar de hører Tale om, at der er indtruffet en eller anden Ulykke.

Alle disse Mennesker, ligesom ogsaa alle deres Paarørende, Tjenestefolk o. s. v., lever af det Blod, der paa den ene eller den anden Maade er bleven presset ud af de arbejdende Klasser, og deres Fornøjelser koster dagligt hundrede, maaske tusinde Dages Arbejde. De ser, hvor disse Arbejdere med deres Børn, Forældre, Hustruer og syge lider og maa indskrænke sig, de kender de Straffe, der paalægges dem, som sætter sig op imod denne systematiske Udplyndring, men dog hverken mindsker eller skjuler de deres Luksus, de praler endog med den lige for Øjnene af disse ulykkeligt stillede Arbejdere, som hader dem; det er, som om de med Forsæt turrer dem med deres Parkers og Paladser Pragt, med deres Teatre, Jagtpartier og Kapsejladser. Samtidigt vedbliver de at fortælle sig selv og andre, at de alle er meget omhyggelige for de arbejdende Klassers Velbefindende - disse

Arbejdere, som de altid tramper under Fødder - og om Søndagen kører de rigt klædte og i pragtfulde Ekvipager til Kirkerne - der er en Bespottelse af de sande Kristendom - og her lytter de til Mænd, som er oplærte til denne særlige Form af Bedrageri, og som iklædte rigt præsteligt Skrud prædiker den Kærlighed til Næsten, som de alle ved deres Livsførelse handler imod. Disse Mennesker er saa fuldstændigt gaaede op i deres Roller, at de for fuldt Alvor bilder sig ind, at de er Kristi Læres Forkyndere.

Hykleriet har i den Grad gennemtrængt alle Klasser i vort moderne Samfund og er naaet til en saadan Fuldkommenhed, at intet i den Retning mere vækker Forargelse. Det græske Ord for Hykler betyder "at agere", og at agere - spille en Rolle - er altid muligt. Kristi Tjenere uddeler deres Velsignelse til de lange Rækker af Mordere, der kommanderes "til Bøn" med Bøsserne lånte, for at de kan skyde paa deres Brødre; Præster er nemlig ligesaa uundgaaeligt til Stede som Bøddelen ved Henrettelser, og ved deres blotte Nærværelse lader de os egentlig vide, at Mord meget vel kan forenes med Kristendom (der var en Præst til Stede ved det første Forsøg, som blev gjort i Amerika paa at henrette ved Elektricitet) - men ingen forbavses herover.

For nyligt blev der i St. Petersborg afholdt en Udstilling, hvor der forevistes Torturinstruenter, Haandjærn, Modeller til ensomme Cellefængsler - det vil sige en Anvendelse af Tortur, som er endnu

værre end Knut eller Rotting - og fine Damer og Herrer kom og morede sig med at se derpaa.

Ingen forbavser sig over, at Videnskaben samtidigt med, at den anerkender Frihed, Lighed og Broderskab, søger at bevise Nødvendigheden af Krig, Straffe, Told, Censur, lovbeskyttet Usædelighed og Forbud snart mod Indvandring, snart mod Udvandring, eller at den forsvarer Kolonisation, der er bygget paa Fordærvelse og Ødelæggelse af hele Menneskeracer, de saakaldte Vilde, o. s. v.

Folk taler om den Tid, hvor alle Mennesker skal bekende sig til, hvad der kaldes Kristendommen (d. v. s. forskellige Trosbekendelser, der er i indbyrdes Strid), hvor alle skal være vel klædte og have nok at leve af, hvor alle Mennesker fra den ene Ende af Verden til den anden skal staa i Forbindelse med hverandre ved Hjælp af Telegrafer og Telefoner, hvor de pr. Ballon skal kunne rejse til hverandre, hvor alle arbejdende Klasser skal være gennemtrængte af den ægte socialistiske Lære, hvor Fagforeningerne skal tælle saa og saa mange Millioner, hvor enhver skal blive vel oplært, og alle skal kunne læse Aviser og tilegne sig Videnskaberne.

Men hvad godt eller nyttigt kan der komme ud af alle disse Forbedringer, naar Menneskene ikke taler og handler i Overensstemmelse med, hvad de tror er Sandhed?

Menneskenes ulykkelige Forhold er en Følge af deres Uenighed. Deres Uenighed er en Følge af, at de ikke følger Sandheden, som kun er den ene og uforanderlige, men derimod de falske Lære

sætninger, som er de mange. Det eneste Middel til at forene Menneskene er, at de forenes i Sandheden. Jo alvorligere de derfor stræber imod Sandheden, desto mere nærmer de sig til Enighed.

Men hvorledes kan Menneskene forenes i Sandheden eller blot nærme sig til den, naar de ikke en Gang bryder sig om at bringe deres Handlinger i Overensstemmelse med den Sandhed, de har faaet Blik for, men derimod retter sig efter, hvad de meget godt indser er falskt?

Derfor er ingen Forbedring mulig, saa længe Menneskene er skinhellige og skjuler Sandheden for sig selv; saa længe de ikke erkender, at deres Forening og derigennem ogsaa deres Velfærd kun er mulig i Kraft af Sandheden, og saa længe, de ikke sætter Erkendelsen og Udøvelsen af en Sandhed, der er aabenbaret for dem, højere end noget som helst andet.

Alle de materielle Forbedringer, hvorom Religionens og Videnskabens Mænd dømmes, vil kunne gennemføres, alle Mennesker vil kunne antage Kristendommen; men hvis den Skinhellighed, der hersker nutildags, fremdeles vedbliver, hvis Menneskene ikke bekender den Sandhed, de er vidende om, men vedbliver at lade, som om de tror paa, hvad de ikke tror, og hykler Ærbødighed for, hvad de ikke agter, vil deres Livsforhold blive uforandret slette, ja endog værre og værre. Jo større Menneskenes rent Materielle Velvære bliver, jo flere Telegrafer, Telefoner, Bøger, Aviser og Tidsskrifter der oprettes, jo flere Midler man vil faa til sin Raadighed til at udbrede Løgn og Skinhellighed, desto mer

uenige vil Menneskene blive og som Følge deraf ogsaa desto mer elendige - netop, hvad vi nu kan se hver Dag.

Alle disse materielle Reformers kan nok gennemføres, men Menneskehedens Forhold bliver ikke forbedrede derved. Hvis blot alle Mennesker nu straks efter bedste Evne vilde handle i Overensstemmelse med den Sandhed, de kender, eller i det mindste vilde ophøre at støtte den Falskhed, de nu støtter i Stedet for Sandheden, saa skulde vi nok øjeblikkeligt, endnu i dette Aar, blive Vidne til Reformers, vi ellers ikke turde haabe paa før maaske om et helt Aarhundrede - Menneskenes Frigørelse og Sandhedens Herredømme paa Jorden.

Det var ikke uden god Grund, at Kristus rettede sine strengeste Ord mod Hyklerne og Hykleriet.

Det er ikke Tyveri, Rov, Mord eller Hor men Falskhed og særligt Skinhellighed, der fordærver Menneskene, gør dem hævnerrige og umenneskelige, udsletter enhver Forskel imellem Ret og Uret i deres Samvittighed, faar dem til at overse, hvad der er det menneskelige Livs sande Mening og forhindrer dem i at tage noget Skridt hen imod Fuldkommengørelsen.

De, der handler ondt, fordi de ikke kender Sandheden, fremkalder Sympati for deres Ofre og Foragt for deres Gerninger; de gør altsaa kun dem Skade, som de angriber; men de, der kender Sandheden og skjuler deres slette Handlinger under en hellig Mine, gør baade sig selv, deres Ofre og Tusinder af andre Mennesker Skade; thi disse vildledes

af den skinhellige Mine, hvorunder hine begaar deres slette Handlinger.

Tyve, Røvere, Mordere og Bedragere, der begaar Forbrydelser, de selv og andre betragter som slette Handlinger, tjener som Eksempel paa, hvad vi ikke bør gøre, og afskrækker andre fra at begaa lignende Forbrydelser. Men de, der begaar de samme Tyverier, Røverier, Myrderier og andre Forbrydelser under religiøs, videnskabelig eller menneskekærlig Maske - saaledes som Tilfældet er med alle Godsejere, Købmænd, Fabrikherrer og Regeringseembedsmænd - vækker andres Lyst til at efterligne dem, og saaledes skader de ikke alene de umiddelbare Ofre for deres Forbrydelser, men ogsaa Tusinder og Millioner Mennesker, som de fordærvet ved at døve deres Sans for, hvad der er Ret, og hvad der er Uret.

En eneste Formue, der vindes med af handle med Varer, som er nødvendige for Folket, eller som Varer, der har ødelæggende Virkninger, eller som vindes ved Finansspekulationer eller ved at købe Jord til en lav Pris, hvis Værdi saa senere forøges, fordi Befolkningen kommer i Trang, eller ved en Fabrikindustri, som ødelægger deres Helbred og Liv, der har Beskæftigelse derved, eller ved militær eller civil Statstjeneste, eller ved Stillinger, der opvækker Menneskenes onde Instinkter - en eneste Formue, som erhverves paa nogen af disse Maader, med Samfundssidsernes fulde Billigelse og med et paataget Skin af Menneskekærlighed, virker uden Sammenligning mere demoraliserende paa Menneskene end Millioner Tyverier og Røverier, der i

Henhold til gældende Love kan straffes som Forbrydelser.

En eneste Henrettelse, som paabydes af dannede Mænd, der ikke er under Indflydelse af nogen Lidenskab, med kristne Gejstliges Billigelse og Medvirkning, og som fremstilles som noget nødvendigt, ja endog retfærdigt, virker uendeligt meget mere demoraliserende og fordærvende paa Menneskene end Tusinder af Mord, der begaas af del uciviliserede, arbejdende Folk, som er lidenskabeligt ophidset. En Henrettelse, udført saaledes som foreslaet af Sjukòlvski og beregnet paa at fremkalde en Følelse af religiøs Bevægelse hos Tilskuerne, vilde være en af de mest fordærvelige Handlinger, man kunde forestille sig. (Se Sjukòlvskis samlede Værker, Bind IV.) Enhver Krig, selv om den føres nok saa menneskeligt, med alle dens Følger: Høstens Ødelæggelse, Røverier, Tøjtesløshed, Udsvævelser og Mord, som begaas under Paaskud af Nødvendighed og Retfærdighed; Begejstringen og Festerne for de militære Bedrifter, Tilbedelsen af Fanen, de patriotiske Følelser, den foregivne Omhu for de saarede o. s. v., demoraliser paa ét Aar Menneskenes Sind mer end Tusindet af Røverier, Mord og Ildspasættelser, der i Aarhundredernes Løb begaas af enkelte Mennesker, som handler under Indflydelse af deres Lidenskaber.

En enkelt saakaldt hæderlig Families overdaadige Udgifter, der vilde være tilstrækkelige til at ernære Hundreder, som nu lever i Trang, virker mere demoraliserende paa Menneskene end Tusinder af de vilde Orgier, som fejres af raa, drukne og

udsvævende Handelsfolk, Officerer og Arbejdsmænd, der kan more sig ved at slaa Flasker og Glas i Stykker.

Et eneste højtideligt religiøst Optog eller en eneste Prædiken fra Altertrappen eller Prædikestolen, som Præsten ikke selv tror paa, gør uden Sammenligning mere Skade end tusinde Tilfælde af Snyderi, Forfalskning af Næringsmidler o. s. v.

Vi taler om Farisæernes Skinhellighed. Men vort Samfunds Hykleri overgaar langt Farisæernes forholdsvis uskyldige Hykleri. De havde i det mindste en ydre religiøs Lov, hvis Efterfølgelse hindrede dem i at se de Pligter, de havde mod deres Næste. Endvidere var disse Pligter ikke nær saa tydeligt definerede paa deres Tid. Nutildags har vi ingen saadan religiøs Lov, der frier os fra Pligterne mod vor Næste (jeg taler ikke her om de dumme og uvidende Mennesker, der endnu bilder sig ind, at de kan faa Tilgivelse for deres Synder ved at skrifte for en Præst, eller at Paven kan give dem Aflad). Evangeliets Bud, som vi dog alle vedkender os under en eller anden Form, siger os jo ligefrem, hvori vore Pligter bestaar. Og vi maa vel erindre, at disse Pligter i Tidernes Løb er blevne saa indlysende Sandheder, at ethvert Barn kender dem.

Det er altsaa klart, at vor Tids Mennesker ikke kan paastaa, at de ikke har Kendskab til disse Pligter.

Naar vi Medlemmer af Samfundet drager Fordel af en Samfundsorden, der er bygget paa Vold, og samtidigt paastaar, at vi elsker vor Næste og slet ikke lægger Mærke til, hvorledes vi dagligt skader ham, er vi ligesom en Røver, der hele sit Liv har udplyndret Mennesker, og som nu, da han til sidst

fanges med Kniven i Haand og i Færd med at dræbe sit skrigende Offer, vil paastaa, at han ikke havde Anelse om, at det, han var ved at gøre, var ubehageligt for den Mand, han havde plyndret og nu vilde til at dræbe. Men ligesom denne Røver og Morder umuligt kunde benægte, hvad der var indlysende for enhver, saa skulde man ogsaa synes, at et Menneske, der lever paa de undertrykte Klassers Bekostning, ikke vil kunne overbevise sig selv og andre om, at han ønsker deres Velfærd, som han plyndrer, og at han ikke véd, hvorledes han har opnaaet de Fordele, han nyder godt af.

Vi kan umuligt bilde os selv ind, at vi ikke véd, at der alene i Rusland sidder hundrede Tusinde Mennesker i Fængsel, for at vi kan have vor Ejendom i Sikkerhed og Ro, eller at vi ikke kender noget til de Edsvorneretter, vi selv tager Del i, og som under vor Medvirkning dømmer dem, der har angrebet vor Ejendom eller forstyrret vor Sikkerhed, til Fængsel, Forvisning eller Tvangsarbejde, hvorved Mennesker, der i Virkeligheden ikke er slettere end de, der dømmer dem, ødelægges og demoraliseres; eller at vi skulde være uvidende om, at vi kun besidder vore Ejendomme, fordi man ved Mord og Vold har skaffet os dem og sørger for, at vi kan beholde dem.

Vi kan heller ikke lade, som om vi ikke ser de bevæbnede Gendarmer, der gaar frem og tilbage udenfor vore Vinduer, for at vi i Fred og Ro kan nyde vor overdaadige Middag eller se det nye Stykke i Teatret, eller at vi ikke véd Besked om Soldaterne, der øjeblikkeligt vilde blive kommanderede

ud med Bøsser og Patroner, saa snart nogen vovede at angribe vor Ejendom.

Vi véd meget godt, at vi kun kan faa Lov at nyde vor Middag, se det nye Skuespil til Ende eller more os paa Ballet, til Julefesten, paa Spadsereturene, Kapsejladserne eller Jagtpartierne, fordi Gendarmen med sin Revolver og Soldaten med sin Riffel er til stede, rede til at skyde det forsultne Udskud af Samfundet ned, der paa Afstand med misundelige Blikke betragter vore Fornøjelser og øjeblikkeligt vilde forstyrre dem, hvis ikke Gendarnerne eller Soldaterne kort styrtende ved vort første Raab om Hjælp.

Ligesom Røveren, der blev grebet paa fersk Gerning ved høj lys Dag, ikke kan faa os til at tro, at han ikke havde i Sinde at plyndre den overfaldne og slet ikke tænkte paa at dræbe ham, skulde det ogsaa synes umuligt at overbevise os selv og andre om, at Soldaterne og Gendarmerne ikke skal holde Vagt over vor Ejendom, men kun forsvare Landet mod fremmede Fjender, og vi kan ikke indbilde os Selv og andre, at vi er uvidende om, at Folk ikke holder af at sulte ihjel, lige saa lidt som af, at det forbydes dem at dyrke Jorden, de bor paa, at de ikke sætter Pris paa at arbejde ti - fjorten Timer om Dagen under Jorden, i Vand eller i en stegende Hede eller om Natten i Fabriker for at skaffe os Nydelsesmidler. Man skulde anse det for umuligt at benægte noget saa indlysende; og dog benægtes det.

Der findes dog imellem de rige, særligt blandt de unge og Kvinderne, Mennesker, som jeg er glad

ved at mødes hyppigere og hyppigere med, og som, naar de erfarer, paa hvad Maade og paa hvis Bekostning de nyder deres Fornøjelser, ikke prøver paa at skjule Sandheden, men bedækket deres Aasyn med Hænderne og udbryder: "Ak! tal dog ikke saaledes. Hvis det er sandt, er Livet jo umuligt." Men uagtet der er mange saadanne alvorlige Mennesker, som indser deres Fejl, skønt de ikke kan lade være med at fejle, saa er dog Størsteparten af vor Tids Mennesker gaaet saa fuldstændigt op i den skinhellige Rolle, de spiller, at de dristigt benægter, hvad man dog kan tage og føle paa.

"Alt dette er fejlagtigt. "siger de; "der er ingen, som tvinger Folk til at arbejde for Godsejerne eller Fabrikherrene. Det er en frivillig Sag. Store Ejendomme og Formuer er nødvendige, da de skaffer de arbejdende Klasser Arbejde og ordner det for dem. Arbejdet paa Fabrikerne og Værkstederne er slet ikke saa slemt som det udgives for. Selv om der endnu eksisterer nogle Misbrug i Fabrikerne, saa har Regeringen og Offentligheden gjort Skridt for at forhindre dem og gøre Fabrikarbejdernes Arbejde meget lettere, ja endogsaa behageligt. De arbejdende Klasser er vante til legmeligt Arbejde og duer i Regelen ikke til andet. Deres Fattigdom kommer ikke af, at der eksisterer Privatejendomme, eller af, at Kapitalisterne undertrykker dem: den kommer af Folkets Uvidenhed, Raahed og Drikfældighed.

Vi, der er i Besiddelse af Magten, og som ved vise Love stræber at bekæmpe Folkets Fattigdom; vi Kapitalister, der kæmper for samme Maal ved at gøre Folket delagtigt i alle nyttige Opfindelser;

vi Præster ved religiøs Undervisning; vi frisindede ved Oprettelse af Fagforeninger og ved Oplysningens Fremme - alle vi formindsker paa denne Maade Folkets Fattigdom uden at forandre vor egen stilling. Det er ikke vort Ønske, at alle skal blive ligesaa fattige som de fattige, det er vort Maal, at alle skal blive ligesaa rige som de rige.

Hvad den Paastand angaar, at de rige mishandler og myrder for at tvinge Menneskene til at arbejde for deres Fordels skyld, saa er det en sofisme. Hæren bliver kun kaldt til Vaaben mod Pøbelen, naar Folket i sin Uvidenhed om, hvad der tjener til dets eget Vel, gør Oprør og forstyrrer den Ro, der er nødvendig for det offentlige Vel.

Paa samme maade er det ogsaa nødvendigt at holde de Ugerningsmænd, for hvis skyld man har bygget Fængsler og Galger, bag Laas og slaa. Vi ønsker selv at opgive disse Former for straf og arbejder med dette Maal for øje."

Hykleriet nutildags støttes fra to sider: af den falske Religion og den falske Videnskab. Det har naaet et saadant Omfang, at hvis vi ikke levede midt i det, vilde vi ikke tro paa, at Menneskene kunde bedrage sig selv i en saadan Grad. Vor Tids Mennesker er komne i en saa mærkværdig stilling, deres Hjerter er saa forstenede, at de seende ikke ser, de hørende ikke hører og ikke forstaar.

Menneskene har længe levet i strid med deres Samvittighed. Uden Hykleriet kunde de ikke vedblive at føre et saadant Liv. Den nuværende Samfundsorden, som er i Strid med deres Samvittighed,

vedbliver kun at eksistere, fordi Hykleriet har kastet sin dækkende Kaabe derover.

Jo større Modsætning der er mellem vort Liv og vor Samvittighed, desto mer udvikler Hykleriet sig. Men selv Hykleriet har sine Grænser, og det forekommer mig, at vi nu har naaet disse Grænser.

Ethvert Menneske nutildags, hvis Samvittighed uvilkaarligt er gennemtrængt af de kristne Principer, er omtrent som den sovende, der drømmer, at han er nødt til at gøre noget, han endog i sin Drøm véd, at han ikke bør gøre. Han føler dette i sin Sjæls inderste, og paa samme Tid, som han er ude af Stand til at skifte Stilling, føler han, at han bliver tvungen til at gøre, hvad han ikke bør; ligesom i Drømmen bliver hans Stilling mer og mere pinlig og naar tilsidst et saadant Højdepunkt, at han forfærdes og gør en moralsk Anstrengelse for at ryste den Mare af sig, der knuser ham.

Netop saaledes er "Gennemsnitsmenneskene"

stillede i vort kristne Aarhundrede; de føler, at alt, hvad de selv gør, og alt, hvad der sker om dem, er dumt, hæsligt, umuligt og stridende mod deres Samvittighed; de føler, at deres Stilling bliver mer og mer uholdbar, og at man er kommen til et Vendepunkt.

Vi moderne Mennesker, hvis Sjæl og Legeme er gennemtrængt af kristelige Følelser for Menneskeværdighed og Lighed, vi med vor Trang til fredeligt Samkvem og Enhed mellem Nationerne kan umuligt vedblive at leve med den Overbevisning, at enhver Glæde, enhver Fornøjelse, vi har, er købt med vore Medmenneskers Lidelser og Liv; at vi endvidere

med et øjeblikks varsel kan komme til at overfalde hinanden, Nation mod Nation, ligesom vilde Dyr, og ubarmhjertigt tilintetgøre Menneskers Liv og Arbejde, kun fordi en eller anden taabelig Diplomat eller Regent siger eller skriver en Dumhed til en anden ligesaa taabelig Diplomat eller Regent.

vi kan umuligt vedblive dette Liv; og dog ser ethvert Menneske nutildags, at det forholder sig saaledes, og han afventer Ulykken. Men vor Stilling bliver mer og mer utaalelig.

Ligesom den drømmende ikke tror, at det, han ser i Drømme, er virkeligt, og prøver paa atter at vaagne, saaledes kan Gennemsnitsmennesket nutildags i sin Sjæls inderste heller ikke tro paa, at de skrækkelige Forhold, hvorunder han lever, og som bliver værre og værre, kan være Virkelighed, og han prøver at vaagne op til et sandt, virkeligt Liv, saaledes som hans Samvittighed tilsiger ham det.

Ligesom den, der plages af en hæsleg Drøm, kun behøver at gøre en moralsk Kraftanstrengelse og spørge sig selv: "Drømmer jeg ikke?" for at Drømmens Koglebilleder straks skal forsvinde, saaledes behøver vi, der er Medlemmer af det moderne Samfund, ogsaa kun at gøre en moralsk Kraftanstrengelse for at komme til Klarhed over, at de forfærdelige Forhold, hvorunder vi lever, og som skyldes Løgn, Bedrag og Skinhellighed, meget let kan ændres til Fred og Lykke, blot vi selv vil.

Et Menneske behøver ikke at udføre nogen stor Heltegerning for at naa saa vidt; han behøver blot at gøre en moralsk Kraftanstrengelse.

Men er Mennesket i Stand dertil?

i Følge den nuværende Teori, der saa snildt støtter Hykleriet, er Mennesket ikke et frit Væsen og kan ikke forandre sine Livsforhold.

"Mennesket kan ikke forandre sine Livsforhold, fordi han ikke er et frit Væsen; han er ikke fri, fordi alle hans Handlinger afhænger af noget forud eksisterende. Hvad Mennesket end foretager sig, er der altid visse Aarsager til, at han gør dette eller hint, og derfor er Mennesket ikke frit og kan ikke forandre sit Liv," siger Forkæmperne for Hykleriets Metafysik. Og de vilde have fuldstændig Ret, hvis Mennesket var en Skabning uden Samvittighed og ude af Stand til at stræbe efter Sandheden, det vil sige, hvis Mennesket efter at have erkendt den nye Sandhed blev staaende paa samme moralske Udviklingstrin. Men Mennesket er et Væsen med Samvittighed og i Stand til at naa længer og længer frem mod Sandheden.

Mennesket vil derfor altid være i Stand til at gøre sin Indflydelse gældende paa selve Aarsagerne til hans Handlinger.

Med andre Ord: selv om man kan sige, at vi ikke er fuldstændigt frie, for saa vidt der er Tale om at udføre vore Handlinger, kan det dog ikke bestrides, at vi kan have Indflydelse paa, hvad der ligger til Grund for vore Handlinger. Maskinisten paa et Lokomotiv, der er i fuld Fart, kan muligvis ikke hvilket øjeblik som helst faa Lokomotivet til at standse, men det er sikkert nok, at han fortid kan bestemme, hvor hurtigt det skal gaa.

Hvad et samvittighedsfuldt Menneske end gør, handler han netop saaledes og ikke anderledes,

kun fordi han mener, at hans Handlemaade er i Overensstemmelse med Sandheden, eller fordi han allerede paa et tidligere Punkt har anerkendt Sandheden og nu blot af Sløvhed eller Vane handler i Overensstemmelse med sin tidligere Erkendelse af Sandheden.

Enten et Menneske spiser eller ej, arbejder eller hviler, udsætter sig for Farer eller undgaar dem, handler han, hvis han har en Samvittighed, kun saaledes, fordi han betragter det som ret og fornuftigt, fordi han anser det for at være i Overensstemmelse med Sandheden, eller fordi han allerede paa et tidligere Tidspunkt er kommen til denne Overbevisning.

En bestemt Sandheds Erkendelse eller IkkeErkendelse afhænger ikke af ydre Grunde, men af visse andre Grunde i Menneskets Indre. Saaledes sker det, at ét Menneske til Tider ikke vil erkende Sandheden, selv om der tilsyneladende var meget gunstige Betingelser medvirkende, medens derimod et andet Menneske uden synlige Grunde og under de ugunstigste Betingelser kommer til dens Erkendelse. Det er, ligesom der staar i Evangeliet:

"Ingen kommer til mig, uden Faderen, som har sendt mig, drager ham." Det er at forstaa saaledes: Sandhedens Erkendelse, som er Grunden til enhver Tilkendegivelse i det menneskelige Liv, afhænger ikke af ydre Aarsager, men af visse indre, aandelige Karakterejendommeligheder hos Mennesket, hvilke undgaar vor Opmærksomhed.

Naar et Menneske saaledes i Ophidselse har begaaet en Handling, der strider mod den Sandhed,

han erkender, staar det ham ikke desto mindre frit for at erkende det eller lade være dermed; det vil sige, han kan ved at nægte at erkende Sandheden betragte sin Gerning som nødvendig og retfærdig, eller han kan erkende Sandheden og betragte sin Handling som slet og derfor gøre sig selv Bebrejdelser derfor.

En Spiller eller Dranker, som ikke kan modstaa Fristelsen og giver efter for sin Lidenskab, kan enten erkende Spil og Drik for slet, eller betragte dem som uskyldig Morskab. I første Tilfælde, selv om han ikke straks kan frigøre sig for sin Lidenskab, bliver han dog mer og mere Fri, jo alvorligere han erkender Sandheden; i det andet Tilfælde derimod vil han fremture i sin Last og berøve sig selv enhver Mulighed for at frigøre sig.

Naar der gaar Ild i mit Hus, og jeg undkommer, men ikke giver mig Tid til eller ikke har Mod til at redde min Ven, som ogsaa befinder sig i Huset, kan jeg enten erkende, at jeg ikke har handlet, som jeg burde, da det er ethvert Menneskes Pligt at vove sit Liv for at redde et andet Menneske; eller jeg kan bilde mig selv ind, at der ikke var andet for mig at gøre. I første Tilfælde vil jeg bebrejde mig selv, hvad jeg har gjort, og jeg vil i Fremtiden indrette min Handlemaade i Overensstemmelse med den Sandhedserkendelse, hvortil jeg er naaet; i sidste Tilfælde vil min Opræden ved den paagældende Lejlighed blive Udgangspunktet for en Række egenkærlige Handlinger.

Dette bør ikke opfattes, som om det altid staar os frit for at erkende eller nægte at erkende enhver

Sandhed. Der gives Sandheder, som vi for lang Tid siden har erkendt, eller som gennem Tradition eller Opdragelse er indprentede os, og som vi tror paa; det er bleven os en Vane, en anden Natur at bøje sig for disse Sandheder. Der gives ogsaa Sandheder, vi kun ubestemt kan opfatte, som om de var meget langt fjernede fra os. Det staar os ikke frit for at nægte at erkende de første, heller ikke at erkende den anden Art af Sandheder.

Men der gives et tredje Slags Sandheder, som endnu ikke er blevet en ubevidst Aarsag til vor Handlemaade, men som dog staar saa klart for os, at vi ikke kan undgaa at lægge Mærke til dem, og vi tvinges uundgaaeligt. til at gøre ét af to - at erkende eller ikke erkende dem. I vort Forhold til disse Sandheder vil det vise sig, om vi er frigjorte eller ej.

Overfor disse Sandheder befinder vi os i samme Stilling som den Mand, der gaar i Mørke og bærer en Blendlygte, som kaster sit Lys foran ham. Han kan ikke se, hvad Lygten endnu ikke har oplyst; Vejen, han allerede har tilbagelagt, ligger ogsaa i Mørke; men ethvert Skridt, han skal gaa, bliver oplyst af Lygten, saa han altid kan vælge; paa hvilken Side af Vejen han vil gaa.

Der er bestandig usete Sandheder, der endnu ikke staar klare for vort intellektuelle Syn, og der er andre Sandheder, som vi har glemt eller slet ikke tænker paa; der er ogsaa visse Sandheder, som viser sig for vor Forstands Lys og fordrer Anerkendelse. Det er ved Erkendelse eller Ikke

Erkendelse af disse Sandheder, at det, vi kalder vor Frigørelse, lægges for Dagen.

Alt det vanskelige og tilsyneladende uløselige i Spørgsmaalet om Menneskets Frigørelse er en Følge af, at man har prøvet at løse Spørgsmaalet Ved at gaa ud fra den fejlagtige Antagelse, at Mennesket er stillestaaende i sit Forhold til Sandheden.

Mennesket vilde jo ikke jo ikke være et frit Væsen, hvis vi gik ud fra, at han blev staaende paa samme Punkt, og hvis vi glemte, at det enkelte Menneskes som ogsaa hele Menneskehedens Liv ikke er andet end en vedblivende Bevægelse fra Mørket til Lyset, fra et lavere Sandhedstrin til et højere, fra en Sandhed, der er mere blandet med Vildfarelser, til en Sandhed, der er mere fri for Vildfarelser.

Mennesket vilde ikke være frit, hvis han aldeles ikke kendte Sandheden; heller ikke vilde han være fri eller have Begreb om Frigørelse, hvis den Sandhed, der skulde lede ham i hans Liv, var bleven aabenbaret ham én Gang for alle i al sin Renhed uden nogen Tilføjelse af Vildfarelser.

Men Mennesket staar ikke stille i sit Forhold til Sandheden; hvert enkelt Menneske og hele Menneskeheden lærer bestandigt hele Livet igennem Sandheden bedre og bedre at kende og bliver mer og mere frigjort for Vildfarelserne.

Menneskene staar derfor i et tredobbelt Forhold til Sandheden. Nogle Sandheder er saaledes gaede over i deres Natur, at de er blevne den ubevidste Aarsag til deres Handlinger; andre er de

først i Færd med at erkende; atter andre staar endnu ikke saa klart for dem, at de tvinges til at træffe deres Valg, om de vil eller ikke vil erkende dem.

Det er altsaa disse Sandheder, det staar Mennesket frit for at erkende eller ej.

Vor Frihed bestaar ikke i en Evne til at handle uafhængigt af Livets Fremskriden og den Indflydelse, dette maatte udøve paa os, men i Evnen til at vælge mellem ét af to: enten at erkende og bekende den Sandhed, der er aabenbaret os, og frivilligt blive Deltagere i Guds evige og uendelige Værk:

Livet i Verden; eller i at nægte at erkende Sandheden og derved blive elendige og uvillige Slaver, som drages afsted mod vor Vilje.

Sandheden udpeger ikke blot den Vej, hvor vi bør gaa, men den aabenbarer os ogsaa den eneste Vej, ad hvilken vi kan komme fremad. Derfor maa alle Mennesker frivilligt eller modstræbende følge Sandhedens Vej; nogle opfylder frivilligt det Hverv, de har faaet i Livet, andre føjer sig modstræbende efter Livets Lov. Menneskets Frihed tilkendegiver sig i Evnen til at træffe dette Valg, Frihed indenfor disse snævre Grænser forekommer Menneskene saa ubetydelig, at de ikke agter derpaa. Nogle - Deterministerne - anser denne Grad af Frihed for saa ringe, at de aldeles ikke anerkender den. Andre - Forkæmperne for den fuldstændig frie Vilje - har Blikket rettet mod deres formodede frie Vilje, og de overser, hvad der synes dem en saa forsvindende Grad af Frihed.

Denne Frihed, der paa den ene Side er begrænset

af den fuldstændigste Uvidenhed om Sandheden og paa den anden Side af Erkendelse af en Del af Sandheden, synes næsten ikke at være Frihed, særligt da Mennesket, enten han vil eller ikke vil anerkende den Sandhed, der er aabenbaret for ham, tvinges til at føre den ud i Livet.

En Hest, der sammen med andre er spændt for en Vogn, kan ikke egenraadig standse Vognens Bevægelse. Hvis Hesten ikke gaar videre, vil Vognen puffe den fremad og tvinge den til at gaa videre.

Men det staar Hesten frit for, om den selv vil trække Vognen, eller om den vil lade sig puffe fremad. Det samme er Tilfældet med Mennesket.

Enten denne Frigørelse nu synes os stor eller ringe i Sammenligning med den fantastiske Frihed, vi kande ønske at være i Besiddelse af, saa er det den eneste Frihed, som virkelig eksisterer, og i den bestaar den Lykke, Mennesket kan opnaa.

Endnu mere, denne Frihed er det eneste Middel til at opfylde den guddommelige Vilje her i Verden.

Ved at hellige vort Liv til jordiske Arbejder kommer vi til at beskæftige os med noget, der er afhængigt af forskellige Ting, vi ikke er Herre over. Egentligt udretter vi intet, vi bilder os blot ind, at vi udretter noget. I Virkeligheden er alle de Handlinger, som vi antager for at være vort Værk, en højere Magts Værk, og vi er ikke Skabere men Slaver af vort eget Liv. Hvis vi helliger vort Liv til Erkendelsen og Opfyldelsen af den Sandhed, der er os aabenbaret, gør vi os til ét med Kilden til Livet.

"Man trænger med Vold ind i Himme

rigets Rige, og de, som trænger ind, river det til Sig." (Matth. XI, 12.) Gennem denne kraftige Anstrengelse for at frigøre os for ydre Betingelser og naa til Sandhedens Erkendelse og Udøvelse, er det, at "Himmerigets Rige tilrives", og det er denne kraftige Anstrengelse, som maa og kan gøres nutildags.

Vi behøver kun at forstaa dette, vi behøver blot at ophøre med at bekymre os om de almindelige ydre Forhold, hvorunder vi ikke frigøres, og anvende en ganske ringe Del af den Energi, vi ofrer disse materielle Ting, paa, hvad der kan frigøre os, nemlig paa Erkendelsen og Efterfølgelsen af den Sandhed, der ligger os saa nær; vi behøver kun at sige os løs fra al den nuraadende Skinhellighed, og uden Anstrengelse eller Strid vilde det straks være ude med den falske Livsorden, der gør Menneskene elendige og truer dem med endnu værre Ulykker i Fremtiden, saa vilde Himmerigets Hige være nært, eller Menneskene vilde i det mindste være komne saa nær til det, som det er muligt med den Grad af Udvikling, deres Samvittighed nu har naaet.

Ligesom et eneste Stød kan være tilstrækkeligt for at faa en Vædske til at krystallisere, naar den er mættet med et Salt, saaledes behøves der maaske nu kun en ringe Anstrengelse, for at den Sandhed, der er aabenbaret for Menneskene, kan vinde Hundreder, Tusinder, ja Millioner af Tilhængere, for at en offentlig Mening i Overensstemmelse med Samvittigheden kan danne sig, og for at hele Livet kan omdannes ved et Omslag i den offentlige Mening.

og det afhænger af os, om denne Anstrengelse skal gøres.

Lad blot enhver af os prøve at forstaa og erkende den kristne Sandhed, som under de mest forskellige Former omgiver os fra alle Sider og paatvinger sig os; lad os blot være ærlige og ikke lade, som om vi er blinde for denne Sandhed; lad os kun erkende og aabent bekende denne Sandhed, og vi vil straks se, at Hundreder, Tusinder, ja Millioner af Mennesker er stillede som vi - at de lige saa godt som vi set Sandheden, men ligesom vi frygter at staa alene i Erkendelsen af den og ligesom vi blot venter paa, at andre ogsaa skal erkende den.

Lad Menneskene blot holde op at være skinhellige, og straks vil de faa at se, at denne grusomme Samfundsorden, som holder dem i Lænker og fremstilles for dem som noget varigt, nødvendigt og anordnet af Gud, allerede vakler og kan opretholdes, fordi vi, ligesom mange andre, støtter den ved vort Hykleri.

Men hvis det forholder sig saaledes, hvis det er sandt, at det kun afhænger af os selv, om vi vil styrte den nuværende Samfundsorden, har vi da Ret til at ødelægge den, inden det staar os klart, hvad vi vil sætte i Stedet? Hvad vil der blive af det menneskelige Samfund, naar det er forbi med den nuværende Orden?

- "Er der ikke alt at tabe, intet at vinde?"

Hvorledes kan vi vove os fremad, naar vi ikke véd, hvor, vi kummer hen?"

Hvis Columbus havde tænkt saaledes, vilde han

aldrig have lettet Anker. Det var en Galskab at begive sig ud paa det aabne Hav uden at kende Vejen, paa det Hav, hvor ingen før havde sejlet, at sætte Kursen mod et Land, hvis Eksistens var tvivlsom. Men denne Galskab havde til Følge, at en ny Verden blev opdaget.

Ganske vist vilde det være det letteste, om Menneskeheden simpelthen kunde flytte fra én møbleret Bolig over i en anden og bedre - men uheldigvis er der ingen, der bringer Menneskehedens nye Bolig i Orden for den. Fremtiden er endnu mer ubestemmelig end Oceanet; i sig selv er den Slet intet - men den bliver netop det, Menneskene og Omstændighederne gør den til.

"Hvis Du er tilfreds med den gamle Verden, saa prøv at holde Liv i den; den er syg og kan ikke gøre det meget længere. Men hvis Du ikke kan holde ud at leve i den bestandige Strid, der er mellem din Tro og dit Liv, idet Du tænker ét og gør et andet, saa frigør Dig for de middelalderlige blege Gravminder og betving din Angst. Jeg véd nok, det er ikke let.

"Det er ikke en ringe Sag for et Menneske at frigøre sig for alt, hvad han er bleven vant til fra Barndommen, og hvormed han har naaet Manddommen. Menneskene er beredte til store Opofrelser men ikke til dem, Livet forlanger af dem. Er de beredte til at opofre moderne Civilisation, deres vante Levevis, deres Religion, den nedarvede konventionelle Moral?

"Er vi rede til at opgive de Resultater, vi har naaet med saadanne Anstrengelser, Resultater, vi

har været stolte at i tre Aarhundreder - at opgive alle Behagelighederne i vor Tilværelse, at nedrive det Palads, vore Forfædre har rejst os, blot for at vi kan have den Glæde at være med til at nedlægge Grundstenen til det nye Hus, som uden Tvivl først vil blive bygget længe efter vor Tid?" (Hetzen Bind V, S. 55.) Saaledes skrev den russiske Forfatter for næsten et halvt Aarhundrede siden; han saa' allerede den Gang med profetisk Blik, hvad selv de mindst begavede nutildags maa se, nemlig at det er umuligt at fortsætte Livet paa den gamle Grundvold, og at det er nødvendigt at opstille nye Former for Livet.

Der er vel næppe nogen, som vil bestride, at det er Galskab, hvis man bliver i en Bygning, der ikke kan bære Tagets Vægt; vi maa derfor forlade den. Det er virkelig ikke godt muligt at tænke sig elendigere Forhold end de, der nu om Stunder raader i den kristelige Verden, hvor Nationerne staar i Vaaben mod hverandre, hvor Skatterne bestandigt forhøjes, for at Hærene kan underholdes, hvor de arbejdende Klassers Had til de rige dagligt vokser, hvor Krigen som et Damokles-Sværd hænger over vore Hoveder; det er hvert Øjeblik rede til at falde, og sikkert vil det falde før eller senere.

En Revolution kunde næppe blive mer ødelæggende for den store Masse af Befolkningen end Livets nuværende Orden eller snarere Uorden med alt det unaturlige Slid og Slæb, al de Fattigdom, Drukkenskab og Usædelighed, med alle den Krigs Rædsler, som staar for Døren, og som i ét Aar vil kræve større Ofre end et Aarhundredes Revolutioner.

Hvad vil der blive af Menneskeheden, hvis enhver af os gør, hvad Gud forlanger af os, og som gennem Samvittigheden er indprentet os?

Men det er ikke blot det Spørgsmaal: "Hvad vil der sad ske?" som beskæftiger Menneskene, naar de tøver med at udføre Mesterens Vilje. De foruroliges ogsaa af det Spørgsmaal: Hvorledes kan vi leve uden de sædvanlige Livsbetingelser, som vi kalder Civilisation, Kultur, Kunst og Videnskab? Vi føler selv, at Livet er byrdefuldt, saaledes som det nu er; vi indser ogsaa, at hvis den nuværende Samfundsorden ikke ophører, vil den føre til vor Ruin. Men samtidigt ønsker vi at bevare de Livsbetingelser, som kommer af den nuværende Samfundsorden - vor Civilisation, Kultur, Kunst og Videnskab. Det er, som om en Mand, der boede i et gammelt Hus og som Følge deraf maatte døje Kulde og alle Slags Ubehageligheder, og som ogsaa vidste, at Huset var ved at falde sammen, nok vilde gaa ind paa, at det blev ombygget, men kun paa delt Betingelse, af han maatte have Lov at blive boende deri - en Betingelse som denne var jo det samme som at modsætte sig dets Ombygning.

Men hvis jeg nu rykker ud af mit Hus og en Tid lang giver Afkald paa milt vanlige Hygge, og det nye Hus saa enten ikke bliver bygget eller bliver bygget efter en hel anden Plan, saa jeg ikke genfinder de Bekvemmeligheder, jeg var vant til?"

Men da alt Materiale og alle Haandværkerne nu er til Stede, er der jo tværtimod enhver Udsigt til, at det nye Hus vil blive genopbygget bedre end det gamle. Samtidigt er der ikke alene Udsigt til,

men Sikkerhed for, at det gamle Hus vil falde i Grus og knuse dem, der befinder sig i det. Hvad enten man nu søger at bevare de gamle Livsbetingelser, eller de vil blive ophævede, og helt ny og bedre vil træde i Stedet - i ethvert Tilfælde er der ingen Tvivl om, at vi bliver tvungne til at opgive de gamle Livsformer, der er blevne umulige og ulykkebringende, og at vi maa skride fremad og gaa Fremtiden i Møde.

"Civilisation, Kunst, Videnskab, Kultur vil forsvinde!"

Ja, men vi véd jo, at alt dette kun er forskellige Maader, hvorpaa Sandheden aabenbarer sig, og den Forandring, der forestaar, vil kun ske, for at Sandheden kan naas og virkeliggøres under smukkere og fyldigere Former end hidtil. De nye Former vil blive forskellige fra de tidligere; de vil blive ædlere og bedre, men Sandheden vil ikke komme til at lide derunder. Kun det falske i Menneskelivet vil blive knust; alt det sande vil blive stærkere og mere blomstrende.

Lad os komme dette i Hu og tro paa Evangeliet, i hvis Lære vi vil finde vor Lykke. Hvis vi ikke kommer dette i Hu, vil vi omkomme, ligesom de Mennesker omkom, der blev slagte af Pilitus eller knuste af Siloams Taarn, ganske som Millioner og atter Millioner Mennesker er omkomne, baade Overvinderne og de slagte, baade Bødlerne og Ofrene, baade de, der mishandler, og de, der mishandles, og som Daaren, der fyldte sine Lader og forberedte sig paa at nyde sine Rigdomme i mange Aar og saa døde samme Nat, han lagde Planen til at

begynde sit Liv. Lad os komme alt dette i Hu og tro paa Evangeliet; lad os ikke glemme, at Kristus allerede for mer end atten Aarhundreder siden sagde os dette, og at Han gentager det med langt større Kraft nu, da al den Forvirring indtræffer, som Han har forudsagt, og da vor Livsførelse tydeiiigt nok har naaet Højdepunktet af Ufornuft.

Nutildags, efter at vi i saa mange Aarhundreder har gjort forgæves Anstrengelser for at sikre vor Tilværelse paa Grundvold af den hedenske Livsanskuelse, maa det være indlysende for enhver, at alle Anstrengelser i den Retning kun medfører nye Farer og aldeles ikke gør Tilværelsen mere sikker.

Hvilke Titler vi end pynter os med, hvilke Uniformer vi end ifører os, og hvilke Kirker vi end besøger; hvor mange Millioner vi end ejer, hvor mange Vagtposter vi udstiller, hvor meget Politi der end beskytter vore Rigdomme, hvor mange som kaldte Forbrydere, Revolutionære og Anarkister vi end straffer, hvilke Bedrifter vi end udfører, hvor mange Stater vi end grundlægger, og hvor mange Fæstninger og- Taarne vi end bygger - lige fra Babel Taarnet til Eitfel Taarnet - er der dog to Ting, vi gør vel i at erindre: 1) at Døden naar som helst kan ramme os; og 2) at alle vore Værker er forgængelige - de forsvinder saa snart uden at efterlade noget Spor. Hvad vi end udretter - om vi danner Aktieselskaber, bygger Paladser og rejser Monumenter, skriver Sange og Digte - intet at det har dog lang Varighed. Det forsvinder snart og efterlader intet Spor. Hvad vi end gør, kan vi dog ikke skjule for os selv, at Betydningen af vort

Liv ikke kan ligge i vor personlige, legemlige Tilværelse, der er et Bytte for uheldelige Lidelser og en uundgaaelig Død, heller ikke i nogen Samfundsinstitution eller Samfundsorden. Hvem Du end er, Du, som læser disse Linier, saa tænk paa din Stilling og paa dine Pligter - ikke paa din Stilling som Godsejer, Købmand, Dommer, Kejser, Præsident, Minister, Præst eller Soldat, som Mennesker har givet Dig for en stakket Tid, tænk heller ikke paa de indbildte Pligter, der paahviler Dig, naar Du beklæder disse Stillinger, men paa din virkelige Stilling i Evigheden som et Væsen, der ved Hans Vilje er bleven sat her i Livet, og som hvilket Øjeblik, det skal være, kan komme til at forlade det igen paa Hans Bud. Tænk paa dine Pligter - ikke de indbildte Pligter, Du som Godsejer har overfor dit Gods, som Købmand overfor din Forretning, som Kejser, Minister eller Embedsmand overfor Staten, men paa dine virkelige Pligter, de Pligter, der følger med din Tilværelse som et Væsen, der er kaldet til Livet og begavet med Fornuft og Kærlighed.

Gør Du, hvad Han forlanger, som har sat Dig paa Jorden, og til hvem Du snart vil vende tilbage?

Handlet Du efter hans Vilje? Gør Du, hvad Han vil, naar Du som Godsejer eller Fabrikherre frarøver de fattige Frugten af deres Slid, naar Du grunder dit Liv paa at udplyndre Arbejderne, naar Du som Dommer mishandler Menneskene og dømmer dem til Døden, eller naar Du som Soldat forbereder Dig til Krig, til at dræbe og plyndre?

Du vil sige, at Verden er saaledes indrettet, at

det er uundgaaeligt, og at Du ikke gør det af din egen, fri Vilje, men fordi Du er nødt til at handle saaledes. Men naar det er Dig saa meget imod, at Menneskene lider, mishandles og myrdes; naar Du har en saa stærk Trang til at elske og hjælpe dine Medmennesker, og Du klart indser, at den størst mulige Lykke kun opnaaes ved, at alle bliver lige og gensidigt hjælper hverandre; naar dit Hoved og dit Hjerte, den Tro, Du bekender, ja endog Videnskaben siger Dig det samme - kan Du da til Trods for alt dette lade Dig tvinge til at handle stik imod det? Er Du som Godsejer eller Kapitalist nødt til at bygge din Tilværelse paa de arbejdende Klassers Undertrykkelse, som Kejser eller Præsident nødt til at kommandere Hærene - det vil sige, stille Dig i Spidsen for Morderskarer? Er Du som Regeringsembudsmand nødt til at tage den sidste Skilling fra den fattige, for at de rige kan have Nytte deraf og dele Pengene imellem sig? Er Du som Dommer eller Edsvoren nødt til at dømme vildledede Mennesker til Død eller Mishandling, fordi de ikke har lært Sandheden at kende? Eller fremfor alt - thi dette er Grunden til alt ondt - er Du nødt til at blive Soldat, og, ved at give Afkald paa din egen, fri Vilje og menneskelige Følelse, samtykke i at dræbe paa andre Menneskers Befaling?

Nej, det kan ikke være Tilfældet.

Men siger man Dig, al alt dette er nødvendigt for at opretholde den nuværende Samfundsorden, og at denne med al dens Armod, Hungersnød, Fængsler, Galger, Hære og Krige er nødvendig for Menneskeheden, at endnu større Ulykker end de

nuværende vilde blive en Følge af, at den bestaaende Samfundsorden blev omstyrtet - vær da overbevist om, at alt dette kun bliver sagt af dem, der har Fordel af den bestaaende Tingenes Orden, medens de, der lider under den - og de er ti Gange saa talrige - tænker og siger ganske det modsatte. Og i dit Hjertes inderste véd Du selv, at dette ikke er sandt; Du véd, at den nuværende Ordning har overlevet sig selv, og at der uundgaaeligt maade indføres en ny, bygget paa nye Principer; Du har altsaa ikke nogen Aarsag til at ofre dine menneskekærlige Følelser for at støtte den.

Men selv om Du mener, at den nuværende Samfundsorden er nødvendig, hvorfor tror Du saa, at det er din Pligt at opretholde den paa Bekostning af dine bedste Følelser? Hvem har sat Dig til Vogter af denne syge og døende Orden?

Det er ikke Samfundet, ikke Staten eller nogen anden; ingen fordrer, at Du skal gøre det; Du, der beklæder en Stilling som Godsejer, Købmand, Tsar, Præst eller Soldat, Du véd meget godt, at Du paa ingen Maade beklæder denne Stilling, fordi Du anser det for din Pligt at bringe Ofre for at opretholde en Ordning, der er nødvendig for Menneskenes Lykke, men at det simpelthen er dine egne Interesser, Du ser hen til, at det er for at tilfredsstille din egen Begærlighed, Forfængelighed, Ærgerrighed, Magelighed eller Fejhed. Hvis Du ikke ønskede denne Stilling, vilde Du ikke gøre det mest mulige for at beholde den. Prøv blot paa at ophøre med at begaa grusomme og lave Handlinger, saaledes som Du bestandig er nødt til, hvis Du vil beholde din

Stilling, og Du vil straks miste den. Gør, det simple Eksperiment som Regeringsemedsmand at vægre Dig ved at tage Del i Henrettelser og Voldshandlinger; forsøg som Præst at lade være at bedrage; som Soldat ikke at myrde; som Godsejer eller Fabrikherre at lade være med at forsvare din Ejendom med Svig eller med Magt, og Du vil meget snart miste den Stilling, som Du foregiver er paatvunget Dig.

Du kan aldrig mod din Vilje beklæde en Stilling, der strider mod din Samvittighed.

Naar Du beklæder en saadan Stilling, er det ikke, fordi det er nødvendigt for nogen som helst, men ene og alene, fordi Du selv ønsker det. Og naar Du altsaa véd, at din Stilling er stridende imod din Forstand og dit Hjerte og imod din Tro, ja endog mod den Videnskab, Du tror paa, kan Du ikke undgaa at tænke over, hvorvidt Du, ved at beholde den og fremfor alt ved at søge at retfærdiggøre den, gør, hvad Du ikke burde gøre.

Ved dit Hykleri forvansker Du Sandheden, skønt den er fremstillet saa tydelig for os.

Del alt, hvad Du har, med andre, ophob ikke Rigdomme, stjæl ikke, vær ikke Skyld i Lidelser, dræb ikke, gør ikke mod andre, hvad Du ikke vil, de skal gøre imod Dig! - Alt dette er sagt, ikke for 1800 men for 5000 Aar siden, og hvis der ikke var saa meget Hykleri, kunde man ikke være i Tvivl om Sandheden i disse Bud. Hvis Hykleriet ikke var, kunde Menneskene ikke have undladt - om ikke at opfylde disse Bud, saa dog i det mindste

at anerkende dem og tilstaa, at det er galt ikke at handle efter dem.

Du vil sige, at der maa tages Hensyn til det almene Vel, og at man af den Grund ikke kan og ikke bør føje sig efter disse Principer; for det offentlige Bedstes Skyld kan man begaa Voldshandlinger og Mord. Du vil ligesom Kaiphas sige, at det er bedre, ét Menneske dør, end at hele Folket omkommer, og Du underskriver baade én, to og tre Dødsdomme, Du retter din Bøsse imod den Mand, der skal omkomme for Almenvellets Skyld; Du fængsler ham, Du tager hans Ejendele. Du siger, at Du begaar alle disse Grusomheder, fordi Du er en Del af Samfundet, af Staten; at det er din Pligt at tjene denne og som Godsejer, Dommer, Kejser eller Soldat at rette Dig efter dens Love.

Men foruden af tilhøre Staten og foruden de Pligter, som dermed følger, tilhører Du tillige Evigheden og Gud, der ogsaa har paalagt Dig Pligter. Ligesom dine Pligter mod din Familie nu er underordnede dine Statspligter, saaledes maa disse ligeledes være underordnede de Pligter, der er paalagt Dig af Gud og det evige Liv. Ligesom det vilde være meningsløst at trække Telegrafstængerne op for at forsyne en Familie med Brændsel og saaledes forøge dennes Velfærd paa de almene Interessers Bekostning, saa er det paa samme Maade meningsløst at begaa Vold, at henrette og myrde for at forøge Nationens Velfærd, eftersom det bliver paa Bekostning af hele Menneskehedens Interesser.

Dine Borgerpligter kan kun være underordnede de højere Forpligtelser, Da har overfor det evige

Liv og Gud, og de bør ikke stride mod disse, saaledes som Kristi Disciple sagde for mer end atten Aarhundreder siden:

"Dømmer selv, om det er ret for Gud at lyde Eder mer end Gud." (Apostl. Gern. IV, 19.) Og "Man bør adlyde Gud mer end Menneskene." (Apostl. Gern. V, 29.) Vil man virkelig kunne forlange, at Du skal begaa Voldshandlinger, som strider imod Guds evige og uforanderlige Verdensorden, blot for at opretholde den Samfundsorden, der i en Afkrog af Verdensaltet er bleven stiftet af nogle faa Mennesker? Det er ikke godt muligt at forestille sig dette.

Naar Du derfor tænker over din Stilling som Godsejer, Fabrikherre, Dommer, Kejser, Præsident, Minister, Præst og Soldat, bygget, som den er, paa Vold, Bedrag og Mord, maa Du nødvendigvis indse det ulovlige i den.

Jeg paastaar ikke, at Du som Godsejer er forpligtet til straks at give al din Jord til de fattige; at Du som Kapitalist eller Fabrikherre skal give dine Penge til Arbejderne; eller at Du, hvis Du er Tsar, Minister, Embedsmand, Dommer eller General, er forpligtet til straks at give Afkald paa de Fordele, der er forbundne med din Stilling; eller hvis Du er Soldat, paa hvem hele Voldssystemet er baseret, at Du da straks skal nægte at adlyde til 'trods for alle de Farer, Du derved paadrager Dig.

Det var naturligvis det bedste, hvis Du handlede saaledes. Men det kunde hænde, og det er det rimeligste, at Du ikke har Styrke til at gøre det.

Du har Slægtninge, en Familie, Underordnede og

Overordnede; Du er under en saa mægtig Indflydelse, at Du ikke kan ryste den af Dig, men Du kan ialtfald erkende Sandheden og lade være at omgive Dig med et Væv af Løgn. Du behøver ikke at erklære, at Du er bleven Godsejer, Fabrikherre, Købmand, Kunstner eller Skriver, fordi Du saaledes kan være til Gavn for Menneskeheden; at Du er Guvernør eller Tsar, ikke fordi Du synes, det er behageligt, eller fordi det er til Nytte for Dig, men af Hensyn til Almenvellet; at Du vedbliver at være Soldat, ikke fordi Du frygter Straf, men fordi Du betragter Hæren som nødvendig for Samfundet. Du kan altid lade være at lyve for Dig selv og andre paa denne Maade, og det bør Du ogsaa; thi det eneste Formaal med Livet bør være at rense sig for al Falskhed og bekende Sandheden. Du behøver blot at gøre dette, og din Stilling vil øjeblikkeligt forandres af sig selv.

Kun ad én Vej er Du sikker paa at blive fri, naar alt andet ligger over dine Kræfter - Du maa erkende og bekende Sandheden.

Men blot fordi andre Mennesker, der er lige saa vildledede og beklagelsesværdige som Du selv, har gjort Dig til Soldat, Tsar, Godsejer, Kapitalist; Præst eller General, samtykker Du i at begaa Voldshandlinger, der ubetinget strider mod din Fornuft og dit Hjerte, kun for at grunde din Eksistens paa andres Ulykker, og i Stedet for at opfylde den eneste Pligt, Du har i Livet - at anerkende og bekende Sandheden - lader Du, som om Du ikke erkender den og forvansker den for Dig selv og andre.

Og under hvilke Forhold gør Du dette? Du, som hvert Øjeblik selv kan dø, Du underskriver Dødsdomme, Du erklærer Krig og tager Del i den; Du dømmes, Du straffer, Du plyndrer det arbejdende Folk; Du lever overdaadigt mellem de fattige, og Du lærer enfoldige Mennesker, som har Tillid til Dig, at det maa være saaledes, at det er Menneskenes Pligt at handle saaledes - og dog kan det ske, at Du i samme Øjeblik, Du gør dette, kan blive rammet af Døden og derved for bestandigt miste enhver Udsigt til at genoprette al den Fortrød, Du har gjort mod andre og fremfor alt mod Dig selv ved unyttigt at øde et Liv, der kan gives Dig én Gang, og uden at have udrettet det eneste, Du burde have gjort.

Hvor forslidt og forældet dette end forekommer os, hvor forkvaklede vi end kan være som Følge af Hykleriet og den hypnotiske Suggestion, der er Resultatet af det - intet kan dog rukke denne simple og klare Sandhed. Ingen ydre Betingelser kan sikre vort Liv med alle dets Bekymringer og Lidelser; ufejlbarligt ender det med Døden og kan selvfølgelig ikke have nogen Betydning undtagen i trofast Efterlevelse af, hvad Han har befalet os, der har sat os her i Livet og kun har givet os en eneste Rettesnor - Samvittigheden.

Derfor kan Gud ikke forlange noget ufornuftigt og umuligt af os; Gud forlanger kun af os, hvad der er fornuftigt og muligt: at tjene Guds Rige - det vil sige, at bidrage til at oprette den størst mulige Forening mellem alle levende Væsner - en Forening, der kan er mulig igennem Sandheden;

og af erkende og bekende den aabenbarede Sandhed, hvad der altid staar i vor Magt.

"Men søger først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skal og alle disse Ting tillægges Eder." (Matth. VI, 33).

Livets eneste Maal er af tjene Menneskeheden ved at bidrage til at oprette Guds Rige, og dette kan kun gøres ved, at alle Mennesker erkender og bekender Sandheden.

"Guds Rige kommer ikke saaledes, at man kan vise derpaa.

De skulle heller ikke sige: Se her, eller se dér er det; thi se, Guds Rige er inden i Eder." (Lukas XVII, 20 og 21).

SLUT

Bibliografi over Leo Tolstoj

Af Holger Terp

Bibliografien over Leo Tolstoj indeholder ikke alt, hvad der er skrevet af og om ham, hverken på russisk, dansk eller andre sprog. Det er heller ikke hensigten. Der er i DANBIB over 600 poster med bøger og fortællinger af Tolstoj, så hovedvægten ligger her på de vigtigste skønlitterære arbejder og på de værker som beskriver hans person og hans religiøse, samfundskritiske og politiske skrifter.

Da jeg går ud fra, at alle Tolstojs bøger oprindeligt er skrevet på russisk, har jeg, hvor jeg har kunnet finde oplysningerne, nævnt oversætter og hvilket sprog værkerne er oversat fra. Da der er tale om oversættelser fra et fremmedsprog har de kære børn mange navne.

Kilden til de fleste af de danske værker af Leo Tolstoj er Dansk Bogfortegnelse i årene 1890-1914. Efter Tolstojs død i 1910 er der stort set kun udkommet skønlitterære værker af Tolstoj på dansk.

Hvor der ikke er nogen forfatterangivelse er det underforstået, at forfatteren er Leo Tolstoj.

Bogtrykte Bibliografier

Dungen, Peter van den:

From Erasmus to Tolstoy : The Peace Litterature of Four Centuries; Jacob ter Meulen's Bibliographies of the Peace Movement before 1899 : edited with an introduction by / Peter van den Dungen ; Jacob ter Meulen. - London : Greenwood Press, 1990. - 145 s. ; Bibliographies and Indexes in Law and Science ; 14). - ISBN 0-313-26827-4

Leo Tolstoy : An annotated Bibliography of English-Language Sources to 1978 / David A. Egan ; Melinde A. Egan. - Metuchen N. V. : Scarecrow Press, 1979. - 267 pp. (Scarecrow author bibliographies ; 44).

Biografier og selvbiografier

Childhood, Adolescence, Youth / Leo Tolstoj ; [o] Fainna Solasko.

- Moskva : Progress, 1981. - 456 s. : ill.

Leo N. Tolstojs Levned 1828-1863 : Hans egne Erindringer samt Biografiske Optegnelser samlede og udgivne af Poul Birukof. - København : Tillge's Boghandel, 1906. - 504 s. : 29 ill. Biografien er på omslaget og i slutningen af værket omtalt som bind 1. Bind 2 er tilsyneladende ikke oversat eller udgivet på dansk.

Maude, Aylmer:

Leo Tolstoj : En kort Levnedbeskrivelse. / Aylmer Maude ; [o] Emil Dehn.

- København : J. Frimodts Boghandel, 1911. - 32 s.

Nasjivin, Ivan:

Cor Ardens : Biografisk studie över Leo Tolstoj / Ivan Nasjivin.

- Stockholm : C. E. Fritzes Bokförlag, 1927. - 411 s. : ill.

Rolland, Romain:

Das Leben Tolstojs / Romain Rolland.

- Frankfurt am Main : Rütten & Loening, 1927. - 219 s. : ill.

Rolland, Romain: Tolstoy.

- London [etc.] T. F. Unwin, 1911. - 256 s.

Amerikansk udgave:

- New York : E. P. Dutton & Company, 1911. - 321 s.

Rolland, Romain: Vie de Tolstoï.

- Paris : Hachette et Cie, 1911. - 203 s.

Genoptrykt i Beirut : Dar al-Afaq al Jadida, 1981. - 153 s.

Sergejenko, P.:

Leo Tolstoy : hur han lefer och arbetar : Minnen av / P. Sergejenko ; [o] Walborg Hedberg. - Stockholm : Jos. Seligmanns Förlag, 1900. - 68 s. : ill.

Troyatt, Henri:

Tolstoy / Henri Troyatt [oversat fra fransk].

- New York : Adell Book, 1969. - 924 s. : ill.

Tolstoj, Alexandra:

Tolstojs Flugt og Død : Skildret af hans Datter: Med Udtog af Leo Tolstojs, hans Hustrus, hans Læges og Venners Dagbøger og Breve / Alexandra Tolstoj.

- København : H. Hagerups Forlag, 1927. - 263 s. : 16 ill.

Samfundsforhold, fredssagen, ikkevold

Christian Martyrdom in Russia : Persecution of the Doukhobors/ edited by: Vlademir Tchertkoff : Containing a Concluding Chapter and Letter by Leo Tolstoy, and the Story of the Deleverence. - London : The Free Age Press, 1900. - 78 s

Döda icke!...

- Stockholm : Svenska Freds- och Skiljedomsforeningen, 1910. - 40 s.

(Svenska Freds- och Skiljedomsforeningen, Fredsskrifter ; 7).

Tale Tolstoj skulle have holdt på en svensk fredskonference i 1909 som desværre blev aflyst på grund af en generalstrejke. Konferencen blev udsat til året efter, men da var Tolstoj for syg til at komme. Talen blev aldrig oplæst på kongressen.

Dødsstraf og Kristendom : Forkortet udgave.

- Vodskov : E. Dehn, 1945. - 10 s.

Fædrelandskærlighed.

- København : Andr. Schous Forlag, 1894. - 101 s. ; Leo Tolstoj Afhandlinger I)

Om fransk-russiske militærparader i Kronstadt i 1893.

Det første Skridt.

- København : Andr. Schous Forlag, 1893. - 162 s. ; Leo Tolstoj Afhandlinger I)

Green, Martin: The Origins of Non-violence : Tolstoy and Gandhi in their historical settings. - University Park : Pennsylvania State University Press, 1986. - 256 pp.

Government is Violence : Essays on anarchism and violence : redaktør David Stephens.

- London : Phoenix Press, 1990. - 182 s. : ill. - ISBN 0- 948984-15-5

How I came to Believe.

- London : The Free Age Press, 1900. - 64 s.

Husbond og Arbejder.

- København : Andr. Schous Forlag, 1895. - 115 s.

Hvori bestaar min Tro? : Studie.

- København : Andr. Schous Forlag, 1889. - 241 s.

Hvorledes Evangelierne bør læses og det vigtigste i dem : oversast fra engelsk af Emil Dehn. -
København : Jørgen Petersen, 1911. - 8 s.

Jordspørgsmaalet løst af Henry George : oversat af Villads Christensen.

- Helsingør : Henry George-Selskabet. 1914. - 4 s.

"The Kingdom of God is within You" : or Christianity is not as a mystic religion but as a new
theory of Life. - London : W. Heinemann, 1894. - xvi, 528 s.

(Also published in London, by: Scott, 1894. - viii, 376 s.

Også publiseret i New York, af: The Cassell Publishing Co., 1894. - x, 368 s.

Også trykt som:

The Kingdom of God is within You, and Peace essays [Christianity and Patriotism ; The
Marseilaise in French and English ; Patriotism and Government ; Introduction to a short
Biography of William Lloyd Garrison ; Adress to the Swedish Peace Congress] / translated with
an introduction by: Aylmer Maude. - London : Humphrey Milford ; Oxford University Press,
1936 ; 1942. - 591 s.

Et kristent Folk og dets Lidelseshistorie : Dukoboerne.

- København : Frimodt, 1918. - 94 s.

Kristi Lære og Kirkens Lære.

- København : Andr. Schous Forlag, 1894. - 459 s.

Letters on War.

- London : The Free Age Press, [1906?] 40 s.

Letter to a Hindu [Tarakutta Das].

- London : Peace Pledge Union ; Peace News, 1908 ; 1943 ; 1963. - 12 s.

La loi de l' amour et la loi de la violence.

- Paris : Dorbon-Ainé, [1910]. - 266 s.

Ma religion.

- Paris : Libraire Fischbacher, [?] - 266 s.

My Religion.

- New York : T. Y. Crowell & Co., 1885. - xii, 274 s.

Magtanvendelse, Krig og Revolution : Uddrag af hans Skrifter, Dagbøger og Breve : redaktør Valentin Bulgakov. - København : "Krigsmodstandernes internationale

Forbund", Aldrig mere Krig, Forbund af erklærede Krigsmodstandere, 1928. - 19 s.

Magtens Lov og Kærlighedens Lov.

- København : J. Frimodts Forlag, 1910. - 114 s.

Magtens Lov og Kærlighedens Lov.

- Sindal : Børge Larsens Forlag, 1943. - 116 s. : 2. udgave.

Memories of peasant Tolstoyans in Soviet Russia / redaktør William Edgerton.

- Bloomington : Indiana University Press, 1993. - 264 s. : ill. - ISBN 0-253-31911-0

My Confessions and The Spirit of Christ's Teachings.

- New York : Thomas Y. Crowell & Co., 1887. - 242 s.

My Religion, On Life ; Thoughts on God ; On the meaning of Life.

- Boston : Dana Estes & Co., [c. 1904]. - viii, 482 s

Naar Tiderne skifte : om den kommende Revolution: oversat af Emil Dehn.

- København : J. Frimodts Forlag, 1907. - 96 s.

Oprindelig trykt i "The Fortnightly Review", 1906).

Om Livets Betydning : Betragtninger.

- København : Andr. Schous Forlag, 1889. - 251 s.
; Leo Tolstoj Afhandlinger II)

Om vold og Kjærlighet : oversat af Trygve Ulf Helgaker.

- [Lysaker] : Solum, 1977. - 99 s. - ISBN 82-560-007-0

Patriotism and Government : with pertinent extracts from other essays.

Chicago : Open Court, 1905. - 98 s.

Patriotismus und Frieden.

- Berlin : Hugo Steinitz, 1903. - 112 s.

Rede gegen dem Krig.

- Berlin : Verlag des "Sozialist", [1909] [?] s.

Religion og Moral.

- København : Andr. Schous Forlag, 1894. - 46 s.

(Oversat fra tysk fra "Etiske Kultur", Berlin. nr. 52-53. 1893 og nr. 1-3. 1894).

Sampson, Ronald Victor: Tolstoy : The discovery of Peace.

Heynemann, 1973. s.

Sampson, Ronald Victor: Tolstoy on the causes on war.

- London : Peace Pledge Union, 1992. - 32 s. port. - ISBN 0- 902680-15-3

Den store Uret.

- København : H. Hagerups Forlag, 1907. - 64 s.

Tag det til Hjerte! En henvendelse til alle Folkeslag : Med Forord af Norges Fredsforenings Formand. - Kra. [Oslo] : Narvesen, 1904. - 56 s.

Tolstoy's writings on Civil Disobedience and Non-violence.

- New York : New American Library, 1968. - 302 s.

Tænk jer om! : Et aabent Brev.

- Odense : Milo'ske Boghandels Forlag, 1904. - 36 s.

Brev publiceret i Londonavisen "The Times" dated May 24, 1904 om den japansk-russiske krig.

Volynski:

Tolstojs Moralfilosofi bedømt af Landsmænd I. Tolstojs Moralfilosofi. II. Et Indlæg i Tolstojspørgsmaalet / Volynski ; Stachoff. - København : Andr. Schous Forlag, 1892. - 183 s. ; Leo Tolstoj Afhandlinger I)

What I Believe.

- London : K. Stock, 1885. - iv, 236 s.

What then Must We Do?

- London : Oxford University Press, 1896 ; 1950. - 392 s.

Ultimes paroles.

- Paris : Société d' éditions et publications parisiennes, 1909. - 250 s.

Über Krig und Stat.

- Berlin : Hugo Steinitz, 1901. - 110 s.

Zweig, Stefan:

Tolstojs udødelige Tanker : I Udtog ved og med indledning af Stefan Zweig.

- København : Martin, 1939. - 175 s.

Romaner og fortællinger

Arbejd mens I har Lyset : en Fortælling om de første Kristne.

- København : J. Frimodts Boghandel, 1911. - 109 s.

Bondartjuk, Sergej [instruktør]:

Krig og fred / [instruktør] Sergej Bondartjuk.

- København : DAN-INA Film, 1967. - 12 s. : ill.

Filmprogram over Krig og fred som på grund af dens længde var delt i to, hvor første del havde premiere i november 1967 og anden del i 1969.

Fader og Søn og andre Fortællinger : ill. af R. Christensen.

- København : Gyldendal, 1906. - 184 s.

Kosakkerne : Fortælling fra Kavakusus.

- København : Laurits Eibys Forlag, 1910. - 154 s.

Kreutzer-Sonaten.

- København : John Martin's Forlag, 1909. - 154 s. ; andet oplag.

Krig og Fred 1-4.

- København : Forlaget "Danmark", 1939. - 268 + 261 + 267 + 252 s.

Leo Tolstojs efterladte Fortællinger og Dramaer i 3 bind

Djævelen: 1 Del af Leo Tolstojs efterladte Fortællinger og Dramaer : oversat af Helene Chroné. - København : Gyldendal, 1911. - 352 s.

Pater Sergius : 2 Del af Leo Tolstojs efterladte Fortællinger og Dramaer / Leo Tolstoj : oversat fra russisk af Ellen Hørup Nielsen. - København : Gyldendal, 1911. - 346 s.

Hadji Murad : 3 Del af Leo Tolstojs efterladte Fortællinger og Dramaer / Leo Tolstoj : oversat fra russisk af Helene Crone og Ellen Hørup Nielsen. - København : Gyldendal, 1912. - 352 s.

Soldaterliv i Kavakusus. Albert.

- København : Lehmann & Stage, 1890. - 196 s.

Der Überfall. - Leipzig : , 1934. - 534 s

Tidsskriftartikler

Michélsen, Inka:

Anmeldelse : Tolstoj, Leo: Magtens Lov og Kærelighedens Lov /

Inka Michélsen : Fred og Frihed, 1944. - nr. 6 s. 47

Svelmøe-Thomsen, Kirsten:

Leo Tolstoj 1 / Kirsten Svelmøe-Thomsen : Freds-Varden, 1928. -

nr. 9 s. 129-134

Svelmøe-Thomsen, Kirsten:

Leo Tolstoj 2 / Kirsten Svelmøe-Thomsen : Freds-Varden, 1928. -

nr. 10 s. 147-155

Tolstoy - Romain Rolland - Gandhi / : Indiens Venner, 1932. -

nr. 5. 2. Aargang s. 4

Elektroniske udgaver

Elektroniske udgaver af Tolstojs værker findes på Internettet.

The Tolstoy Library

Dedicated to the collection and dissemination of electronic text material related to the life and work of Lev Nikolayevich Tolstoy:

BIOGRAPHIES

<ftp://users.aol.com/Tolstoy828/biograph.htm>

WORKS BY TOLSTOY

<ftp://users.aol.com/Tolstoy828/works.htm>

LITERARY CRITICISM/ANALYSIS

<ftp://users.aol.com/Tolstoy828/analysis.htm>

CHRONICLE OF THE LIFE AND WORK OF L. N. TOLSTOY

<ftp://users.aol.com/Tolstoy828/gusev.htm>

To join a mailing list discussion group devoted to the life and work of Leo Tolstoy, send an email message to Tolstoy28@aol.com

Fredspolitiske klassikere

Af Holger Terp

Leo Tolstojs værker ”Hvori bestaar min Tro”, ”Om Livets betydning” og ”Kristi Lære og Kirkens Lære” rundsendes hermed som de første pacifistiske værker i serien ”Fredspolitiske klassikere” under mottoet: Folk ved alt rigeligt om krig og våben - og hvad resultatet er at føre politik med andre midler er, men stort set ingen ved en dyt om fred, fredsskabelse og fredsbevarelse.

Til trods for at muren mellem Øst og Vest blev revet ned i 1991 og fjenderne forsvandt som dug for solen, har det endnu ikke resulteret i, at der er skåret ned på militæret eller på militærudgifterne i Danmark og det selv om at der end ikke er en troværdig fjende i sigte et godt stykke ud i fremtiden.

Opbygningen af et forhold hvad enten det er tale om venner eller fjender kræver tid, tillid og troværdighed. Hvis en fjende skal fremstå som en troværdig militær trussel, skal vedkommende altså opbygge et stort militærapparat og have nogle politikere som vil udvide deres lands indflydelsessfære. Et sådant land befinder der sig ikke rundt omkring Danmark, og vil heller ikke komme i meget lang tid, fordi de østeuropæiske lande har for store økonomiske problemer.

Militæralliancer forgår, bliver ophævet, når der ikke længere er brug for dem, mens Danmarks militærapparat forbliver i bedste fald uændret, og i værste fald forøges det. Grene af militæret, så som Hjemmeværnet kunne uden videre puttes i mølpose, men hvad gør politikerne på Christiansborg?. De lader som om intet er hændt.

Derfor må der andre boller på suppen. Befolkningen og politikerne må lære om fred, og hvad vil være bedre end at starte med end fredspolitiske værker af en verdensberømt russisk forfatter.

Desuden har skattebetalerne (de mennesker der rent faktisk betaler skat) betalt alt rigeligt til militæret, så nu skal de ikke punge alt for meget ud for at lære om, hvordan verden kan blive mere fredelig, så skatteborgerne i det lange løb slipper billigere i skat.

Serien Fredspolitiske klassikere er grundlagt ud fra den holdning, at freden eller fraværet af den er resultatet af politik. I gamle dage hed det sig, at krig var politikens videreførsel med andre midler. Nu om dage må man snarere konstatere, at, hvis der overhovedet skal ske sociale forbedringer må freden føres med andre midler. Derfor er kampen for fred en politisk kamp, ikke dermed forstået en partipolitisk kamp. Det ville være at begrænse eller undervurdere fredssagen betydning. Politiske partier er interesseorganisationer, hvis medlemmer lever af at repræsentere udvalgte befolkningsgrupper som de føler sig i overensstemmelse med. Eksempelvis repræsenterer Centrum Demokraterne villaejerne og bilejerne osv.

Fredssagen har i alt for mange år drejet sig om alt andet end fred, selv hos fredsbevægelserne. Man har blandt politikerne, akademikerne og folk i fredsgrupperne haft travlt med emner som sikkerhedspolitik, krige, magtbalancer, våbenkontrol, våbenhandel og spørgsmål som militarisme, militærets opgaver og pris, og der er ikke mange der har forsøgt at finde ud af, hvad man kunne sætte i stedet, for at rette op på verdens skæve gang mod en mere eller mindre global katastrofe. Den historiske bevidsthed blandt aktørerne har i de sidste 15 år ligget på et meget lille sted. Desværre. Mange selv højtuddannede sikkerhedspolitiske meningsdannere har f.eks kun en svag erindring om f.eks den politiske debat i slutningen af det forrige århundrede og kender måske Viggo Hørup som journalist og politiker, men der er mange andre personer som nu er ved at gå i glemmebogen.